

Ed.
um hlutafélög.

51. Frumvarp til laga

[49. mál]

(Lagt fyrir Alþingi á 99. löggjafarþingi 1977.)

I. KAFLI

Almenn ákvæði.

1. gr.

Lög þessi gilda um öll hlutafélög, nema annað sé ákveðið í lögum.

Hlutafélag merkir í lögum þessum félag, þar sem enginn félagsmanna ber persónulega ábyrgð á heildarskuldbindingum félagsins.

Í hlutafélagi skal vera hlutafé, sem skipt er í hluti. Hlutaféð skal minnst vera kr. 1 000 000.00. Hlutir skulu eigi vera færri en tíu.

Hlutafélögum einum er rétt og skylt að hafa orðið hlutafélag í heiti sínu eða skammstöfunina h.f. (h/f). Að öðru leyti fer um firmu hlutafélaga eftir ákvæðum firmalaga.

2. gr.

Nú á hlutafélag svo mikinn hluta hlutafjárins í öðru hlutafélagi, að það fer með meirihluta atkvæða í félaginu, og telst þá fyrrnefnda félagið móðurfélag en hið síðarnefnda dótturfélag.

Nú á dótturfélag eða móðurfélag ásamt einu eða fleiri dótturfélögum eða fleiri en eitt dótturfélag í sameiningu svo mikið hlutafé í öðru félagi, sem um ræðir í 1. mgr., og telst þá síðastnefnda félagið dótturfélag móðurfélagsins.

Ef hlutafélag hefur annars, vegna hlutafjáreignar eða samninga yferráð í öðru hlutafélagi og verulega hlutdeild í afrakstri þess, telst fyrrnefnda félagið einnig móðurfélag og hið síðarnefnda dótturfélag.

Móður- og dótturfélög eru í sameiningu samstæða hlutafélaga.

II. KAFLI

Stofnun hlutafélags.

3. gr.

Stofnendur hlutafélags skulu gera og undirrita skriflegan stofnsamning. Í stofnsamningi skulu vera drög að samþykktum félagsins og ákvarðanir um það efni, sem greint er í 4. og 5. gr.

Stofnendur hlutafélags skulu vera tíu hið fæsta. Minnst helmingur stofnenda skal eiga heimilisfestu hér á landi.

Stofnendur geta verið einstaklingar, íslenska ríkið og stofnanir þess, sýslu- og sveitarfélög og stofnanir þeirra, skráð hlutafélög, skráð samvinnufélög og sjálfseignarstofnanir, sem eru undir opinberu eftirliti.

Bú stofnanda má eigi vera undir gjaldþrotaskiptum og ef hann er einstaklingur skal hann vera lögráða.

Sá, sem undirritar stofnsamning og önnur stofnskjöl fyrir hönd lögaðila, skal fullnægja þeim skilyrðum, er segir um einstaklinga, enda ber hann auk umbjóðanda síns ábyrgð svo sem sjálfur væri hann stofnandi.

4. gr.

Í stofnsamningi skal m.a. greina:

1. Hvaða fjárhæð skuli greiða fyrir hvern hlut.
2. Fresti til áskriftar fyrir hlut og til greiðslu hlutafjár.
3. Innan hvaða tíma stofnfund skuli halda svo og, hvernig til hans skuli boðað, nema það leiði af ákvæðum 9. gr., að fundur þessi verði haldinn án sérstakrar boðunar.

5. gr.

Í stofnsamningi skulu vera sérstök ákvæði um:

1. Ef hluti má greiða með öðrum verðmætum en reiðufé.
 2. Ef hlutafélagið skal taka við slíkum verðmætum gegn greiðslu í öðru en hlutum.
 3. Ef hlutafélagið skal bera kostnað af stofnun.
 4. Hvort einhverjir hluthafar eða aðrir skuli njóta sérstakra réttinda í félaginu.
- Í stofnsamningi skal gerð grein fyrir þeim atriðum, sem nauðsynleg eru til þess, að unnt sé að meta til fjár þau verðmæti, er hlutafélagið skal taka við, sbr. 1. og 2. tl. 1. mgr. Í því sambandi skal sérstaklega greina:

- a. Nöfn og heimilisföng þeirra aðila, er hér um ræðir.
- b. Endurgjald það, sem ákveðið hefur verið fyrir verðmætin, en það má ekki vera hærra en nemur þeirri fjárhæð, sem bókfæra má verðmæti þessi til eignar í reikningum félagsins. Ennfremur að hve miklu leyti endurgjaldið skuli greiddast í hlutum og að öðru leyti meginatriði skilmála þeirra, sem um er samið vegna yfirtökunnar.
- c. Hámark stofnkostnaðar. Stofnkostnaður, að undanskildum opinberum skráningargjöldum, má þó aldrei nema meiru en 5% af hlutafé.

Ef hlutafélag skal í sambandi við stofnun þess taka við eða kaupa fyrirtæki í rekstri, skal við undirritun stofnsamnings liggja frammi efnahags- og rekstrarreikningur þess fyrirtækis tvö síðustu reikningsár eða frá stofnun þess, ef það er síðar. Ennfremur skal fylgja stofnsamningi yfirlit um upphafsreikninga félagsins með nauðsynlegum gögnum um, að hagur fyrirtækisins hafi ekki rýrnað á tímabilinu frá því, að fyrirtækið var yfirtekið og að stofnun hlutafélagsins.

Samningur um yfirtöku eða kaup fyrirtækja í sambandi við stofnun hlutafélags, sem ekki er getið í stofnsamningi, eru ekki gildir gagnvart félaginu.

6. gr.

Stofnendur skulu gera tillögur að samþykktum félags.

Í samþykktum skal m.a. greina eftirtalin atriði:

1. Heiti félagsins.
2. Í hvaða sveitarfélagi félagið skal teljast hafa heimilisfang.
3. Tilgang félagsins.
4. Upphæð hlutafjár.
5. Fjárhæð hluta og atkvæðisrétt hluthafa.
6. Fjöldi eða hámarks- og lágmarksfjölda stjórnarmanna og varastjórnarmanna, svo og endurskoðenda. Þá skal þar ákveða kjörtímabil stjórnarmanna og endurskoðenda.

7. Ákvæði um, hvernig boða skuli til hluthafafunda.
8. Hvaða mál skuli leggja fyrir aðalfund.
9. Ákvæði um, hvert skuli vera reikningsár félagsins.
10. Hvort hlutabréf skuli hljóða á nafn eða handhafa.
11. Ákvæði um, hvort hluthafar skuli sæta innlausn á hlutum sínum að nokkru leyti eða öllu og eftir hvaða reglum.
12. Ákvæði um, hvort skorður séu reistar við heimild hluthafa til meðferðar á hlutum sínum og þá hverjar.
13. Hvort nokkrum hlutum í félaginu skuli fylgja sérstök réttindi.

7. gr.

Áskrift hluta skal gerð í stofnsamningi eða á sérstaka áskriftarskrá, sem eftirrit stofnsamnings skal þá fylgja. Reikningar þeir, sem um ræðir í 3. mgr. 5. gr., skulu einnig fylgja áskriftarskrá. Félagið getur ekki borið fyrir sig áskrift um hlutakaup, ef eigi hefur verið gætt framangreindra reglna, svo fremi að sá, er áskriftina gerði, mótmæli því við ráðherra, áður en félagið er skrásett, að áskriftin sé bindandi.

Ef aðili skráir sig fyrir hlutum með skilyrðum, sem ekki samrýmast stofnsamningi, er áskriftin ógild. Sé ekki mótmælt við ráðherra, áður en félagið er skráð, er áskriftin þó bindandi og skilyrðið brott fallið.

8. gr.

Stofnendur ákveða, hvort áskrift skuli samþykkt. Stofnandi skal aldrei fá lægri fjárhæð í hlutum, en hann hefur skráð sig fyrir í stofnsamningi. Ef áskriftaraðilar hafa skráð sig fyrir fleiri hlutum, en unnt er að selja þeim, skulu stofnendur, áður en stofnfundur er haldinn, ákveða, hve marga hluti hver áskriftaraðili skuli fá.

Ef áskrift er ekki samþykkt, stofnendur telja áskrift ógilda, eða áskriftir hljóða um meira fé, en ákveðið var og því þörf á að lækka það, skulu stofnendur strax tilkynna það áskriftaraðila.

9. gr.

Ákvörðun um stofnun félags skal tekin á stofnfundi.

Ef áskrift fæst að öllum hlutum á stofnfundi og allir viðurkenndir áskrifendur eru sammála þar um, er unnt að taka ákvörðun um stofnun félagsins án frekari funda. Sé svo ekki, skulu stofnendur boða alla áskrifendur til stofnfundar. Um stofnfundinn gilda reglur laga þessara og samþykktu félagsins um hluthafafundi.

Stofnendur skulu sjá um, að áskriftarskrár og þeir samningar og gögn, sem um ræðir í stofnsamningi, séu til sýnis fyrir áskrifendur í eina viku fyrir stofnfund á stað, sem greinir í fundarboði.

Á stofnfundi skuli stofnendur leggja fram stofnsamning og öll þau skjöl, sem um ræðir í 3. mgr., ásamt skrá yfir þann fjölda hluta, sem stofnendur hafa samþykkt, skiptingu hlutafjárins á einstaka áskrifendur og skýrslu um það fé, sem þegar hefur verið greitt. Þessar upplýsingar skal færa til bókar.

10. gr.

Komi fram á stofnfundi, að ekki hefur fengist áskrift að öllu hlutafé því, sem ákveðið hefur verið, og má þá ekki stofna félagið. Það, sem þegar hefur verið greitt af hlutafé, skal þá þegar endurgreiða.

Ekki má ákveða stofnun félags, fyrr en tillögur, sem fram kunna að koma um breytingu á samþykktum eða stofnsamningi að öðru leyti hafa verið ræddar og afgreiddar. Tillögur til breytinga á samþykktum, sem greindar eru í fundarboði stofnfundar, má samþykkja eftir þeim reglum, sem gilda um breytingar á samþykktum. Tillögur til breytinga á samþykktum um hækkun hlutafjár eða ekki hafa verið greindar í fundarboði eða tillögur um breytingar á ákvæðum stofn-

samnings að öðru leyti má ekki samþykkja nema allir stofnendur og áskrifendur séu sammála um það.

Tillaga um að stofna félag telst samþykkt, ef hún fær samþykki meirihluta þeirra, er greiða atkvæði og fara með minnst $\frac{2}{3}$ hluta þess hlutfjár, sem mætt er fyrir á stofnfundi. Náist slíkt samþykki ekki, verður félagið ekki stofnað.

Eftir að ákveðið hefur verið að stofna félagið, skal kjósa stjórn þess og endurskoðendur.

11. gr.

Stjórnin skal tilkynna félag til skráningar innan sex mánaða frá dagsetningu stofnsamnings.

Eigi má skrá félag nema heildarhlutafé það, sem áskrift hefur fengist fyrir, sé í samræmi við það, er greinir um hlutafé í samþykktum og þar af skal minnst helmingurinn vera greiddur, þó aldrei minna en kr. 600 000.

Ef tilkynning um stofnun hlutafélags berst ekki hlutafélagaskrá innan þess frests, sem um ræðir í 1. mgr., skal synja skráningar. Fari svo, falla burtu skuldbindingar þeirra, er hafa skráð sig fyrir hlutafé, sbr. 1. mgr. 10. gr. Sama gildir, ef skráningu er synjað af öðrum ástæðum.

12. gr.

Óskráð félag getur hvorki öðlast réttindi né tekið á sig skyldur. Það getur ekki heldur verið aðili í dómsmálum nema málum til innheimtu hlutfjár, sem áskrift hefur fengist fyrir og öðrum dómsmálum varðandi hlutfjáraskrift.

Nú er löggerningur gerður fyrir hönd hlutafélags, áður en það er skráð, og bera þeir, sem tekið hafa þátt í gerningnum eða ákvörðunum um hann, óskipt persónulega ábyrgð á efndum. Við skráninguna tekur félag við þeim skyldum, sem leiddu af stofnsamningi eða félag hefur tekið á sig eftir stofnfund.

Ef gerður er löggerningur, áður en félag var skráð, og hinn samningsaðilinn vissi, að félagið var ekki skráð, getur hann, nema annað sé um samið, riftað gerningnum svo fremi, að tilkynning til hlutafélagaskrár sé ekki gerð innan þess frests, er um ræðir í 1. mgr. 11. gr. eða að skráningu hafi verið synjað. Vissi viðsejandinn ekki, að félagið var óskráð, getur hann riftað löggerningnum, meðan félagið er ekki skráð.

III. KAFLI

Greiðsla hlutfjár.

13. gr.

Greiðsla hlutar má ekki nema minna en nafnverði hans.

Áskrifandi hlutfjár má ekki skuldajafna kröfu, sem risin er af áskrift, við kröfu, er hann kann að eiga á hendur félaginu, nema stjórn félagsins samþykki. Slíkt samþykki má stjórnin þó ekki gefa, ef skuldajöfnuðurinn getur orðið félaginu eða lánardrottnum þess til tjóns.

Kröfu félags um greiðslu hlutfjár má það ekki framselja eða veðsetja og eigi verður gerð í henni aðför.

Ef hlutur, sem ekki hefur verið að fullu greiddur, er framseldur, ber framsals-hafi, þegar hann hefur tilkynnt framsalið, ábyrgð á greiðslu eftirstöðva hlutarverðsins, óskipt með framseljanda.

14. gr.

Greiði hluthafi ekki tilskilið hlutafé á gjalddaga, skal hann greiða vexti af skuldinni frá þeim degi, er séu jafnháir og vextir af innstæðum í almennum sparisjóðsbókum, enda sé ekki annað ákveðið í samþykktum félagsins.

Stjórn félagsins skal þá án tafar annað hvort innheimta skuldina með málsókn eða afhenda öðrum rétt til hlutar eða hluta áskrifandans. Jafnan skal þó, áður en

hlutir eru afhentir öðrum, veita áskrifanda 4 vikna frest til að koma málum sínum í rétt horf. Hafi áskrifandi fengið afhent bráðabirgðaskirteini, getur félagið, að liðnum fyrrnefndum fresti, krafist afhendingar þess með beinni fógetagerð.

Komi í ljós, að skuldin verði ekki innheimt, skal reglum 15. og 16. gr. beitt.

15. gr.

Hluti, sem aðili hefur skráð sig fyrir við stofnun hlutafélags, skal greiða að fullu í síðasta lagi innan árs frá því, að félagið var skráð. Ef ekki er á réttum tíma tilkynnt, að hlutafé sé að fullu greitt, skal ráðherra gefa félagi hæfilegan frest, þó eigi lengri en 6 mánuði, til að koma þessu í lag. Ef frestur þessi er látinn ónotaður, skal ráðherra tilkynna það skiptarétti, sem ákveður, að félagi skuli slitið og búi þess skipt eða tekið til gjaldþrotaskipta, ef það telst vera gjaldþrota.

16. gr.

Við hækkun hlutafjár skulu hlutirnir greiddir að fullu í síðasta lagi ári eftir, að hækkunin hefur verið tilkynnt til hlutafélagaskrár. Ef ekki er á réttum tíma tilkynnt, að hinir nýju hlutir séu að fullu greiddir, skal ráðherra gefa félaginu hæfilegan frest, sem þó má eigi vera lengri en 3 mánuðir, til að bæta úr annmörkum. Ef ekki hefur verið úr bætt innan frestsins og stjórnin hefur heldur ekki tilkynnt, að hlutafé hafi verið lækkað samkvæmt 41. gr., skal ráðherra láta skrá, að hlutafé hafi verið lækkað sem samsvarar nafnverði þeirra hluta, er eigi hafa verið greiddir og samþykktum sé breytt samkvæmt því. Hækkunarhlutir skulu teljast ógildir, þegar lækkunin hefur verið skráð.

IV. KAFLI

Hlutir, hlutabréf og hlutaskrá.

17. gr.

Í hlutafélagi skulu jafnan vera tíu hluthafar hið fæsta, sbr. 112. gr.

Allir hlutir skulu hafa jafnan rétt í félaginu. Í samþykktum má þó ákveða, að hlutum skuli skipt í sérstaka flokka. Í því tilviki skal í samþykktum taka fram um mun milli hlutaflokka, fjárhæðir hvers og sérstök ákvæði um rétt til áskriftar að nýju hlutafé, sem hluthafar hafa rétt til við hækkun hlutafjár.

18. gr.

Hluti má selja og veðsetja, nema annað leiði af lögum eða sé boðið í samþykktum hlutafélags. Í samþykktum mega þó viðskiptahömlur, að því er hlutabréf varðar, aðeins ná til þeirra hluta, sem hljóða á nafn, og aðeins í samræmi við ákvæði 19. og 20. gr. eða sérstakra laga.

19. gr.

Í samþykktum má ákveða, að við eigendaskipti að hlutabréfi önnur en við erfð eða búskipti skuli hluthafar eða aðrir hafa forkaupsrétt. Í samþykktum skulu þá vera nánari reglur um þetta efni og skal þar m. a. greina:

- a) Röð forkaupsréttarhafa.
- b) Ákvæði um frest, er forkaupsréttarhafi hefur til að beita forkaupsrétti sínum, sem lengstur má vera tveir mánuðir, og telst fresturinn frá tilkynningu til stjórnar um tilboð.
- c) Ákvæði um frest til greiðslu kaupverðs, sem þó má eigi vera lengri en þrjú mánuðir frá því, að kaup voru ákveðin.

Taki tilboð til margra hluta, er eigi unnt að neyta forkaupsréttar að því, er varðar nokkra þeirra, nema slíkt sé sérstaklega heimilað í samþykktum. Sé í samþykktum ákvæði um reikningsgrundvöll kaupverðs hluta, er það ógilt, ef það leiðir til bersýnilega ósanngjarns verðs fyrir hlutina.

Stjórn félags skal þegar í stað greina forkaupsréttarhöfum skriflega frá tilkynningu um tilboð.

Ef í samþykktum er ekki ákvæði um reikningsgrundvöll kaupverðs og ekki næst samkomulag um það, skal kaupverðið ákveðið af matsmönnum, sem dómkvaddir skulu á heimilisvarnarþingi félagsins. Nú vill annar hvor aðilja eigi hlíta ákvörðun hinna dómkvöddu matsmanna og getur hann þá borið ákvörðunina undir dómstóla, en mál skal höfðað innan þriggja mánaða frá því, að hinir dómkvöddu matsmenn luku mati sínu. Félagið ber kostnað af matinu.

20. gr.

Ákveða má í samþykktum, að veðsetning, sala eða annað framsal á hlutum megi einungis fara fram með samþykki félagsins.

Stjórn félags tekur ákvörðun um, hvort samþykki skuli veitt, nema annað sé ákveðið í samþykktum. Ákvörðun um, hvort veita skuli samþykki, skal tekin án tafar og aldrei síðar en tveimur mánuðum eftir, að samþykkis er óskað. Ákvörðun stjórnar um þetta efni skal þegar í stað tilkynnt þeim, er samþykkis hefur leitað. Hafi samþykki eigi borið innan tveggja mánaða frá beiðni um það, skal svo litið á, að samþykki hafi verið veitt.

21. gr.

Hlutabréf skulu gefin út til nafngreinds aðila eða til handhafa. Ef samþykktir reisa skorður við heimild hluthafa til meðferðar á hlutum sínum eða hluthafar skyldir til að þola innlausn þeirra, skulu hlutabréfin hljóða á nafn og verða þau ekki framseld til handhafa þannig, að gildi hafi gagnvart félaginu.

Hlutabréf skulu gefin út eigi síðar en ári eftir, að hlutaáskriftin er skráð og þau má ekki afhenda, fyrr en skráning hefur farið fram og hluturinn er að fullu greiddur. Nafnbref má aðeins afhenda þeim hluthafa, sem skráður er í hlutaskrá.

Í hlutabréfi skal greina:

1. Nafn, heimili og skráningarnúmer félags.
2. Númer og fjárhæð hlutar.
3. Hvort hluturinn skuli hljóða á nafn eða handhafa.
4. Útgáfudag hlutabréfs.

Ef ákvæði eru í félagssamþykktum um eftirtalin atriði skulu þau einnig greind í hlutabréfi:

1. Þann flokk, er hlutabréf tilheyrir, ef um er að ræða skiptingu hluta í sérstaka flokka.
2. Skorður þær, sem reistar eru við heimild hluthafa til meðferðar á hlutabréfum sínum.
3. Innlausnarrétt, sem á hlutabréfi hvílir eða rétt til að skipta því fyrir aðra hluti án samþykkis hluthafa.
4. Aðrar sérstakar skyldur, er hvíla á hlutum, umfram skylduna til að greiða hlutaféð.

Stjórnendur skulu allir setja nöfn sín undir hlutabréf. Einn þeirra að minnsta kosti skal rita nafn sitt eigin hendi.

22. gr.

Nú er hlutur ekki að fullu greiddur, og getur stjórn félags þá gefið út bráðabirgðaskírteini, er hljóða skal á nafn. Í bráðabirgðaskírteini skal tekið fram, að hlutabréf verði aðeins látið í té gegn afhendingu skírteinisins. Síðari greiðslur skulu skráðar á bráðabirgðaskírteinið, sé þess óskað. Einn stjórnarmaður, sem fengið hefur til þess sérslaka heimild stjórnar, getur undirritað bráðabirgðaskírteini. Að öðru leyti eiga reglur 21. gr. við um bráðabirgðaskírteini.

Áskriftarvottorð þau, sem um ræðir í 29. gr., skulu greina nafn félags, númer þeirra hluta, sem þeim tilheyra svo og hlutaflokk. Reglur um undirskriftir á bráðabirgðaskírteini gilda einnig um skilríki fyrir áskriftarrétti.

23. gr.

Um framsal og veðsetningu hlutabréfa gilda venjulegar reglur viðskiptabréfa, nema annað sé skýrt tekið fram í hlutabréfinu. Þótt handhafahlutabréf hafi verið áritað af félaginu, að nafn eiganda hafi verið skráð, telst það handhafabréf, ef nafn hefur ekki verið skráð á bréfið sjálft.

24. gr.

Þegar hlutafélag hefur verið stofnað, skal stjórn þess þegar í stað gera hlutaskrá. Skráin skal færð í bók, er ráðherra löggildir. Heimilt er þó að hafa skrána í tryggu lausblaða- eða spjaldaformi.

Í hlutaskrá skulu skráð nöfn áskrifenda hlutafjár og getið stöðu þeirra, heimilisfangs, nafnnúmers, fjölda hluta og númers á hlut eða hlutabréfum. Þá skal þar skráð númer handhafahluta eða -hlutabréfa.

Verði eigendaskipti að hlut, sem skráður er á nafn, og ákvæði 19. og 20. gr. eru þeim ekki til fyrirstöðu, skal nafn hins nýja hluthafa fært í hlutaskrána, þegar hann tilkynnir eigendaskiptin og sannar rétt sinn. Ennfremur skal geta eigendaskipta- og skráningardags. Nú fær félag tilkynningu um framsal hlutar frá framsetjanda, miðlara eða öðrum og skal þess þá getið í hlutaskrá ásamt upplýsingum um nafn og heimilisfang þess, sem talinn er vera eigandi.

Þegar nafn nýs eiganda er fært í hlutaskrá, skal hlutabréfið einnig áritað um færsluna.

Hlutaskrá skal ætíð vera geymd á skrifstofu hlutafélags, og eiga allir hluthafar aðgang að henni og mega kynna sér efni hennar.

25. gr.

Sá, er eignast hefur hlutabréf, sem hljóðar á nafn, getur ekki beitt réttindum sínum sem hluthafi, nema nafn hans hafi verið skráð í hlutaskrá eða hann hafi tilkynnt og fært sönnur á eign sína á hlutnum. Þetta á þó ekki við um rétt til arðs eða annarrar greiðslu og rétt til nýrra hluta við hækkun hlutafjár.

26. gr.

Nú eiga margir hlut saman og geta þeir þá aðeins beitt réttindum sínum í félaginu með sameiginlegum umboðsmanni.

V. KAFLI

Hækkun hlutafjár.

27. gr.

Hluthafafundur einn getur ákveðið hækkun hlutafjár, hvort heldur er með áskrift nýrra hluta eða útgáfu jöfnunarhluta, sbr. þó 35. gr. Hækkun hlutafjár má ekki ákveða, fyrr en félagið hefur verið skráð.

Tillaga um hlutafjárhækkun skal leggja frammi til athugunar fyrir hluthafa og send þeim eftir þeim reglum, sem greinir í 4. mgr. 68. gr. Tillagan skal ennfremur lögð fram á hluthafafundi. Ef reikninga síðasta reikningsárs á ekki að ræða á sama hluthafafundi, skal einnig leggja fram eftirtalin gögn:

- a. Eftirrit reikninga síðasta reikningsárs með áritun um afgreiðslu aðalfundar og eftirrit endurskoðunarskýrslu varðandi þessa reikninga.

- b. Skýrslu stjórnar, þar sem gefnar eru upplýsingar um þau atriði, sem verulegu máli skipta um fjárhagslega stöðu félagsins og breytingum hafa tekið, eftir að reikningar voru gerðir.
- c. Umsögn endurskoðanda um fyrrgreinda skýrslu stjórnar.

Í fundarboði til hluthafafundar, þar sem taka skal ákvörðun um hækkun hlutafjár, skulu vera upplýsingar um áskriftarrétt hluthafa eða annarra, sbr. 28. gr., ásamt upplýsingum um, hvernig þeir, er áskriftarrétt hafa, skuli bera sig að, ef þeir vilja notfæra sér áskriftarréttinn. Ef víkja á frá áskriftarrétti hluthafa, skal gera grein fyrir ástæðum.

28. gr.

Við hækkun hlutafjár eiga hluthafar rétt til að skrá sig fyrir nýjum hlutum í réttu hlutfalli við hlutaeign sína. Nú notar einhver hinna eldri hluthafa ekki áskriftarrétt sinn að fullu og eiga þá aðrir hluthafar aukinn rétt til áskriftar.

Í samþykktum má ákveða, að aðeins sumir hlutir hafi forgangsrétt til áskriftar. Ef um er að ræða fleiri en einn hlutaflokk, skal beita reglum samþykktu um innbyrðis áskriftarrétt flokkanna, sbr. 17. gr.

Hluthafafundur getur með því atkvæðamagni, sem kveðið er á um í 73. gr., ákveðið að víkja frá reglu þeirri, er greinir í 1. mgr. Án samþykkis þeirra hluthafa, er sæta skerðingu áskriftarréttar síns, getur hluthafafundur þó ekki ákveðið meira frávik frá áskriftarrétti hluthafa en greint er í fundarboði.

29. gr.

Hver hluthafi á rétt til að fá áskriftarvottorð fyrir hvert hlutabréf, sem hann á, þar sem greini, hvers krafist sé til áskriftar að nýjum hlutum. Ef hækka á hlutafé með útgáfu jöfnunarhluta, á hver hluthafi rétt á að fá vottorð um hlutdeild sína í heildarútgáfunni.

Skrá skal á hlutabréf, að áskriftarvottorð hafi verið gefin út. Ef áskrift er gerð að hlutafjárauka án þess, að áskriftarvottorð hafi verið gefin út, skal rita á hlutabréfið um áskriftina. Á sama hátt skal skrá á hlutabréf, ef jöfnunarbréf eru gefin út án þess, að notað hafi verið áskriftarvottorð.

30. gr.

Í ákvörðun um hækkun hlutafjár með áskrift nýrra hluta skal taka fram:

1. Hve mikið hækka skal hlutaféð. Setja má hámark og lágmark fyrir hækkuninni.
2. Þann hlutaflokk, sem hinir nýju hlutir skulu tilheyra, ef í félaginu eru eða skulu vera hlutaflokkar.
3. Forgangsrétt hluthafa eða annarra til áskriftar að hlutum eða hverjir geti ella skrifað sig fyrir hlutum.
4. Frest til áskriftar og frest hluthafa til þess að nota forgangsrétt sinn til áskriftar og skal fresturinn miðaður við framlagningu áskriftarskrár og eigi vera skemmri en tvær vikur.
5. Frest til greiðslu hluta ásamt reglum um, hvernig skipta skuli hlutum, ef þeir, sem ekki eiga forgangsrétt, hafa skráð sig fyrir meiru hlutafé en boðið er út, enda sé skiptingin ekki falin stjórninni.
6. Nafnverð hluta og útboðsgengi þeirra.
7. Hvort hinir nýju hlutir skuli hljóða á nafn eða handhafa.

Eigi að vera hömlur á viðskiptum með hina nýju hluti eða hinir nýju hluthafar skyldir til að sæta innlausn hluta sinna, skal það tekið fram í ákvörðuninni.

Hinir nýju hlutir skulu veita rétt til arðs og önnur réttindi í félaginu frá skráningardegi hlutafjárhækkunarinnar, enda sé ekki annað ákveðið í samþykkt hluthafafundar um hækkunina.

31. gr.

Ef hina nýju hluti má greiða með skuldajöfnuði eða á annan hátt en með reiðufé, skulu reglur settar um það í ákvörðun hluthafafundar um hlutafjánhækkunina. Ákvæði 5. gr. skulu gilda um þetta.

Löggiltur endurskoðandi skal gefa skýrslu um þau atriði, sem um ræðir í 1. mgr., þ. á m. sérstaklega, hvort skuldajöfnuður eða greiðsla með öðrum verðmætum en reiðufé sé eðlileg. Skýrsla endurskoðandans og skjöl þau, er þetta varðar, skulu hafa legið frammi á skrifstofu félagsins til athugunar fyrir hluthafa minnst eina viku, áður en hluthafafundur er haldinn, og einnig vera lögð fram á fundinum.

32. gr.

Áskrift nýrra hluta skal gerð á áskriftarskrá, sem félagsstjórn undirritar. Í áskriftarskrá skal greina ákvörðun hluthafafundar um hækkun hlutafjárins. Við áskrift skal leggja fram samþykktir félagsins og gögn þau, er greinir í 2. mgr. 27. gr. Ef um greiðslu hlutafjárins skal fara eftir ákvæðum 1. mgr. 31. gr., skulu gögn þau, er um ræðir í 2. mgr. 31. gr., einnig lögð fram við áskriftina.

Ef áskrift þeirra, sem samkvæmt ákvörðun hluthafafundarins hafa rétt til þess að skrá sig fyrir nýjum hlutum, fæst á hluthafafundinum að öllum hlutum, má ljúka áskrift með skráningu í gerðabók fundarins.

33. gr.

Fari áskrift ekki fram eftir reglum 32. gr. eða áskrift er gerð með fyrirvara, skal beita reglum 7. gr.

34. gr.

Hafi ekki fengist áskrift fyrir hinu ákveðna lágmarki hlutafjárauka, áður en áskriftarfrestur er liðinn, er niður fallin ákvörðunin um hlutafjánhækkunina og skuldbinding þeirra hluthafa, er þegar hafa skráð sig fyrir hlutum.

Hafi hið ákveðna lágmark hlutafjárauka verið skráð á réttum tíma og minnst fjórðungur hans greiddur, skal tilkynna hlutafélagaskrá hlutafjáraupphæð þá, sem skráð hefur verið, stjórn hefur samþykkt og ekki ógilt samkvæmt ákvæðum 16. gr., ásamt þeirri fjárhæð, sem þegar hefur verið greidd fyrir hlutina. Ef tilkynning hefur ekki verið gerð innan árs frá því ákvörðun var tekin eða ef skráningu er synjað, eiga reglur 1. mgr. við.

35. gr.

Með ákvæðum í samþykktum félags má heimila stjórninni að hækka hlutaféð með áskrift nýrra hluta.

Í samþykktum skal þá taka fram hámark og lágmark þeirrar fjárhæðar, sem stjórn er heimilt að hækka hlutaféð, ásamt þeim atriðum, sem um getur í 2., 3. og 7. tl. 1. mgr., 2. mgr. og 3. mgr. 30. gr. Ef heimilt er, að hækkunin sé gerð að nokkru eða öllu án greiðslu í reiðufé, skal þess getið í samþykktum.

36. gr.

Breytingar á samþykktum, sem leiða af hlutafjánhækkun samkvæmt 35. gr. má stjórnin gera, svo fremi, að ekki séu í sambandi við ákvörðun um hækkun hlutafjárins gerðar aðrar breytingar á samþykktum.

Þeim hluthöfum, sem hafa forgangsrétt til áskriftar, skal strax eftir ákvörðun stjórnar um hlutafjánhækkun send tilkynning um það eftir sömu reglum og gilda um boðun til hluthafafundar, ásamt upplýsingum um, hvernig þeir skuli hera sig að, ef þeir vilja nota sér forgangsrétt sinn til áskriftar.

Áskriftarskráin skal hafa að geyma upplýsingar þær, sem um ræðir í 2. mgr. 35. gr., ásamt ákvörðun stjórnarinnar um áskriftarfrest, greiðslu, nafnverð hluta og

útboðsgengi þeirra, sbr. 4.—6. tl. 1. mgr. 30. gr. Að öðru leyti skal við áskriftina beita reglum 29. og 31.—34. gr., eftir því sem við á.

37. gr.

Hækkun hlutfjár með útgáfu jöfnunarhlutabréfa getur farið fram á þann hátt, að yfurfærðar séu fjárhæðir, sem samkvæmt 105. gr. má greiða sem arð eða fjárhæðir, sem komið hafa fram vegna verðhækkunar eigna samkvæmt 4. mgr. 95. gr. eða við yfurfærslu úr lögmaeltum varasjóði samkvæmt 3. mgr. 106. gr.

Ákvörðun um hækkun hlutfjár með útgáfu jöfnunarhlutabréfa skal greina, hve mikið hlutfé skal hækka. Ákvæði 2. og 7. tl. 1. mgr., 2. mgr. og 3. mgr. 30. gr gilda um ákvörðunina.

Hlutfjárhækkun þessi er ekki gild, fyrr en ákvörðun hefur verið skráð.

38. gr.

Séu liðin fimm ár frá skráningu hlutfjárhækkunar vegna útgáfu jöfnunarhlutabréfa og sá, er rétt á til slíkra bréfa, hefur ekki komið fram með kröfu um að fá bréfin afhent, getur stjórnin með tilkynningu í Lögbirtingablaði skorað á þá, er hlut eiga að máli, að sækja bréf sín innan sex mánaða. Þegar sá frestur er liðinn og hluthafi hefur ekki snúið sér til félagsins, getur stjórnin selt bréfin á kaupþingi eða opinberu uppboði á kostnað hluthafans. Söluverð bréfa þessara, að frádregnum kostnaði, skal teljast eign hluthafans, en hafi hann ekki vitjað þess innan fimm ára frá söluþingi, rennur fé þetta til félagsins.

VI. KAFLI

Lækkun hlutfjár.

39. gr.

Þegar frá er skilin hlutfjárlækkun eftir reglum 16. og 42. gr., má aðeins hluthafafundur taka ákvörðun um lækkun hlutfjár. Slíka ákvörðun má ekki taka, fyrr en félagið hefur verið skráð.

Ákvæði 2. mgr. 27. gr. gilda um ákvarðanir varðandi lækkun hlutfjár. Í ákvörðun skal taka fram þá fjárhæð, sem lækka skal hlutfé um, ásamt upplýsingum um, hvernig ráðstafa skuli lækkunarfénu, en því má ráðstafa þannig:

1. Til jöfnunar taps, sem ekki verður jafnað á annan hátt.
2. Til greiðslu til hluthafa.
3. Til afskriftar á greiðsluskýldu hluthafa.
4. Til greiðslu í sérstakan sjóð, sem aðeins má nota samkvæmt ákvörðun hluthafafundar.

Hluthafafundur getur því aðeins tekið ákvörðun um lækkun hlutfjár í þeim tilgangi, er greinir í 2., 3. og 4. tl. 2. mgr., að stjórnin beri fram slíka tillögu eða samþykki slíka tillögu. Eftir hlutfjárlækkunina skulu vera fyrir hendi eignir, er svara a. m. k. til hlutfjárins og lögmaeltra varasjóða.

Ef greiða á af eignum félags hærri fjárhæð en sem nemur lækkunarfjárhæðinni, skal þess getið bæði í ákvörðuninni og áskorun samkvæmt 41. gr. ásamt þeirri fjárhæð, sem umfram er.

Ákvörðun um lækkun hlutfjár skal tilkynnt til hlutfélagaskrár í samræmi við reglur XVII. kafla. Ef ekki er tilkynnt á réttum tíma, fellur ákvörðunin úr gildi.

40. gr.

Ef ráðstafa á allri lækkunarfjárhæðinni til jöfnunar á tapi, skal strax tilkynnt, að hlutfjárlækkun hafi farið fram. Næstu þrjú ár frá skráningu þessarar tilkynn-

ingar má ekki ákveða hærri arðgreiðslu en sem nemur tíu hundraðshlutum hlutafjárins árlega nema hlutaféð hafi aftur verið hækkað um fjárhæð, er svarar til lækkunarinnar eða ákvæða 41. gr. hefur verið gætt.

41. gr.

Ef ráðstafa á lækkunarfjárhæðinni að nokkru leyti eða öllu í þeim tilgangi, er greinir í 2., 3. og 4. tl. 2. mgr. 39. gr. skal, nema hlutaféð hækki um leið um samsvarendi fjárhæð, birta þrisvar í Lögbirtingablaðinu áskorun til kröfuhafa félagsins um að tilkynna kröfur sínar til félagsstjórnar innan þriggja mánaða frá fyrstu birtingu áskorunarinnar. Svo fremi sem tilkynntar, gjaldfallnar kröfur ekki eru greiddar og sett fullnægjandi trygging fyrir greiðslu ógjaldfallinna eða umdeildra krafna, má ekki framkvæma hlutafjárlækkunina. Ráðherra getur úrskurðað eftir ósk aðila, hvort framboðin trygging sé nægileg.

Sanni félag, að það eigi fyrir skuldum, er ráðherra heimilt að veita því undanþágu frá innköllunarskyldu samkvæmt 1. mgr.

Með tilkynningu um lækkun hlutafjár skal, auk nauðsynlegra sönnunargagna, fylgja yfirlýsing, undirrituð af stjórn félags og endurskoðendum, um að skuldir við lánardrottna félagsins séu því ekki til fyrirstöðu, að hlutafjárlækkun geti farið fram.

Ef tilkynning um framkvæmd lækkunar hlutafjár hefur ekki borist innan árs frá því, að ákvörðunin var skráð, missir hún gildi sitt og tilkynning sú, sem gerð var samkvæmt 4. mgr. 39. gr., skal afmáð úr hlutafélagaskrá.

42. gr.

Lækkun hlutafjár með innlausn hluta eftir ákveðnum reglum getur farið fram samkvæmt ákvörðun stjórnar félags án áskorunar samkvæmt 41. gr., þegar ákvæðin um innlausn ásamt nánari reglum um framkvæmd hennar hafa verið sett í samþykktir félags við stofnun þess eða sé umi að ræða útgefin hlutabréf vegna hlutafjárhækkunar, í ákvörðun hluthafafundar um hækkunina.

Hlutafjárlækkun samkvæmt 1. mgr. má því aðeins framkvæma, að félagið eigi eftir lækkunina eignir, sem a. m. k. svara til hlutafjárins og lögmaeltra varasjóða.

VII. KAFLI

Eigin hlutabréf.

43. gr.

Hlutafélag má aldrei sjálfst eiga meira en 10% af eigin hlutafé. Eignist félagið meira af hlutafénu, skal það hafa selt hlutabréf þannig, að lögmaeltu marki sé náð innan þriggja mánaða.

Nú eignast dótturfélag eða tekur að veði hlutabréf í móðurfélagi þess og eiga þá ákvæði 1. mgr. við.

Hlutafélagi er óheimilt að taka eigin hlutabréf að veði til tryggingar lánnum til hluthafa.

VIII. KAFLI

Um félagsstjórn, framkvæmdastjóra og fulltrúanefnd.

44. gr.

Í stjórn hlutafélags skulu eiga sæti fæst 3 menn.

Hluthafafundur kýs stjórn, sbr. þó 3. mgr. 54. gr. Í samþykktum er heimilt að veita stjórnarvöldum eða öðrum rétt til að tilnefna einn eða fleiri stjórnarmenn. Meirihluti stjórnar skal þó ætíð kjörinn af hluthafafundi.

Umboð stjórnarmanns gildir þann tíma, sem til er tekinn í samþykktum. Kjörtímabili skal vera lokið við lok aðalfundar, í síðasta lagi 4 árum eftir kjörið.

Ákvæði laganna um stjórnarmenn eiga cinnig við um varamenn þeirra.

45. gr.

Stjórnarmaður getur hvenær sem er sagt starfa sínum lausum. Tilkynningu þar um skal hann senda stjórn félagsins og einnig þeim, sem tilnefnt hefur hann, hafi hann ekki verið kjörinn af hluthafafundi. Sá, sem kjörið hefur eða tilnefnt stjórnarmann, getur vikið honum frá störfum.

Ef starfi stjórnarmanns lýkur, áður en kjörtímabili er lokið eða hann uppfyllir ekki lengur skilyrði 47. gr. til þess að geta verið í stjórn og enginn varamaður er til þess að koma í hans stað, hvílir sú skylda á hinum stjórnarmönnum að efna til kjörs nýs stjórnarmanns fyrir þann tíma, sem eftir er af kjörtíma hins fyrri. Ef kjörið heyrir undir hluthafafund, er þó unnt að fresta kjöri nýs stjórnarmanns til næsta aðalfundar, þar sem stjórnarkjör skal fara fram, svo fremi stjórnin sé ákvörðunarbær með þeim stjórnarmönnum og varamönnum, sem eftir eru.

46. gr.

Í félagi, þar sem hlutaféð er kr. 10 000 000 eða meira, skal stjórn ráða einn eða fleiri framkvæmdastjóra. Í öðrum félögum getur stjórn ráðið framkvæmdastjóra.

Í félagi, þar sem hlutaféð er kr. 10 000 000 eða meira, skal meirihluti stjórnar vera menn, sem ekki eru framkvæmdastjórar í félaginu.

47. gr.

Stjórnarmenn og framkvæmdastjórar skulu vera lögráða, fjár síns ráðandi og mega eigi hafa hlotið dóm fyrir refsiverðan verknað, slíkan sem um ræðir í 1. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga.

Framkvæmdastjórar og meirihluti stjórnarmanna skulu vera búsettir hér á landi. Viðskiptaráðherra getur veitt undanþágu frá þessu ákvæði.

48. gr.

Stjórnarmenn og framkvæmdastjórar skulu, er þeir gerast stjórnarmenn eða framkvæmdastjórar, gefa stjórninni skýrslu um hlutabréfaeign sína í félaginu og í félögum innan sömu hlutafélagasamstæðu. Þá skulu þeir síðar gefa skýrslu um kaup þeirra og sölu á slíkum hlutabréfum. Skýrslur þessar skal skrá í sérstaka bók.

49. gr.

Félagsstjórn fer með málefni félagsins og skal annast um, að skipulag félags og starfsemi sé jafnan í réttu og góðu horfi. Sé framkvæmdastjóri ráðinn, fara félagsstjórn og framkvæmdastjóri með stjórn félagsins.

Framkvæmdastjóri annast daglegan rekstur félagsins og skal í þeim efnum fara eftir þeirri stefnu og fyrirmælum, sem félagsstjórn hefur gefið. Hinn daglegi rekstur tekur ekki til ráðstafana, sem eru óvenjulegar eða mikilsháttar. Slíkar ráðstafanir getur framkvæmdastjóri aðeins gert samkvæmt sérstakri heimild frá félagsstjórn, nema ekki sé unnt að bíða ákvarðana félagsstjórnar án verulegs óhaggræðis fyrir starfsemi félagsins. Í slíkum tilvikum skal félagsstjórn tafarlaust tilkynnt um ráðstöfunina.

Félagsstjórn skal annast um, að nægilegt eftirlit sé haft með bókhaldi og stjórn fjármuna félagsins. Ef ráðinn er framkvæmdastjóri, skal hann sjá um, að bókhald félagsins sé fært í samræmi við lög og venjur og fjármálum félagsins sé tryggilega stjórnað.

Einungis félagsstjórn getur veitt prókúruumboð.

50. gr.

Þegar samstæða hlutafélaga er mynduð, skal stjórn móðurfélags tilkynna það stjórn dótturfélags. Stjórn dótturfélags skal gefa móðurfélaginu allar þær upplýsingar, sem nauðsynlegar eru varðandi mat á fjárhagsstöðu samstæðunnar og starfsemi hennar.

51. gr.

Félagsstjórn skal kjósa sér formann. Ef atkvæði eru jöfn, ræður hlutkesti. Ekki má kjósa framkvæmdastjóra félags sem formann.

Formaður kveður til stjórnarfunda. Fund skal og jafnan halda, ef einhver stjórnarmanna eða framkvæmdastjóri krefst þess. Framkvæmdastjóri á sæti á fundum félagsstjórnar, þótt ekki sé hann stjórnarmaður, og hefur þar umræðu- og tillögurétt, nema félagsstjórn ákveði annað í einstökum tilvikum.

Um það, sem gerist á stjórnarfundum, skal haldin gerðabók, sem undirrituð skal af þeim, er fund sitja. Stjórnarmaður eða framkvæmdastjóri, sem ekki eru sammála ákvörðun stjórnar, eiga rétt á að fá sérálit sitt skráð í gerðabókina.

52. gr.

Félagsstjórn er ákvörðunarbær, þegar meirihluti stjórnarmanna sækir fund, svo framarlega sem ekki eru gerðar strangari kröfur í samþykktum félags. Ákvörðun má þó ekki taka án þess, að allir stjórnarmenn hafi haft tæk á því að fjalla um málið, sé þess nokkur kostur. Ef stjórnarmaður forfallast vegna veikinda, fjarveru o. þ. h. og valinn hefur verið varamaður, skal honum veittur kostur á þátttöku í stjórnarfundum, meðan forföllin vara.

Einfaldur meirihluti atkvæða ræður úrslitum á stjórnarfundum, nema samþykktir kveði á um annað. Í samþykktum má kveða svo á, að atkvæði formanns ráði úrslitum, þegar atkvæði eru jöfn.

53. gr.

Stjórnarmaður eða framkvæmdastjóri mega ekki taka þátt í meðferð máls um samningsgerð milli félagsins og þeirra, um málshöfðun gegn þeim eða um samningsgerð milli félagsins og þriðja manns eða málshöfðun gegn þriðja manni, ef þeir hafa þar verulegra hagsmuna að gæta, sem kunna að fara í bága við hagsmuni félagsins.

54. gr.

Í samþykktum má ákveða, að auk félagsstjórnar skuli vera fulltrúanefnd. Hluthafafundur kýs nefndina. Í samþykktum má þó ákveða, að einn eða fleiri fulltrúanefndarmenn skuli tilnefndir með öðrum hætti, en meirihluti nefndarinnar skal þó ætíð kjörinn af hluthafafundi.

Minnst fimm menn skulu eiga sæti í fulltrúanefnd. Framkvæmdastjórar og stjórnarmenn mega ekki vera í fulltrúanefnd. Í samþykktum skulu vera nánari ákvæði um nefndina og starfstíma nefndarmanna.

Fulltrúanefndin skal hafa eftirlit með því, hvernig félagsstjórn og framkvæmdastjóri ráða málum félagsins, svo og láta aðalfundi í té umsögn um, hvort samþykkja beri ársreikninga félagsins og tillögu stjórnar um ráðstöfun hagnaðar. Í samþykktum má kveða svo á, að félagsstjórn skuli, svo sem frekast er kostur, tilkynna fulltrúanefndinni fyrirfram um tilteknar ráðstafanir, sem ekki falla undir hinn daglega rekstur. Í samþykktum má einnig ákveða, að kjör stjórnar og ákvörðun á þóknun stjórnarmanna sé á valdi fulltrúanefndar. Aðrar heimildir er ekki unnt að veita fulltrúanefnd. Fulltrúanefnd skal gefa skýrslu um störf sín á aðalfundi.

Ákvæði þau um stjórn og stjórnarmenn í 45., 47.—48., 51.—53., 59., 2. mgr. 98., 110. og 130. gr. eiga við um fulltrúanefnd og nefndarmenn, eftir því sem við á.

55. gr.

Félagsstjórn kemur fram út á við fyrir hönd félags og ritar firma þess.

Félagsstjórn getur veitt stjórnarmönnum, framkvæmdastjórum eða öðrum heimild til að rita firma félagsins, svo framarlega sem öðruvísi er ekki ákveðið í samþykktum þess. Ákvæði 47. og 53. gr. eiga við um þá, er heimild hafa til ritunar firma og ekki eru stjórnarmenn eða framkvæmdastjórar.

Ritunarréttinn má takmarka á þann hátt, að fleiri en einn fari með hann í sameiningu. Aðra takmörkun á ritunarrétti er ekki unnt að skrá.

Félagsstjórn getur, hvenær sem er, afturkallað heimild, sem hún hefur veitt til að rita firma félagsins.

56. gr.

Framkvæmdastjóri getur ávallt komið fram fyrir hönd félagsins í málum, sem eru innan verksviðs hans samkvæmt ákvæðum 49. gr.

57. gr.

Félagsstjórn, framkvæmdastjóri og aðrir þeir, er hafa heimild til að koma fram fyrir hönd félagsins, mega ekki gera neinar þær ráðstafanir, sem bersýnilega eru fallnar til þess að afla ákveðnum hluthöfum eða öðrum ótilhlýðilegra hagsmuna á kostnað annarra hluthafa eða félagsins.

Félagsstjórn og framkvæmdastjóri mega ekki framfylgja ákvörðunum hluthafafundar eða annarra stjórnaraðila félagsins, ef ákvarðanirnar eru ógildar vegna þess, að þær brjóta í bága við lög eða félagssamþykktir.

58. gr.

Ef sá, sem kemur fram fyrir hönd félags samkvæmt ákvæðum 55.—56. gr., fer út fyrir heimild sína, er löggerningurinn ekki bindandi fyrir félagið, ef viðsemjandinn vissi eða mátti vita um heimildarskortinn.

59. gr.

Hluthafafundur ákveður laun stjórnarmanna og fulltrúanefndarmanna til eins árs í senn.

Félagsstjórn ákveður laun og starfskjör framkvæmdastjóra.

IX. KAFLI

Hluthafafundur.

60. gr.

Hluthafafundur fer með æðsta vald í málefnum hlutafélags samkvæmt því sem lög og samþykktir þess ákveða.

Hluthafar fara með ákvörðunarvald sitt í málefnum félagsins á hluthafafundum.

Öllum hluthöfum er heimilt að sækja hluthafafund og taka þar til máls. Í félagssamþykktum má ákveða, að hluthafi verði að tilkynna félaginu þátttöku sína innan ákveðins tíma fyrir hluthafafund, þó aldrei lengri en þremur sólarhringum, ef hann vill tryggja sér rétt til fundarsetu.

61. gr.

Hluthafi getur látið umboðsmann sækja hluthafafund fyrir sína hönd. Hluthafa er heimilt að sækja fund ásamt ráðgjafa. Ráðgjafi hefur hvorki málfrelsi, tillögu-rétt né atkvæðisrétt á hluthafafundum.

Umboðsmaður skal leggja fram skriflegt og dagsett umboð. Umboð gildir aldrei lengur en 5 ár frá dagsetningu þess.

62. gr.

Hver hlutur veitir atkvæðisrétt. Í félagssamþykktum má ákveða, að tilteknir hlutir skuli hafa aukið atkvæðagildi, þó ekki frekar en svo, að atkvæðagildi þeirra sé tífalt meira en atkvæðagildi annars jafnhás hlutar eða hlutafjárupphæðar.

Í félagssamþykktum má ákveða, að hluthafi, sem hefur eignast hluti með fram-sali, geti ekki farið með atkvæðisrétt að því er þá hluti varðar, fyrr en að liðnum ákveðnum tíma, þó ekki lengri en þrjá mánuði, eftir að hann hefur verið skráður í hlutaskrá eða tilkynnt og fært sönnur á eign sína að hlut.

Eigin hlutir félags og hlutir, sem dótturfélag á í móðurfélagi, njóta ekki atkvæðisréttar. Slíkir hlutir skulu ekki taldir með, þegar krafist er samþykkis allra hluthafa, ákveðins meirihluta alls hlutafjár eða þess, sem farið er með á hluthafafundi.

Óheimilt er hluthafa sjálfum, með umboðsmanni eða sem umboðsmaður fyrir aðra, að taka þátt í atkvæðagreiðslu á hluthafafundi um málsókn gegn honum sjálfum eða um ábyrgð hans gagnvart félaginu. Sama á við um málsókn gegn öðrum eða um ábyrgð annarra, ef hluthafi hefur þar verulegra hagsmuna að gæta, sem kynnu að vera andstæðir hagsmunum félagsins.

63. gr.

Hluthafafund skal halda á heimili félags nema félagssamþykktir kveði svo á, að fund skuli eða megi halda á öðrum stað. Heimilt er að halda hluthafafund annars staðar, ef slíkt er nauðsynlegt af sérstökum ástæðum.

64. gr.

Aðalfund skal halda eftir því sem félagssamþykktir ákveða, þó eigi sjaldnar en einu sinni á ári og aldrei síðar en innan sex mánaða frá lokum hvers reikningsárs. Á aðalfundi skal leggja fram ársreikning og skýrslu endurskoðenda.

Á aðalfundi skal taka ákvörðun um:

- a. Staðfestingu efnahagsreiknings og rekstrarreiknings.
- b. Hvernig fara skuli með hagnað eða tap félagsins á reikningsárinu.
- c. Önnur þau mál, sem heyra undir aðalfund samkvæmt félagssamþykktum.

Ef hluthafar, sem ráða yfir minnst 1/10 hlutafjárins krefjast þess skriflega á aðalfundi, skal fresta ákvörðunum um málefni þau, sem greinir í a. og b.-liðum 2. mgr. eða varða lausn undan ábyrgð, til framhaldsaðalfundar, sem haldinn skal í fyrsta lagi einum mánuði og í síðasta lagi tveimur mánuðum síðar. Frekari frests er ekki unnt að krefjast.

65. gr.

Aukafund skal halda, þegar félagsstjórn eða fulltrúanefnd telja þess þörf. Boða skal til aukafundar innan 14 daga, ef kjörnir endurskoðendur eða hluthafar, sem ráða yfir minnst 1/10 hlutafjárins, enda sé ekki lægra mark ákveðið í félagssamþykktum, krefjast þess skriflega og greina fundarefni.

66. gr.

Hver hluthafi á rétt á því að fá ákveðið mál tekið til meðferðar á hluthafafundi, ef hann gerir skriflega kröfu um það til félagsstjórnar með það miklum fyrirvara, að unnt sé að taka málið á dagskrá fundarins.

67. gr.

Félagsstjórn annast boðun til hluthafafunda.

Ef félagið hefur enga stjórn eða félagsstjórn lætur hjá liða að boða til hluthafafundar, sem halda skal samkvæmt lögum, félagssamþykktum eða ákvörðun hluthafafundar, skal ráðherra láta boða til fundarins, ef stjórnarmaður, fulltrúa-

nefndarmaður, framkvæmdastjóri, endurskoðandi eða hluthafi krefst þess. Umboðsmaður ráðherra skal stýra hluthafafundum, sem ráðherra hefur látið boða til, sbr. 3. mgr. 70. gr., og er félagsstjórn skylt að afhenda honum hlutaskrá, fundargerðabók og endurskoðunarbók félagsins. Ráðherra greiðir til bráðabirgða kostnað vegna fundarins, en félagið ber kostnaðinn endanlega.

68. gr.

Boða skal til hluthafafundar lengst fjórum vikum fyrir fund og, sé ekki mælt fyrir um lengri frest í félagssamþykktum, skemmst viku fyrir fund. Sé samþykkt að fresta hluthafafundi um meira en fjórar vikur, skal boða til framhaldsfundarins. Ef gildi ákvörðunar hluthafafundar er samkvæmt félagssamþykktum háð samþykki tveggja funda, skal boðun til síðari fundarins ekki fara fram, fyrr en fyrri fundurinn hefur verið haldinn. Í því fundarboði skal greina ákvörðun fyrri fundarins.

Boða skal til funda með þeim hætti, sem félagssamþykktir ákveða. Boðun skal þó vera skrifleg til allra þeirra hluthafa, sem þess hafa óskað og skráðir eru í hlutaskrá. Ef hlutabréf félags hljóða á handhafa, skal boðun vera opinber.

Í fundarboði skal greina málefni þau, sem taka á til meðferðar á hluthafafundi. Ef taka á til meðferðar á fundinum tillögu til breytinga á samþykktum félags, skal greina meginefni tillögunnar í fundarboði.

Viku fyrir hluthafafund hið skemmsta skal dagskrá, endanlegar tillögur, svo og ársreikningur og skýrsla endurskoðanda sé um aðalfund að ræða, lögð fram hluthöfum til sýnis á skrifstofu félags og samtímis send sérhverjum skráðum hluthafa, sem þess óskar.

69. gr.

Mál, sem ekki hafa verið greind í dagskrá, er ekki unnt að taka til meðferðar á hluthafafundi nema með samþykki allra hluthafa. Þótt máls hafi ekki verið getið í dagskrá, er það því ekki til fyrirstöðu, að ákveðið sé að boða til aukafundar til að fjalla um málið, auk þess sem aðalfundur getur ávallt afgreitt mál, sem skylt er að taka þar til meðferðar samkvæmt lögum eða félagssamþykktum.

70. gr.

Hluthafafundi stýrir fundarstjóri. Fundurinn kýs fundarstjóra úr hópi hluthafa eða annarra, nema félagssamþykktir kveði á um annað.

Formaður félagsstjórnar eða annar, sem stjórnin nefnir til, setur hluthafafund og stjórnar kjöri fundarstjóra.

Sé boðað til hluthafafundar samkvæmt 2. mgr. 67. gr., ákveður umboðsmaður ráðherra fundarstjóra.

Þegar fundur hefur verið settur, skal fundarstjóri gera skrá yfir hluthafa og umboðsmenn hluthafa, er fund sækja, til þess að ljóst sé, hversu mörgum hlutum og atkvæðum hver þeirra ræður yfir. Skrá þessi skal notuð, þar til hluthafafundur kann að breyta henni.

Fundarstjóri skal láta kjósa fundarritara, sem heldur fundargerðabók. Í fundargerðabók skal skrá ákvarðanir hluthafafundar ásamt úrslitum atkvæðagreiðslna. Skrá yfir viðstadda hluthafa og umboðsmenn skal færð í fundargerðabók eða fylgja henni. Fundargerð skal lesa upphátt fyrir fundarlok og skrá þar athugasemdir, ef fram koma. Fundarstjóri og fundarritari skulu undirrita fundargerðabók.

Í síðasta lagi fjórtán dögum eftir hluthafafund skulu hluthafar eiga aðgang að fundargerðabók eða staðfestu endurriti fundargerða á skrifstofu félagsins. Fundargerðabók skal varðveitt með tryggilegum hætti.

71. gr.

Þegar hluthafi krefst þess og slíkt má verða án tjóns fyrir félagið að mati félagsstjórnar, skulu félagsstjórn og framkvæmdastjóri leggja fram á hluthafafundi

upplýsingar um þau málefni, sem skipta máli um mat á reikningum félagsins og stöðu þess að öðru leyti eða áhrif geta haft á afstöðu hluthafa til mála, er ákvörðun á að taka um á fundinum. Upplýsingaskyldan á einnig við um samband félagsins við félag innan sömu samstæðu.

Ef upplýsingar eru ekki tiltækar á hluthafafundi, skulu hluthafar innan fjórtán daga þar frá eiga aðgang að skriflegum upplýsingum hjá félaginu og einnig skulu þær sendar þeim hluthöfum, er þess hafa óskað.

72. gr.

Einfaldur meirihluti atkvæða ræður úrslitum á hluthafafundi, nema öðruvísi sé mælt í lögum eða félagssamþykktum. Nú verða atkvæði jöfn við kosningar í félaginu, og ræður þá hlutkesti úrslitum, nema annað sé ákveðið í félagssamþykktum.

73. gr.

Ákvörðun um breyting félagssamþykktanna í öðrum tilvikum en þeim, sem nefnd eru í 16., 36. og 42. gr., skal tekin á hluthafafundi. Ákvörðun verður því aðeins gild, að hún hljóti samþykki minnst $\frac{2}{3}$ hluta greiddra atkvæða svo og samþykki hluthafa, sem ráða yfir minnst $\frac{2}{3}$ hlutum þess hlutafjár, sem farið er með atkvæði fyrir á hluthafafundinum. Ákvörðun skal að öðru leyti uppfylla frekari fyrirsmæli, er félagssamþykktir kunna að kveða á um, auk hinna sérstöku ákvæða 74. gr.

Samþykkt um breyting á samþykktum hlutafélags skal tilkynnt til hlutafélagaskrár þegar í stað og eigi öðlast breytingin gildi, fyrr en hún hefur verið skráð.

74. gr.

Samþykki allra hluthafa þarf til þess, að ákvarðanir um eftirtaldar breytingar á félagssamþykktum verði gildar:

1. Að skerða rétt hluthafa til arðgreiðslu eða til annarrar úthlutunar úr hendi félagsins, öðrum en hluthöfum til hagsbóta.
2. Að auka skuldbindingar hluthafa gagnvart félaginu.
3. Að takmarka heimild hluthafa til meðferðar á hlutum sínum eftir ákvæðum 19. og 20. gr. eða skylda hluthafa til að þola lausn á hlutum sínum án þess, að um slit félagsins sé að ræða.

Ákvörðun um breyting á félagssamþykktum, sem skerðir rétt hluthafa til arðs eða annarrar greiðslu af eignum félagsins án þess þó, að 1. tl. 1. mgr. eigi við, er því aðeins gild, að hluthafar, sem ráða yfir meiru en $\frac{9}{10}$ hlutum þess hlutafjár, sem farið er með atkvæði fyrir á hluthafafundi, gjaldi henni jákvæði.

Ákvörðun um breyting á félagssamþykktum, sem raskar réttarsambandinu milli hluthafa, er því aðeins gild, að þeir hluthafar, sem sæta eiga réttarskerðingu, gjaldi henni jákvæði. Nú eru fleiri en einn hlutaflokkur í félaginu og er þá unnt að gera breytingu á félagssamþykktum, sem veldur röskun á réttarsambandinu milli hlutaflokkanna, ef hluthafar, sem eiga meira en $\frac{9}{10}$ hluta hlutafjár þess hlutaflokks, er sæta skal skerðingu og farið er með atkvæði fyrir á fundi og meira en helming þess hlutaflokks í heild, gjalda breytingunni jákvæði.

75. gr.

Hluthafafundur má ekki taka ákvörðun, sem bersýnilega er fallin til þess að afla ákveðnum hluthöfum eða öðrum ótilhlýðilegra hagsmuna á kostnað annarra hluthafa eða félagsins.

76. gr.

Hluthafi, stjórnarmaður eða framkvæmdastjóri geta höfðað mál vegna ákvörðunar hluthafafundar, sem hefur verið tekin með ólögmetum hætti, eða brýtur í bága við lög þessi eða samþykktir félagsins.

Mál skal höfða innan þriggja mánaða frá því, að ákvörðun var tekin, ella telst hún gild.

Ákvæði 2. málsgreinar eiga ekki við:

- a. Þegar ákvörðunin er ólögleg, jafnvel með samþykki allra hluthafa.
- b. Þegar krafist er samþykkis allra eða tiltekinna hluthafa, til þess að ákvörðun öðlist gildi, og slíkt samþykki er ekki fengið.
- c. Þegar boðun til hluthafafundar hefur ekki farið fram eða reglna þeirra, sem um fundarboðun gilda, hefur í verulegum atriðum ekki verið gætt.
- d. Þegar sá hluthafi, sem höfðað hefur mál, eftir að frestur sá, sem tiltekinn er í 2. mgr., er útrunninn, en þó innan tveggja ára, eftir að ákvörðun var tekin, hefur haft frambærilega ástæðu til að draga málshöfðun og beiting ákvæða 2. mgr. yrði bersýnilega ósanngjörn.

Nú verða úrslit í dómsmáli þau, að ákvörðun hluthafafundar telst ógild, og skal þá ómerkja ákvörðunina eða breyta henni. Breyting á ákvörðun hluthafafundar er þó einungis unnt að gera, að þess sé krafist og það sé á færi dómsins að ákveða, hvers efnis ákvörðunin hefði réttilega átt að vera. Dómur í slíku máli bindur einnig þá hluthafa, er ekki hafa staðið að málshöfðun.

Endurrít dóma í slíkum málum skal senda til hlutafélagaskrár og þar skráð niðurstaða þeirra, ef ástæða þykir til.

X. KAFLI

Endurskoðun og sérstakar rannsóknir.

77. gr.

Á aðalfundi skal kjósa endurskoðendur, tvo eða fleiri, í samræmi við samþykktir félagsins. Aðalfundur getur einnig kosið varaendurskoðendur. Í samþykktum félagsins má ákveða, að einn eða fleiri endurskoðendur, en ekki allir, skuli tilnefndir á annan hátt.

Ef hluthafahópur, sem ræður minnst 1/10 hlutafjár, krefst þess á aðalfundi, þar sem endurskoðendur skal kjósa, skal stjórn félags fara þess á leit við ráðherra, að hann nefni til einn endurskoðanda, er starfi að endurskoðun reikninga félagsins ásamt kjörnum endurskoðendum kjörtímabil þeirra. Ef stjórn félagsins hefur ekki komið ósk þessari á framfæri innan tveggja vikna frá aðalfundi, getur hver hluthafi borið fram ósk þessa við ráðherra.

Ráðherra skal þá nefna til löggiltan endurskoðanda. Ráðherra ákveður þóknun til þess endurskoðanda, er hann tilnefnir og skal félagið greiða hana.

78. gr.

Endurskoðendur hlutafélags skulu vera lögráða og fjár síns ráðandi. Af endurskoðendum félags skal að minnsta kosti einn vera heimilisfastur hér á landi.

Endurskoðendur skulu með hliðsjón af starfsemi og stærð félagsins hafa þá þekkingu og reynslu í bókhaldi og viðskiptaháttum, sem nauðsynleg er til rækslu starfans.

Þegar endurskoðunarfélag er kosið til að annast endurskoðun, skal sá, sem falin er endurskoðunin uppfylla skilyrði 78.—80. gr.

Óheimilt er að kjósa samstarfsmenn eða sameigendur að endurskoðunarstofu, sem endurskoðendur í sama hlutafélagi.

Kjósa skal einn af endurskoðendum móðurfélags sem endurskoðanda í dótturfélagi, ef þess er nokkur kostur.

79. gr.

Í hlutafélögum með hlutafé að fjárhæð 5 000 000 króna eða þar yfir, eða þegar skuldir og bundið eigið fé nemur samtals 100 000 000 króna eða þar yfir, eða heildarvelta nemur 300 000 000 króna eða meira, skal að minnsta kosti einn endurskoðanda, sem kosinn er á aðalfundi, vera löggiltur. Þegar ljóst er við stofnun félagsins eða upphaf rekstrar, að einhverju af framangreindum mörkum verði þegar náð, skal regla 1. m. gilda frá þeim tíma, en annars skal við það miða, að skuldir og bundið eigið fé eða heildarvelta hafi náð framangreindum mörkum í ársreikningum tveggja síðastliðinna reikningsára.

Í félögum, þar sem hlutabréf eru háð opinberri verðskráningu, skulu kosnir endurskoðendur eigi vera færri en tveir og skal annar þeirra vera löggiltur endurskoðandi.

Í öðrum félögum getur hluthafahópur, sem ræður yfir minnst 1/10 hlutafjár, krafist þess, að kosinn verði einn löggiltur endurskoðandi. Krafa um þetta skal fram borin á aðalfundi, þar sem kjósa skal endurskoðendur.

80. gr.

Endurskoðandi hlutafélags má ekki vera í stjórn eða fulltrúanefnd þess, framkvæmdastjóri þess eða starfsmaður. Eigi má hann heldur vera í þjónustu stjórnarmanns félagsins, framkvæmdastjóra þess, prókúruhafa eða þeirra starfsmanna, sem annast eða hafa eftirlit með bókhaldi þess eða fjármálum. Þá má endurskoðandi eigi vera maki þessara aðila, skyldur þeim eða tengdur að feðgatali eða niðja eða fyrsta lið til hliðar, kjörforeldri þeirra eða kjörbarn, fósturforeldri eða fósturbarn.

Þann, sem ekki er hlutgengur við kosningu endurskoðanda í móðurfélagi, má ekki kjósa sem endurskoðanda í dótturfélagi.

Endurskoðandi má hvorki vera skuldskeyttur félaginu né félögum í sömu samstæðu.

81. gr.

Í samþykktum félags skal kveðið á um starfstíma endurskoðanda. Starfi endurskoðanda skal ljúka við lok þess aðalfundar, sem haldinn er eftir lok síðasta reikningsárs, sem endurskoðandi var kosinn fyrir, eða ef endurskoðandi er kosinn til óákvæðins tíma, þá þegar annar endurskoðandi er kosinn í hans stað.

Endurskoðandi getur hvenær sem er sagt af sér störfum. Hann verður einnig leystur frá störfum samkvæmt ákvörðun þeirra, er kusu hann eða tilnefndu.

Ljúki starfi endurskoðanda, áður en kjörtímabili hans er lokið, eða uppfylli hann ekki lengur skilyrði til að vera endurskoðandi, og enginn varamaður er til að koma í hans stað, þá skal stjórnin annast um, að kosinn verði nýr endurskoðandi í hans stað eins fljótt og unnt er.

82. gr.

Ef endurskoðandi er ekki kosinn eða kosning hans brýtur í bága við ákvæði 1. mgr. 78. gr., 1. og 2. mgr. 79. gr., eða 1. og 2. mgr. 80. gr. eða er andstæð ákvæðum í samþykktum félagsins, þá skal ráðherra tilnefna endurskoðanda, ef tilmæli unnið þáð koma fram frá stjórnarmanni, framkvæmdastjóra eða hluthafa.

Hafi á aðalfundi ekki verið sinnt kröfu um kosningu löggilts endurskoðanda skv. ákvæðum 3. mgr. 79. gr., skal ráðherra tilnefna þennan endurskoðanda, þegar tilmæli um það koma fram frá hluthafa. Tilmæli skulu borin fram í síðasta lagi einum mánuði, eftir að aðalfundurinn var haldinn.

Tilnefning endurskoðanda skv. 1. og 2. mgr. þessarar greinar gildir þar til nýr endurskoðandi hefur verið kosinn í samræmi við ákvæði laga þessara og samþykktir félagsins.

83. gr.

Endurskoðendur skulu endurskoða ársreikninginn, og í því sambandi kanna bókhaldsgögn félagsins og aðra þætti, er varða rekstur þess og stöðu, í samræmi við góða endurskoðunarvenju.

Ef um móðurfélag er að ræða, skulu endurskoðendur einnig endurskoða samstæðureikninginn og reikningsleg tengsl samstæðufélaganna.

Endurskoðendur skulu fylgja þeim kröfum, sem settar hafa verið á aðalfundi um endurskoðun, ef þær brjóta ekki í bága við lög eða samþykktir félagsins eða góða endurskoðunarvenju.

84. gr.

Félagsstjórn og framkvæmdastjóri skulu veita endurskoðendum aðstöðu til að framkvæma þær athuganir, sem þeir telja nauðsynlegar. Þá skulu sömu aðilar einnig sjá til þess, að endurskoðendur fái þau gögn, þær upplýsingar og þá aðstoð, sem þeir álíta nauðsynlega til að framkvæma verk sitt. Félagisstjórn og framkvæmdastjóri dótturfélags hafa samsvarandi skyldur við endurskoðendur móðurfélags.

85. gr.

Eftir að endurskoðun er lokið, skulu endurskoðendur með vísun til endurskoðunarskýrslu sinnar, staðfesta með áritun á ársreikninginn, að þeir hafi endurskoðað hann. Ef endurskoðendur eru þeirrar skoðunar, að ekki beri að samþykkja ársreikninginn, skulu þeir taka það fram í áritun sinni.

86. gr.

Endurskoðendur skulu gera endurskoðunarskýrslu, er leggja skal fyrir aðalfund. Skýrslan skal vera komin í hendur stjórnar í síðasta lagi tveim vikum fyrir aðalfund.

Í endurskoðunarskýrslu skal vera yfirlýsing um, hvort ársreikningur og samsvarandi samstæðureikningur, séu samdir í samræmi við ákvæði laga, reglna og samþykktir félagsins, svo og greinargerð um niðurstöður endurskoðunarinnar að öðru leyti.

Séu ekki í ársreikningi þær upplýsingar, sem fram eiga að koma um rekstur félagsins og fjárhagslega stöðu þess að öðru leyti, eða ef endurskoðendur í móðurfélagi telja vanta nauðsynlegar upplýsingar um viðskipti dótturfélags, skulu endurskoðendur geta þess og gefa nauðsynlegar viðbótar upplýsingar í skýrslu sinni, ef kostur er. Ef endurskoðendur hafa komist að raun um við endurskoðun, að atvik liggja fyrir, sem haft geti ábyrgð í för með sér fyrir stjórnarmenn eða framkvæmdastjóra, skulu þeir geta þess í skýrslunni. Að öðru leyti geta endurskoðendur skýrt frá þeim atriðum í skýrslu sinni, sem þeir telja rétt, að hluthafar fái vitneskju um.

87. gr.

Endurskoðendur skulu færa endurskoðunarbók til notkunar fyrir stjórnina, sem hún skal geyma á öruggan hátt. Þar skulu þeir skýra frá, hvaða endurskoðunarvinna hefur verið framkvæmd og þar skal ennfremur færa ábendingar og athugasemdir, sem endurskoðendur vilja koma á framfæri við stjórnina. Eftir hverja færslu skal leggja bókina fyrir næsta stjórnarfund, þar sem stjórnarmenn skulu staðfesta með undirskrift sinni, að þeir hafi kynnt sér það, sem fram kemur í henni.

88. gr.

Endurskoðendur hafa rétt til að sitja hluthafafundi félags og skulu vera viðstaddir, þegar til meðferðar eru málefni, sem krefjast nærveru þeirra.

89. gr.

Endurskoðanda og samstarfsmönnum hans er ekki heimilt að gefa einstökum hluthöfum eða óviðkomandi aðilum upplýsingar um hag félags. Endurskoðanda, sem segir af sér starfi, er þó heimilt að tilkynna þeim endurskoðanda, sem kemur í hans stað, ástæðuna fyrir uppsögn sinni.

90. gr.

Hluthafi getur á aðalfundi eða á öðrum hluthafafundi, þar sem málið er á dagskrá, komið fram með tillögu um, að fram fari rannsókn á stofnun félags, tilgreindum atriðum varðandi starfsemi þess eða ákveðnum þáttum bókhalds eða ársreiknings. Hjóti tillagan fylgi hluthafahóps, sem ræður yfir minnst $\frac{1}{4}$ hlutafjárins, getur hluthafi í síðasta lagi einum mánuði frá lokum fundarins, farið þess á leit við ráðherra, að hann tilnefni rannsóknarmenn. Tilmælin skal taka til greina, svo framarlega sem ráðherra telur nægilegar ástæður til þeirra. Ráðherra skal gefa stjórn félagsins og endurskoðendum þess, og þegar við á þeim, sem málið varðar, tækifæri til að láta í ljós álit sitt um kröfuna, áður en hann tekur ákvörðun sína. Ráðherra ákveður fjölda rannsóknarmanna, en meðal þeirra skulu vera bæði lög-giltur endurskoðandi og lögfræðingur.

Ákvæði 1. mgr. 78. gr., 80. gr., 84. gr., 88. gr. og 89. gr. eiga einnig við um rannsóknarmenn, eftir því sem við á.

Rannsóknarmennirnir skulu gefa skriflega skýrslu til hluthafafundar. Þeir skulu fá greidda þóknun frá félaginu og skal hún ákveðin af ráðherra.

Skýrsla rannsóknarmanna skal liggja frammi til sýnis fyrir hluthafa á skrifstofu félagsins í skemmsta lagi viku fyrir hluthafafund.

XI. KAFLI

Ársreikningur.

91. gr.

Ársreikningur skal semja fyrir hvert reikningsár og jafnframt reikning félagsamstæðu, ef um móðurfélag er að ræða. Ársreikningur skal hafa að geyma ársskýrslu, rekstrarreikning og efnahagsreikning.

Ársreikningur og samstæðureikningur skulu undirritaðir af stjórn félags og framkvæmdastjóra. Hafi stjórnarmaður eða framkvæmdastjóri mótbárur fram að færa gegn ársreikningi eða samstæðureikningi, skulu þeir undirritaðir með fyrirvara og gera skal grein fyrir því í ársskýrslu, hvers eðlis fyrirvarinn er.

Ársreikningur, og ef við á samstæðureikningur, skal lagður fyrir endurskoðendur eigi síðar en mánuði fyrir aðalfund.

92. gr.

Reikningsár hlutafélags skal vera tólf mánuðir. Við stofnun félags eða breytingu á reikningsári getur tímabilið verið skemmra eða lengra, þó ekki lengra en átján mánuðir.

Félög í sömu félagasamstæðu skulu hafa sama reikningsár, nema sérstakar ástæður gefi efni til annars.

93. gr.

Ársreikningur skal gerður samkvæmt lögum og góðri reikningsskilavenju, bæði að því er varðar mat á hinum ýmsu liðum, uppsetningu, sundurliðun og heiti liða. Ákvæði 97., 99. og 100. gr. um eignarhluta í hlutafélögum gilda einnig um eignarhluta í öðrum félögum.

Ársreikningi fylgi upplýsingar um veðsetningar og ábyrgðarskuldbindingar. Einnig skulu fylgja honum skýringar á einstökum liðum í samræmi við ákvæði þessa kafla, sbr. 100. gr.

94. gr.

Eignir, sem ekki eru ætlaðar til varanlegrar eignar eða notkunar fyrir félagið, þ. e. veltufjármuni, má ekki færa á hærra verði en kostnaðarverði eða raunvirði, ef það er lægra. Veltufjármuni má þó færa á hærra verði en kostnaðarverði í þeim tilvikum, sem það samræmist góðri reikningskilavenju.

95. gr.

Eignir, sem ætlaðar eru til varanlegrar eignar eða notkunar fyrir félagið, þ. e. fastafjármuni, má ekki færa á hærra verði en kostnaðarverði. Til kostnaðarverðs telst kostnaður við endurbætur, sem færður hefur verið sérstaklega á reikningsárinu eða eignfærður hefur verið á fyrri reikningsárum. Fastafjármuni má annars ekki, að undanteknum ákvæðum 4. og 6. mgr. þessarar greinar, færa á hærra verði en bókfært verð þeirra er í efnahagsreikningi síðasta reikningsárs.

Fastafjármunir, sem rýrna að verðgildi vegna aldurs, slits eða af hliðstæðum ástæðum, skulu árlega afskrifaðir a. m. k. um þá fjárhæð, er nemur verðrýrnuninni, nema viðkomandi eign hafi þegar verið afskrifuð nægilega. Afskrifa skal, þótt tap sé eða verði á rekstrarreikningi.

Ef raunvirði fastafjármuna er lægra en bókfært verð þeirra samkvæmt ákvæðum 1. og 2. mgr. þessarar greinar, og ástæður þess verða ekki taldar skammvinnar, ber að lækka verð viðkomandi eignar að því marki, sem telja verður nauðsynlegt samkvæmt góðri reikningskilavenju.

Ef raunvirði fastafjármuna er verulega hærra en bókfært verð þeirra í efnahagsreikningi síðasta reikningsárs, má hækka bókfært verð þeirra, þrátt fyrir ákvæði 1. og 2. mgr. þessarar greinar, enda sé hækkunin talin varanleg. Þá fjárhæð, sem hækkuninni nemur má aðeins nota til:

- 1) nauðsynlegrar niðurfærslu á öðrum fastafjármunum,
- 2) hækkunar á hlutafé,
- 3) að leggja í endurmatssjóð, sem aðeins má nota í þeim tilgangi, sem um getur í liðum 1 og 2.

Þá lækkun fastafjármuna, sem ekki verður jöfnuð samkvæmt liðum 1 eða 3 að framan, má jafna með sérstakri afskrift.

Langtímakröfu má færa með áætluðu raunvirði, enda þótt hún hafi verið færð með lægra verði í síðasta efnahagsreikningi sem vafasöm eða verðlaus.

96. gr.

Eigin hlutabréf skulu talin til eignar án verðs, en með upplýsingum um nafnverð bréfanna. Ef hlutabréfin hafa verið löglega keypt á síðustu tveimur reikningsárum, er þó heimilt að færa þau í efnahagsreikningi með verði allt að kostnaðarverði.

Við mat á hlutabréfum móðurfélags í dótturfélagi skal ekki tekið tillit til verðgildis þeirra hlutabréfa, sem dótturfélag kann að eiga í móðurfélagi.

Hafi félag tekið við starfsemi eða fyrirtæki, og kaupverðið er hærra en raunverð hinna fengnu eigna, þá má færa það sem umfram er til eignar meðal fastafjármuna, ef talið verður, að um viðskiptavild sé að ræða. Viðskiptavild skal afskrifa árlega um hæfilega fjárhæð og ekki minna en nemur 10% á ári af kostnaðarverði.

Færa má sem fastafjármuni kostnað við tæknilega og viðskiptalega aðstoð, rannsóknar- og þróunarvinnu, tilraunavinnslu, markaðsrannsóknir og þess háttar, ef um er að ræða verulegt og varanlegt verðmæti fyrir félagið. Árleg afskrift skal nema hæfilegri fjárhæð og ekki lægri en 20% af eignfærðum kostnaði nema við þær sérstöku aðstæður, að lægri afskrift verði talin eðlileg samkvæmt góðri reikningskilavenju.

Þóknun og beinan kostnað við töku langtímalána og gengistap vegna slíkra lána, skal eignfæra og afskrifa innan lánstímans, hafi kostnaðurinn ekki verið gjaldfærður strax.

Kostnað við stofnun félags eða hækkun á hlutfé má ekki eignfæra.

Verðbréf, sem opinber gengisskráning er til um, má ekki færa á herra verði en síðasta skráðu kaupverði í lok reikningsársins.

Við mat á verkum, sem unnið er að fyrir aðra aðila, má telja með hluta af áætluðum hagnaði, en sýna ber fyllstu varfærni við matið.

97. gr.

Efnahagsreikningur skal sýna eignir, skuldir og eigið fé félagsins í lok reikningsárs.

Eftirfarandi liðir skulu sérgreindir í efnahagsreikningi. Þó skal frekari greining gerð, þar sem aðstæður gefa tilefni til þess. Víkja má frá uppsetningu þessari, að því leyti sem það samræmist góðri reikningsskilavenju.

A. EIGNIR

1. Veltufjármunir

- 1.1. Sjóður.
- 1.2. Innstæður í bönkum o. þ. h.
- 1.3. Viðskiptakröfur.
- 1.4. Viðskiptavíxlar.
- 1.5. Aðrar skammtímakröfur.
- 1.6. Fyrirframgreiðslur.
- 1.7. Vörubirgðir.
- 1.8. Verk í vinnu.

2. Fastafjármunir

- 2.1. Hlutabréf og stofnfé í dótturfélögum.
- 2.2. Hlutabréf og stofnfé í öðrum félögum.
- 2.3. Skuldabréf og önnur verðbréf.
- 2.4. Innstæður hjá dótturfélögum.
- 2.5. Aðrar langtímakröfur.
- 2.6. Fyrirframgreiðslur.
- 2.7. Vélar, áhöld og önnur varanleg rekstrartæki.
- 2.8. Skip og flugvélar.
- 2.9. Fasteignir.
- 2.10. Einkaleyfi og hliðstæð réttindi.
- 2.11. Viðskiptavild, sbr. 3. mgr. 96. gr.
- 2.12. Skipulagningarkostnaður og annar eignfærður stofnkostnaður, sbr. 4. og 5. mgr. 96. gr.

3. Aðrar eignir

- 3.1. Hlutfjárloforð.
- 3.2. Eigin hlutabréf.

B. SKULDIR OG EIGIÐ FÉ

1. Skammtímaskuldir

- 1.1. Skuldir í bönkum.
- 1.2. Viðskiptaskuldir.
- 1.3. Viðskiptavíxlar.

- 1.4. Aðrar víxilskuldir.
- 1.5. Aðrar skammtímaskuldir.
- 1.6. Fyrirframgreiðslur.
- 1.7. Ógreiddur arður.
- 1.8. Ógreiddur tekju- og eignarskattur.
- 1.9. Ógreiddir aðrir skattar.

2. Langtímaskuldir

- 2.1. Veðskuldir.
- 2.2. Aðrar langtímaskuldir.

3. Bundið óskattlagt fjármagn og aðrar hliðstæðar ráðstafanir

4. Eigið fé

- 4.1. Bundið eigið fé.
 - 4.1.1. Hlutafé.
 - 4.1.2. Lögbundinn varasjóður.
 - 4.1.3. Endurmatssjóður.
- 4.2. Frjálst eigið fé.
 - 4.2.1. Frjáls varasjóður.
 - 4.2.2. Yfirfært til næsta árs. Ójafnað tap færast sem frádráttarliður.

Í efnahagsreikningi eða í skýringum með honum skal enn fremur veita upplýsingar um:

1. Veðsetningar

1. Skrá yfir veð í fasteignum félagsins.
2. Skrá yfir aðrar veðsetningar, með upplýsingum um bókfært verð veðsins.

2. Ábyrgðarskuldbindingar

- 2.1. Vixlaábyrgðir.
- 2.2. Aðrar ábyrgðar- og tryggingaskuldbindingar.

98. gr.

Kröfur á eða skuldir við dótturfélög eða móðurfélög skal tilgreina sérstaklega í efnahagsreikningi. Heimilt er þó að gefa upplýsingar um fjárhæðir slíkra krafna eða skulda í texta í efnahagsreikningi eða í skýringum með honum. Á sama hátt skal gefa upplýsingar um veðsetningar og ábyrgðarskuldbindingar fyrir dótturfélög eða móðurfélög.

Hafi félag lánað verðmæti til hluthafa, stjórnarmanna eða framkvæmdastjóra þess, eða móður- eða dótturfélags, skal samanlögð fjárhæð þessara krafna færð sem sérstakur liður í efnahagsreikningi. Hafi félag sett veðtryggingu eða tekið á sig aðrar ábyrgðarskuldbindingar fyrir þá aðila, sem nefndir eru í þessari málsgrein, skal þess einnig sérstaklega getið í efnahagsreikningi eða í skýringum með honum.

Hafi félag sett veð eða tekið á sig ábyrgðarskuldbindingar fyrir þriðja aðila, án þess að það falli undir ákvæði 1. og 2. mgr. þessarar greinar, skal tilgreina heildarfjárhæð slíkra veðsetninga eða skuldbindinga á sama hátt.

99. gr.

Rekstrarreikningur skal gerður þannig, að hann gefi, með hliðsjón af rekstri félagsins, skýra mynd af því, hvernig hagnaður eða tap reikningsársins hefur myndast.

Í rekstrarreikningi skulu heildartekjur af rekstri félagsins á reikningsárinu koma fram og skulu tekjur og gjöld sundurliðuð, eftir því sem rekstur félagsins gefur tilefni til.

Meðal tekna skal sérstaklega greina:

1. Tekjur af aðalstarfsemi með upplýsingum um heildartekjur og -gjöld.
2. Arð af hlutabréfum í dóttur- eða móðurfélagi.
3. Arð af hlutabréfum í öðrum félögum.
4. Vaxtatekjur.
5. Hagnað, sem fram kemur við sölu, tjónsuppgjör, eignarnám eða aðra afhendingu fastafjármuna.
6. Aðrar óreglulegar tekjur.

Meðal gjalda skal sérstaklega greina:

1. Vaxtagjöld.
2. Afskriftir og niðurfærslur á fastafjármunum.
3. Tap, sem verður við sölu, tjónsuppgjör, eignarnám eða aðra afhendingu fastafjármuna.
4. Önnur óregluleg gjöld.
5. Tillög í skattalega sjóði og aðrar hliðstæðar ráðstafanir.
6. Tekju- og eignarskatt vegna reikningsársins.

Hagnað þann eða tap, sem tilgreint er í 5. lið 3. mgr. og 3. lið 4. mgr. þessarar greinar, svo og afskriftir og niðurfærslur, sem nefndar eru í 2. lið 4. mgr., skal færa á viðeigandi liði í efnahagsreikningi. Óreglulegar tekjur og gjöld samkvæmt 6. lið 3. mgr. og 4. lið 4. mgr. svo og þær ráðstafanir, sem nefndar eru í 5. lið 4. mgr. þessarar greinar, skal sundurliða eftir tegundum.

100. gr.

Í skýringum með ársreikningi skal gefa upplýsingar um eftirfarandi atriði með vísun til viðeigandi liða í ársreikningi, komi þau ekki greinilega fram í ársreikningnum sjálfum.

1. Eignahluta í öðrum félögum og annað áhættufé skal sundurliða. Þar skal greina nafn hvers félags, nafnverð eignahluta og bókfært verð í efnahagsreikningi.
2. Varanlega rekstrarfjármuni skal sundurliða. Þar komi fram kostnaðarverð hvers eignaflokks í ársbyrjun samkvæmt efnahagsreikningi fyrra árs ásamt eldri endurmatshækkunum. Þá skal greina heildarverð hækkunar og lækkunar þessara eigna á reikningsárinu ásamt afskriftum og niðurfærslum á reikningsárinu og samtölu þeirra til loka reikningsársins. Niðurstöður þessara skýringa skulu vera samanburðarhæfar við einstaka eignaliði í efnahagsreikningi og við afskriftir í rekstrarreikningi.
3. Gildandi fasteignamatsverð fasteigna og brunabótamatsverð þeirra.
4. Hafi einstakir veltufjármunir verið færðir á hærra verði en kostnaðarverði, skal það upplýst, ásamt fjárhæð mismunar.
5. Endurmatshækkun fastafjármuna, fjárhæð hennar og ráðstöfun.
6. Ef eftirláunaskuldbinding félags er ekki færð í efnahagsreikning, skal gefa upplýsingar um hana.
7. Þegar útgefin hlutabréf eru ekki öll sömu tegundar, skal greina frá því, að hvaða leyti bréfin eru frábrugðin, og heildarfjárhæð bréfa í hverjum flokki.
8. Breytingar, sem orðið hafa á hinum ýmsu liðum eigin fjár frá efnahagsreikningi síðasta árs, skal sundurliða.
9. Ef gerðar hafa verið breytingar á mati veltufjármuna eða afskriftum fastafjármuna eða gerðar aðrar breytingar frá ársreikningi síðasta árs, sem hafa veruleg áhrif á afkomu ársins eða hafa að öðru leyti verulega þýðingu.

10. Heildarfjárhæð eigna og skulda í erlendum gjaldeyri eða þeim liðum efnahagsreiknings, sem háðir eru gengisáhæltu eða verðtryggingu.
11. Ef gerðar eru verulegar breytingar á uppsetningu eða flokkun liða í rekstrarreikningi eða efnahagsreikningi, sem haft geta veruleg áhrif á möguleika til samanburðar við ársreikning síðasta árs, skal gera grein fyrir þeim breytingum.
12. Ef félagið hefur keypt eða yfirtekið eigin hlutabréf á reikningsárinu eða hlutabréf í móður- eða dótturfélagi, sbr. 43. gr., skal upplýsa um nafnverð þeirra og kaupverð og hlutfall af heildarhlutafé viðkomandi félags.
13. Hafi verið áætlaður hagnaður af verki í framkvæmd, skal það koma fram ásamt greinargerð um matið.
14. Þau atriði, sem hafa eða geta haft veruleg áhrif á skattalega stöðu félagsins, svo sem ef um heimild til yfirfærslu á rekstrartapi frá fyrri árum er að ræða eða ef sala eða önnur afhending á eignum félagsins fyrir bókfært verð gæti leitt til skattlagningar.
15. Veðsetningar og ábyrgðarskuldbindingar, sbr. 93. og 97. gr.
16. Kröfur á eða skuldir við dótturfélög eða móðurfélög skal sérgreina, sbr. 1. mgr. 98. gr.
17. Ábyrgðarskuldbindingar vegna hluthafa, stjórnarmanna o. fl. aðila, sbr. 2. og 3. mgr. 98. gr.

101. gr.

Í ársskýrslu skal gefa, nema sérstakar ástæður séu til að ætla, að slíkt gæti skaðað félagið, upplýsingar um atriði, sem eru mikilvæg við mat á fjárhagslegri stöðu félagsins og afkomu þess á reikningsárinu og ekki koma fram í efnahags- eða rekstrarreikningi eða skýringum með þeim. Þetta á einnig við um mikilvæg atriði, sem fram hafa komið eftir lok reikningsársins.

Ársskýrsla skal veita upplýsingar um fjölda starfsmanna að meðaltali á reikningsárinu, heildarfjárhæð launa, þóknana eða annarra greiðslna til starfsmanna, stjórnar, framkvæmdastjóra og annarra í þjónustu félagsins. Ágóðahluti til stjórnar og framkvæmdastjóra skal sérgreindur.

Stjórnin skal í ársskýrslu gera tillögu um ráðstöfun á hagnaði félagsins eða jöfnun taps.

Í ársskýrslu móðurfélags skal veita upplýsingar um afkomu félagssamstæðunnar á reikningsárinu, ásamt upplýsingum um frjálst eigið fé hennar eða ójafnað tap.

102. gr.

Í móðurfélagi skal gera samstæðureikning, sem ná skal til sama tímabils og ársreikningur þess. Ef samsetning samstæðunnar eða aðrar sérstakar ástæður gefa tilefni til, má í stað samstæðureiknings gera samstæðuskýrslu.

Samstæðureikningurinn skal hafa að geyma samantekt á efnahag móður- og dótturfélaganna, saminn í samræmi við lög og góða reikningsskilavenju og með hliðsjón af ákvæðum 97. og 98. gr. Í samstæðureikningi skal greina frá afkomu samstæðunnar á reikningsárinu ásamt upplýsingum um frjálst eigið fé eða ójafnað tap. Við gerð reikningsins skal fella brott innbyrðis tekjur og arðgreiðslur milli félaga í samstæðunni.

Í samstæðuskýrslu skal gera grein fyrir kröfum móðurfélags á hvert einstakt dótturfélag og skuldum við það, svo og kröfum eða skuldum hvers dótturfélags við önnur dótturfélög. Í skýrslunni skal einnig veita upplýsingar um afkomu móðurfélagsins á reikningsárinu og frjálst eigið fé þess eða ójafnað tap. Sömu upplýsingar skal gefa um hvert dótturfélag, að því er varðar þann hluta, er viðkemur móðurfélagi. Ennfremur skal veita upplýsingar um afkomu samstæðunnar á reikningsárinu ásamt frjálsu eigin fé hennar eða ójöfnuðu tapi. Við útreikninga þessa skal fella brott innbyrðis tekjur og arðgreiðslur milli félaga í samstæðunni.

Til innbyrðis tekna telst hluti móðurfélags í tekjum af eignatilfærslum innan samstæðunnar, svo framarlega sem eignin hefur ekki þegar verið afskrifuð um samsvarandi fjárhæð í því félagi, sem aflaði hennar.

103. gr.

Eigi síðar en mánuði eftir samþykkt ársreikningsins, þó ekki síðar en sjö mánuðum eftir lok reikningsárs, skal staðfest endurrit hans ásamt endurskoðunar-skýrslu hafa borist til hlutafélagaskrár. Með ársreikningnum skulu fylgja staðfestar upplýsingar um, hvenær hann var samþykktur og hvaða ákvörðun aðalfundur tók um ráðstöfun á hagnaði eða jöfnun á tapi. Móðurfélag skal ennfremur senda staðfestan samstæðureikning eða samstæðuskýrslu.

XII. KAFLI

Arðsúthlutun, varasjóðir o.fl.

104. gr.

Óheimilt er að nota fjármuni félagsins til að greiða hluthafa nema slíkt fari fram eftir reglum um úthlutun arðs, sem endurgreiðsla vegna lækkunar hlutafjár eða varasjóðs, eða vegna félagsslita.

Að því marki, sem tilgangur félagsins er ekki að afla hluthöfum fjárhagslegs ávinnings, skal í félagssamþykktum greint, hvernig ráðstafa skuli ágóða og hvernig skuli fara með eignir félagsins við félagsslit.

105. gr.

Einungis er heimilt að úthluta sem arði árságóða samkvæmt samþykktum reikningi síðasta reikningsárs, yfirfærðum ágóða frá fyrri árum og frjálsum sjóðum, eftir að dregið hefur verið frá tap, sem ekki hefur verið jafnað, það fé, sem samkvæmt lögum eða félagssamþykktum skal lagt í varasjóð eða til annarra þarfa, og hæfilegt fé tekið frá til greiðslu áætlaðra skatta til ríkis og sveitarfélaga vegna rekstrar félagsins á reikningsárinu. Nú nemur varasjóður ekki einum tíunda hluta af hlutafénu og má þá ekki greiða hærri arð, en sem nemur tíu hundraðshlutum af greiddu hlutafé, sbr. og 40. gr.

Í móðurfélagi er óheimilt að úthluta það miklum arði, að andstætt sé góðum rekstrarvenjum með tilliti til fjárhagsstöðu samstæðunnar, enda þótt arðsúthlutun sé annars heimil.

106. gr.

Minnst tíu hundraðshluta þess árságóða, sem ekki fer til þess að jafna hugsanlegt tap fyrri ára, skal leggja í varasjóð, uns hann nemur tíu hundraðshlutum hlutafjárins. Þegar því marki hefur verið náð, skulu framlög vera minnst fimm hundraðshlutar, þar til sjóðurinn nemur einum fjórða hluta hlutafjárins. Í félagssamþykktum er unnt að mæla fyrir um skyldu til hærri framlaga.

Ef félagi hefur verið greitt meira en nafnverð fyrir hluti, þegar það var stofnað eða hlutafé þess hækkað, skal fé það, sem greitt var umfram nafnverð, lagt í varasjóð, að frádregnum kostnaði af stofnun félagsins eða hækkun hlutafjárins. Einnig skal lagt í varasjóð það fé, sem félagið hefur fengið vegna sölu hlutabréfa samkvæmt 38. gr.

Heimilt er að nota varasjóð til að jafna tap, sem ekki er unnt að jafna með færslu úr öðrum sjóðum. Nú nemur varasjóður meiru en einum fjórða hluta hlutafjárins og er þá heimilt að nota upphæð þá, sem umfram er, til þess að hækka hlutaféð eða, sé fyrirmæla 41. gr. gætt, til annarra þarfa.

107. gr.

Hluthafafundur tekur ákvörðun um úthlutun arðs, eftir að félagsstjórn hefur lagt fram tillögur um skiptingu eða aðra ráðstöfun ágóðans. Ekki má ákveða að úthluta meiri arði en félagsstjórn leggur til eða samþykkir.

Hluthafar, sem eiga samtals minnst 1/10 hluta hlutafjárins, geta krafist þess á aðalfundi, sé krafan fyrirfram tilkynnt félagsstjórn samkvæmt ákvæðum 66. gr., að aðalfundur taki ákvörðun um að úthluta sem arði fjárhæð, sem minnst svarar til helmingss þess, sem eftir stendur af árságóða, þegar tap fyrri ára hefur verið jafnað, það dregið frá, sem samkvæmt lögum eða félagssamþykktum skal lagt í varasjóð eða sem af öðrum ástæðum er ekki unnt að úthluta sem arði. Þó er ekki unnt að krefjast þess, að meiru sé úthlutað, en sem nemur fimm hundraðshlutum af eigin fé félagsins.

Gjaldldagi arðs skal ekki vera síðar en sex mánuðum, eftir að ákvörðun um úthlutun hans hefur verið tekin.

108. gr.

Ef greiðsla til hluthafa hefur farið fram andstætt ákvæðum laga þessara, skal hann endurgreiða það, sem hann hefur við tekið, með vöxtum. Þetta gildir þó ekki um úthlutun arðs, ef hluthafinn hvorki vissi né mátti vita, að greiðslan var ólögsmæt.

Nú kemur í ljós, að féð fæst ekki endurgreitt, og skulu þá þeir, sem átt hafa þátt í ákvörðun um greiðsluna, framkvæmd hennar, í gerð eða samþykkt hinna röngu reikningsskila, bera ábyrgð eftir ákvæðum 130.—132. gr.

109. gr.

Hluthafafundur getur ákveðið að gefa af fjármunum félagsins til almenningsheilla, mannúðarmála eða í hliðstæðum tilgangi, að svo miklu leyti, sem slíkt telst hæfilegt með hliðsjón af tilganginum með gjöfinni, fjárhagsstöðu félagsins svo og atvikum að öðru leyti.

Félagsstjórn er heimilt að verja smávægilegum fjárhæðum, miðað við fjárhagsstöðu félagsins, í sama skyni, sem um getur í 1. mgr.

110. gr.

Félagi er einungis heimilt gegn fullnægjandi tryggingu, og aðeins að því marki, sem eigið fé félagsins er hærra en hlutaféð, að veita hluthöfum, stjórnarmönnum eða framkvæmdastjórum félagsins eða móðurfélags þess lán eða setja tryggingu fyrir þá. Trygging félagsins fyrir áðurnefnda aðila er þó bindandi nema viðsemjendur vissu eða máttu vita, að tryggingin var sett andstætt framanskráðu.

Í gerðabók félagsstjórnar skal getið sérhvers þess láns, sem veitt hefur verið samkvæmt 1. mgr., svo og sérhverrar þeirrar tryggingar, sem sett hefur verið.

Ákvæði 1. mgr. eiga ekki við um lán til móðurfélags og tryggingu fyrir skuldbindingum móðurfélags. Ákvæðunum verður ekki heldur beitt um banka.

XIII. KAFLI

Félagsslit.

111. gr.

Um skyldu hlutafélags til að framselja bú sitt til gjaldprotaskipta fer eftir lögum um gjaldprotaskipti.

Nú verða eignir afgangss, þegar bú hefur verið tekið til gjaldprotaskipta, eftir að allar kröfur hafa verið greiddar og úthlutar þá skiptaráðandi þeim til hluthafa í hlutfalli við hlutafjáreign þeirra, nema lögmætur hluthafafundur ákveði að halda starfsemi félagsins áfram, enda sé lögmæltum skilyrðum til þess fullnægt.

112. gr.

Ákvörðun um félagsslit án gjaldþrotaskipta skal tekin af hluthafafundi.

Ákvörðun um félagsslit skal tekin af hluthöfum, er ráða yfir minnst $\frac{2}{3}$ hlutum af heildarhlutafé félagsins.

Slíta skal hlutafélagi samkvæmt ákvörðun skiptaréttar:

1. Þegar félagi skal slíta samkvæmt ákvæðum í lögum eða samþykktum félagsins, en hluthafafundur ákveður ekki félagsslit.
2. Ef hluthafar verða færri en tíu.
3. Þegar félagið hefur ekki tilkynnt hlutafélagaskrá um stjórn og stjórnarmenn, sem fullnægja skilyrðum, sem ákveðin eru í lögum, eða hefur ekki framkvæmdastjóra, þegar þess er krafist í lögum.
4. Þegar ársreikningar, samþykktir og endurskoðaðir, hafa ekki verið sendir hlutafélagaskrá fyrir hin síðustu þrjú reikningsár.

Kröfu um slit félags samkvæmt ákvæðum í félagssamþykktum getur einungis hluthafi gert. Þegar þau atvik að öðru leyti liggja fyrir, sem um ræðir í 1.—4. tl. 3. mgr., skal ráðherra tilkynna það skiptaréttinum og krefjast þess, að hún félagsins verið tekið til skipta. Jafnan skal gefa félagi hæfilegan frest til að koma málum í rétt horf.

113. gr.

Hluthafar, er ráða yfir $\frac{1}{10}$ hluta hlutafjárins, geta krafist þess, að félagi sé slitið, ef hluthafar hafa af ásetningi misnotað aðstöðu sína í félaginu eða tekið þátt í brotum á lögum þessum eða samþykktum félags.

114. gr.

Hafi hluthafafundur tekið ákvörðun um félagsslit, skal þegar í stað tilkynna hlutafélagaskrá þá ákvörðun.

Hluthafafundur sá, sem ákveður félagsslit, skal kjósa skilanefnd, er taki við störfum stjórnar og framkvæmdastjóra félagsins, enda hafi hluthafafundur ekki ákveðið að fá skiptarétti hún félagsins til meðferðar. Hluthafahópur, sem ræður yfir meiru en $\frac{1}{3}$ hluta hlutafjár, hefur rétt til að ráða vali eins skilanefndarmanns. Skilanefndarmenn skulu þegar í stað óska löggildingar ráðherra á starfa sínum.

115. gr.

Skilanefnd gerir, svo fljótt sem unnt er, rekstrarreikning fyrir tímabil það, sem liðið er frá síðustu reikningsskilum, svo og efnahagsreikning við upphaf félagsslita. Skylt er fráfarandi félagsstjórn og framkvæmdastjóra að veita alla nauðsynlega aðstoð við reikningsgerð þessa.

116. gr.

Skilanefnd skal láta birta þrisvar í Lögbirtingablaði áskorun til lánardrottna félagsins um að lýsa kröfum sínum innan þriggja mánaða frá fyrstu birtingu áskorunar talið með sömu réttaráhrifum og gildir um innköllun krafna við gjaldþrotaskipti.

117. gr.

Þegar innköllunarfrestur er liðinn, skuldir hafa verið greiddar eða næg trygging sett fyrir þeim að dómi ráðherra og lokið er að koma eignum félagsins í verð, skal skilanefnd gera skýrslu um störf sín og frumvarp að úthlutunarskrá til hluthafa og annarra, sem við eignum eiga að taka. Greiðsla til hluthafa skal vera í réttu hlutfalli við hlutaeign þeirra, nema annað sé ákveðið í félagssamþykktum.

Þegar aflað hefur verið álits löggilts endurskoðanda um skýrslur skilanefndar og frumvarp að úthlutunarskrá, skal nefndin leggja hvort tveggja fyrir hluthafafund til samþykktar.

118. gr.

Skilanevnd skal annast greiðslur samkvæmt úthlutunarskrá, eftir að úthlutun hefur verið ákveðin til fullnaðar. Ef hluthafa eða öðrum hefur verið greitt meira en honum ber, skal hann endurgreiða það, enda ábyrgist skilanevndarmenn, einn fyrir alla og allir fyrir einn, endurheimtuna.

119. gr.

Ágreining um skuldakröfur, skiptingu félagseigna og kostnað af félagsslitum má bera undir skiptarétt, þar sem félag á varnarþing, enda sé um ágreining að ræða, sem bæri undir skiptarétt við opinber búskipti.

Nú rís ágreiningur um málefni, sem í 1. mgr. getur, og skal hann þá borinn undir dómstól innan sex vikna frá því, að skilanevnd tilkynnti aðila véfengingu eða honum varð véfenging á annan hátt kunn.

120. gr.

Ef aðili vitjar ekki fjár þess, sem í hlut hans hefur komið við félagsslit, skal það varðveitt í banka, sem hefur heimild til að taka við geymslufé (despositum), og skal það tilkynnt aðila, ef unnt er. Féð verður eign ríkissjóðs, ef þess er ekki vitjað innan 10 ára frá því, að það var afhent bankanum.

121. gr.

Þegar skilanevnd hefur lokið greiðslum samkvæmt 118. gr. eða komið fé í vörslu samkvæmt 120. gr., skal hún tafarlaust tilkynna hlutafélagaskrá, að félaginu sé slitið. Tilkynningu skal fylgja eintak af úthlutunarskrá, kvittanir fyrir greiðslum eða eftirrit þeirra svo og vörsluskirteini, ef um þau er að ræða.

Skilanevnd sendir hlutafélagaskrá bækur félags og gögn, og skulu þau varðveitt í 10 ár frá félagsslitum hið skemmsta.

Skilanevnd skal birta í Lögbirtingablaði niðurstöður skipta svo og, að skiptum sé lokið.

Nú hefur skiptaréttur fengið bú hlutafélags til opinberra skipta og skal hann þá tilkynna hlutafélagaskrá upphaf og lok skipta.

122. gr.

Nú koma fram eignir, eftir að félagsslitum er lokið og skal skilanevnd þá taka skipti upp að nýju án innköllunar til kröfuhafa. Ef þess er ekki kostur, að skilanevnd taki upp skiptin, skal ráðherra hlutast til um, að skiptaréttur framkvæmi þau.

Tilkynna skal til hlutafélagaskrár upphaf og lok framhaldsskipta og senda þangað eintak af úthlutunarskrá ásamt fylgigögnum.

123. gr.

Meðan greiðslur til hluthafa hafa ekki farið fram, getur hluthafafundur ákveðið, að félagsslitum, er ráðin hafa verið samkvæmt 2. mgr. 112. gr., skuli hætt og félagið haldi áfram störfum, enda gjaldi hluthafar, sem ráða yfir minnst $\frac{2}{3}$ hlutum af heildarhlutafé félagsins, því jákvæði.

Samþykkt er því aðeins gild, að greiddar séu eða tryggðar kröfur allra lánardrottna, er ekki hafa fallist á samþykktina. Samþykkt skal tilkynna til hlutafélagaskrár þegar í stað. Ekki má félag hefja starfsemi að nýju, fyrr en samþykkt um það hefur verið skráð í hlutafélagaskrá, enda fullnægi félagið lögmæltum skilyrðum að öðru leyti.

XIV. KAFLI Samruni hlutafélaga

124. gr.

Með þeirri undantekningu, sem um getur í 129. gr., hefur hluthafafundur einn vald til þess að taka ákvörðun um slit hlutafélags án skuldaskila með þeim hætti, að félagið sé algerlega sameinað öðru hlutafélagi. Þegar ákvörðun er tekin um þetta, skal gætt fyrir mæla 73. gr. auk frekari fyrir mæla, er félagssamþykktir kunna að kveða á um varðandi félagsslit eða samruna. Á hluthafafundinum skulu lögð fram drög að samningi milli félaganna og skal fylgt ákvæðum 4. mgr. 68. gr. um það. Einnig skal lagt fram endurskoðað, sameiginlegt reikningsyfirlit, er sýnir allar eignir og skuldir hvors félagsins um sig, þær breytingar, sem samruninn er álitinn hafa í för með sér, og drög að efnahagsreikningi (upphafsreikningi) þess félags, sem við tekur, eins og hann mun verða, þegar samruninn hefur farið fram.

Eftir fyrir mælum 1.—3. málsliðar 1. mgr. skal farið með hliðstæðum hætti, ef hluthafafundur ákveður að framselja íslenska ríkinu eða íslensku sveitarfélagi allar eignir hlutafélags. Auk þess skal ákvæðum 126. gr. beitt með hliðstæðum hætti. Framsalið getur farið fram án þess, að gætt sé fyrir mæla 128. gr. Félagstjórn skal tilkynna hlutafélagaskrá ákvörðunina innan viku og getur um leið tilkynnt, að félaginu sé slitið. Tilkynningu skal fylgja samningur sá, sem nefndur er í 1. mgr., og skal hann annað hvort vera í frumriti eða staðfestu endurriti.

125. gr.

Nú er ákveðið að sameina tvö eða fleiri hlutafélög og stofna þannig nýtt félag og eiga þá ákvæði 1. mgr. 124. gr. svo og ákvæði 126.—128. gr. við með hliðstæðum hætti. Ef kjör félagstjórnar og endurskoðenda fer ekki fram, eftir að hluthafafundirnir hafa samþykkt sameininguna og staðfest samþykktir og efnahagsreikning (upphafsreikning) hins nýja félags, skal innan viku þar frá halda hluthafafund í nýja félaginu til þess að kjósa félagstjórn og endurskoðendur.

Tilkynningar vegna sameiningarinnar skulu sendar hlutafélagaskrá innan viku frá samþykkt hennar.

126. gr.

Hluthafar í því félagi eða félögum, sem sameinuð eru öðrum, er hafa greitt atkvæði gegn samruna eða sameiningu í nýtt félag, eiga kröfu á því, að hlutabréf þeirra verði innlest, ef skrifleg krafa er gerð um það innan mánaðar frá því, að hluthafafundurinn var haldinn. Nú hefur þess verið farið á leit við hluthafa fyrir atkvæðagreiðslu, að þeir, sem nota vilja innlausnarréttinn, gæfu til kynna vilja sinn í því efni og er innlausnarrétturinn þá bundinn því skilyrði, að hlutaðeigendur hafi gefið yfirlýsingu þar um á hluthafafundinum. Félagið skal kaupa hlutina af þeim á verði, sem svarar til verðmætis hlutanna og sem skal ákveðið, sé ekki um samkomulag að ræða, af matsmönnum, dómkvöddum á heimilisvarnarþingi félagsins. Hvor aðili um sig getur borið ákvörðun matsmanna undir dómstóla. Mál verður að höfða innan þriggja mánaða frá því, að mat hefur farið fram.

127. gr.

Ákvörðun um samruna skal tilkynna til hlutafélagaskrár innan viku frá því, að hún var gerð. Hafi tilkynning ekki farið fram innan tveggja mánaða frá því, að ákvörðunin var tekin, fellur hún úr gildi.

128. gr.

Stjórn þess félags, sem sameinað er öðru, skal láta birta þrisvar sinnum í Lögbirtingablaði áskorun til lánardrottna félagsins um að lýsa kröfum sínum innan þriggja mánaða frá fyrstu birtingu áskorunar talið. Eignum félagsins skal halda að-

greindum, þar til fresturinn er útrunninn og lýstum kröfum fullnægt. Ekki þarf að halda eignunum aðgreindum, ef allir lánardrottnar samþykkja eða þeim er sett fullnægjandi trygging. Ráðherra úrskurðar eftir kröfu aðila, hvort trygging sú, sem fram er boðin, sé fullnægjandi.

Ef það félag, sem við eignum og skuldum tekur, verður gjaldþrota, meðan það hefur aðgreindar eignir þess félags, sem sameinað er, skulu kröfur á hendur síðarnefnda félaginu svo og kröfur fyrri hluthafa til greiðslu samkvæmt samningnum njóta forgangsréttar til greiðslu af eignum félagsins.

Þegar ekki er lengur skylt að halda eignum þess félags aðgreindum, sem sameinað er öðru og hluthöfum þess félags hefur verið fullnægt, skal senda tilkynningu til hlutafélagaskrár um afskráningu félagsins innan viku. Félagstjórnir beggja félaganna skulu undirrita tilkynninguna.

Ef endurgjald hluthafa í því eða þeim félögum, sem sameinuð eru öðru hlutfélagi, er að öllu leyti eða hluta fólgið í hlutabréfum í síðarnefnda félaginu, skal ákvæðum 32. gr. ekki beitt um þá hækkun hlutafjár félagsins, sem við þetta verður óhjákvæmileg.

129. gr.

Ef móðurfélag á meira en 9/10 hluta hlutabréfanna í dótturfélagi og fer með samsvarandi hluta atkvæðanna, geta stjórnir félaganna tekið ákvörðun um innlausn móðurfélagsins á þeim hluta hlutabréfanna í dótturfélaginu, sem ekki eru í eigu móðurfélagsins og ákveðið, að móðurfélagið taki við öllum eignum og skuldum dótturfélagsins. Ákvæði 127. gr. og 1.—3. mgr. 128. gr. eiga við með hliðstæðum hætti.

Nú næst ekki samkomulag við hluthafa þá, sem í minnihlutanum eru, um innlausnarverð, og skal það þá ákveðið af matsmönnum, sbr. 3.—5. málsl. 126. gr.

Hluthafar þeir, sem í minnihlutanum eru, eiga rétt á því, að móðurfélagið innleysi hluti þeirra í dótturfélaginu. Ákvæði 2. mgr. eiga þá við með hliðstæðum hætti.

XV. KAFLI

Skaðabætur og fleira

130. gr.

Stofnendur, stjórnarmenn, framkvæmdastjórar og endurskoðendur hlutafélags eru skyldir að bæta hlutfélagi það tjón, er þeir hafa valdið félaginu í störfum sínum, hvort sem er af ásetningi eða gáleysi. Sama gildir, þegar hluthafi eða aðrir verða fyrir tjóni vegna brota á ákvæðum laga þessara eða samþykktum félags.

Bótafjárhæð má færa niður með hæfilegu tilliti til þess, hve mikil sökin var og tjónið, til efnahags tjónvalds og annarra atvika.

131. gr.

Ákvörðun um, að félag skuli hafa uppi skaðabótakröfu, sbr. 130. gr., skal tekin á hluthafafundi.

Hafi hluthafafundur gert samþykkt um ábyrgðarleysi manns eða fellt tillögur um að beita fébótaábyrgð, geta hluthafahópar, sem ráða yfir minnst 1/10 af heildarhlutafé félagsins, gert skaðabótakröfuna vegna félagsins og í nafni þess. Kostnaður af slíku máli er félaginu óviðkomandi. Þó geta málshefjendur krafist, að kostnaður sé greiddur af félaginu allt að þeirri fjárhæð, sem félagið fengi greidda í skaðabætur.

Ákvörðun hluthafafundar um ábyrgðarleysi eða um að beita ekki fébótaábyrgð, er ekki bindandi fyrir þrotabú félagsins, ef félagið telst hafa verið ógjaldfært, þegar ákvörðun var tekin eða gjaldþrotaskipti hefjast innan árs frá ákvörðuninni.

132. gr.

Skaðabótamál þau, sem um ræðir í 131. gr., skal höfða, nema krafan byggist á refsiverðum verknaði:

- a) Gegn stofnendum innan þriggja ára frá því, að ákvörðun um stofnun félags var tekin.
- b) Gegn stjórnarmönnum og framkvæmdastjórum innan þriggja ára frá lokum þess reikningsárs, þar sem ákvörðunin eða athöfnin, sem málið byggist á, var samþykkt eða gerð.
- c) Gegn endurskoðendum innan tveggja ára frá því, að endurskoðun var gerð og lögð fram á aðalfundi.

Mál samkvæmt 3. mgr. 131. gr. skal höfða síðast þrem mánuðum eftir, að félagið hefur verið úrskurðað gjaldþrota.

XVI. KAFLI
Erlend hlutafélög.

133. gr.

Ráðherra getur veitt hlutafélagi, sem á lögheimili og varnarþing erlendis, rétt til að starfa hér á landi, ef fullnægt er eftirtöldum skilyrðum:

1. Að félagið sé löglegt í heimalandi sínu.
2. Að félagið fullnægi megin-skilyrðum laga þessara fyrir því að teljast hlutafélag.
3. Að íslensk hlutafélög njóti sama réttar í heimalandi erlenda félagsins.
4. Að félagið fullnægi ákvæðum íslenskrar atvinnulöggjafar um starfsemi sína hér.
5. Að félagið hafi hér skrásett útibú.

134. gr.

Öll lögskipti, sem leiða af starfsemi erlends félags hér á landi, skulu lúta íslenskum lögum og lögsögu.

135. gr.

Í heiti útibús erlends hlutafélags skal greina nafn og heimilisfang hins erlenda félags svo og þess getið, að um útibú sé að ræða. Ef félag eða útibú er undir forræði skilaneftndar, skal þess sérstaklega getið.

136. gr.

Útibússtjóri, einn eða fleiri, skal veita útibúi forstöðu. Útibússtjóri skal vera íslenskur ríkisborgari, lögráða, fjár síns ráðandi og heimilisfastur hér á landi. Ráðherra getur veitt undanþágu frá skilyrðum um íslenskan ríkisborgararétt.

Útibússtjóri undirritar skuldbindingar útibúsins og ber ábyrgð á, að gætt sé íslenskra laga um rekstur þess. Félagisstjórn getur þó veitt prókúrumboð fyrir útibúið, enda fullnægi prókúruhafi skilyrðum 1. mgr. um útibússtjóra.

137. gr.

Tilkynna skal til hlutafélagaskrár stofnun útibús erlends hlutafélags. Tilkynning skal gerð á eyðublað, sem ráðherra lætur af hendi.

Í tilkynningu skal greina:

1. Heiti erlenda félagsins og heimilisfang.
2. Tilgang félagsins, ef hann er annar en sá að afla ágóða til skiptingar meðal hluthafa, starfsemi félagsins, dagsetning félagssamþykktá og upphæð hlutafjár svo og hvort eða að hve miklu leyti hlutafé sé greitt. Ef hlutaféð er ekki að fullu greitt, skal þess getið, hvenær greiða á eftirstöðvarnar.

3. Heiti útibús, heimilisfang, varnarþing og starfsemi útibús sérgreinda.
4. Nafn, stöðu og heimilisfang útibússtjóra og prókúruhafa svo og hverjir hafi heimild til að skuldbinda útibúið og skulu þeir sýna með eigin hendi, hvernig undirskriftum sé hagað.

Tilkynningu skal fylgja:

1. Embættisvottorð um, að félagið sé löglegt í heimalandi sínu.
2. Yfirlýsing félagsstjórnar, staðfest af notarius publicus um, að félagið hlíti því, að lögskipti þess hér á landi lúti íslenskum lögum og íslenskri lögsögu.
3. Starfsumboð til handa útibússtjóra og prókúruhafa.
4. Samþykktir félagsins á frummáli og í þýðingu löggilts skjalapýðanda.
5. Skilríki um, að útibússtjóri og prókúruhafi fullnægi skilyrðum 136. gr.
6. Ársreikningar félagsins þrjú s.l. reikningsár.

Útibússtjóri undirritar tilkynningu og ber ábyrgð á efni hennar og fylgiskjala.

138. gr.

Útibússtjóra ber að tilkynna hlutafélagaskrá allar breytingar á því, sem skráð er, sbr. 145. gr.

Útibússtjóri skal senda hlutafélagaskrá ársreikninga aðalfélags og útibús innan sex mánaða frá lokum reikningsárs.

139. gr.

Ef hið erlenda félag verður gjaldþrota, skal útibússtjóri tafarlaust tilkynna það hlutafélagaskrá svo og skiptarétti, þar sem útibúið á varnarþing, sem tekur bú útibúsins til meðferðar og annast þær skiptagerðir, sem hér fara fram.

140. gr.

Útibú skal afmá úr hlutafélagaskrá:

1. Ef hið erlenda hlutafélag ákveður að leggja útibúið niður.
2. Ef þess er krafist af lánardrottni, sem sannað hefur með árangurslausri aðför eða löghaldsgerð eða með játningu útibússtjóra, að eignir félagsins hér á landi nægi ekki til greiðslu á kröfu hans.
3. Ef útibússtjóri fullnægir ekki lengur skilyrðum 136. gr. eða hverfur úr starfi. Ráðherra getur þó veitt félagi hæfilegan frest til að koma málum í rétt horf að þessu leyti.
4. Ef hið erlenda félag fullnægir ekki lengur skilyrðum þeim, sem greind eru í 1.—4. tl. 133. gr.

141. gr.

Nú ber að afmá útibú úr hlutafélagaskrá, og falla þá í gjalddaga þær kröfur hérlendra lánardrottna, sem stofnast hafa vegna starfsemi útibúsins. Ef innköllun hefur ekki áður farið fram, skal skiptaráðandi, þar sem útibú var skrásett, láta birta þrisvar í Lögbirtingablaði áskorun til hérlendra lánardrottna þess um að lýsa kröfum sínum innan þriggja mánaða frá fyrstu birtingu áskorunar talið með sömu réttaráhrifum og gildir um innköllun krafna við gjaldþrotaskipti.

Ákvæði greinar þessarar koma því aðeins til framkvæmda, að milliríkjasamningar standi því ekki í vegi.

142. gr.

Útibússtjóri ber ábyrgð á skuldbindingum, sem hann stofnar til fyrir hönd útibús, eftir að honum er kunnugt um gjaldþrot félagsins, sbr. 139. gr. eða um atvik, sem valda því, að útibú skal afmá úr hlutafélagaskrá, sbr. 140. gr.

XVII. KAFLI
Skráning hlutafélaga.

143. gr.

Viðskiptaráðherra annast skráningu allra íslenskra hlutafélaga og útibúa erlendra hlutafélaga og heldur hlutafélagaskrá.

Ráðherra setur reglur um skipulag hlutafélagaskrár.

Tilkynningar til hlutafélagaskrár ásamt fylgiskjölum og tilskildum skráningar- og birtingargjöldum skal senda beint til hlutafélagaskrár eða til lögreglustjóra í því lögsagnarumdæmi, þar sem tilkynnandi á heimili. Sé tilkynning afhent lögreglustjóra, skal hann þegar framsenda hana til hlutafélagaskrárinnar, enda öðlast tilkynning ekki gildi, fyrr en við skráningu þar.

144. gr.

Tilkynning um stofnun hlutafélags skal greina:

1. Ákvæði samþykktá félagsins um það efni, er greinir í 1.—3., 5. og 9.—13. tl. 6. gr.
2. Upphæð hlutafjár og hve mikill hluti af því er greiddur. Á hvern hátt greiðsla hefur farið fram og hvenær eftirstöðvar skulu greiddar.
3. Nöfn, stöðu og heimilisföng stofnenda félagsins, stjórnarmanna, framkvæmdastjóra og allra þeirra, er hafa heimild til að rita félagið. Ennfremur nöfn og heimilisföng endurskoðenda. Sama gildir um varamenn.

Tilkynnig skal undirrituð af öllum stjórnarmönnum félags og skulu undirskriftir staðfestar af notarius publicus eða tveimur vottum.

Tilkynningu skal fylgja:

1. Stofnsamningur, reikningsgögn þau, sem um ræðir í 3. mgr. 5. gr., svo og önnur gögn og skjöl í sambandi við stofnun félagsins.
2. Staðfest endurrit af fundargerð stofnfundar.
3. Sönnur fyrir því, að stofnendur uppfylli þau skilyrði, er um ræðir í 3. gr., stjórnarmenn og framkvæmdastjóri uppfylli þau skilyrði, sem um getur í 47. gr. og endurskoðendur skilyrði þau, er getur í 78. gr.

Ráðherra getur auk þessa krafist hvers þeirra gagna og upplýsinga, sem nauðsynlegar eru til þess að taka afstöðu til þess, hvort við stofnunina hafi verið farið eftir lögum og samþykktum félagsins.

145. gr.

Breytingar á félagssamþykktum eða öðru því, sem tilkynnt hefur verið, skal tilkynna innan mánaðar, sé ekki kveðið á um annað í lögum þessum. Með tilkynningu skulu fylgja sönnur fyrir lögmæti breytinga. Breytingu á búsetu þarf ekki að tilkynna nema aðili taki heimilisfang erlendis. Ákvæði 2. og 4. mgr. 144 gr. gilda eftir því sem við á.

146. gr.

Ef tilkynningar fullnægja ekki fyrirætlum laga þessara eða samþykktá hlutafélags eða ákvarðanir eru ekki teknar á þann hátt, sem ákveðið er í lögum eða samþykktum, skal synja skráningar.

Nú má bæta úr göllum á einfaldan hátt með ákvörðun hluthafafundar eða samþykktá stjórnar og skal þá gefa félaginu hæfilegan frest til að bæta úr því. Ef ekki er úr bætt innan frestsins, skal synja skráningar.

Tilkynnanda skal skýrt bréflega frá synjun og um ástæður til hennar.

Nú getur skráning tilkynningar skipt þriðja aðila máli og skal ráðherra láta sjá svo um, að þeim aðila verði gert viðvart með fullnægjandi hætti.

Ef tilkynnandi vill ekki hlýta ákvörðunum samkvæmt 1. og 2. mgr. þessarar greinar, getur hann borið málið undir dómstóla. Mál skal höfða innan 6 mánaða frá því, að tilkynnandi fékk vitneskju um ákvörðun.

Nú telur einhver rétti sínum hallað með skráningu og getur hann þá borið málið undir dómstóla, enda sé mál höfðað innan 6 mánaða frá því, að tilkynning var birt í Lögbirtingablaði. Ef aðili æskir þess, skal skrá ókeypis athugasemd um málsúrslit í hlutafélagaskrá og birta síðan samkvæmt 147. gr.

147. gr.

Ráðherra skal á kostnað tilkynnanda láta birta í Lögbirtingablaði aðalefni þess, sem skrásett hefur verið.

Það, sem skráð hefur verið og birt í Lögbirtingablaði skal telja manni kunnugt, nema atvik séu svo vaxin, að telja megi hann hvorki um það hafa vitað né mátt vita.

Nú hefur birting í Lögbirtingablaði eigi farið fram og hefur tilkynning þá ekki gildi gagnvart öðrum en þeim, sem sannanlega höfðu vitneskju um hana.

XVIII. KAFLI

Refsingar o. fl.

148. gr.

Nú vanrækja stofnendur, stjórnendur, framkvæmdastjóri, endurskoðendur, skilaneftarmenn eða útibússtjóri erlends hlutafélags skyldur sínar samkvæmt lögum þessum, félagssamþykktum eða ályktunum hluthafafundar og getur þá ráðherra boðið þeim, að viðlagðri ákveðinni dagsekt eða vikusekt, að inna skylduverk af hendi. Bera má lögmati úrskurðar undir dómstóla innan eins mánaðar frá birtingu hans.

149. gr.

Það varðar sektum, varðhaldi eða fangelsi allt að tveimur árum:

1. Að skýra vísitandi rangt eða villandi frá högum hlutafélags eða öðru, er það varðar, í opinberri auglýsingu eða tilkynningu, í opinberu boði í þátttöku í stofnun félags eða í útboði hluta, í skýrslum, reikningum eða yfirlýsingum til hluthafafundar eða forráðamanna félags eða í tilkynningum til hlutafélagaskrár.
2. Að brjóta vísitandi ákvæði laga þessara um útgáfu hlutabréfa eða bráðabirgðaskirteina, um hlutaskrá, greiðslur í varasjóð, úthlutun arðs og endurgreiðslu á hlutafjárframlögum.

150. gr.

Hver sá, sem vísitandi ber út rangar frásagnir, eða með öðrum samsvarandi hætti skapar rangar hugmyndir um hag hlutafélags eða annað, er það varðar, þannig að áhrif geti haft á sölu eða söluverð hluta í félaginu, skal sæta sektum, varðhaldi eða fangelsi, allt að tveimur árum.

Ef sá, sem stjórnar hlutafélagi eða kemur að öðru leyti fram fyrir hönd þess, hermír vísitandi rangt eða villandi um efnahag félags eða eignir í skjölum, bréfum til viðskiptamanna, umburðarbréfum eða tilkynningum eða skýrslum til opinberra aðila, þá varðar það sektum eða varðhaldi, enda taki ákvæði 149. gr. eða 1. mgr. þessarar greinar ekki þar til.

151. gr.

Sá maður skal sæta sektum, varðhaldi eða fangelsi allt að tveimur árum, sem gerist sekur um eftirgreindar athafnir, að því er varðar atkvæðagreiðslu á hluthafafundi:

1. Aflar sér eða öðrum ólöglega færís á að taka þátt í atkvæðagreiðslu eða ruglar atkvæðagreiðslu með öðrum hætti.
2. Leitast við með ólögmati nauðung, frelsisskerðingu eða misbeitingu aðstöðu yfirboðara að fá hluthafa eða umboðsmann hans til þess að greiða atkvæði á ákveðinn hátt eða til þess að greiða ekki atkvæði.
3. Kemur því til leiðar með sviksamlegu atferli, að hluthafi eða umboðsmaður hans greiði ekki atkvæði, þó að hann hafi ætlað sér það, eða að atkvæði hans ónýttist eða hefur önnur áhrif en til var ætlast.
4. Greiðir, lofar að greiða eða býður hluthafa eða umboðsmanni hans fé eða annan hagnað til þess að neyta ekki atkvæðisréttar síns eða til að greiða atkvæði félaginu í óhag.
5. Tekur við, fer fram á að fá eða lætur lofa sér eða öðrum hagnaði, til þess að neyta ekki atkvæðisréttar síns eða til að greiða atkvæði félaginu í óhag.

152. gr.

Sá, sem vanrækir tilkynningar til hlutafélagaskrár samkvæmt lögum þessum, skal sæta sektum eða varðhaldi.

153. gr.

Nú hefur stjórnanda félags eða öðrum, sem komið hefur fram fyrir hönd þess, verið dæmd sekt vegna brots í starfi sínu fyrir félagið, og ber félagið þá ábyrgð á greiðslu sektar, ef innheimta hefur orðið árangurslaus hjá sökunaut sjálfum. Ef ekki eru ákvæði í refsidómi um ábyrgð félagsins, verður sektin því aðeins innheimt með aðför hjá því, að dæmt sé um skyldu þess í sérstöku opinberu máli.

XIX. KAFLI

Gildistaka laganna o. fl.

154. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1978.

155. gr.

Ákvæði laga þessara taka til þeirra hlutafélaga, sem stofnuð hafa verið og skráð fyrir gildistöku þeirra með þeim undantekningum, sem greinir í 156.—158. gr.

156. gr.

Ákvæði 3. mgr. 1. gr., um hlutafé og hlutafjölda, ákvæði 1. mgr. 17. gr. um lágmarksfjölda hluthafa og reglur II. kafla, um stofnun, gilda ekki um félög, sem stofnuð eru og skráð fyrir gildistöku laga þessara, sbr. þó 158. gr.

Hafi hlutafélag ekki verið skráð, er löginn taka gildi, en stofnun þess ráðin til hlítar á stofnfundi samkvæmt II. kafla laga nr. 77/1921 og er skráning þess þá heimil. Um skráningu gilda þó ákvæði 1. mgr. 11. gr. og reglur XVII. kafla laganna, eftir því sem við á.

Ef undirbúningur að stofnun hlutafélags er skemmra á veg kominn, en í 2. mgr. getur, skal um stofnun þess fara að öllu leyti eftir ákvæðum laga þessara. Heimilt er þó ráðherra að veita aukna fresti til að koma stofnun félags í rétt horf, þegar svo stendur á.

157. gr.

Ákvæði V. og VI. kafla taka ekki til hlutafélaga, sem löglega hafa ákveðið hækkun eða lækkun hlutafjár fyrir gildistöku laganna.

Ef skilanefnd hefur verið kosin til að annast félagsslit, áður en lög þessi öðlast gildi, taka ákvæði 2. mgr. 114. gr. ekki til skilanefndarmanna.

Ákvæði 133. gr. gilda ekki um útibú erlends hlutafélags, sem löglega hefur verið stofnað fyrir gildistöku laga þessara.

158. gr.

Hlutafélög, sem stofnuð hafa verið fyrir gildistöku laga þessara og ekki hafa verið tekin til gjaldþrotaskipta né félagsslita, skulu á fyrsta aðalfundi, eftir að lögin taka gildi, samræma félagssamþykktir sínar ákvæðum laga þessara. Ráðherra getur, ef sérstaklega stendur á, veitt frest í þessu skyni til næsta aðalfundar á eftir.

159. gr.

Ráðherra getur með reglugerð sett nánari ákvæði um framkvæmd laga þessara.

160. gr.

Frá gildistöku laga þessara falla úr gildi lög nr. 77, 27. júní 1921, um hlutafélög, lög nr. 59, 6. júní 1957 og lög nr. 41, 29. mars 1961, um breyting á þeim lögum.

A t h u g a s e m d i r v i ð l a g a f r u m v a r p þ e t t a .

Frumvarp til laga um hlutafélög var lagt fram á Alþingi 1977 á 98. löggjafarþingi, en varð eigi útrætt. Frumvarpið er lagt aftur fyrir Alþingi nú óbreytt.

Viðskiptaráðuneytið hefur látið semja frumvarp þetta. Meginþungi verksins hefur hvílt á Gylfa Knudsen, fulltrúa. Benedikt Sigurjónsson, hæstaréttardómari, hefur haft umsjón með verkinu. Fengin hefur verið aðstoð ýmissa sérfróðra manna. Má þar sérstaklega nefna Ólaf Nílsson, löggiltan endurskoðanda, sem tekið hefur þátt í samningu þeirra kafla, sem fjalla um endurskoðun og reikningsskil.

Vinna við samningu frumvarpsins hófst á árinu 1972. Um sumarið 1973 var verkinu svo langt komið, að 16. ágúst 1973 voru frumdrög send til eftirtalinna aðilja til umsagnar:

1. Alþýðusamband Íslands.
2. Framkvæmdastofnun ríkisins.
3. Landssamband ísl. útvegsmanna.
4. Félag ísl. iðnrekenda.
5. Félag löggiltra endurskoðenda.
6. Viðskiptadeild Háskóla Íslands.
7. Lagadeild Háskóla Íslands.
8. Lögmannafélag Íslands.
9. Ríkisskattstjóri.
10. Seðlabanki Íslands.
11. Skattrannsóknarstjóri.
12. Verslunarráð Íslands.
13. Vinnuveitendasamband Íslands.
14. Samband ísl. samvinnufélaga.
15. Dómsmálaráðuneytið.
16. Fjármálaráðuneytið.
17. Heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið.

Svör bárust frá Lögmannafélagi Íslands 14. mars 1974. Félag íslenskra iðnrekenda, Landssamband íslenskra útvegsmanna, Verslunarráð Íslands og Vinnuveitendasamband Íslands skiluðu sameiginlega álit 3. apríl 1974. Félag löggiltra endurskoðenda sendi svar sitt 27. júlí 1974. Enda þótt allir þessir aðiljar hafi gert

ýmsar athugasemdir við frumdrögin, er það samróma álit þeirra, að nauðsyn beri til að setja ný hlutafélagalög.

Hlutafélög hafa starfað á Íslandi um alllangt skeið. Hins vegar eru fyrstu hlutafélagalögin nr. 77/1921 og eru þau enn í gildi, þótt síðar hafi verið gerðar á þeim nokkrar breytingar. Lög nr. 77/1921 eru í flestum atriðum í samræmi við dönsku hlutafélagalögin frá 1917. Eftir 1930 vann samnorræn nefnd að undirbúningi nýrra hlutafélagalaga. Íslendingar tóku ekki þátt í því samstarfi. Ekki leiddi þetta starf til samnorræna hlutafélagalaga.

Með þingsályktunartillögu 25. febrúar 1948 ályktaði Alþingi að skora á ríkisstjórnina að láta fram fara endurskoðun á hlutafélagalögunum. Dómsmálaráðherra fól hæstaréttardómurinum Árna Tryggvasyni og Þórði Eyjólfssyni starf þetta. Sömdu þeir frumvarp að nýjum hlutafélagalögum, sem lagt var fyrir Alþingi 1952. Frumvarp þetta hlaut ekki afgreiðslu.

Að tilhlutan Norðurlandaráðs hófst á árinu 1961 að nýju samnorræn samvinna til undirbúnings samræmdri hlutafélagalöggjöf.

Af Íslands hendi tóku þátt í samstarfi þessu hæstaréttardómararnir Árni Tryggvason og Þórður Eyjólfsson. Þá starfaði Svavar Pálsson, löggiltur endurskoðandi, nokkuð að þessum málum. Á síðustu fundum nefndarinnar mætti Hjörtur Torfason, hæstaréttarlögmaður, af Íslands hendi. Nefndin lauk störfum árið 1969 og hafði þá samið tillögur að hlutafélagalögum fyrir öll Norðurlöndin, að Íslandi undanskildu. Tillögur einstakra landa eru að ýmsu misiafnar en verulegt samræmi náðist. Í Danmörku voru sett ný hlutafélagalög nr. 370/1973, sem byggja í öllum meginatriðum á fyrrgreindum norrænum tillögum. Lögin tóku gildi 1. janúar 1974. Í Noregi var frumvarp til nýrra hlutafélagalaga lagt fyrir stórþingið h. 13. desember 1974 og er nú orðið að lögum, lög nr. 59 frá 4. júní 1976. Í Svíþjóð var frumvarp til laga um hlutafélög lagt fyrir þjóðþingið í maímánuði 1975. Það frumvarp hefur nú verið samþykkt sem lög nr. 1385/1975 og tóku lögin gildi 1. janúar 1977. Í Finnlandi er gert ráð fyrir því, að frumvarp til nýrra hlutafélagalaga verði lagt fram á þessu ári. Frumvörp þessi eru að talsverðu leyti byggð á norrænu tillögunum, en allmikilla frávik gæti þó í ýmsum greinum.

Við samningu frumvarps þessa hafa hinar samnorrænu tillögur verið lagðar til grundvallar. Höfð hefur verið mest hlöðsjón af dönsku tillögunum og dönsku lögnum. Þá hefur verið reynt að líta til íslensks fjárhagskerfis og þjóðfélagsháttanna.

Nokkuð hefur verið reynt að gera sér grein fyrir starfandi íslenskum hlutafélögum. Er slíkt erfitt, þar sem skráður er verulegur fjöldi hlutafélaga, sem alls ekki starfa og full ástæða er til að ætla, að raunverulega séu hætt allri starfsemi. Eftir því sem næst verður komist voru hér á landi í ársbyrjun 1972 um 3100 skráð hlutafélög. Ekki hefur verið reynt að gera sér grein fyrir fjármagni og starfsemi, nema að litlu leyti en þær athugasemdir, sem gerðar hafa verið, sýna, að í meirihluta hlutafélaganna er hlutaféð mjög lítið, miðað við verðgildi peninga í dag. Þrátt fyrir þetta hefur þetta félagaforn haft mikla þýðingu fyrir atvinnurekstur okkar og hefur enn í dag. Er því nauðsynlegt að tryggja heilbrigðan rekstur þeirra, eftir því sem unnt er. Í hlutafélagalöggjöf þarf að tryggja á annan veg hag hluthafanna og á hinn hag viðskiptaaðilja. Í langflestum íslenskum hlutafélögum eru hluthafar örfáir. Almennigur leggur ekki fé sitt í hlutafélög, þ. e. kaupir ekki hlutabréf. Þessu þarf að breyta og að því er reynt að stuðla með frumvarpi þessu. Þá er það alkunna, að gagnvart velflestum hlutafélögum krefjast lánastofnanir þess, að hluthafar eða a.m.k. stjórn taki persónulega ábyrgð á skuldbindingum hlutafélags. Með þessu er kippt í burtu einni af grunnstoðum hlutafélaganna, þeirri meginreglu, að hluthafar beri ekki persónulega ábyrgð á skuldbindingum hlutafélags. Þessu þarf að breyta og reynt er að stuðla að því í frumvarpi þessu.

Rétt er að geta þess, að skattamál skipta hlutafélög miklu máli eins og aðra aðilja. Það efni á hins vegar ekki heima í hlutafélagalögunum.

Um I. KAFLA

Þessi kafli er einungis tvær greinar. Í 1. gr. er fjallað um gildissvið laganna, hugtakið hlutafélag skilgreint, kveðið á um lágmarksfjárhæð hlutafjár og lágmarksfjölda hluta svo og atriði, er snertifir firmu hlutafélaga. Greinin felur í sér ýmsar breytingar frá núgildandi lögum. Í 2. gr. eru hugtökin móður- og dótturfélag og samstæða hlutafélaga skilgreind og er greinin nýmæli.

Í sumum löndum er gerð allsherjargreining milli hlutafélaga og þá tekið mið af upphæð hlutafjár, þannig að vægari reglur eru látnar gilda um smærri félögin. Miðað við aðstæður hér á landi virðist ekki ástæða til að gera slíka allsherjargreiningu, enda fer umfang rekstrar ekki alltaf eftir upphæð hlutafjár og allsherjargreining að þessu leyti myndi gera alla framkvæmd þessara mála miklu flóknari.

Frumvarpinu er því ætlað að taka til bæði stórra og smárra fyrirtækja, sem rekin eru í formi hlutafélags. Á einstaka stað í frumvarpinu er þó tekið tillit til þarfar fyrir mismunandi reglur, m. a. vegna stærðar hlutafélags.

Um 1. gr.

Hér er í upphafi, eins og í 1. gr. núgildandi laga um hlutafélög nr. 77 frá 27. júní 1921, hugtakið hlutafélag skilgreint. Lagt er til, að ýmsar breytingar verði gerðar frá 1. gr. gildandi laga og verða þær raktar hér á eftir.

Í 1. mgr. er gildissvið laganna tilgreint og svo kveðið á um, að þau skuli gilda um öll hlutafélög, nema annað sé ákveðið í lögum. Í íslenskri löggjöf er að finna sérstakar reglur um ákveðnar tegundir hlutafélaga og tiltekin hlutafélög. Má í því efni nefna váttryggingarhlutafélög, en II. kafli laga nr. 26 18. apríl 1973, um váttryggingarstarfsemi, hefur að geyma sérreglur um þau. Þar er ennfremur kveðið svo á um, að um váttryggingarhlutafélög gildi að öðru leyti ákvæði laga um hlutafélög, nema annað leiði af ákvæðum laga um váttryggingastarfsemi og reglugerða, settra samkvæmt þeim. Á það má minna, að um banka þá, sem reknir eru í formi hlutafélags, hafa við stofnun þeirra verið sett sérstök lög, um hvern fyrir sig, og reglugerðir efnar út á grundvelli laganna.

Þá hafa verið sett um nokkur tiltekin hlutafélög sérstök lög.

Í 2. og 3. mgr. greinarinnar er hugtakið hlutafélag skilgreint. Í gildandi lögum er það hugtaksatriði, að félag sé stofnað til að afla ágóða til skiptingar með einhverjum hætti meðal félaga. Hér er lagt til, að þetta skilgreiningaratriði verði fellt niður, sem leiðir til þess, að skilgreiningin rýmkar. Tilgangurinn með breytingu þessari er sá að gefa félögum, sem starfa í öðru skyni en ágóðaöflunar til skiptingar milli félaganna, kost á að notfæra sér hlutafélagsformið. Hér er t. a. m. átt við félög, sem reka starfsemi í þágu mannúðarmála, til almenningsheilla, til stuðnings vísindum, listum, stjórnmalastarfsemi o. þ. h. Full þörf virðist vera á þessari rýmkuun og heppilegt er, að kostur sé á lögskipuðu formi í þeim tilfellum, sem hér geta komið til álita, enda getur oft verið um allmikinn höfuðstól að ræða og því ekki óeðlilegt m. a. vegna fjársöfnunar og ábyrgðar, að starfsemina sé unnt að reka í hlutafélagsformi.

Eitt aðaleinkenni hlutafélaga er tilhögun ábyrgðar. Lítilsháttar breytingar eru gerðar hér á orðalagi þessa atriðis, en efnislega er að sjálfsögðu ekki um breytingar að ræða frá gildandi lögum. Reglan er orðuð hér þannig, að hlutafélag merkir í lögum þessum félag, þar sem enginn félagsmanni beri persónulega ábyrgð á heildarskuldbindingum félagsins. Þótt félagsmenn taki á sig persónulega ábyrgð fyrir ákveðinni fjárhæð umfram hlutafé, leiðir það ekki til þess, að félagið falli utan skilgreiningarinnar. Einungis persónuleg, ótakmörkuð ábyrgð á heildarskuldbindingum félagsins, eins og þær eru á hverjum tíma, leiðir til þess, að skilgreiningin tekur ekki til félagsins. Ábyrgð hluthafa á einni eða fleiri skuldbindingum félags leiðir heldur ekki til þess, að félag falli utan skilgreiningarinnar.

Í 3. mgr. er fjallað um þann þátt skilgreiningarinnar á hugtakinu hlutafélag, sem lýtur að hlutafé og hlutum. Um nokkrar breytingar er að ræða frá gildandi

lögum. Samkvæmt 38. gr. gildandi laga skal slíta hlutafélagi, ef hluthafar verða færri en fimm, nema úr sé bætt innan tiltekins frests. Hér er lagt til, að gerðar verði ríkari kröfur um fjölda hluta og hluthafa en nú eru í gildi og kveðið á um, að hlutir skuli eigi vera færri en tíu. Jafnframt er í 1. mgr. 17. gr. mælt svo fyrir, að jafnan skuli vera tíu hluthafar hið fæsta í hlutafélagi. Samkvæmt 112. gr. er skylt að slíta hlutafélagi, ef hluthafar verða færri en tíu. Tilgangurinn með því að hækka lágmarksfjölda hluthafa úr fimm í tíu er að styrkja hlutafélagsformið m. a. með því að gera erfiðara um vik, að stofnuð séu gervihlutafélög.

Upphæð hlutafjár verður að vera fastákveðin, og eru því félög með breytilegum höfuðstól ekki hlutafélög. Ekki er gerð krafa um, að hlutirnir skuli hljóða á sömu upphæð, enda getur heimild til útgáfu mishárna hluta haft raunhæfa þýðingu, t. d. við hlutafjárhækkunarir. Ekki eru, frekar en í núgildandi lögum, settar neinar takmarkanir fyrir því, hversu lágir hlutir mega vera. Hins vegar er ekki heimilt að gefa út hluti án nafnverðs (no par value shares) svo sem sums staðar er leyft, t. d. í Bandaríkjunum. Rök fyrir því að leyfa slíka hluti eru einkum þau, að þeir beini athyglinni að því, sem í reynd skipti máli um verðmæti hluta, þ. e. a. s. að fjárhagsstöðu félags almennt, enda geti nafnverðshlutir hvort eð er aldrei orðið annað en ávísun á tiltölulegan hluta þess eigin fjár, sem í félaginu er á hverjum tíma. Þótt segja megji, að viss rök liggja þannig að baki hugmyndum um nafnverðslausa hluti, sýnist ekki ástæða til að heimila slíka hluti hér. Nafnverðslausir hlutir tíðkast ekki í helstu evrópulöndum.

Samkvæmt núgildandi lögum er lágmarksfjárhæð hlutafjár 2 000 kr. Sú fjárhæð er að sjálfstöðu orðin allt of lág sökum verðlagsþróunar undanfarna áratugi. Óhjákvæmilegt er því að hækka fjárhæðina verulega og er hér lagt til, að lágmark hlutafjár verði ákveðið kr. 1 000 000.

Að öðru leyti en greint hefur verið hér að framan eru hugtakseinkenni hlutafélags hin sömu og í núgildandi lögum. Ákvæði 2. mgr. 1. gr. gildandi laga hafa verið felld niður, þar sem ekki er þörf á því að taka fram, að samvinnufélög frekar en önnur félög, sem ekki bera einkenni hlutafélaga, séu undanþegin ákvæðum laganna.

Í 4. mgr. eru ákvæði 2. gr. gildandi laga um firmu hlutafélaga tekin upp óbreytt að efni.

Um 2. gr.

Þessi grein fjallar um skilgreiningu á samstæðu hlutafélaga (concern), en í gildandi lögum eru ekki ákvæði um það efni. Auk ákvæða þessarar greinar eru í frumvarpinu ýmsar reglur, er lúta að samstæðum hlutafélaga og eru þær mikilvægustu ákvæðin um reikninga félagasamstæðna í XI. kafla. Sérstakar reglur um samstæður hlutafélaga eru ennfremur í 48., 50., 71., 78., 80., 83., 84., 86., 105., 110. og 129. gr.

Nauðsyn ber til, að sett séu ákvæði um samstæður hlutafélaga, enda skapa þær ýmis vandamál, sem víðast hvar hefur verið reynt að leysa með ákvæðum í lögum. Þau yfirráð í hlutafélagi eða hlutafélögum, sem myndun samstæðu felur í sér, opna leið fyrir óeðlilega skiptingu gjalda og tekna milli félaganna og verður því að ýmsu leyti að skoða félögin sem eina heild, lagalega og fjárhagslega. Sérstaklega ber því að gæta þess, að arðsúthlutanir fari ekki fram úr því, sem hagar samstæðu í heild gefur tilefni til og að hluthöfum sé tryggð vitneskja um félögin innan samstæðunnar og innbyrðis samskipti þeirra. Ýmsar ástæður geta verið til myndunar samstæðna hlutafélaga svo sem þær, að samruni er ekki framkvæmdur vegna ákvæða skattalaga.

Skilgreining á hugtakinu samstæða hlutafélaga er nokkuð mismunandi eftir löndum. Hér er miðað við, að hlutafélag eigi svo mikinn hluta hlutafjárins í öðru hlutafélagi, að það fari með meirihluta atkvæða í félaginu. Áherslan er því lögð á atkvæðameirihluta, en ekki meirihlutaefn hlutafjárins eina sér, sem sums staðar er látið valda samstæðumyndun. Þótt eignarráð hlutafélags á meirihluta hlutafjár

í öðru hlutafélagi leiði sem slík ekki til samstæðumyndunar, ef atkvæðameirihluti fylgir ekki jafnframt, er hugsanlegt, að slík tilfelli féllu undir 3. mgr. greinarinnar og teldust samstæðumyndun samkvæmt ákvæðum hennar, sbr. nánar hér á eftir.

Í 2. mgr. er vikið að því, sem nefna má undirsamstæðu. Ef hlutafélagið A á hlut í hlutafélaginu B, sem skapa því yfirråd í því, og hlutafélagið B ræður hlutafélaginu C, mynda A, B og C samstæðu, en jafnframt mynda B og C samstæðu (undirsamstæðu). Skilgreining 1. mgr. um hlutaeign, sem felur í sér atkvæðameirihluta, gildir að sjálfsögðu um þessi tilfelli.

Auk framangreindra skilgreininga á samstæðu hlutafélags er talið, að um samstæðu hlutafélaga sé að ræða, þegar hlutafélag hefur vegna hlutafjáreignar eða samninga yfirråd í öðru hlutafélagi og verulega hlutdeild í afrakstri þess. Um þessi tilfelli er fjallað í 3. mgr. greinarinnar.

Sem dæmi um yfirråd vegna hlutafjáreignar án þess, að um þau tilfelli sé að ræða, sem greinir í 1. mgr., má nefna, að aðrir hlutir í viðkomandi félagi skiptist á margar hendur þannig, að nægilegur fjöldi sæki yfirleitt ekki hluthafafundi, til að mótvægi skapist gagnvart aðalhluthafanum. Aðalhluthafinn getur því ráðið félaginu í reynd án þess að fara með meirihluta atkvæða í því.

Samningar, sem skapa hlutafélagi yfirråd í öðru, geta verið margvíslegir, svo sem samningar um framleiðslu og sölu. Ennfremur geta óvenjulegar lánveitingar leitt til yfirráða.

Skilyrði fyrir því, að um samstæðu sé að ræða samkvæmt 3. mgr., eru ekki einungis þau atriði, sem að framan eru rakin um yfirråd vegna hlutafjáreignar eða samninga, heldur verður jafnframt að koma til veruleg hlutdeild í afrakstri félags. Áður er þess getið, að eignarråd hlutafélags á meirihluta hlutafjár í öðru hlutafélagi án atkvæðameirihluta gætu hugsanlega leitt til myndunar samstæðu samkvæmt ákvæðum þessarar málsgreinar.

Um II. KAFLA

Greinum þessa kafla (3.—12. gr.) er ætlað að koma í stað II. kafla (3.—9. gr.) gildandi laga. Lagt er til, að ýmsar breytingar verði gerðar frá því, sem nú gildir og verður það rakið nánar í athugasemdum við einstakar greinar.

Ákvæðin um stofnun hlutafélags miða einkum að því að tryggja, að væntanlegir hluthafar verði ekki beittir blekkingum um ástæður til félagsstofnunarinnar svo og um tilgang og tegund félagsins. Ennfremur er reglum um stofnun hlutafélaga ætlað að tryggja, að fjármunir þeir, sem í stofnsamningi eru greindir, séu fyrir hendi við stofnunina.

Miklu máli skiptir bæði fyrir hluthafa og aðra þá, er tengdir verða við hlutafélag eða skipta við það, svo sem starfsmenn þess og lánardrottna, að félagsstofnunin fari fram með heilbrigðum hætti og félagið fái í reynd þá fjármuni, sem greindir eru í stofnsamningi.

Samkvæmt eildandi lögum er heimilt að stofna hlutafélag hvort sem er með eða án úthóðs hlutafjárins. Ekki verður breyting á þessu í aðalatriðum samkvæmt frumvarpinu og er gert ráð fyrir því, að aðdragandi stofnunar hlutafélags geti verið í höfnódráttum tvenns konar. Annars vegar þannig, að áskrift fæst að öllum hlutum á stofnfundi og er þá unnt að taka ákvörðun um stofnun félagsins án frekari funda, ef allir viðurkenndir áskrifendur eru sammála um það („simultan“stofnun). Ef áskrift fæst hins vegar ekki að öllum hlutum á stofnfundi, verður aðdragandi stofnunarinnar lengri og flóknari. Ber þá stofnendum að boða alla áskrifendur til stofnfundar og annast ýmiss skylduverk, áður en sá fundur verður haldinn, aðallega öflun og framlagningu upplýsinga fyrir áskrifendur („successiv“stofnun).

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir verulegum breytingum frá gildandi lögum á ýmsum atriðum varðandi aðferð og undirbúning stofnunar hlutafélags. Verða þær breytingar raktar í athugasemdum við einstakar greinar. Þess skal þó getið hér, að lagt er til, að ákvæði gildandi laga um opinbera auglýsingu (hóðsbréf), þegar um almennt úthóð hlutafjár er að ræða, verði felld niður. Í stað þessara reglna er í

frumvarpinu m. a. leitast við að tryggja áskrifendum að hlutafé sem gleggstar og áreiðanlegastar upplýsingar um fyrirhugað félag, enda er framlagning sem ýtarlegastra upplýsinga og möguleikar á sannprófun þeirra vænlegust til að tryggja hag áskrifenda.

Um 3. gr.

Ákvæðin í 1. mgr. greinarinnar fela í sér breytingu frá núgildandi lögum þannig, að samkvæmt frumvarpinu eiga drög að samþykktum félagsins að vera hluti af stofnsamningi. Samkvæmt gildandi lögum á frumvarp til samþykktu handa félaginu að fylgja stofnsamningi. Eftir frumvarpinu ber því ekki að líta á drög að samþykktum sem sjálfstætt stofnskjal. Þótt lagt sé til, að drög að samþykktum félags verði hluti stofnsamnings, hefur það að sjálfsögðu ekki í för með sér, að eigi sé unnt að breyta samþykktum síðar, sbr. 2. mgr. 10. gr. og 73. gr. frumvarpsins.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir ýmsum breytingum frá gildandi lögum að því er varðar skilyrði þau, sem sett eru um stofnendur. Er rétt að taka mið af þeim skilyrðum, sem stofnendur verða að uppfylla samkvæmt gildandi lögum, og er að finna í 4. gr. þeirra, og athuga, hvaða breytingar í þeim efnunum eru ráðgerðar í frumvarpinu.

- a. Samkvæmt gildandi lögum skulu stofnendur hlutafélags vera fimm hið fæsta. Í frumvarpinu er hins vegar lagt til, að lágmarkstala stofnenda verði hækkuð frá því, sem nú er og þeir skuli vera tíu hið fæsta. Vegna hinnar ríku ábyrgðar stofnenda, bæði gagnvart hinu opinbera og viðskiptamönnum félagsins er heppilegra að þeir séu fleiri en færri. Ennfremur er mikilvægt, að stofnendur hafi sem mest aðhald hver frá öðrum, ekki síst, þegar meðal stofnenda er fjársterkur aðili, sem hefur sérstaka aðstöðu til áhrifa og yfirráða. Rétt þykir og, að í hlutafélagi sé sama lágmarkstala stofnenda og hluthafa, sbr. 3. mgr. 1. gr. og 1. mgr. 17. gr.
- b. Samkvæmt gildandi lögum geta einstaklingar aðeins gerst stofnendur hlutafélaga. Í löggiöf erlendis um hlutafélög eru takmarkanir af þessu tagi ekki gerðar. eru ákvæði gildandi laga um þetta löngu úrelt, enda verður að teljast eðlilegt, að fjármagn það, sem lögaðilar hafa yfir að ráða, komi að notum í hlutafélögum frá stofnun þeirra og þeim sé því heimilt að gerast stofnendur slíkra félaga.
Kröfur verður að gera til lögaðila í þessum efnunum um fast skipulag og/eða opinbera skráningu. Farin er sú leið að telja þá lögaðila svo tæmandi sé, sem geta verið stofnendur hlutafélaga, enda er jafnframt við það val tekið tillit til nauðsynjar fasts skipulags, skráningar og/eða opinbers eftirlits. Upptalning þessi þarfnast ekki skýringar við að öðru levti en því, að þess skal getið, að sameignarfélög eru ekki meðal þeirra lögaðila, sem heimilt er að vera stofnendur hlutafélaga og er ástæðan sú, að skipulag og form hérlendra sameignarfélaga er mjög laust í reipum, enda er engin heildarlöggjöf til um þau.
- c. Samkvæmt frumvarpinu skulu stofnendur, ef það eru einstaklingar, vera lög-ráða svo sem kveðið er á um í núgildandi lögum.
- d. Stofnendur skulu hafa forræði á búi sínu, og er það óbreytt frá gildandi lögum.
- e. Í gildandi lögum er það gert að skilyrði, að stofnendur uppfylli þær kröfur, sem settar eru í hinum ýmsu lögum um einstakar atvinnugreinar að því er varðar rétt einstaklinga til þess að mega stunda viðkomandi atvinnugrein. Ákvæði þetta, sem er mjög óheppilegt og í mörgum tilfellum of strangt, var sett á sínum tíma með þeim rökum, að atvinnulöggjöfin þá (1921) væri í molum, en vera mætti, að um það efni yrðu bráðum sett lög. Yrði þar ákveðið um skilyrði til hvers konar atvinnurekstrar og myndu þá ákvæði hlutafélagalaganna um hæfileika stofnenda lagast eftir þeim lögum.
Sú hefur orðið raunin á, að sett hafa verið lög um margar og margvíslegar atvinnugreinar, þar sem m. a. er kveðið á um skilyrði þau, sem þeir verða að uppfylla, er öðlast vilja rétt til að stunda þær. Skilyrði þessi eru í mörgum til-

fellum all ströng. Samkvæmt ofangreindri vísireglu verða stofnendur hlutafélags að uppfylla þau skilyrði, sem löggjöf sú, er fjallar um starfsemi þá, sem fyrirhuguðu hlutafélagi er ætlað að stunda, setur rétti einstaklings til að stunda starfsemina. T. a. m. þurfa stofnendur hlutafélags, sem ætlað er að stunda verslun, að uppfylla skilyrði 4. gr. l. 41/1968 um verslunaratvinnu, þ. e. a. s. þau skilyrði, sem einstaklingur verður að fullnægja til þess að geta öðlast leyfi til verslunarrekstrar. Í framkvæmd hefur ekki verið unnt að fylgja þessu ákvæði hlutafélagalaganna til hlítar, t. d. að því er varðar þekkingarskilyrði laga um verslunaratvinnu eða önnur þekkingarskilyrði, sem sett eru í atvinnulöggjöfinni. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því, að þetta ákvæði hlutafélagalaganna falli niður.

- f. Lagt er til í frumvarpinu, að því skilyrði gildandi laga, að stofnendur skuli hafa lofað að leggja fram eða lagt fram hluti í félaginu verði sleppt. Ætlunin með þessu skilyrði var upphaflega sú að leggja áherslu á ábyrgð stofnenda. Í raun hefur skilyrði þetta ekki skipt miklu máli og hefur að líkindum í mörgum tilfellum leitt til málamyndaáskriftar að hlutum og því ekki haft neitt gildi fyrir framtíðarstarfsemi viðkomandi félags.

Í gildandi lögum um hlutafélög er ekki vikið sérstaklega að skilyrðum um heimilisfestu og ríkisfang stofnenda. Hins vegar er, eins og áður segir, sbr. e) lið hér að framan, vísað til sérlaga um hinar einstöku atvinnugreinar varðandi skilyrði þau, er stofnendur skulu uppfylla og í þeim lögum er að finna heimilisfestu- og ríkisfangsskilyrði. Ákvæði sérlaganna um þetta eru nokkuð mismunandi. Þannig er í l. 41/1968 um verslunaratvinnu íslenskt ríkisfang og heimilisfesta skilyrði fyrir rétti til að öðlast verslunarleyfi, en í l. 79/1971 um iðju og iðnað er látið nægja að áskilja heimilisfestu.

Frumvarpið gerir ráð fyrir almennu ákvæði um húsetu stofnenda hlutafélags, enda mun það atriði ekki ráðast af ákvæðum laga um hinar ýmsu atvinnugreinar, sbr. hér að framan, ef frumvarp þetta verður að lögum. Lagt er til, að minnst helmingur stofnenda skuli hafa heimilisfestu hér á landi.

Í 5. mgr. greinar þessarar er það skilyrði sett, að sá sem undirritar stofnsamning og önnur stofnskjöl fyrir hönd lögaðila skuli fullnægja þeim skilyrðum, er segir um einstakling, sbr. hér að framan. Ennfremur er kveðið svo á um, að umboðsmaður lögaðila beri ábyrgð auk umbjóðanda síns, sem sjálfur væri hann stofnandi.

Um 4. gr.

Svo sem kveðið er á um í 3. gr. frumvarpsins skulu drög að samþykktum félags vera hluti stofnsamnings. Formbreytingu þessari er nánar lýst í athugasemdum við 3. gr. Miðað við reglur gildandi laga um þau atriði, er greina ber í stofnsamningi annars vegar (3. gr.) og samþykktum hins vegar (36. gr.) leiðir breyting þessi til nokkurrar einföldunar og samræmingar. Í 6. gr. frumvarpsins er fjallað um þau atriði, sem greina skal í tillögu að samþykktum félags. Auk draga að samþykktum félags og þeirra atriða, sem þar ber að greina, skal stofnsamningur hafa að geyma ákvæði um þau efni, er grein þessi fjallar um. Upplýsingar um þau atriði, sem fjallað er um í 1.—3. tl. greinarinnar, eru lágmarksupplýsingar, sem því aðeins nægja, að stofnun félags fari fram með sem einföldustum hætti. Þegar stofnun hlutafélags er flóknari, kemur til kasta ákvæða 5. gr. frumvarpsins, en þar er boðið að taka í stofnsamning upplýsingar um ýmiss atriði, sem reynslan hefur sýnt að geta gefið tilefni til misferlis í sambandi við stofnun hlutafélaga. Verður vikið að því í athugasemdum við 5. gr.

Í grein þessari er því einungis um að ræða þau atriði, sem greina ber í sérhverjum stofnsamningi.

Samkvæmt 1. tl. greinarinnar skal greint í stofnsamningi, hvaða fjárhæð skuli greiða fyrir hvern hlut. Um þetta skal ennfremur vísað til 1. mgr. 13. gr., þar sem svo er kveðið á um, að greiðsla hlutar megi ekki vera lægri en nafnverð hans.

Í 2. tl. greinarinnar er kveðið svo á um, að tilgreina skuli í stofnsamningi fresti til áskriftar að hlut og til greiðslu hlutafjár. Að undanskildu því tilviki, sem um ræðir í 2. mgr. 9. gr. frumvarpsins, þ. e. a. s. þegar áskrift fæst að öllum hlutum á stofnfundi, mun áskriftarfrestur yfirleitt verða ákveðinn svo, að hann renni út það löngu fyrir stofnfund, að tóm gefist til að taka afstöðu til þess, hvort samþykkja skuli áskrift.

Auk áskriftarfrests ber að greina í stofnsamningi frest til greiðslu hlutafjár. Svigrúm í þeim efnum takmarkast af ákvæðum 11. og 15. gr. frumvarpsins. Samkvæmt 11. gr. skal hlutafélag tilkynnt til skráningar innan sex mánaða frá dagsetningu stofnsamnings og ekki má skrá félagið nema minnst helmingur heildarhlutafjár, sem áskrift hefur fengist fyrir, sé greiddur, þó aldrei minna en kr. 600 000.00. Í 15. gr. frumvarpsins er svo kveðið á um, að hluti, sem aðili hefur skráð sig fyrir við stofnun hlutafélags, skuli greiða að fullu í síðasta lagi innan árs frá því, að félagið var skráð. Með reglum þessum er ákvæðum í stofnsamningi um fresti til greiðslu hlutafjár þröngur stakkur skorinn.

Að lokum er í grein þessari mælt svo fyrir, að í stofnsamning skuli greint, innan hvaða tíma stofnfundur skuli haldinn svo og hvernig til hans skuli boðað, nema það leiði af ákvæðum 9. gr. frumvarpsins, að fundurinn verði haldinn án sérstakrar fundarboðunar. Samkvæmt 1. mgr. 11. gr. frumvarpsins skal hlutafélag tilkynnt til skráningar innan sex mánaða frá dagsetningu stofnsamnings eins og áður segir. Því verður í stofnsamningnum að ákveða, hvenær halda skuli stofnfund innan þessa sex mánaða frests, nema áskrift fáist að öllum hlutum á stofnfundi og ákvæði 9. gr. frumvarpsins eigi því við. Boðunaraðferð og fyrirvari geta verið frábrugðin ákvæðum samþykktu um þau efni.

Ekki eru í gildandi lögum reglur hliðstæðar ákvæðum greinar þessarar.

Um 5. gr.

Í 9. tl. 3. gr. núgildandi laga eru ákvæði um efni það, sem fjallað er um í þessari grein frumvarpsins. Reglur gildandi laga mæla svo fyrir að greina skuli í stofnsamningi, hvort félagið eigi að taka við atvinnu annars manns eða eignum og ef svo er þá með hvaða kjörum, hvernig andvirði þeirrar atvinnu eða eigna sé ákveðið og hvort það skuli greiða með hlutum í félaginu eða með öðrum hætti. Reglur þessar eru á ýmsan hátt ófullkomnar, t. d. varðandi mat á verðmæti eigna, og að auki er ekki eftirlit haft með því, að atvinna eða aðrar eignir en reiðufé, sem fyrirhugað er, að hlutafélag taki við annaðhvort sem greiðslu á hlutum eða gegn endurgjaldi frá félaginu, sé talið réttu verði. Hefur því verið auðveld leið til rangrar verðlagningar til tjóns fyrir hluthafa og skuldheimtumenn félags.

Með þessari grein frumvarpsins er ætlunin að koma málum þessum í betra horf með því að krefjast sem ýtarlegastra upplýsinga um þessi efni og þannig leitast við að tryggja, að réttur hluthafa og skuldheimtumanna félags verði ekki fyrir borð borinn með gerningum þeim, er hér um ræðir.

Í 4. gr. frumvarpsins er fjallað um lágmarksupplýsingar þær, sem greina ber í stofnsamningi eins og áður segir. Hér er hins vegar fjallað um það efni, sem til greina getur komið að taka í stofnsamning umfram það, sem greint er í 4. gr. Um upplýsingaskyldu í þessum efnum er því aðeins að ræða, að ákvarðanir um þau atriði, sem rakin eru í greininni, hafi verið teknar. Samkvæmt frumvarpinu er upplýsingaskylda þessi því nokkuð á aðra lund en hliðstæð upplýsingaskylda eftir gildandi lögum. Samkvæmt reglum gildandi laga ber að greina í stofnsamningi, hvort um tiltekin atriði sé að ræða í sambandi við stofnun félags og ef svo er ber að gera nánari grein fyrir þeim (neikvæð upplýsingaskylda).

Um einstök atriði greinarinnar er rétt að taka þetta fram:

Samkvæmt 1. tl. 1. mgr. greinarinnar skulu vera ákvæði um það í stofnsamningi, ef hluti má greiða með öðrum verðmætum en reiðufé. Þau verðmæti, sem fyrirhugað er að nota til greiðslu hluta, verða að vera fallin til þess að mynda

starfsgrundvöll félagsins í samræmi við tilgang þess. Ekki eru í greininni ákvæði um, hvaða verðmæti almennt sé unnt að nota til greiðslu hluta. Sú regla hefur sums staðar verið talin gilda, að þau verðmæti, sem unnt er að bókfæra til eignar í reikningum félags megi nota til greiðslu hluta, sbr. og b-lið 2. mgr. greinarinnar um endurgjald fyrir verðmætin.

Samkvæmt 2. tl. 1. mgr. skulu vera ákvæði um það í stofnsamningi, ef hlutafélag skal taka við öðrum verðmætum en reiðufé gegn greiðslu í öðru en hlutum. Hér er átt við verðmæti frá öðrum en áskrifanda að hlutafé.

Í 3. tl. 1. mgr. er boðið að greina skuli í stofnsamningi, ef hlutafélagið skal bera kostnað af stofnuninni. Í c-lið 2. mgr. greinarinnar eru sett ákvæði um hámark stofnkostnaðar. Í gildandi lögum eru ekki ákvæði um hámark stofnkostnaðar.

Samkvæmt 4. tl. 1. mgr. skulu vera ákvæði um það í stofnsamningi, hvort einhverjir hluthafar eða aðrir skuli njóta sérstakra réttinda í félaginu. Hliðstætt ákvæði er í gildandi lögum (10. tl. 1. mgr. 3. gr.), en upplýsingaskyldan þar takmarkast við stöðu og fríðindi stofnenda hjá félaginu. Í þessum lið er ekki átt við þau sérstöku réttindi, sem skulu greind í samþykktum félags samkvæmt öðrum ákvæðum frumvarpsins.

Í 2. mgr. greinarinnar er mælt fyrir um skyldu til þess að gera í stofnsamningi nánari grein fyrir þeim atriðum, sem nauðsynleg eru til þess að unnt sé að meta til fjár þau verðmæti, er hlutafélagið skal taka við, sbr. 1. og 2. tl. 1. mgr. Er rakið í a)—c) lið 2. mgr., hvað sérstaklega skuli taka fram í því sambandi. Reglur, er að þessu líta, eru ekki í gildandi lögum. Greinargerð sú, sem hér um ræðir, skal gerð, hvort sem endurgjaldið er innt af hendi í formi hluta, eða verðmætin stafa frá öðrum en áskrifanda að hlutafé.

Í 3. mgr. er fjallað um það, er hlutafélag skal við stofnun taka við fyrirtæki í rekstri. Er í fyrsta lagi kveðið á um, að efnahags- og rekstrarreikningar þess fyrirtækis, sem taka á við, tvö síðustu reikningsárin eða frá stofnun þess, ef það er síðar, skuli liggja frammi við undirritun stofnsamnings. Reikninga þessa skal leggja fram þegar við hlutafjáráskrift, sbr. 1. mgr. 7. gr. frumvarpsins og enn fremur fyrir stofnfund svo og á stofnfundi, sbr. 3. og 4. mgr. 9. gr. frumvarpsins. Enn fremur skulu þeir fylgja tilkynningu um stofnun hlutafélagsins til hlutafélagaskrár, sbr. 144. gr. frumvarpsins. Þar sem upphafsreikningar skulu liggja fyrir, þarf að leggja fram auk framangreindra reikninga, efnahags- og rekstraryfirlit fyrir þann hluta reikningsársins, sem lékur á þeim degi, er yfirtakan fer fram. Upphafsreikningar eru hlutar stofnsamnings.

Í 4. mgr. greinarinnar er regla, sem veitir hluthöfum, lánadrottnum og síðari viðskiptamönnum félags vernd gegn því, að í ljós komi skuldbindingar, er ekki var vitað um. Það ræðst af almennum reglum kröfuréttar að hvaða marki félag getur nýtt sér réttindi samkvæmt slíkum samningum. Eiginleg staðfesting samninga, sem engar upplýsingar eru um í stofnsamningi, getur ekki farið fram. Stjórn félags getur hins vegar gert nýjan samning, svo framarlega sem slíkt er ekki andstætt upplýsingum í stofnsamningi, og þer í því efni ábyrgð gagnvart hluthöfum og lánadrottnum.

Um 6. gr.

Áður hefur því verið lýst, sbr. athugasemdir við 3. gr. frumvarpsins, að drög að samþykktum félags skuli vera hluti af stofnsamningi. Í þessari grein frumvarpsins er stofnendum gert skylt að gera tillögur að samþykktum félagsins og er í greininni kveðið á um þær lágmarksupplýsingar, sem tillaga að samþykktum skal hafa að geyma.

Samkvæmt gildandi lögum skal frumvarp til samþykktar fyrir hlutafélag fylgja stofnsamningi og er í 36. gr. laganna rakið það lágmarksefni, sem skylt er að hafa í samþykktum. Samkvæmt gildandi lögum skal greina í stofnsamningi ýmissa þau atriði, er frumvarpið gerir ráð fyrir, að fjallað verði um í tillögu að samþykktum

félags. Þar sem gert er ráð fyrir því í frumvarpinu, að drög að samþykktum teljist hluti stofnsamnings, er nánast aðeins um fornbreytingu að ræða frá gildandi lögum. Í breytingu þessari felst veruleg einföldun. Um nokkrar breytingar, flestar minni háttar, er hins vegar að ræða frá gildandi lögum að því er varðar einstök atriði, er greina skal. Verður stuttlega vikið að því hér á eftir.

Þess má geta, að í félagssamþykktum eiga einkum að vera ákvæði um málefni, sem ekki eða ekki nægjanlega er fjallað um í lögum. Ennfremur kemur til greina að taka þar upp ákvæði, þótt þau séu í lögum, enda er heppilegt, að í félagssamþykktum sé að finna heildaryfirlit yfir reglur þær, sem samkvæmt lögum og samþykktum ákveða innbyrðis réttarstöðu hluthafa svo og réttarstöðu þeirra og félagsins út á við.

Auk þess lágmarksefnis, er samkvæmt þessari grein frumvarpsins skal tekið í samþykktir, eru í frumvarpinu ákvæði um ýmiss atriði, er því aðeins hafa gildi, að fyrirraeli séu þar um í samþykktum, sbr. t. d. 17. gr. (hlutaflokkar), 35. gr. (heimild stjórnar til þess að hækka hlutaféð), 42. gr. (lækkun hlutafjár án áskorunar með innlausn hluta), 54. gr. (fulltrúanefnd), 2. mgr. 62. gr. (skráning í hlutaskrá), 68. gr. (frestur til fundarboðunar), 73. gr. (breytingar á samþykktum), 1. mgr. 77. gr. (endurskoðendur).

Ennfremur geta samþykktir haft að geyma ákvæði, er víkja frá frávíkjanlegum ákvæðum frumvarpsins, t. d. 2. mgr. 44. gr. (stjórnarmenn, sem ekki eru kjörnir af hluthafafundi), 52. gr. (ákvörðunarþærni félagsstjórnar), 3. mgr. 60. gr. (réttur hluthafa til að sitja hluthafafundi).

Frumvarpið er því ekki til fyrirstöðu, að í samþykktir séu tekin frekari ákvæði að því tilskildu, að þau fjalli almennt um gerð eða rekstur viðkomandi félags.

Um einstaka töluliði greinarinnar skal þessa getið:

1. og 2. tl. samsvara 1. tl. 1. mgr. 3. gr. og 1. tl. 36. gr. gildandi laga. Um heiti hlutafélags vísast til firmalaga.

3. tl. samsvarar 2. tl. 1. mgr. 3. gr. og 2. tl. 36. gr. gildandi laga. Tilgang félags verður að afmarka nægjanlega.

4. tl. Samsvarandi ákvæði er að finna í 3. tl. 1. mgr. 3. gr. og 3. tl. 36. gr. gildandi laga. Hlutaféð skal minnst vera kr. 1 000 000, sbr. 1. gr. frumvarpsins.

5. tl. Samkvæmt 3. tl. 1. mgr. 3. gr. gildandi laga ber að greina upphæð hluta í stofnsamningi og samkvæmt 8. tl. 36. gr. laganna skulu vera ákvæði um atkvæðisrétt hluthafa í samþykktum. Samkvæmt þessum tölulið 6. gr. skal bæði fjárhæð hluta og atkvæðisréttur hluthafa greindur í samþykktum. Nánari reglur um atkvæðisrétt eru í 62. gr. frumvarpsins.

6. tl. Óljóst ákvæði, er að þessu lýtur, er að finna í 10. tl. 1. mgr. 3. gr. gildandi laga, sbr. 5. tl. 36. gr. s. l. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir, að í stjórn hlutafélags skuli eiga sæti fæst þrír menn, sbr. 44. gr. Samkvæmt þessum tölulið skal greina í samþykktum fjölda eða hámarks- og lágmarksfjölda stjórnarmanna, varastjórnarmanna og endurskoðenda. Hins vegar getur aðalfundur kosið varaendurskoðendur án sérstakrar heimildar í samþykktum, sbr. 77. gr. frumvarpsins. Skylda til að ákveða kjörtímabil stjórnarmanna, varastjórnarmanna og endurskoðenda er nýmæli og sama máli gegnir um svigrúm það, varðandi fjölda þeirra, er hér um ræðir.

7. tl. Í þessum tölulið er mælt svo fyrir, að greina beri í samþykktum, hvernig kveðja skuli saman hluthafafundi. Samkvæmt 8. tl. 36. gr. gildandi laga skulu vera ákvæði um tilkynningar til félaga í samþykktum. Í 68. gr. frumvarpsins eru ákvæði um boðunarfrest til hluthafafundar og ennfremur er þar fjallað um boðunaraðferð.

8. tl. Samkvæmt þessum tölulið skulu samþykktir hafa að geyma dagskrá aðalfundar, sbr. ennfremur 2. mgr. 64. gr. frumvarpsins. Samkvæmt þeirri grein er staðfesting efnahags- og rekstrarreiknings svo og hvernig fara skuli með hagnað eða tap félagsins á reikningsárinu, fastir liðir á dagskrá. Að undanskildum framangreindum liðum ræðst það af efni samþykktu félagsins til hvaða mála hin fasta

dagskrá nær, sbr. t. d. 44. gr. frumvarpsins (kjör stjórnar). Samkvæmt 8. tl. 36. gr. gildandi laga skulu vera ákvæði um fundarsköp og hluthafafundi í samþykktum.

9. tl. Reikningsár félags skal yfirleitt vera tólf mánuðir, sbr. 92. gr. frumvarpsins. Reikningsárið þarf ekki að miðast við almanaksár. Samkvæmt 4. tl. 36. gr. gildandi laga skulu vera ákvæði um reikningagerð í samþykktum.

10. tl. Samsvarandi ákvæði er í 8. tl. 1. mgr. 3. gr. og 3. tl. 36. gr. gildandi laga. Séu viðskiptahömlur lagðar á hluti eða hluthafar skyldir að þola innlausn hluta sinna, skulu hlutirnir hljóða á nafn, sbr. 18. og 21. gr. frumvarpsins. Séu hlutir ekki að fullu greiddir og bráðabirgðaskirteini hefur því einungis verið gefið út, skal skirteinið hljóða á nafn, sbr. 22. gr. frumvarpsins.

11. tl. Samsvarandi ákvæði er að finna í 6. tl. 3. gr. og 3. tl. 36. gr. gildandi laga. Áskilja má, að hluthafar séu skyldir til að þola innlausn á hlutum sínum, en setja þarf þá í drög að samþykktum reglum um innlausnina, sbr. ennfremur 42. gr. frumvarpsins, sem fjallar um lækkun hlutafjár með innlausn hluta eftir ákveðnum reglum. Í frumvarpinu eru ákvæðum í samþykktum um innlausn hluta ekki settar áþekkar skorður og lagt er til, að settar verði varðandi ákvæði samþykktu um takmarkanir á heimild hluthafa til meðferðar á hlutum sínum, sbr. 18.—20. gr. frumvarpsins.

12. tl. Hliðstætt ákvæði er að finna í 7. tl. 1. mgr. 3. gr. og 3. tl. 36. gr. gildandi laga. Heimilt er að ákveða takmarkanir á meðferð hluta, svo sem um framsal eða veðsetningu, svo og um rétt hluthafa til þeirra hluta, sem forkaupsréttur nær til.

Í 18.—20. gr. frumvarpsins eru settar reglur um viðskiptahömlur á hlutum og ákveðnar takmarkanir settar fyrir því, hve miklar skorður er unnt að reisa við heimild hluthafa til meðferðar á hlutum sínum með ákvæðum í samþykktum.

13. tl. Um þetta efni er fjallað í 5. tl. 1. mgr. 3. gr. og 4. tl. 36. gr. gildandi laga. Þau sérréttindi, sem hér koma einkum til greina, eru aukinn atkvæðisréttur, sbr. 62. gr. frumvarpsins, og aukinn réttur til arðs eða fjáruhlutunar við félagsslit. Ef einhverjum hlutum eiga að fylgja sérstök réttindi, verður að skipta hlutum í flokka, sbr. 17. gr. frumvarpsins.

Um 7. gr.

Grein þessi felur í sér nýmæli.

Hér eru settar reglur um form áskriftar og ennfremur er ákvæðum greinarinnar ætlað að tryggja það, að áskriftaraðili geti aflað sér upplýsinga um þau atriði, er máli skipta í sambandi við stofnun félagsins.

Í 1. mgr. eru settar ófrávikjanlegar reglur um það, hvernig áskrift skuli fara fram svo og hvernig með skuli fara, ef út af þessum reglum er brugðið. Áskrift að hlutum skal annað tveggja gerð í stofnsamningi eða á sérstaka áskriftarskrá, sem þá skal fylgja eftirrit stofnsamnings. Þegar áskrift fæst að öllum hlutum á stofnfundi, sem er hinn venjulegi gangur mála við hlutafélagsstofnun, er eðlilegt, að áskrift sé gerð í sjálfum stofnsamningnum. Ekki eru settar sérstakar reglur um form áskriftarskrár utan það, að eftirrit stofnsamnings skal fylgja svo og reikningar þeir, sem um ræðir í 3. mgr. 5. gr. Fari hlutaáskrift ekki fram í samræmi við þær formreglur, sem kveðið er á um í greininni, er afleiðingin sú, að áskriftaraðili getur borið fyrir sig, að áskriftin sé ekki bindandi fyrir hann. Þau takmörk eru þó sett fyrir áðurgreindum rétti áskriftaraðila til þess að bera fyrir sig, að áskrift sé óskuldbindandi, að hann verður að mótmæla því við ráðherra, áður en félagið er skrásett, að áskrift sé bindandi. Reglur þessar eru settar til verndar áskriftaraðila. Ef stofnendur komast að um raun um, að formreglna hefur ekki verið gætt, verða þeir að tilkynna áskriftaraðila um það, svo að tök séu á að fá upplýst, hvort áskriftaraðili muni falla frá rétti sínum til að mótmæla áskriftinni. Náist ekki samkomulag og áskriftaraðili mótmælir við ráðherra, áður en skrásetning hefur farið fram, er viðkomandi áskrift brott fallin. Ástæður til þess, að formgallar

skuli ekki skipta máli, eftir að skrásetning hefur farið fram, eru þær, að talið er æskilegt, að það liggja ljóst fyrir við stofnun félags, hver upphæð hlutafjár er.

Í 2. mgr. greinarinnar er fjallað um það, þegar áskrifandi að hlutafé bindur áskrift sínar skilyrðum, sem ekki eru í samræmi við stofnsamning. Slikt veldur ógildi áskriftarinnar, en ekki er litið á skilyrðið sem óskráð væri. Sama regla er sett um þetta og greinir í 1. mgr., enda eiga sömu rök við, varðandi nauðsyn þess að hafa uppi mótmæli við ráðherra, áður en félag er skráð, ella verður áskrift bindandi og skilyrðið þá brott fallið.

Um 8. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli. Sú regla, að stofnendur ákveði, hvort áskrift skuli samþykkt, er reist á því að líta þer á framlagningu áskriftarlista sem áskorun um að gera tilboð um hlutaáskrift. Slikt tilboð verða því stofnendur að samþykkja, áður en unnt er að líta á áskriftaraðila sem hluthafa.

Svo sem fram kemur í athugasemdum við 3. gr. er gert ráð fyrir, að því skilyrði gildandi laga, að stofnendur skuli hafa lofað að leggja fram eða lagt fram hluti í félaginu, verði sleppt. Ef stofnendur hyggjast skrá sig fyrir hlutum, er ekkert því til fyrirstöðu, að þess sé getið í stofnsamningi. Sé slík áskrift greind í stofnsamningi, sem gefur vísbendingu um, að stofnendur hafi trú á fyrirhugaðri starfsemi félagsins, er áriðandi fyrir aðra áskriftaraðila, að fjárhæð sú í hlutum, er stofnandi hefur skráð sig fyrir í stofnsamningi, verði ekki lækkuð.

Auk þess að hafa frjálsar hendur varðandi samþykki áskrifta, er á valdi stofnenda að ákveða, hve marga hluti hver áskriftaraðili skuli fá, þegar áskriftaraðilar hafa skráð sig fyrir fleiri hlutum, en unnt er að selja þeim.

Í 2. mgr. er mælt svo fyrir, að stofnendum beri strax að tilkynna áskriftaraðila, ef áskrift er ekki samþykkt, stofnendur telja áskrift ógilda, eða áskriftir hljóða um meira fé en ákveðið var og því þörf á að lækka það. Sé áskriftarfjárhæð lækkuð, ræðst það af reglum um brostnar forsendur, hvort áskriftaraðili sé, eftir sem áður bundinn við tilboð sitt, að því er snertir þá fjárhæð, sem samþykkt er.

Um 9. gr.

Í þessari grein er fjallað um, hvenær og hvernig unnt sé að taka ákvörðun um stofnun félags, en slík ákvörðun skal tekin á stofnfundi. Ákvæði um þetta efni eru í 5.—9. gr. gildandi laga.

Í 3. mgr. 10. gr. frumvarpsins er kveðið á um þann meirihluta atkvæða, sem þarf til þess, að unnt sé að taka ákvörðun um stofnun félagsins.

Eins og fram kemur í athugasemdum við III. kafla hér að framan er greint á milli þess, svo sem gert er í gildandi lögum, hvort áskrift fæst að öllum hlutum á stofnfundi og sammæli allra áskrifenda liggja fyrir eða ekki. Í fyrra tilvikinu er unnt að taka ákvörðun um stofnun félagsins án frekari funda („simultan“-stofnun), en í síðara tilvikinu skulu stofnendur boða alla áskrifendur til stofnfundar („successiv“-stofnun). Í 4. gr. eru ákvæði um það innan hvaða tíma stofnfund skuli halda.

Greinin kveður svo á um, að um stofnfundinn skuli gilda reglur laganna og samþykktá félagsins um hluthafafundi. Þær reglur, sem hér er átt við, eru ákvæði IX. kafla frumvarpsins og ákvæði samþykktá, er kunna að víkja frá frávíkjanlegum ákvæðum laganna. Reglur þessar gilda að því marki, sem þær geta átt við um stofnfund m. t. t. sérstaks tilgangs og eðlis hans.

Í 3. mgr. greinarinnar er mælt svo fyrir, að stofnendur skuli sjá svo um, að áskriftarskrár og þeir samningar og gögn, sem um ræðir í stofnsamningi, séu til sýnis fyrir áskrifendur í eina viku fyrir stofnfund á stað, sem greinir í fundarboði. Almenn ákvæði um upplýsingaskyldu af þessu tagi eru ekki í gildandi lögum. Um þá samninga og gögn, sem skulu, ásamt áskriftarlistum, vera til sýnis fyrir áskrifendur, er fjallað í 3. mgr. 5. gr. frumvarpsins. Það má hugsa sér, að áskrift við áfangastofnun („successiv“-stofnun) sé gerð í stofnsamningi, þegar um þröngan

hóp er að ræða. Verður þá að sjálfsgöðu að leggja stofnsamninginn fram til sýnis í stað áskriftarskrár.

Í 4. mgr. greinar þessarar er fjallað um gögn, er stofnendum ber að leggja fram á stofnfundi, svo og atriði, er þeim ber að veita upplýsingar um. Að því er varðar upplýsingar um þann fjölda hluta, sem samþykktur er af stofnendum, skiptingu hlutafjárins á einstaka áskrifendur og skýrslu um það fé, sem þegar hefur verið greitt, skal þess getið, að upplýsingar um þetta kunna að skipta áskrifendur máli við mat þeirra á því, hvort stofna beri félagið. Með kröfu um, að upplýsingar þessar skuli færa til bókar, er verið að leitast við að koma í veg fyrir, að síðar risi ágreiningur um þessi efni. Hliðstæð ákvæði eru ekki í gildandi lögum.

Um 10. gr.

Í þessari grein eru gerðar all miklar breytingar frá gildandi lögum og almennt felur greinin í sér rýmri heimild fyrir stofnfund til að gera breytingar. Samkvæmt 1. mgr. greinarinnar getur stofnun félags ekki farið fram, ef ekki hefur fengist áskrift að öllu hlutafé því, sem ákveðið hefur verið í stofnsamningi. Lækkun hlutafjár getur ekki farið fram undir þessum kringumstæðum, enda skiptir upphæð hlutafjárins verulegu máli við mat áskrifenda á fyrirhuguðu félagi. Þótt allir stofnendur og áskrifendur séu sammála um lækkun, er hún allt að einu óheimil, þar sem taka verður tillit til væntanlegra viðsenjenda félagsins.

Í 2. mgr. eru settar reglur varðandi heimild stofnfundar til að breyta samþykktum eða stofnsamningi að öðru leyti og hvernig ákvarðanir um breytingar þessar skuli teknar. Þeirri reglu, að ekki megi ákveða stofnun félags, fyrr en tillögur, sem fram kunna að koma um breytingu á samþykktum eða stofnsamningi að öðru leyti, hafa verið ræddar og afgreiddar, er ætlað að koma í veg fyrir, að meirihluti hluthafa geti komið minnihlutanum algerlega í opna skjöldu. Lækkun hlutafjár á stofnfundi er óheimil, svo sem að framan greinir, en hins vegar er talið rétt að heimila hækkun hlutafjárins að því tilskildu, að allir stofnendur og áskrifendur séu sammála um það. Ástæðan til þess, að samþykkis allra er krafist við hækkun hlutafjár, er sú, að slík hækkun, þegar við stofnun, getur raskað valdahlutföllum í félaginu. Að því er varðar tillögur til breytinga á samþykktum er greint á milli þess, hvort þær hafa verið greindar í fundarboði eða ekki. Hafi þær verið greindar í fundarboði stofnfundar, fer um samþykki þeirra eftir þeim reglum, sem gilda um breytingar á samþykktum. Ef tillögurnar hafa ekki verið greindar í fundarboði, má ekki samþykkja þær, nema allir stofnendur og áskrifendur séu sammála um það. Í þessu sambandi skal minnt á síðasta málsli. 1. mgr. 9. gr. frumvarpsins, sem kveður svo á um, að um stofnfundinn skuli gilda reglur laga þessara og samþykta félagsins um hluthafafundi, sbr. og athugasemdir við 9. gr. Breytingar á ákvæðum stofnsamnings að öðru leyti, en að framan hefur verið lýst, verða ekki gerðar nema með samþykki allra stofnenda og áskrifenda.

Samkvæmt 3. mgr. telst tillaga um að stofna félag samþykkt, ef hún fær samþykki meirihluta þeirra, sem atkvæði greiða svo og þeirra, er fara með minnst $\frac{2}{3}$ hluta þess hlutafjár, sem mætt er fyrir á stofnfundi. Þar sem gert er ráð fyrir í 62. gr. frumvarpsins, að hlutir geti haft mismunandi atkvæðagildi, er lagt til, í því skyni að vernda hagsmuni þeirra, er skertan atkvæðisrétt hafa, að krafist verði til samþykkis tillögu um stofnun félags, auk samþykkis meirihluta greiddra atkvæða, samþykkis þeirra, er fara með minnst $\frac{2}{3}$ hluta þess hlutafjár, sem mætt er fyrir á stofnfundi. Ef ekki fæst samþykki fyrir stofnun félags samkvæmt reglum þessum, getur hún ekki farið fram, og ekki er unnt að freista þess að fá aðra niðurstöðu á fundi síðar. Hins vegar er ekkert því til fyrirstöðu að fresta afgreiðslu málsins til síðari fundar, en ákveða verður þá frestunina, áður en atkvæðagreiðsla um stofnun félagsins fer fram. Gæta verður þó tímamarka 1. mgr. 11. gr.

Um 11. gr.

Í þessari grein er fjallað um skyldu til að tilkynna félag til skráningar, skilyrði, sem uppfylla þarf varðandi áskrift og greiðslu hlutafjár til þess, að unnt sé að fá félagið skráð, svo og um synjun skráningar og afleiðingar hennar.

Samkvæmt 1. mgr. ber stjórn að tilkynna félag til skráningar innan sex mánaða frá dagsetningu stofnsamnings. Ákvæði um tilkynningaskyldu og tímamörk í því sambandi eru í 3. mgr. 10. gr. gildandi laga, en þar er svo kveðið á, að tilkynna skuli félagið til skráningar á mánaðarfesti, eftir að það er löglega stofnað.

Í 2. mgr. greinarinnar er svo kveðið á um, að ekki megi skrá félag nema heildarhlutafé það, sem áskrift hefur fengist fyrir, sé í samræmi við það, er greinir um hlutafé í samþykktum og þar af skal minnst helmingur vera greiddur, þó aldrei minna en kr. 600 000.00. Þess er ekki krafist, að helmingur af verði hvers hlutar um sig sé greiddur, heldur nægir, að greiðsla helmings af heildarhlutafénu hafi farið fram. Greiðsla kann að hafa verið innt af hendi í reiðufé eða öðrum verðmætum, sbr. 5. gr. Í 2. mgr. 10. gr. gildandi laga eru ákvæði um þetta efni og er greiðsla þar miðuð við fjórðung lofaðs hlutafjár, en lágmarksfjárhæð er ekki tiltekin. Samkvæmt gildandi lögum er því unnt að stofna og fá skrásett hlutafélag með 500.00 kr. hlutafjárinnborgun, en lágmarkshlutafé er 2 000.00 kr., sbr. athugasemdir við 1. gr. frumvarpsins.

Í 3. mgr. er fjallað um afleiðingar þess, að tilkynning berst ekki hlutafélagaskrá innan þess frests, er um ræðir í 1. mgr., svo og ef skráningu er synjað af öðrum ástæðum. Afleiðingarnar eru þær, að skuldbindingar þeirra, er hafa skráð sig fyrir hlutafé, falla burt, sbr. 1. mgr. 10. gr., en þar er fjallað um skyldu til að endurgreiða það, sem þegar hefur verið greitt af hlutafé. Ákvæði um þetta skortir í gildandi lög og er hér því um nýmæli að ræða.

Um 12. gr.

Í 10. gr. gildandi laga er kveðið svo á um, að hlutafélag megi ekki taka til starfa, fyrr en það hefur verið skráð lögum samkvæmt. Fyrr geti það heldur ekki öðlast réttindi á hendur öðrum mönnum með samningum né þeir á hendur því. Sú undantekning er þó gerð í 20. gr. laganna, að stjórn hlutafélags er heimilt, ef hún á annað borð er skípuð fyrir gjalddaga hlutafjár, að sækja mál á heimilisvarnarþingi félagsins gegn áskrifenda hlutafjár, sem lendir í vanskilum með greiðslu þess hlutar, er hann hefur skrifað sig fyrir. Meginatriði þessara ákvæða gildandi laga er, að óskrásett hlutafélag hefur ekki réttaraðild. Ákvæði gildandi laga láta hins vegar ýmsum spurningum um þessi efni ósvarað. Má í því sambandi nefna, hversu ábyrgð sé farið á þeim löggerningum, sem gerðir eru fyrir hönd óskrásetts félags.

Þessari grein frumvarpsins er ætlað að kveða skýrar og ýtarlegar á um þessi efni og er greinin að verulegu leyti nýmæli.

Í 1. mgr. greinarinnar er kveðið á um þá almennu reglu, að óskráð félag hafi ekki réttaraðild. Sú undantekning er þó gerð, að óskráð félag getur verið aðili að dómsmálum til innheimtu hlutafjár, sem áskrift hefur fengist fyrir og öðrum dómsmálum varðandi hlutafjáraskrift. Félagið á því réttaraðild innan framangreindra marka. Reglur þessar eru áþekkar ákvæðum gildandi laga.

Í 2. mgr. greinarinnar er fjallað um það, hvornig ábyrgð sé háttáð á löggerningum, sem gerðir eru fyrir hönd óskráðs hlutafélags og er hér um nýmæli að ræða. Svo er kveðið á um, að þeir, sem tekið hafa þátt í gerð löggernings fyrir hönd hlutafélags, áður en það er skráð eða ákvörðunum um hann, beri óskipt persónulega ábyrgð á efnendum. Regla þessi er sett vegna hagsmuna þeirra, sem fyrir skráningu félags semja við stofnendur, stjórn eða aðra fyrirsvarsmenn fyrir hönd félags. Við skráningu verður félag sjálfstæður réttaraðili eins og áður segir og verður þá bundið við tiltekna gerninga, sem áður hafa verið gerðir fyrir þess hönd. Þessu eru þó settar skorður þannig, að félag tekur við skráninguna við þeim skyldum,

sem leiddu af stofnsamningi eða það hefur tekið á sig eftir stofnfund. Skyldurnar verða að leiða af stofnsamningi eða vera til komnar eftir stofnfund. Ástæðan er sú, að ekki þykir eðlilegt, að áskriftaraðilar þurfi að sætta sig við, að félag taki við öðrum skyldum en þeim, sem tekið er fram í stofnsamningi (og þar með áskriftarlistum), sem skilyrði fyrir stofnuninni eða sem stjórn sú, er áskriftaraðilar hafa sjálfir kjörið á stofnfundi, hefur undirgengist fyrir hönd félagsins. Ekki er ástæða til að taka tillit til þess, svo sem sums staðar er gert, að viðsemjandi kann að fá lakari rétt við að fá félagið sem samningsaðila í stað ótakmarkaðrar ábyrgðar þeirra, er tóku þátt í gerningnum, enda er viðsemjanda kunnugt um, að hann á skipti við hlutafélag í stofnun og öðlast því þann rétt, sem hann mátti búast við, er samningur var gerður.

3. mgr. hefur að geyma reglur um riftunarheimild samningsaðila félags og eru þær mismunandi eftir því, hvort samningsaðili var við samningsgerð grandlaus eða ekki að því er varðar skráningu félagsins. Samsvarandi ákvæði eru ekki í gildandi lögum. Með reglum þessum er leitast við að taka tillit til annars vegar þeirra hagsmuna hlutafélags að geta nýtt sér samning, sem kann að skipta sköpum um tilvist félagsins og hins vegar þeirra hagsmuna viðsemjanda félagsins að losna undan samningi, sem í ljós kemur, að gerður hefur verið við aðila, sem ekki hefur réttaraðild. Ef viðsemjandi félagsins vissi við samningsgerð, að félagið var óskráð, er tillitið til þeirra hagsmuna félagsins, að samningnum sé ekki unnt að rifta, látið ráða. Er því, undir þessum kringumstæðum, svo mælt fyrir, að samningsaðilinn geti því aðeins riftað gerningnum, að tilkynning til hlutafélagaskrár sé ekki gerð innan tilskilins frests eða um skráningu hafi verið synjað, nema annað sé um samið. Ef viðsemjandi félagsins á hinn bóginn vissi ekki, að félagið var óskráð, eru hagsmunir hans látnir sitja í fyrirrúmi. Hann getur þá riftað gerningnum, meðan félagið er óskráð. Eftir að skráning hefur farið fram, er viðsemjandinn í þeirri stöðu, sem hann hugði sig vera í við samningsgerð, þ. e. a. s. í viðskiptum við skráð hlutafélag, og kemur því ekki til álitu að veita honum rétt til að losna undan samningnum eftir skráningu og í skjóli slíks réttar möguleika til þess að hagnast á kostnað félagsins.

Um III. KAFLA

Þessi kafli hefur að geyma nánari reglur um greiðslu þess hlutafjár, sem áskrift hefur fengist fyrir, bæði við stofnun félagsins og síðari hækkanir hlutafjár. Í kaflanum eru ýmiss nýmæli, sem eiga að stuðla að því, að félagið fái fullgild verðmæti í samræmi við það, sem skráð hefur verið um hlutaféð.

Greiðsla hlutafjár getur farið fram annaðhvort að fullu í sambandi við stofnun félags eða að hluta og fer þá um greiðslu eftirstöðva samkvæmt 15. og 16. gr. frumvarpsins.

Um 13. gr.

Í 1. mgr. er kveðið svo á um, að greiðsla hlutar megi ekki nema minna en nafnverði hans. Regla þessi er sett til þess að koma í veg fyrir rýrnun hlutafjárins. Ekkert er því hins vegar til fyrirstöðu, að hlutur sé greiddur hærra verði en nafnverði, en umframgreiðslan rennur þá í varasjóð, sbr. 106. gr. frumvarpsins. Regla þessi er því ekki til fyrirstöðu, að jöfnunarhlutabréf séu gefin út, enda hafa þau verðmæti, er liggja til grundvallar slíkrí útgáfu, safnast í félaginu, áður en jöfnunarbréfin eru gefin út.

Í 2. mgr. er lagt bann við því, að áskrifandi hlutafjár skuldajafni kröfu, sem risin er af áskrift, við kröfu, er hann kann að eiga á hendur félaginu. Bann þetta nær aðeins til einhliða ákvörðunar áskrifanda um skuldajöfnuð. Skuldajöfnuður er hins vegar heimill, sé um hann samkomulag milli stjórnar félags og áskrifanda, þó með þeim fyrirvara, að stjórnin má ekki gefa samþykki sitt, ef skuldajöfnuður getur orðið félaginu eða lánardrottnum þess til tjóns. Bann við skuldajöfnuði er reist á því, að sá, sem lofað hefur hlutafjárframlagi, eigi ekki að njóta betri að-

stöðu gagnvart félaginu um greiðslu kröfu sinnar en aðrir skuldheimtumenn, ef félagið kemst í fjárprot. Ef slíkur skuldajöfnuður væri heimill, myndu skuldheimtumenn við gjaldprot félags missa spón úr aski sínum, þ. e. hið ógreidda hlutfjárloforð, sem ætti að koma skuldheimtumönnum félags í sameiningu til góða sem eignapáttur í þrotabúinu, en ekki einum kröfuhafa einvörðungu. Ef allt er hins vegar með felldu um fjárhag félagsins, á skuldajöfnuður þó ekki að geta orðið til tjóns og er stjórn þá heimilt að samþykkja skuldajöfnuð. Skuldajöfnuður er félaginu og skuldheimtumönnum til tjóns, ef hann hefur þau áhrif, að möguleikar félagsins til þess að greiða öðrum skuldheimtumönnum minnka. Greiðsla ógjaldfallinnar kröfu yrði yfirleitt talin andstæð hagsmunum félagsins og skuldheimtumanna þess. Ýmsar aðrar ástæður, sem ekki verða raktar hér, geta leitt til þess, að skuldajöfnuður yrði talinn félaginu og lánardrottnum þess til tjóns. Ákvæði þessi, sem að framan er lýst, eru nýmæli.

Í 3. mgr. greinarinnar er lagt bann við því, að félag framselji eða veðsetji kröfu sína um greiðslu hlutfjár. Ennfremur er óheimilt að gera aðförl í slíkri kröfu. Ákvæði þessi eru nýmæli.

Í 4. mgr. er ákvæði um ábyrgð áskrifanda á greiðslu eftirstöðva hlutarverðs, þegar hlutur, sem ekki hefur verið að fullu greiddur, er framseldur. Reglur þessar eru settar til þess að tryggja greiðslu hlutfjárins og er um nýmæli að ræða. Í þessum tilfellum ber framsalshafi ábyrgð á greiðslu eftirstöðva hlutarverðsins óskipt með framseljanda. Framsalshafi verður þó ekki ábyrgur, fyrr en hann hefur tilkynnt framsalið, sbr. 25. og 1. mgr. 24. gr. frumvarpsins um tilkynningu um eigendaskipti að hlutabréfi, skráningu í hlutaskrá o. fl.

Um 14. gr.

Ákvæði þessarar greinar fjalla um stöðu félags gagnvart áskrifanda, sem greiðir ekki tilskilið hlutafé á gjalddaga. Ákvæði um þetta efni eru í 20. gr. gildandi laga. Ákvæði þessarar greinar eru mun ýtarlegri en reglur gildandi laga og er um ýmiss nýmæli að ræða.

Í 1. mgr. greinarinnar er svo kveðið á um, að hluthafi, sem ekki greiðir tilskilið hlutafé á gjalddaga, skuli greiða vexti af skuldinni frá þeim degi, er séu jafnháir og vextir af innstæðum í almennum sparisjóðsbókum, enda sé ekki annað ákveðið í samþykktum félagsins. Samningur milli stjórnar félags og áskrifanda hlutfjár um hærri eða lægri vexti, en að framan greinir, er þannig ekki bindandi. Ákvæði samþykktu, sem vikja frá þessari vaxtareglu, verða að hafa verið sett, áður en hlutfjáráskriftin fór fram. Sankvæmt 20. gr. gildandi laga skal áskrifandi svara 6% ársvöxtum af því, sem ekki er rétt greitt, frá gjalddaga til greiðsludags. Eðlilegra er, að vaxtagreiðslur í þessum tilfellum séu í samræmi við almennar vaxtaákvæðanir á hverjum tíma, svo sem þessi grein frumvarpsins gerir ráð fyrir.

Í 2. mgr. er fjallað um þau úrræði, sem stjórn félags hefur, þegar vanskil verða á greiðslu hlutfjár. Stjórninni er heimilt að gripa til tvenns konar úrræða. Hún getur annað hvort innheimt skuldina með málssókn eða afhent öðrum rétt til hlutar eða hluta áskrifandans. Hvora leiðina stjórnin velur ræðst af því, hvað vitað er um fjárhag áskrifanda. Liggi ljóst fyrir, að áskrifandi sé kominn í greiðsluþrot, myndi stjórnin afhenda hlutinn eða hlutina öðrum. Sú regla er sett til verndar áskrifanda, að honum skal veittur fjögurra vikna frestur til þess að koma málum sínum í rétt horf, áður en hlutir eru afhentir öðrum. Eftir að frestur þessi er liðinn, getur félagið, ef áskrifandi hefur fengið bráðabirgðaskirteini afhent, krafist afhendingar þess með beinni fúgetagerð, sbr. og 22. gr. frumvarpsins um bráðabirgðaskirteini. Nauðsynlegt er að heimila beina fúgetagerð við afhendingu þessa, svo að réttur félagsins hafi raunhæft gildi.

Í 3. mgr. er mælt svo fyrir, að reglum 15. og 16. gr. skuli beitt, ef í ljós kemur, að skuldin verði ekki innheimt, þ. e. a. s. hvorki tekst að innheimta skuldina hjá áskrifanda né að afhenda öðrum rétt til hlutar.

Um 15. gr.

Regla um greiðslu hlutafjár innan tiltekinna tímamarka er nýmæli. Lagt er til, að hlutir verði að vera greiddir að fullu innan árs frá því, að félag var skráð. Óheppilegt verður að telja, að innheimta hlutafjár sé ótímabundin. Frestur til greiðslu hlutafjár getur verið skemmri, en að framan greinir, samkvæmt ákvæðum í stofnsamningi.

Í greininni er kveðið á um afleiðingar þess, að ekki er greitt innan eins árs. Sé ekki tilkynnt á réttum tíma, að hlutafé sé að fullu greitt, skal ráðherra gefa félagi hæfilegan frest, þó eigi lengri en 6 mánuði, til að koma þessu í lag. Sé þessi frestur látinn ónotaður, skal ráðherra vísa málinu til skiptaréttar og er gert ráð fyrir, að vanræksla í þessum efnum leiði til slita félagsins.

Í þeim tilvikum, sem um ræðir í þessari grein, er ekki unnt að færa hlutafé niður um fjárhæð, er samsvarar nafnverði þeirra hluta, er ekki hafa verið greiddir.

Ef verulegur hluti hlutafjár er ekki greiddur, er lítið svo á, að stofnun félagsins hafi farið út um þúfur. Þeir hluthafar, sem efnt hafa skuldbindingar sínar, geta enn fremur réttilega haldið því fram, að forsendur fyrir stofnun félagsins séu brostnar. Sé aðeins óverulegur hluti hlutafjárins ógreiddur, munu aðrir hluthafar væntanlega koma í veg fyrir slit félagsins með því að yfirtaka hina ógreiddu hluti. Þessi tiltölulega ströngu ákvæði, sem hér að framan er lýst, verður að skoða með hliðsjón af kröfu stofnreglna um, að fjárhæð hlutafjár skuli liggja ljós fyrir við stofnun, sbr. 1. mgr. 10. gr.

Um 16. gr.

Grein þessi er nýmæli. Hún gerir ráð fyrir því, að sama regla gildi um frest til greiðslu hluta við hækkun hlutafjár og við stofnun félags, sbr. 15. gr., þ. e. a. s. að hlutir skuli greiddir að fullu í síðasta lagi ári eftir, að hlutafjárhækkunin hefur verið tilkynnt til hlutafélagaskrár. Enn fremur hefur greinin að geyma ákvæði um afleiðingar þess, að reglan um greiðslu hlutafjár innan eins árs er ekki virt. Ákvæði greinarinnar um það eru nokkuð frábrugðnar ákvæðum 15. gr. um hliðstætt efni. Sé ekki tilkynnt á réttum tíma, að hinir nýju hlutir séu að fullu greiddir, skal ráðherra gefa félaginu hæfilegan frest til úrbóta, sem þó má ekki vera lengri en 3 mánuðir. Ef ekki er úr bætt innan frestsins og stjórnin hefur heldur ekki tilkynnt hlutafjárلækkun samkvæmt 41. gr., skal ráðherra láta skrá lækkun hlutafjárins, sem samsvarar nafnverði þeirra hluta, sem eigi hafa verið greiddir. Hér gildir því önnur regla en í 15. gr., en samkvæmt henni ber ráðherra að víkja málinu til skiptaréttar, þegar greiðsla hlutafjár hefur ekki verið innt af hendi að fullu og frestir látnir ónotaðir. Ráðherra er skylt að láta framkvæma hlutafjárلækkun þá, sem hér um ræðir, og hún fer því fram án þeirrar innköllunar, sem kveðið er á um í 41. gr. Til þess að ráðherra geti látið skrá hlutafjárلækkun í þessum tilfellum, þarf hann að hafa upplýsingar um, hversu stór hluti hlutafjárhækkunarinnar er ógreiddur svo og hvort síðari greiðslur hafi breytt því hlutfalli. Stjórnin verður því, þegar hún tilkynnir til hlutafélagaskrár um hlutafjárhækkun, að upplýsa, hversu mikill hluti hlutafjárhækkunarinnar er ógreiddur svo og veita upplýsingar um það í hvert sinn, sem tilkynnt er um frekari innborganir.

Um IV. KAFLA

Þessi kafli (17.—26. gr.) fjallar um hlutafé, hlutabréf og hlutaskrá. Í 20.—23. gr. gildandi laga eru ákvæði um það efni, sem hér um ræðir. Hér er lagt til, að ýmsar breytingar verði gerðar frá því, sem nú gildir. Eru hér að nokkru leyti fyllri ákvæði um þessi efni en í gildandi lögum og að nokkru nýmæli svo sem nánar verður rakið í athugasemdum við einstakar greinar.

Um 17. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Í 1. mgr. er tekið fram um, að í hlutafélagi skuli jafnan vera tíu hluthafar hið fæsta. Í 3. mgr. 1. gr. er mælt fyrir um, að hlutir skuli ekki vera færri en tíu. Um afleiðingar þess, að hluthafar verða færri en tíu er fjallað í 112. gr. Rétt og heppilegt þykir, að sama lágmarkstala gildi um fjölda hluthafa og stofnenda, sbr. 3. gr. Um nánari skýringar skal að öðru leyti vísað til athugasemda við þær greinar, sem vitnað er til hér að framan.

Í 2. mgr. er kveðið á um þá grundvallarreglu, að allir hlutir skuli hafa jafnan rétt í félaginu. Frávik frá þessari reglu eru þó heimil, en slík frávik verður þá að greina í samþykktum félags ásamt nánari reglum um mun milli hlutaflokka, fjárhæðir hvers og sérstök ákvæði um rétt til áskriftar að nýju hlutafé, sem hluthafar hafa rétt til við hækkun hlutafjár. Munur milli hlutaflokka getur verið fólgin í mismunandi ákvæðum um rétt til arðs frá félaginu, til áskriftar að nýju hlutafé við hlutafjárhækkun, til úthlutunar við félagsslit eða til atkvæðisréttar í félaginu. Varðandi mismunandi atkvæðisrétt er sú takmörkun þó gerð í 62. gr., að aukið atkvæðagildi tiltekinna hluta má ekki vera meira en tífalt atkvæðagildi annars jafn háa hlutar eða hlutafjárupphæðar. Frekari takmarkanir að þessu leyti er að finna í frumvarpinu. Skilyrðið um, að tilgreina skuli mismun milli hlutaflokka í samþykktum, er því ekki til fyrirstöðu, að hluthafar geti gert með sér samkomulag um innbyrðis stöðu sína. en slíkt samkomulag er einungis bindandi milli aðila sjálfra og fyrir skuldheimtumenn þeirra, erfingja og framsalshafa þá að hlutunum, sem ekki eru í góðri trú. Félaginu sem slíku er hvorki skylt né heimilt að taka tillit til slíkra samninga.

Forgangsréttur til áskriftar að nýju hlutafé við hækkun hlutafjár skiptir hluthafa miklu máli. Forgangsrétt hvers hlutaflokks verður að tilgreina, ekki aðeins að því er varðar áskrift hluta í nýjum hlutaflokki, heldur einnig við hækkun hlutafjár í heim hlutaflokkum, sem fyrir eru, sbr. ennfremur 2. mgr. 28. gr., um forgangsrétt til áskriftar við hækkun hlutafjár.

Um 18. gr.

Gildandi lög hafa ekki að geyma ákvæði um það efni, sem um ræðir í þessari grein.

Greinin hefst á þeirri almennu reglu, að hluti megi selja og veðsetja, nema annað leiði af lögum eða sé boðið í samþykktum hlutafélags. Þótt ekki séu um það ákvæði í settum rétti, hefur verið talið, að heimilt sé að selja og veðsetja hlutabréf. ef ákvæði laga eða samþykktu eru því ekki til fyrirstöðu.

Heimild til friðs framsals hlutabréfa er grundvallarregla í hlutafélagarétti nútímans. Þar sem hinn einstaki hluthafi hefur almennt ekki möguleika á að krefjast slíta félags, skiptir framsalsrétturinn hann miklu máli, því að í skióli hans getur hluthafinn ráðstafað þeim verðmætum, sem í hlutnum eða hlutunum felast.

Hömlur á meðferð hluta samkvæmt ákvæðum samþykktu eru algengar í íslenskum hlutafélögum. Samkvæmt gildandi lögum ber að greina í stofnsamningi og samþykktum, hvort skorður séu reistar við heimild hluthafa til framsals eða veðsetningar hlutabréfa. Engin ákvæði eru hins vegar um það, hversu langt má ganga í því að takmarka meðferð hluthafa á hlutabréfum sínum með ákvæðum í samþykktum. Gildandi lög reisa því engar skorður við efni slíkra takmörkunarákvæða í samþykktum. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því, að eftir sem áður verði unnt að setja skorður við framsali hluta með ákvæðum í félagssamþykktum. Alætt friðsæði í þessum efnum er hins vegar talið varhugavert. Ótakmarkaðir möguleikar til þess að kveða á um hömlur af þessu tagi geta leitt til mikillar misnotkunar, hvort sem hömlurnar eru fólgnar í banni við framsali hlutabréfa án samþykkis félagsstjórnar eða annarra aðila í stjórnkerfi þess eða forkaupsrétti hluthafa eða annarra. Því hefur verið talið nauðsynlegt til verndar minnihluta í hluta-

félögum að setja ákvæði um hömlur af þessu tagi í lög. Í grein þessari er því mælt svo fyrir, að í samþykktum megi aðeins ákveða, að viðskiptahömlur nái til þeirra hluta, er hljóða á nafn, og aðeins í samræmi við ákvæði 19. og 20. gr. eða sérstakra laga.

Um 19. gr.

Grein þessi fjallar um forkaupsrétt hluthafa eða annarra, þegar eigendaskipti verða að hlutabréfum. Ákvæði um viðskiptahömlur af þessu tagi eru algeng í samþykktum íslenskra hlutafélaga. Í greininni er gert ráð fyrir því, að heimilt sé að ákveða í samþykktum félags, að við eigendaskipti að hlutum önnur en við erfð eða búskipti, skuli hluthafar eða aðrir hafa forkaupsrétt, sbr. 18. gr. frumvarpsins. Skulu samþykktir þá hafa að geyma nánari reglur um þetta efni og er í greininni kveðið á um nokkur þau atriði, sem tilgreind skulu í samþykktum og felast í þeim ýmsar ófrávíkjanlegar reglur um efni samþykktta að þessu leyti.

Hlutafélögum er frjálst að ákveða í hvaða eigendaskiptatilfellum, öðrum en þeim, sem verða við erfð eða búskipti, (sala, gjöf o. s. frv.) forkaupsréttur skuli gilda svo og hverjir („hluthafar eða aðrir“) skuli njóta hans. Í greininni eru aðeins settar reglur um efni og heitingu forkaupsréttarins.

Samkvæmt 1. mgr. skulu samþykktir hafa að geyma nánari reglur um forkaupsréttinn. Verður a. m. k. að tilgreina, hvenær slíkur réttur verði virkur, hverjir skuli njóta hans, röð forkaupsréttarhafa, sbr. a) lið 1. mgr., frest þann, sem forkaupsréttarhafi hefur til að beita forkaupsrétti sínum, sbr. b) lið 1. mgr., svo og frest til greiðslu kaupverðs, sbr. c) lið 1. mgr.

Í 1. málsli. 2. mgr. er kveðið á um heitingu forkaupsréttar, þegar tilboð tekur til margra hluta. Í slíkum tilfellum er ekki unnt að beita réttinum að því, er varðar nokkra af hlutunum, nema samþykktir félags heimili slíkt sérstaklega.

Þegar beita á forkaupsrétti að hlutum er hætt við, að ágreiningur risi um ákvörðun kaupverðs þeirra. Eru því settar reglur um það efni í greininni, sem taka bæði til þess, þegar samþykktir hafa að geyma ákvæði um reikningsgrundvöll kaupverðs og þess, þegar engar reglur eru um það í samþykktum, sbr. 2. málsli. 2. mgr. og 4. mgr. greinarinnar. Að því er varðar fyrri tilvikið, er svo kveðið á um, að ákvæði um reikningsgrundvöll kaupverðs í samþykktum sé ógilt, ef það leiðir til bersýnilega ósanngjarns verðs fyrir hlutina. Sé hins vegar ekki að finna ákvæði um reikningsgrundvöll kaupverðs í samþykktum og ekki næst samkomulag um það, er í greininni kveðið á um með hvaða hætti kaupverðið skuli ákveðið. Á heimilisvarnarþingi félagsins skulu þá dómkvaddir matsmenn, er ákveða skulu kaupverðið. Ekki eru settar reglur um það, eftir hverju matsmenn skuli fara í mati sínu, en að síðf-sögðu ber þeim að staðreyna sem gleggst verðmæti hluta með könnun á hag félagsins.

Samkvæmt gildandi lögum skal greina í stofnsamningi og samþykktum, hvort hömlur séu lagðar á meðferð hluthafa á hlutabréfum sínum. Nánari reglur um slíkar hömlur, svo sem forkaupsrétt, eru ekki í gildandi lögum. Í athugasemdum við 18. gr. er að því vikið, að gildandi lög setji engar skorður við ákvæðum samþykktta um takmörkun á meðferð hluta.

Um 20. gr.

Reglur 19. gr. um forkaupsrétt að hlutum og ákvæði þessarar greinar um samþykki eru einu hömlurnar á viðskiptum með hluti, sem heimilt verður að kveða á um í samþykktum, ef frumvarp þetta verður að lögum.

Eins og áður hefur verið minnst á, sbr. athugasemdir við 18. gr., skintir það hluthafa miklu máli að geta ráðstafað hlutum sínum og hætt þátttöku sinni í félögnum. Á hinn hósið ber að hafa í huga þá hagsmuni hluthafa, einkum í fjölskyldu-hlutafélögum og öðrum slíkum lokuðum hlutafélögum, að hluthafahórnurinn sé lok-
aður. Slíkum félögum kann að reynast afdrifaríkt, ef t. a. m. keppinautur verður

hluthafi í félaginu og getur þannig haft áhrif á starfsemi þess eða a. m. k. öðlast vitneskju um málefni félagsins, sem hann síðan getur notað því til tjóns. Ákvæði um forkaupsrétt duga ekki alltaf, t. d. ekki í þeim tilfellum, þegar hluthafa skortir fjármagn til þess að heita forkaupsréttinum við framsal eða önnur eigendaskipti til aðila utan hluthafahópsins.

Samkvæmt 1. mgr. greinarinnar er heimilt að ákveða í samþykktum, að veðsetning, sala eða annað framsal megi ekki fara fram nema með samþykki félagsins. Ákvæði um hömlur af þessu tagi eru mjög algeng í samþykktum íslenskra hlutafélaga og er oftast um hvorutveggja að ræða ákvæði um samþykki og forkaupsrétt. Samkvæmt frumvarpinu verður heimilt, svo sem verið hefur, að ákveða hömlur af þessu tagi í samþykktum. Reglur greinarinnar setja þó nokkrar takmarkanir fyrir því, hversu langt má ganga í þessum efnum með ákvæðum í samþykktum. Ekki er unnt að gera öll eigendaskipti að hlutum háð samþykki félagsins. Það eru einungis samningar inter vivos, er hér falla undir. Eigendaskipti fyrir erfð eða vegna aðfarar eru því undanskilin.

Séu ákvæði samþykktu orðuð á þá lund, að veðsetning, sala eða annað framsal hluta skuli háð samþykki félagsins, er stjórn félags sá aðili, sem tekur ákvörðun þar um, sbr. 2. mgr. greinarinnar. Ef annar aðili en stjórn félags, svo sem hluthafafundur, á að hafa ákvörðunarvald í þessum efnum, verður að taka slíkt fram í samþykktum.

Til þess að koma í veg fyrir, að stjórn félags eða sá aðili annar, er ákvörðunarvald hefur um það, hvort samþykki skuli veita, geti dregið málið á langinn, eru í greininni ákvæði um tímatakörk í þessum efnum svo og um tilkynningu til hluthafa um ákvörðun.

Samsvarandi ákvæði eru ekki í gildandi lögum.

Til frekari skýringa má að öðru leyti vísa til athugasemda við 18. og 19. gr.

Um 21. gr.

Í 22. gr. gildandi laga eru talin þau atriði, sem greina skal í hlutabréfi. Ákvæði þessarar greinar frumvarpsins eru í meginatriðum áþekk fyrrnefndri grein gildandi laga, en þó er að nokkru ýtarlegar kveðið á um þetta efni.

Samkvæmt 10. tl. 6. gr. frumvarpsins skal greina í samþykktum, hvort hlutabréf skuli hljóða á nafn eða handhafa. Kveðið er á um þá meginreglu í 1. mgr., að hlutabréf skulu hljóða á nafn, ef viðskiptahömlur skulu gilda um hlutabréf samkvæmt ákvæðum samþykktu eða hluthafar skyldir til þess að þola innlausn hluta sinna. Um skyldu til útgáfu bréfa til nafngreinds aðila vegna ákvæða um viðskiptahömlur er ennfremur fjallað í 18. gr., sbr. 19. og 20. gr. Samkvæmt 11. tl. 6. gr. skal greina í samþykktum félags ákvæði um, hvort hluthafar skuli sæta innlausn á hlutum sínum að nokkru leyti eða öllu og eftir hvaða reglum.

Í gildandi lögum eru ekki bein ákvæði um skyldu til útgáfu hlutabréfa. Í 2. mgr. greinar þessarar er lagt til, að ávallt verði skylt að gefa út hlutabréf. Hlutabréf skulu útgefin eigi síðar en ári eftir, að hlutaáskriftin var skráð, en óheimilt er að afhenda þau, fyrr en skráning hefur farið fram og hluturinn er að fullu greiddur. Hér koma til sömu sjónarmið og liggja til grundvallar hinum tiltölulega ströngu ákvæðum 15. og 16. gr. um tímatakörk til greiðslu hluta, sem áskrift hefur fengist fyrir. Ákvæði 2. másl. 2. mgr. greinarinnar um, að nafnbref megi aðeins afhenda þeim hluthafa, sem skráður er í hlutaskrá, er nýmæli. Ákvæði þetta verður að skoða með hliðsjón af 25. gr., þar sem svo er mælt fyrir, að sá, sem eignast hefur nafnbref, geti ekki beitt réttindum sem hluthafi, að undanskildum rétti til arðs og annarrar greiðslu eða rétti til nýrra hluta við hlutafjárhækkun, nema nafn hans hafi verið skráð í hlutaskrá eða hann hafi tilkynnt og fært sönnur á eign sína.

Í 3. og 4. mgr. eru ófrávíkjanleg ákvæði um þær lágmarksupplýsingar, sem greina skal í hlutabréfi. Er þar annars vegar um að ræða atriði, sem talin eru í

3. mgr. (1.—4. töluliður) og ávallt skulu tilgreind í hlutabréfi og hins vegar í 4. mgr. (1.—4. töluliður) atriði, sem veita skal upplýsingar um, svo fremi ákvæði hafi verið sett þar um í félagssamþykktir. Einstakir töluliðir 3. og 4. mgr. þarfnast ekki sérstakra skýringa hér, enda er víkið að efni sumra þeirra í athugasemdum við aðrar greinar frumvarpsins.

Í 5. mgr. eru ákvæði um skyldu stjórnarmanna félags til þess að undirrita hlutabréf. Sú tilslökun er gerð frá gildandi lögum, að nægilegt er, að einn stjórnarmanna undirriti hlutabréf með eigin hendi og undirskriftir annarra séu ritaðar á vélrænan hátt.

Um 22. gr.

Ákvæði um efni það, er hér um ræðir, eru í 21. gr. gildandi laga.

Grein þessi fjallar um útgáfu bráðabirgðaskírteina, sem eru skilríki til handa áskrifendum hlutafjár, þar til unnt er að gefa út hlutabréf. Greinin er því ekki til fyrirstöðu, að bráðabirgðaskírteini séu gefin út vegna hluta, sem eru að fullu greiddir við áskrift, en skráning hefur ekki farið fram. Skírteini þessi skulu hljóða á nafn og í þeim skal taka fram, að hlutabréf verði aðeins afhent gegn afhendingu skírteinnanna. Til þess að tryggja áskrifanda hlutafjár sönnur fyrir því, að greiðslur hafi farið fram, er svo mælt fyrir, að þær skulu skráðar á bráðabirgðaskírteinið, sé þess óskað.

Vægari kröfur eru gerðar varðandi undirskriftir undir bráðabirgðaskírteini heldur en hlutabréf, sbr. 21. gr. Nægilegt er, að einn stjórnarmaður, sem fengið hefur til þess sérstaka heimild stjórnar, geti undirritað bráðabirgðaskírteini.

Í 1. mgr. i. f. er almennt ákvæði um það, að reglur 21. gr. um hlutabréf skuli gilda um bráðabirgðaskírteini, og vísast til athugasemda við þá grein um nánari skýringar.

Í 2. mgr. greinarinnar eru settar reglur um, hvaða greina ber í áskriftarvottorðum þeim, sem um ræðir í 29. gr. svo og hvernig undirskriftum undir slík vottorð skuli hagað. Áskriftarvottorð þessi, sem 29. gr. fjallar um, á hver hluthafi rétt á að fá fyrir hvert hlutabréf, sem hann á, þar sem greint sé, hvers krafist er til áskriftar að nýjum hlutum.

Um 23. gr.

Í gildandi lögum er ekki sérstaklega kveðið á um, að venjulegar reglur um viðskiptabréf skuli gilda um sölu og veðsetningu hlutabréfa, en ótvírátt er, að hlutabréf eru viðskiptabréf samkvæmt íslenskum lögum. Fyrir því er lagaheimild, t. d. í 7. gr. laga nr. 18, 4. nóvember 1887, um veð. Því er ekki um breytingu að ræða frá gildandi lögum, þótt hér sé lagt til, að vísað verði til venjulegra reglna um viðskiptabréf að því er hlutabréf varðar.

Reglur um viðskiptabréf miða að því, svo sem kunnugt er, að láta bréfin veita rétt samkvæmt hljóðan þeirra, þannig að grandlaus handhafi bréfs megi treysta því, að hann hafi þann rétt, sem hann hefur ástæðu til að ætla, að bréfið veiti. Viðskiptabréf eru hins vegar af ýmsu tagi og æði ólík og eru reglur þær, sem um þau gilda, því nokkuð mismunandi. Sérkennandi fyrir hlutabréf sem viðskiptabréf er t. d., að margbrotin og umfangsmikil lögskipti, þ. e. félagsskapurinn, standa að baki þeim, með ýmsum réttindum og skyldum fyrir hluthafann. Nánari reglur um viðskiptabréfsgildi hlutabréfa verða ekki raktar hér, en vísast til viðskiptabréfa-reglna.

Í greininni er lagt til, að hlutafélagi verði heimilt að ákveða, að reglur um viðskiptabréf skuli ekki gilda um hlutabréf, og verður þá að taka slíkt skýrt fram í hlutabréfinu. Þetta getur einkum skipt máli í smáum hlutafélögum og félögum, þar sem hluthafar eru fáir, fjölskylduhlutafélögum og slíkum lokuðum félögum.

Um 24. gr.

Ákvæði um hlutaskrá eru í 23. gr. gildandi laga. Hér eru að nokkru leyti fyllri ákvæði um hlutaskrá en í gildandi lögum og að nokkru nýmæli.

Nauðsynlegt er, að haldin sé nákvæm skrá um alla hluti í hlutafélagi. Stjórn félags ber ábyrgð á því, að hlutaskrá sé gerð og færslu hennar. Hlutaskrá skal þegar í stað gera, er félag hefur verið stofnað, þ. e. a. s. í síðasta lagi við skráningu félags. Í greininni eru settar reglur um það form, sem heimilt er að hafa hlutaskrá í, og er það nýmæli.

Í 2. mgr. er getið þeirra atriða, sem greina ber í hlutaskrá í upphafi og er í því efni greint á milli nafnbréfa og handhafabréfa.

Í 3. mgr. eru settar reglur um skráningu í hlutaskrá, þegar eigendaskipti verða að hlutum. Verði eigendaskipti að hlut, sem skráður er á nafn, skal færa nafn hins nýja eiganda í hlutaskrá, þegar hann tilkynnir eigendaskiptin og sannar rétt sinn, enda séu ákvæði 19. og 20. gr. eigendaskiptum ekki til fyrirstöðu. Gagnstætt 1. og 2. mgr. er hér ekki kveðið á um skráningarskyldu vegna eigendaskipta, en hafa verður í huga í þessu sambandi ákvæði 25. gr., sem mæla svo fyrir, að sá, sem eignast hefur hlutabréf, sem hljóðar á nafn, geti ekki beitt réttindum sínum sem hluthafi, nema nafn hans hafi verið skráð í hlutaskrá eða hann hafi tilkynnt og fært sönnur á eign sína að hlutnum. Ef nýr eigandi að handhafahlutabréfi vill fá eigendaskiptin skráð, verður hann annað hvort að skrá nafn sitt á bréfið og breyta því þannig í nafnbréf eða láta félagið árita bréfið, að nafn eiganda hafi verið skráð, shr. 23. gr. i. f.

Í 5. mgr. er kveðið á um, hverjir skuli hafa aðgang að hlutaskrá. Er lagt til, að aðgangur að hlutaskrá verði bundinn við hluthafa í viðkomandi hlutafélagi. Mjög er misjafnt, hversu langt löggjöf hinna ýmsu landa um hlutafélög gengur í því að heimila aðgang að hlutaskrá. Sú skipan þekkist, að öllum er heimilt að kynna sér efni hlutaskrár, og er málum t. d. þannig háttáð í Svíþjóð og Bretlandi. Í dönsku hlutafélagalögunum frá 1973 er aðgangur að hlutaskrá bundinn við stjórnvöld og í vissum tilvikum fulltrúa starfsmanna. Í þessum efnum vegast á annars vegar þeir almennu hagsmunir, sem kunna að felast í því, að engin leynd hvíli yfir eignaraðild að hlutafélögum og hins vegar ósk félags og hluthafa um hið gagnstæða.

Um 25. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Í framhaldi af ákvæðum 24. gr., um rétt og skyldu til skráningar hluta í hlutaskrá, eru í grein þessari settar reglur um áhrif slíkrar skráningar. Samkvæmt greininni getur sá, sem eignast hefur nafnbréf, ekki beitt réttindum sínum sem hluthafi, nema nafn hans hafi verið skráð í hlutaskrá eða hann hafi tilkynnt og fært sönnur á eign sína á hlutnum. Frá aðalreglu þessari eru gerðar undantekningar viðvikjandi rétti til arðs eða annarrar greiðslu og rétti til nýrra hluta við hækkun hlutafjár.

Réttindi, sem eigandi nafnbréfs getur ekki beitt nema hann sé skráður í hlutaskrá eða hann hafi tilkynnt og fært sönnur á eign sína, eru m. a. þau, er hér greinir:

1. Réttur skv. 2. mgr. 27. gr., 2. mgr. 31. gr., 4. mgr. 68. gr. og 4. mgr. 90. gr. til aðgangs að ýmsum gögnum til athugunar fyrir hluthafa.

2. Réttur skv. 3. mgr. 60. gr. til þess að sækja hluthafafundi og taka þar til máls, réttur skv. 1. mgr. 62. gr. til að greiða atkvæði á hluthafafundum, réttur skv. 71. gr. til þess að krefjast upplýsinga.

3. Réttur skv. 65. gr. til þess að krefjast aukafundar.

4. Réttur skv. 66. gr. til þess að fá ákveðið mál tekið til meðferðar á hluthafafundi.

5. Réttur skv. 6. mgr. 70. gr. til aðgangs að fundargerðabók hluthafafunda.

6. Réttur skv. 76. gr. til að höfða mál til ógildingar á ákvörðun hluthafafundar.

7. Réttur skv. 77. og 79. gr. varðandi tilnefningu og kosningu endurskoðenda.
8. Réttur skv. 90. gr. til að krefjast sérstakrar rannsóknar.
9. Réttur skv. 131. gr. til þess að höfða skaðabótamál á hendur stofnendum, stjórnarmönnum o. fl.
10. Réttur, sem hluthafar félags njóta skv. ákvæðum félagssamþykktá.

Svo sem ráða má af upptalningu þessari og undantekningarákvæðum greinarnnar, er greint á milli beinna fjárhagslegra réttinda hluthafa gagnvart félaginu, þ. e. a. s réttar til arðs, annarrar greiðslu o. fl., og réttar hluthafa til þátttöku í stjórnun félagsins, sbr. ofangreinda tölulíði. Stjórnunarréttindin ein eru háð skráningu í hlutaskrá samkvæmt greininni en bein fjárhagsréttindi ekki.

Tilgangurinn með því að leggja tilkynningu og sönnunarfærslu hluthafa um eign sína á hlut að jöfnu við skráningu í hlutaskrá er sá að koma í veg fyrir áhrif tilefnislausrar synjunar um skráningu í hlutaskrá. Ákvæðinu er ennfremur ætlað að ná til þeirra tilvika, þegar eigendaskipti verða á þeim tíma, þegar hlutabréf eða bráðabirgðaskirteini hafa ekki enn verið gefin út, sbr. 1. mgr. 13. gr. og 2. mgr. 21. gr.

Um 26. gr.

Ákvæði greinarnar þessarar eru nýmæli.

Réttindi þau, er hér um ræðir, eru bæði réttindi til þátttöku í stjórnun félagsins og bein fjárhagsréttindi í því, sbr. athugasemdir við 25. gr.

Ekkert er því til fyrirstöðu, að hinn sameiginlegi umboðsmaður sé úr hópi eigenda að hlutnum. Að því er varðar rétt hluthafa til þess að láta umboðsmann sækja hluthafafund fyrir sína hönd gilda reglur 2. mgr. 61. gr., um gildistíma umboðs og form, hvort sem umboðsmaðurinn er einn sameigendanna að hlutnum eða þriðji maður.

Um V. KAFLA

Í 24. og 25. gr. gildandi laga eru ákvæði um hækkun hlutafjár. Þau ákvæði eru ófullkomin og ber því nauðsyn til að setja ýtarlegri reglur um þessi efni. Sömu sjónarmið eiga að miklu leyti við um hækkun hlutafjár og stofnun félags. Ákvæðin um hækkun hlutafjár miða þannig einkum að því að tryggja, að félagið fái raunveruleg verðmæti sem greiðslu á hlutum svo og, að væntanlegir áskrifendur að nýju hlutafé eigi aðgang að nauðsynlegum upplýsingum um hag félagsins, áður en þeir taka ákvörðun um áskrift. Við hækkun hlutafjár þarf ennfremur að gæta hagsmuna eldri hluthafa og eru því settar reglur, sem ætlað er að tryggja hag þeirra.

Hækkun hlutafjár getur verið fólgin í áskrift nýrra hluta eða útgáfu jöfnunarhluta og verður nánar vikið að því í athugasemdum við einstakar greinar kaflans.

Um 27. gr.

Í 1. mgr. er kveðið á um, að hækkun hlutafjár geti farið fram með tvenns konar hætti. Annars vegar með áskrift nýrra hluta, sem áskrifendur skulu greiða fyrir, og hins vegar án þess að nokkur greiðsla sé innt af hendi, þ. e. með útgáfu jöfnunarhluta. Ákvæði 27.—29. gr. eiga við um hækkun hlutafjár bæði með áskrift nýrra hluta og útgáfu jöfnunarhluta. Ákvæði 30.—36. gr. gilda hins vegar einvörðungu um hækkun hlutafjár með áskrift nýrra hluta og ákvæði 37.—38. gr. aðeins, þegar hlutafjárhækkun fer fram með útgáfu jöfnunarhluta.

Í greininni er mælt svo fyrir, að ákvörðun um hækkun hlutafjár heyri undir hluthafafund. Frávik frá meginreglu þessari er að finna í 35. gr., sem kveður svo á um að heimila megi stjórn að hækka hlutaféð samkvæmt ákvæðum í samþykktum.

Ákvörðun um hækkun hlutafjár hefur í för með sér breytingu á samþykktum og verður því að gæta ákvæða 73. gr. og hugsanlega 74. gr.

Samkvæmt 2. másl. 1. mgr. er óheimilt að taka ákvörðun um hækkun hlutafjár, fyrr en félag hefur verið skráð. Rök fyrir ákvæði þessu eru þau, að nauðsynlegt er, að upphæð hlutafjár liggji sem ljósast fyrir við stofnun og skráningu félags.

Ákvæði þetta brýtur ekki í bága við 2. mgr. 10. gr. frumvarpsins, þar eð líta verður á hlutafjánhækkun þá, sem þar um ræðir, sem stofnatriði, sem ekki er unnt að breyta, nema með samþykki allra stofnenda og áskrifenda.

Í 2. mgr. er vísað til ákvæða 4. mgr. 68. gr. varðandi framlagningu tillögu um hlutafjánhækkun til athugunar fyrir hluthafa og samkvæmt því ber að leggja slíka tillögu fram á skrifstofu félagsins hluthöfum til sýnis viku fyrir hluthafafund hið skemmsta og samtímis senda hana sérhverjum skráðum hluthafa, sem þess hefur óskað.

Þegar reikningar síðasta reikningsárs eru ekki til umræðu á hluthafafundi, þar sem fjalla skal um tillögu um hækkun hlutafjár, þ. e. a. s. þegar hlutafjánhækkun er til meðferðar á aukafundi, skal leggja fram þau gögn, sem greind eru í a) — c) lið 2. mgr. og veita eiga upplýsingar um fjárhagsstöðu félagsins. Er þar um að ræða eftirrit reikninga síðasta reikningsárs, skýrslu stjórnar um atriði, er skipta verulegu máli um fjárhagsstöðu félagsins frá gerð síðustu reikninga og umsögn endurskoðanda um framangreinda skýrslu stjórnar. Ekkert er því til fyrirstöðu, að ákvörðun um hlutafjánhækkun sé tekin á aukafundi og er ákvæðum b) og c) liðs um upplýsingaskyldu stjórnar og umsögn endurskoðanda þá ætlað að tryggja, að upplýsingar liggi fyrir um mikilvæg atriði varðandi fjárhagsstöðu félagsins, sem breyst kunna að hafa, eftir að reikningar voru gerðir. Í skýrslu stjórnar ber ekki aðeins að veita upplýsingar um atriði, sem hafa beint bókhaldslegt gildi, heldur einnig um breytt atvik, er skipt geta máli um fjárhagslega stöðu félagsins, þegar lítið er til lengri tíma, svo sem verðlags- og markaðsbreytingar.

Um 28. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Í 1. mgr. er kveðið á um þá meginreglu, að hluthafar skuli við hækkun hlutafjár eiga rétt til áskrifta að nýjum hlutum í hlutfalli við hlutaeign sína. Regla þessi er reist á þeim sjónarmiðum, að rétt sé og eðlilegt, að fyrri hluthafar haldi hlutdeild sinni í heildarhlutafjáreign félags hlutfallslega, þótt nýjum hlutum sé bætt við og þar með aðstöðu sinni og áhrifum í félaginu. Þá verður ennfremur að telja rétt, að eldri hluthafar nióti forgangs til þess hagnaðar, sem útgáfa nýrra hluta getur veitt, ef fjárhagur félags er góður.

Framangreind meginregla er þó frávikjanleg á þann veg, að samkvæmt 4. mgr. er hluthafafundi heimilt að víkja frá henni með þeim atkvæðameirihluta, sem þarf til breytinga á samþykktum og greindur er í 73. gr. Samkvæmt því þarf samþykki minnst $\frac{2}{3}$ hluta greiddra atkvæða svo og samþykki hluthafa, sem ráða yfir minnst $\frac{2}{3}$ hlutum þess hlutafjár, sem farið er með atkvæði fyrir á hluthafafundi, til þess að frávik frá meginreglunni um forgangsrétt eldri hluthafa sé gilt. Auk þessa atkvæðameirihluta þarf ákvörðun að öðru leyti að uppfylla frekari fyrirhætti, er félagssamþykktir kunna að kveða á um. Ljóst er því, að forgangsréttur til áskriftar að nýjum hlutum er ekki í eðli sínu réttur hvers hluthafa fyrir sig og óskerðanlegur nema samþykki allra komi til. Hins vegar gæti komið til kasta 3. mgr. 74. gr. og 75. gr., ef aðeins á að skerða forgangsrétt sumra hluthafa.

Samkvæmt 2. mgr. er unnt að ákveða fyrirfram með ákvæðum í samþykktum, að einungis sumir hlutir hafi forgangsrétt til áskriftar.

Sérreglu er að finna í 3. mgr. um þau tilvik, þegar fleiri en einn hlutaflokkur er í hlutafélagi. Skal þá heita reglum samþykktu um innbyrðis áskriftarrétt flokka og er vísað til 17. gr., sem m. a. kveður á um að taka skuli fram um mun milli hlutaflokka í samþykktum, þ. á m. um rétt til áskriftar að nýju hlutafé.

Um 29. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Markmið þeirra er að tryggja, að hluthafar geti notfært sér forgangsrétt sinn til áskriftar að nýjum hlutum við hækkun hlutafjár eða hlutdeildar í útgáfu jöfn-

unarhluta. Því er lagt til í greininni, að hver hluthafi skuli eiga rétt á því að fá áskriftarvottorð fyrir hvert hlutabréf, sem hann á, þar sem greint sé, hvers krafist er til áskriftar að nýjum hlutum eða jöfnunarhlutum við hækkun hlutafjár.

Hér er ekki mælt fyrir um fortakslausa skyldu til útgáfu áskriftarvottorða, þannig að félaginu beri af eigin frumkvæði að láta í té áskriftarvottorð fyrir hvern hlut í því, heldur er hér einungis um að ræða rétt fyrir hluthafa til að krefjast þessara skilríkja. Hluthafa kann að vera þörf á áskriftarvottorði fyrir hvern hlut t. d., ef hann hyggst framselja hluta af áskriftarrétti sínum.

Í 2. mgr. greinarinnar eru ákvæði, sem ætlað er að tryggja það, að réttur aðili beiti áskriftarréttinum. Samkvæmt þeim skal framvísa hlutabréfum við útgáfu áskriftarvottorða og árita þau um útgáfuna. Ennfremur skal rita á hlutabréf um áskrift, þegar áskrift er gerð að hlutafjáráuka eða jöfnunarbréf gefin út án þess, að notað sé áskriftarvottorð.

Um 30. gr.

Í grein þessari er fjallað um þau atriði, sem geta ber í ákvörðun um hækkun hlutafjár. Greinin nær einungis til þeirrar hlutafjánhækkunar, sem fer fram með áskrift nýrra hluta. Í 37. gr. er kveðið á um, hvað greina skuli í ákvörðun um hækkun hlutafjár með útgáfu jöfnunarhluta.

Í 1.—7. tl. 1. mgr. eru rakin þau atriði varðandi hina nýju hluti, sem í sérhverri ákvörðun um hækkun hlutafjár með áskrift nýrra hluta skal veita upplýsingar um, þ. e. a. s. um er að ræða lágmarksupplýsingar. Upplýsingar um það efni, er getur í 2. mgr., þarf því aðeins að hafa í ákvörðuninni, að hömlur þær, sem þar um ræðir, eigi að gilda um hina nýju hluti.

Um einstök atriði greinarinnar skal eftirfarandi tekið fram:

1. tl. Fjárhæð hækkunarinnar skal annað hvort ákveðin með tiltekinni upphæð eða innan tiltekinna marka.

2. tl. Um hlutaflokka sjá 17. gr. Ef mynda á nýja hlutaflokka í félaginu, verður að greina sérreglur þær, sem um þá skulu gilda.

3. tl. Um forgangsrétt hluthafa sjá 28. gr.

4. tl. Lengd áskriftarfrests takmarkast af ákvæðum 2. mgr. 34. gr., sem fjallar um tilkynningu til hlutafélagaskrár um ákvörðun um hlutafjánhækkun.

5. tl. Viðvíkjandi þessum tölulíð skal bent á 16. gr., þar sem svo er mælt fyrir, að við hækkun hlutafjár skuli hlutir greiddir að fullu í síðasta lagi ári eftir, að hækkunin hefur verið tilkynnt hlutafélagaskrá, en samkvæmt 2. mgr. 34. gr. skal minnst fjórðungur hlutafjáráukans vera greiddur, áður en tilkynning er gerð til hlutafélagaskrár og skal tilkynna samkvæmt síðastnefndu ákvæði innan árs frá því, að ákvörðun um hlutafjánhækkun var tekin.

6. tl. Minnt skal á ákvæði 1. mgr. 13. gr. um, að greiðsla hlutar megi ekki vera lægri en nafnverð hans.

7. tl. Um það, hvenær hlutir verði að hljóða á nafn, sjá 18.—21. gr.

Í 2. mgr. er fjallað um viðskiptahömlur og innlausnarskyldu á hinum nýju hlutum. Í ákvörðun um hlutafjánhækkunina þarf því aðeins að taka fram um þetta, ef hömlur þessar og takmarkanir eiga að gilda um hina nýju hluti.

Í 3. mgr. er fjallað um það, hvenær hlutafjánhækkun skal teljast komin til framkvæmda í þeim skilningi, að áskrifandi geti beitt réttindum sínum sem hluthafi í félaginu. Lagt er til, að réttindanautu þessi miðist við skráningardag hlutafjánhækkunarinnar, en jafnframt verði heimilt að víkja frá þessari reglu í samþykkt hluthafafundar um hækkunina. Hluthafafundur getur því í ákvörðun sinni látið réttindi þessi koma til framkvæmda fyrr eða síðar en framangreind meginregla segir til um.

Um 31. gr.

Ákvæði greinar þessarar eru nýmæli.

Aðalákvæðin um efni það, er greina ber í ákvörðun um hækkun hlutafjár, eru í 30. gr.

Í þessari grein er hins vegar mælt svo fyrir, að ákvörðun um hækkun hlutafjár skuli, auk þeirra atriða, sem talin eru í 30. gr., hafa að geyma sérstakar reglur um greiðslu hinna nýju hluta, ef ætlunin er, að þá megi greiða á annan hátt en með reiðufé eða ef áskrifandi má skuldajafna kröfu þeirri, sem af áskriftinni er risin, við kröfu, sem hann kann að eiga á hendur félaginu. Ákvæði þessu er ætlað að vernda hagsmuni hluthafa með því að koma í veg fyrir, að félagsstjórn hafi óbundnar hendur við ákvörðun á greiðslufyrirkomulagi hinna nýju hluta. Í síðari másl. 1. mgr. er kveðið svo á, að ákvæði 5. gr. skuli gilda, ef ákveðið er við hlutafjárhækkun, að hina nýju hluti megi greiða með skuldajöfnuði eða á annan hátt en með reiðufé. Gilda því sömu reglur um þetta efni við hækkun hlutafjár og við stofnun félags. Skal því m. a. gera grein fyrir þeim atriðum, sem nauðsynleg eru til þess, að unnt sé að meta til fjár þau verðmæti, er hlutafélagið skal taka við svo og leggja fram reikninga og önnur gögn, ef taka á við fyrirtæki í rekstri. Visun greinarinnar til 5. gr. hefur enn fremur í för með sér, að ákvæði 4. mgr. 5. gr. um ógilda samninga eiga við um samninga, sem ekki hljóta staðfestingu hluthafafundar í sambandi við hækkun hlutafjár. Til nánari upplýsinga um þessi efni má að öðru leyti vísa til 5. gr. frumvarpsins og athugasemda við hana.

Rétt er að vekja athygli á því, að stundum kann að leika vafi á, hvort líta beri á, að greiðsla sé innt af hendi með skuldajöfnuði annars vegar eða í reiðufé eða öðrum verðmætum hins vegar. Á hinn bóginn er ekki vandkvæðum bundið að greina á milli greiðslna í reiðufé annars vegar og öðrum verðmætum hins vegar.

Til þess að auðvelda hluthöfum að taka afstöðu til hækkunar hlutafjár, sem greiða á í öðrum verðmætum en reiðufé eða með skuldajöfnuði, er svo mælt fyrir í 2. mgr. greinariunar, að löggiltur endurskoðandi skuli gefa skýrslu um þau atriði, sem um ræðir í 1. mgr. og vikið hefur verið að hér að framan, þ. á m. skal endurskoðandinn sérstaklega greina, hvort skuldajöfnuður eða greiðsla með öðrum verðmætum en reiðufé sé eðlileg. Ákvæði síðari másl. 2. mgr. um framlagningu skýrslu endurskoðanda og annarra skjala miða að því, að gefa hluthöfum tóm til að kynna sér málið og gera upp hug sinn í þessum efnunum fyrir hluthafafund.

Um 32. gr.

Í 32.—34. gr. eru settar reglur um áskrift að nýjum hlutum við hækkun hlutafjár og er hér ýmist um ný eða fyllri ákvæði að ræða en nú eru í lögum. Áskrift að nýjum hlutum er formbundin hliðstætt og gildir við stofnun félags.

Aðalreglan er sú samkvæmt 1. mgr., að áskrift nýrra hluta skal gerð á áskriftarskrá, sem félagsstjórn gerir og undirritar. Í áskriftarskrá skal greina ákvörðun hluthafafundarinnar um hlutafjárhækkun og geta þær upplýsingar annað hvort verið sjálfstæð greinargerð eða í formi endurrits úr gerðabók hluthafafundar. Samkvæmt þessu skal áskriftarskrá hafa að geyma upplýsingar um þau efni, er greinir í 30. og 31. gr., sbr. og 5. gr. Til frekari upplýsinga fyrir áskrifendur að hinum nýju hlutum er í 1. mgr. mælt fyrir um framlagningu nokkurra gagna við áskrift. Er þar um að ræða samþykktir félags og gögn þau, er greinir í 2. mgr. 27. gr., þ. e. a. s. eftirrit reikninga síðasta reikningsárs, skýrslu stjórnar um atriði, er verulegu máli skipta um fjárhagsstöðu félagsins og breytingum hafa tekið eftir gerð reikninga og umsögn endurskoðanda um fyrrnefnda skýrslu stjórnar. Ef greiðsla hlutafjárins lýtur ákvæðum 1. mgr. 31. gr. skal leggja fram við áskriftina gögn þau, er um ræðir í 2. mgr. 31. gr., þ. e. a. s. skýrslu löggilts endurskoðanda um tiltekin atriði og skjöl þar að lútandi.

Í 2. mgr. er heimild til þess að vikja frá aðalreglu 1. mgr., að áskrift nýrra hluta skuli gerð á áskriftarskrá, og einfaldari aðferð höfð við áskrift að því þó til-

skildu, að tiltekin skilyrði séu uppfyllt. Frávikið er fólgið í því, að áskrift má fara fram með skráningu í gerðabók fundarins og skilyrðin fyrir heimild til slíks eru þau, að áskrift þeirra, sem samkvæmt ákvörðun hluthafafundarins hafa rétt til þess að skrá sig fyrir nýjum hlutum, fáiist á hluthafafundinum að öllum hlutum. Í þessum tilfellum er því unnt að nota gerðabók fundarins sem áskriftarskrá.

Um 33. gr.

Í þessari grein er fjallað um afleiðingar þess, að fyrirmælum í 32. gr. um form og aðferð við áskrift er ekki fylgt eða áskrift er gerð með fyrirvara. Greinin kveður svo á um, að beitt skuli reglum 7. gr. í þessum tilfellum, en sú grein fjallar m. a. um það, hvernig með skuli fara, ef út af þeim reglum er brugðið, sem settar eru um áskrift að hlutum í sambandi við stofnun félags. Visast um þetta efni til 7. gr. og athugasemda við hana.

Um 34. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Í 1. tl. 1. mgr. 30. gr. er mælt svo fyrir, að tilgreina skuli fjárhæð hlutafjár- aukans í ákvörðun um hækkun hlutafjár og samkvæmt 4. tl. 1. mgr. sömu greinar ber að taka fram um áskriftarfrest í ákvörðuninni. Í frumvarpinu er lengd áskriftarfrests settar ákveðnar skorður. Samkvæmt 4. tl. 1. mgr. 30. gr. má fresturinn ekki vera skemmri en tvær vikur og með ákvæðum 2. mgr. þessarar greinar, um tilkynningu til hlutafélagaskrár um ákvörðun um hlutafjárhækkun innan árs, er fresturinn takmarkaður á hinn veginn. Í 1. mgr. greinarinnar er kveðið á um, hversu með skuli fara, ef áskrift hefur ekki fengist að því lágmarki hlutafjárauka, sem ákveðið hefur verið, áður en áskriftarfresturinn er liðinn. Afleiðingin er sú, að ákvörðunin um hlutafjárhækkun og skuldbindingar þeirra hluthafa, sem þegar hafa skráð sig fyrir hlutum, falla niður. Eftir að áskrift að hlutafjárauka er hafin, er ekki gerlegt að breyta lágmarksfjárhæð eða áskriftarfresti. Til þess að gera slíkar breytingar er ekki um annað að ræða en hefjast handa að nýju með nýrri ákvörðun um hækkun hlutafjár.

Eftir að áskriftarfrestur er liðinn, kann svo að fara, að stjórn félags neiti að samþykkja svo mikinn hluta þeirrar fjárhæðar, sem áskrift hefur fengist fyrir, að það, sem skráð hefur verið og samþykkt, er lægra en hin ákveðna lágmarksfjárhæð hlutafjáraukans. Slík tilfelli falla undir ákvæði 1. mgr.

Ef hlutafjárhækkun fer út um þúfur þannig að beita verður ákvæðum 1. mgr., sem að framan er lýst, verður að sjálfsögðu að endurgreiða það, sem þegar hefur verið greitt af hlutafé, sbr. 1. mgr. 10. gr.

Í 2. mgr. greinarinnar er að finna reglur um tilkynningu til hlutafélagaskrár um hlutafjárhækkun og eru þær reglur áþekkar ákvæðum 11. gr., um tilkynningu félags til skráningar. Þegar áskrift hefur fengist fyrir hinu ákveðna lágmarki hlutafjáraukans innan áskriftarfrestsins, hefur hlutafjárhækkunin heppnast að því leyti, að ekki kemur til kasta ákvæða 1. mgr. Er þá stjórn félags skylt að tilkynna hlutafélagaskrá um hlutafjárupphæð þá, sem skráð hefur verið og stjórnin hefur samþykkt og ekki er ómerkt samkvæmt ákvæðum 16. gr. Tilkynning þessi getur þó ekki farið fram, fyrr en minnst fjórðungur hlutafjáraukans hefur verið greiddur og skal í tilkynningunni greina þá fjárhæð, sem þegar hefur verið greidd fyrir hlutina. Þegar skilyrði eru fyrir því, að tilkynning geti farið fram, svo sem að framan er lýst, kemur til kasta ákvæða 145. gr., um að tilkynna skuli breytingar á félagssamþykktum eða öðru því, sem tilkynnt hefur verið, innan mánaðar. Upphaf þessa mánaðarfrests telst frá því tímamarki, er áður nefnt innborgunar- skilyrði er uppfyllt. Þess er ekki krafist, að fjórðungur hvers hlutar um sig sé greiddur, heldur er nægilegt, að greiðsla fjórðungs af heildarfjárhæðinni hafi farið fram, sbr. um hliðstæð atriði í 11. gr. og athugasemdum við hana. Vegna ákvæða 16. gr. um skyldu ráðherra til að láta skrá lækkun hlutafjár verður hins vegar að taka fram í tilkynningunni um innborgun á hvern hlut.

Ákvæði síðari málsl. 2. mgr. um, að reglur 1. mgr. skuli eiga við, ef tilkynning hefur ekki verið gerð innan árs frá því, að ákvörðun var tekin, fela í sér skorður við því, hversu langur greiðslufrestur lágmarks hlutafjáráukans (fjórðungs) má vera. Ef greiðslufresturinn er ákveðinn lengri en 11 mánuðir, skerðist tilkynninga-fresturinn skv. 145. gr. tilsvandi.

Reglur um greiðslu hlutafjár að öðru leyti og um afleiðingar þess, ef út af þeim er brugðið, er að finna í III. kafla frumvarpsins. Auk framangreinds ákvæðis um áhrif þess, að tilkynning er ekki gerð innan árs, er svo kveðið á um í síðari málsl. 2. mgr., að reglur 1. mgr. skuli eiga við, ef skráningu er synjað. Rétt er að benda á að líta verður á ákvæði 2. mgr. greinar þessarar með hliðsjón af 16. gr., sem hefur að geyma reglur um greiðslu hluta við hækkun hlutafjár að fullu, og tilkynningar þar um.

Um 35. gr.

Grein þessi fjallar um heimild stjórnar til þess að hækka hlutaféð. Í 24. gr. gildandi laga er fjallað um þetta efni og er þar kveðið svo á um, að hluthafafundur geti heimilað stjórninni að hækka hlutaféð svo og að stjórn sé heimilt að bjóða út hlutafjáráuka að áskildu samþykki hluthafafundar. Heimild stjórnar til hækkunar hlutafjár er því með tvennum hætti samkvæmt gildandi lögum. Í þessari grein frumvarpsins er lagt til, að breyting verði gerð frá gildandi lögum á þá lund, að stjórn geti því aðeins hækkað hlutaféð með áskrift nýrra hluta, að hún hafi til þess sérstaka heimild samkvæmt ákvæðum samþykktá. Segja má, að stjórnin hafi samkvæmt þessari skipan nokkuð rýmri hendur um hækkun hlutafjár en samkvæmt gildandi lögum að því leyti, að ekki þarf samþykki hluthafafundar til að koma hvorki fyrirfram né eftir á. Heimild stjórnar samkvæmt greininni til hækkunar hlutafjár byggist alfarið á ákvæðum samþykktá um það svo sem áður getur.

Hækkun hlutafjár með áskrift nýrra hluta er mikilvæg ráðstöfun, sem eðlilegt er, að hluthafafundur einn hafi almennt vald til þess að ákveða, sbr. 27. gr. Hins vegar ber að taka tillit til þess, að of tímafrekt og umfangsmikið kann að reynast að kveðja saman aukafund, einkum í stórum félögum, þegar hraða þarf hlutafjár-hækkun, sem oft getur reynst nauðsynlegt til þess, að tilganginum með hækkuninni verði náð. Í löggjöf um hlutafélög hefur því víðast hvar verið tekið tillit til þessa með því að veita stjórn ákveðna heimild til hækkunar hlutafjár. Mismunandi er, hversu langt heimild stjórnar nær og hvernig henni er fyrir komið.

Ef sett eru ákvæði í samþykktir um heimild fyrir félagsstjórn til þess að hækka hlutaféð með áskrift nýrra hluta, skal samkvæmt greininni taka fram í samþykktunum hámark og lágmark þeirrar fjárhæðar, sem stjórn er heimilt að hækka hlutaféð, ásamt þeim atriðum, sem um getur í 2., 3. og 7. tl. 1. mgr., 2. mgr. og 3. mgr. 30. gr. Samþykktir skulu því hafa að geyma ákvæði um sömu atriði og vera skulu í ákvörðun hluthafafundar um hækkun hlutafjár samkvæmt 30. gr. Undanskilin eru þó þau atriði, sem greinir í 4.—6. tl. 1. mgr. 30. gr., þ. e. a. s. um fresti til áskriftar og greiðslu hinna nýju hluta, nafnverð þeirra og útboðsgengi. Upplýsingar um þessi efni skulu hins vegar vera í áskriftarskrá, sbr. 3. mgr. 36. gr., enda er tæpast unnt að taka ákvörðun um þau, fyrr en hlutafjárhækkunin á að fara fram.

Samkvæmt síðari málsl. 2. mgr. getur stjórn ekki ákveðið, að hækkunin skuli að nokkru eða öllu gerð án greiðslu í reiðufé, nema þess sé sérstaklega getið í samþykktum. Ef samþykktir á hinn bóginn heimila greiðslu með skuldajöfnuði eða öðrum verðmætum en reiðufé, getur stjórn ákveðið nánari kjör, þegar hlutafjár-hækkunin á að greiðast með slíkum hætti.

Ákvæði 2. másl. 1. mgr. 27. gr. um, að eigi megi ákveða hækkun hlutafjár, fyrr en félagið hefur verið skráð, eru því ekki til fyrirstöðu, að heimild stjórnar til hlutafjárhækkunar sé sett í félagssamþykktir þegar við stofnun félags. Stjórnin getur hins vegar ekki notað heimildina, fyrr en félagið er skráð.

Á það skal bent, að samkvæmt grein þessari er einungis unnt með ákvæðum í samþykktum að heimila stjórn að hækka hlutaféð með áskrift nýrra hluta. Ekki verður því stjórn með ákvæðum í samþykktum veitt heimild til hækkunar hlutafjár með útgáfu jöfnunarhluta.

Um 36. gr.

Ákvæði 1. mgr. greinarinnar heimilar stjórn félags að gera þær breytingar á samþykktum, sem leiða af hlutafjárhækkun samkvæmt 35. gr. að því tilskildu, að ekki séu í sambandi við ákvörðun um hækkun hlutafjárins gerðar aðrar breytingar á þeim. Hér er um heimild að ræða til handa stjórn félags. Þótt stjórnin noti vald sitt til hækkunar hlutafjár samkvæmt ákvæðum samþykktu, kann hún að vilja, að hluthafafundur afgreiði breytingar þær á samþykktum, sem af hlutafjárhækkuninni leiða, og er að sjálfsgöðu ekkert því til fyrirstöðu. Ofanefnd heimild stjórnar nær til sérhverrar þeirrar breytingar á samþykktum, sem er bein afleiðing hlutafjárhækkunarinnar, svo sem varðandi upphæð hlutafjár og einstakra hluta, tilkomu nýs hlutaflokks og sérstakra reglna um hann, breyting reglna um ráðningu framkvæmdastjóra, sbr. 46. gr., o. fl.

Í 2. mgr. greinarinnar er mælt svo fyrir, að þeim hluthöfum, sem hafa forgangsrétt til áskriftar, skuli strax eftir ákvörðun stjórnar um hlutafjárhækkun send tilkynning um það effir sömu reglum og gilda um boðun til hluthafafundar ásamt upplýsingum um, hvernig þeir skuli bera sig að, ef þeir vilja nota sér forgangsrétt sinn til áskriftar. Ákvæði þetta er hliðstætt 3. mgr. 27. gr. frumvarpsins.

Í 3. mgr. greinarinnar er kveðið á um, hvaða upplýsingar áskriftarskráin skal hafa að geyma svo og hvaða reglur að öðru leyti skuli gilda um áskriftina. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir, sbr. 1. og 2. mgr. 30. gr. og 32. gr., að áskriftarskrá hafi að geyma sömu upplýsingar og ákvörðun hluthafafundar um hækkun hlutafjárins. Með ákvæðum þessarar málsgreinar er ætlunin að tryggja, þegar hlutafjárhækkun fer fram samkvæmt ákvörðun stjórnar, að áskrifendur að hlutafé eigi aðgang að upplýsingum í áskriftarskrám í sama mæli og að framan greinir. Rétt er að geta þess, að við áskrift skal leggja fram gögn þau, er greinir í 2. mgr. 27. gr., þar sem í síðari málsl. 3. mgr. er m. a. vísað til 32. gr. frumvarpsins, en sú grein vísar til 2. mgr. 27. gr.

Um 37 gr.

Ákvæði um útgáfu jöfnunarhlutabréfa eru ekki í gildandi lögum um hlutafélög og er hér því um nýmæli að ræða.

Svo sem fram kemur í athugasemdum við 27. gr. eiga ákvæði 27.—29. gr. við um hækkun hlutafjár, hvort sem hún fer fram með áskrift nýrra hluta eða útgáfu jöfnunarhluta. Ákvæði 30.—36. gr. gilda hins vegar aðeins um hækkun hlutafjár með áskrift nýrra hluta og ákvæði 37.—38. gr. einvörðungu, þegar hækkun hlutafjár fer fram með útgáfu jöfnunarhluta.

Samkvæmt meginreglunni um jafnan rétt í félaginu, sbr. 17. gr. og 3. mgr. 74. gr., eiga allir hluthafar rétt til hlutfallslegrar hlutdeildar í jöfnunarhlutum.

Í 1. mgr. greinarinnar er kveðið á um, með hvaða hætti hækkun hlutafjár með útgáfu jöfnunarhluta getur farið fram.

Þær leiðir, sem um er að ræða, eru sem hér segir:

1. Yfirfærðar eru fjárhæðir, sem samkvæmt 105. gr. má greiða sem arð.

Sú fjárhæð, sem unnt er að nota til útgáfu jöfnunarhluta samkvæmt þessu, er því ágóði samkvæmt samþykktum ársreikningi, yfirfærður ágóði frá fyrri árum svo og frjálsir sjóðir, allt að því tilskildu, að fé hafi verið dregið frá eða lagt til hliðar til þeirra þarfa, sem mælt er fyrir um, sbr. nánar í 105. gr. Í 2. málsl. 1. mgr. 105. gr. er hækkun hlutafjár með útgáfu jöfnunarhluta á þann hátt, er hér um ræðir, settar nokkrar skorður, þar sem þar er svo kveðið á um, að ekki megi úthluta sem arði hærri fjárhæð en sem nemur 10% af greiddu hlutafé, ef varasjóður er lægri en 1/10 af hlutafénu.

Þar eð 37. gr. vísar ekki til 107. gr., er hluthafafundur ekki bundinn við afstöðu stjórnar til upphæðar hlutafjánhækkunarinnar. Rökin eru þau, að fjárhæðir þær, sem yfirfærðar eru vegna útgáfu jöfnunarhluta, haldast í félaginu. Hins vegar eiga ákvæði 2. mgr. 105. gr. við, sem leiðir til þess, að möguleikar móðurfélags til útgáfu jöfnunarhluta eru háðir fjárhagsstöðu samstæðunnar í heild.

2. Yfirfærðar eru fjárhæðir, sem komið hafa fram vegna verðhækkunar eigna samkvæmt 4. mgr. 95. gr.

Um verðhækkunar fastafjármuna og notkun þeirrar fjárhæðar, sem hækkuninni nemur, skal vísað til 4. mgr. 95. gr.

3. Yfirfærðar eru fjárhæðir frá lögmæltum varasjóði samkvæmt 3. mgr. 106. gr. Í 3. mgr. 106. gr. er kveðið svo á um, að einungis sé unnt að nota þann hluta lögmæltis varasjóðs, sem umfram er einn fjórða hluta hlutafjárins, til hækkunar hlutafjár. Að öðru leyti skal vísað til 3. mgr. 106. gr. og athugasemda við hana.

Svo sem fjallað hefur verið um í sambandi við 35. gr., er ekki unnt að heimila stjórn að hækka hlutaféð með útgáfu jöfnunarhluta. Það er því hluthafafundur, sem tekur ákvörðun um hækkun hlutafjár, sem fara á fram með þeim hætti.

Í ákvörðun um hækkun hlutafjár með útgáfu jöfnunarhlutabréfa skal greina, hve mikið hlutaféð skal hækka. Tilgreina verður því ákveðna fjárhæð, en ekki innan tiltekinna marka, svo sem heimilað er samkvæmt 30. gr. Að öðru leyti gilda þau ákvæði 30. gr., sem átt geta við um hækkun hlutafjár með útgáfu jöfnunarhlutabréfa.

Ákvæði 2. mgr. hafa það í för með sér, að ekki má gefa út jöfnunarhlutabréf, fyrr en ákvörðunin hefur verið tilkynnt og skráð. Ákvæði þetta er áþekkt reglu 2. mgr. 21. gr.

Um 38. gr.

Grein þessi fjallar um, hvernig með skuli fara, þegar sá, er rétt á til jöfnunarhlutabréfs, krefst ekki afhendingar bréfsins.

Oft kann að bera við, einkum í stórum hlutafélögum, að einhverjir þeirra, er rétt eiga til jöfnunarhlutabréfa, gera ekki kröfu um afhendingu bréfanna. Verður að teljast nauðsynlegt, að settar séu reglur, sem gera félögunum kleift að losna við varðveislu slíkra bréfa eftir hæfilegan tíma, en auk þess óhagræðis, sem félög myndu hafa af varðveislu slíkra bréfa ótímabundið, má benda á þau vandkvæði, sem skapast geta vegna óafhentra bréfa, þegar fjalla skal á hluthafafundum um mál, sem samþykki allra hluthafa eða mjög aukins meirihluta þeirra þarf til.

Ákvæði greinarinnar miða að því að gera félögunum kleift að leysa vandamál af því tagi, sem að framan greinir og upp geta komið.

Samkvæmt greininni er stjórn félags heimilt, séu fimm ár liðin frá skráningu hlutafjánhækkunar vegna útgáfu jöfnunarhlutabréfa og sá, er rétt á til slíkra bréfa, hefur ekki komið fram með kröfu um að fá bréfin afhent, að skora á þá, sem hlut eiga að máli, með tilkynningu í Lögbirtingablaði að sækja bréf sín innan sex mánaða. Segja má, að hér sé um að ræða fyrningu réttar til bréfanna. Hafist hluthafi ekki að innan frestsins, þrátt fyrir áskorun, er stjórn félagsins heimilt að selja bréfin á kaupþingi eða opinberu uppboði. Sé söluandvirðis ekki vitjað innan fimm ára frá söludegi, rennur féð til félagsins. Með reglum þessum er leitast við að gæta hagsmuna beggja aðila, félagsins og hluthafa.

Um VI. KAFLA

Í 26.—27. gr. gildandi laga eru ákvæði um lækkun hlutafjár. Í þessum kafla frumvarpsins (39.—42. gr.) eru sett ný og fyllri ákvæði um það efni. Eitt meginmarkmið reglna um lækkun hlutafjár er að tryggja, að hagur lánadrottna félags skerðist ekki vegna lækkunarinnar.

Um 39. gr.

Í 1. mgr. er kveðið á um þá meginreglu, að ákvörðun um lækkuun hlutafjár sé einungis á valdi hluthafafundar. Frá þeirri meginreglu eru gerðar tvær undantekningar. Í fyrsta lagi er um að ræða hlutafjárlekkun samkvæmt 16. gr., sem stjórn félags tekur ákvörðun um. Í 16. gr. er mælt fyrir um greiðslu hluta við hækkun hlutafjár, greiðslufresti og tilkynningar til hlutafélagaskrár um greiðslu. Verði hækkunarhlutir ekki greiddir innan tilskilinna tímamarka og stjórnin hefur ekki tilkynnt um hlutafjárlekkun vegna hinna ógreiddu hækkunarhluta, er ráðherra gert skylt að láta skrá lækkuun hlutafjár samsvarandi nafnverði hinna ógreiddu hluta. Í öðru lagi getur stjórn ákveðið hlutafjárlekkun samkvæmt 42. gr., en sú grein fjallar um hlutafjárlekkun með innlausn hluta.

Þar sem lækkuun hlutafjár hefur í för með sér breytingu á félagssamþykktum, verður ákvörðun hluthafafundar um hlutafjárlekkun að öðlast samþykki þess meirihluta, sem greinir í 73. gr., til þess að taka gildi. Forsenda fyrir því, að hinar almennu reglur 73. gr., um samþykki breytinga á félagssamþykktum dugi til þess, að hlutafjárlekkun öðlist gildi, er þó sú, að með hlutafjárlekkuninni sé ekki raskað réttarsambandinu milli hluthafa. Leiði ákvörðun um hlutafjárlekkun til röskunar á réttarsambandi milli hluthafa, eiga ákvæði 3. mgr. 74. gr. við.

Samkvæmt síðari másl. 1. mgr. má ekki taka ákvörðun um lækkuun hlutafjár, fyrr en félag hefur verið skráð. Tilgangurinn með ákvæði þessu er að tryggja, að við stofnun félags leiki enginn vafi á því, hver upphæð hlutafjár er, sbr. 1. mgr. 27. gr. um hliðstætt efni.

Til þess að geta tekið afstöðu til lækkunar hlutafjár, þurfa hluthafar á hliðstæðum upplýsingum að halda og þegar fjallað er um ákvarðanir um hlutafjárlekkun. Því er mælt svo fyrir í 1. másl. 2. mgr., að ákvæði 2. mgr. 27. gr. skuli gilda um ákvarðanir varðandi lækkun hlutafjár. Samkvæmt þessu skal tillaga um hlutafjárlekkun liggja frammi til athugunar fyrir hluthafa og send þeim skv. reglum 4. mgr. 68. gr. svo og lögð fram á hluthafafundi. Um nánari upplýsingar þessu viðvikjandi skal vísað til 2. mgr. 27. gr. og athugasemda við hana.

Í ákvörðun um hlutafjárlekkun skal taka fram þá fjárhæð, sem lækka skal hlutaféð um, og í því sambandi ber að gæta ákvæða 2. mgr. 1. gr. um, að hlutafé skuli vera minnst kr. 1 000 000.00. Ennfremur skal ákvörðunin hafa að geyma upplýsingar um, hvernig ráðstafa skuli lækkunarfénu, en því má einungis ráðstafa til þeirra þarfa, sem greinir í 1.—4. tl. 2. mgr. Ákvæði 2. mgr. um ráðstöfun lækkunarfjárhæðarinnar eru því ekki til fyrirstöðu, að fjárhæðinni sé skipt og varið til fleiri en eins markmiðs, sé ekki farið út fyrir þau mörk, sem sett eru í 1.—4. tl. 2. mgr. Í 1.—4. tl. 2. mgr. er talið, svo tæmandi sé, í hvaða tilgangi ráðstafa má lækkunarfjárhæðinni.

Samkvæmt 1. tl. 2. mgr. má ráðstafa lækkunarfénu til jöfnunar taps, sem ekki verður jafnað á annan hátt. Til sönnunar fyrir því, að hlutafjárlekkunin hafi einvörðungu verið notuð til þess að jafna tap, verður tilkynningu til hlutafélagaskrár að fylgja útskrift úr bókum félags, staðfest af endurskoðanda félagsins, þar sem fram kemur upphæð taps á lækkunardegi svo og færslur þær, sem gerðar hafa verið vegna hlutafjárlekkunarinnar.

Samkvæmt 2. tl. 2. mgr. má ráðstafa lækkunarfénu til greiðslu til hluthafa.

Samkvæmt 3. tl. 2. mgr. má verja lækkunarfénu til afskriftar á greiðsluskyldu hluthafa. Varðandi ákvæði þessa töluliðs verður að hafa hliðsjón af reglum 15. gr. um afleiðingar þess, að hlutir, sem áskrift hefur fengist fyrir við stofnun félags, eru ekki greiddir að fullu innan tilskilinna tímamarka.

Samkvæmt 4. tl. 2. mgr. er heimilt að ráðstafa lækkunarfénu með greiðslu í sérstakan sjóð, sem aðeins má nota samkvæmt ákvörðun hluthafafundar. Ákvæði þetta veitir möguleika til þess að afla hluthafafundi heimildar til að ráðstafa lækkunarfé síðar með einfaldri samþykkt meirihluta. Getur þessi leið verið heppileg til þess að mæta atvikum, sem hafa röskun á fjárhagsstöðu félagsins í för með sér.

Í 3. mgr. er greint milli ákvarðana um hlutafjárlekkun á þann hátt, að sé markmiðið það, er greinir í 2., 3. og 4. tl. 2. mgr., verður stjórn að bera fram tillögu um hlutafjárlekkun eða samþykkja slíka tillögu, ef ákvörðun á að ná fram að ganga. Ákvörðun um hlutafjárlekkun í þeim tilgangi, er greinir í 1. tl. 2. mgr., er hins vegar ekki háð samþykki stjórnar. Þar sem ráðstöfun lækkunarfjár til þeirra þarfa, er greinir í 2.—4. tl. 2. mgr., getur beint eða óbeint reynst í eðli sínu úthlutun til hluthafa, ber skv. 41. gr. að gefa út og birta í Lögbirtingablaði áskorun til kröfuhafa félags um að tilkynna kröfur sínar og ennfremur verður samþykki stjórnar til að koma eins og áður segir. Til frekara aðhalds og öryggis er mælt svo fyrir í 2. másl. 3. mgr. að vera skuldi fyrir hendi eftir hlutafjárlekkunina nægar eignir, er svári a. m. k. til hlutafjárins og lögmaeltra varasjóða.

Með 4. mgr. er ætlunin að tryggja hluthöfum í félaginu og lánardrottnum þess fullnægjandi upplýsingar, ef greiða á hærri fjárhæð en sem nemur lækkunarfjárhæðinni. Þetta skiptir máli í þeim tilfellum, þegar greiða á hærri fjárhæð en sem nemur nafnverði hlutanna.

Samkvæmt 5. mgr. skal ákvörðun um lekkun hlutafjár tilkynnt til hlutafélagaskrár í samræmi við reglur XVII. kafla frumvarpsins. Fresturinn er því samkvæmt þessu einn mánuður. Þar sem nauðsynlegt er, að tilkynningar þessar séu gerðar fljótt, er mælt svo fyrir, að vanræksla í þessum efnum leiði til þess, að ákvörðun um hlutafjárlekkun missi gildi sitt. Sjá til samanburðar ákvæði 3. mgr. 41. gr., um tilkynningu um framkvæmd hlutafjárlekkunar, en þær reglur eru hliðstæðar.

Um 40. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Greinin fjallar eingöngu um það tilvik, þegar ráðstafa á allri lækkunarfjárhæðinni til jöfnunar á tapi. Ber þá strax að tilkynna, að hlutafjárlekkun hafi farið fram. Ástæðan til þess að tilkynna ber framkvæmd hlutafjárlekkunar í þessum tilfellum samtímis því, að ákvörðun um lekkunina er tilkynnt, er sú, að framkvæmd lækkunar af þessu tagi er einungis bókhaldslegt atriði svo og, að ekki er um að ræða innköllunarfrest, sem biða verður eftir, að renni út, sbr. 41. gr.

Þegar hlutafé er lækkað til þess að jafna tap, kann að bera við, að lækkunarfjárhæðin sé meiri en upphæð tapsins, þannig að frjáls sjóður myndist, sbr. 4. tl. 2. mgr. 39. gr. Slík tilfelli falla samkvæmt ákvæðum 40. og 41. gr. að öllu leyti undir reglur 41. gr. og ber því að birta áskorun til kröfuhafa félagsins.

Áskorunin tekur til allrar lækkunarfjárhæðarinnar, en ekki einungis til þess hluta hennar, sem er umfram upphæð tapsins. Á hinn bóginn eiga þá ekki við ákvæðin um samtímis tilkynningar ákvörðunar og framkvæmdar hlutafjárlekkunar svo og reglur um arðgreiðsluhömlur, sbr. tilvísun 40. gr. til 41. gr. og nánar hér á eftir.

Þótt engar úthlutanir eða greiðslur fari fram til hluthafa, þegar lækkunarfjárhæðinni er ráðstafað með þeim hætti, sem um getur í grein þessari, eru þó allt að einu leiðir opnar til þess að skerða hag kröfuhafa félagsins. Til þess að vernda hagsmunir þeirra eru í greininni skorðar reistar við arðgreiðslum á þann veg, að næstu þrjú ár frá skráningu tilkynningar um framkvæmd hlutafjárlekkunar, sem gerð er til jöfnunar á tapi einvörðungu, má ekki ákveða hærri arðgreiðslu, en sem nemur tíu hundraðshlutum hlutafjárins árlega, nema hlutaféð hafi aftur verið hækkað um fjárhæð, er svarar til lækkunarinnar eða ákvæða 41. gr. hefur verið gætt. Þar sem ekki þarf að birta áskorun til kröfuhafa félags, þegar um er að ræða hlutafjárlekkun samkvæmt ákvæðum þessarar greinar, getur hagsmunum kröfuhafa m. a. verið hætta búin af því, að lækkunin sé ákveðin meiri en nauðsynlegt er, þannig að frjálsir sjóðir myndist, sem síðan er unnt að nota til úthlutunar í þágu hluthafa. Ennfremur skal á það bent, að fari engin hlutafjárlekkun fram, er ekki unnt að úthluta arði, fyrr en tap hefur verið jafnað og lagt í lögmaeltan varasjóð. Væru því ekki ákvæði um arðgreiðsluhömlur, er leið opin til þess að komast hjá fyrr-

nefndum skilyrðum XII. kafla um arðsúthlutanir með því að lækka hlutaféð og ráðstafa lækkunarfjárhæðinni til jöfnunar á tapinu og skapa þannig möguleika til ótímabærra og óeðlilegra arðsúthlutana hagsmunum kröfuhafa félagsins til tjóns.

Samkvæmt framansögðu má ljóst vera, að ofangreind ákvæði greinarinnar um arðgreiðsluhömlur eru nauðsynleg til öryggis og aðhalds.

Um 41. gr.

Grein þessi felur í sér ýmsar breytingar frá ákvæðum gildandi laga svo og nýmæli.

Ef hlutafé á að minnka um helming eða minna og niðurfærslan veldur því að greiða þarf verð hluta af eignum félagsins eða áskrifendur verða leystir undan greiðslu á lofuðum hlutafjárframlögum skal samkvæmt 2. mgr. 26. gr. gildandi laga stjórn félagsins birta í Lögbirtingablaðinu áskorun með 6 mánaða fyrirvara til lánardrottna félagsins um að lýsa kröfum sínum, áður en frestur sá sé liðinn. Samkvæmt 43. gr. gildandi laga skal beita reglum þeim, sem gilda um félagsslit, ef ákveðið er að minnka hlutafé félags um meira en helming.

Grein þessi fjallar um þær lækkunarhlutafjár, sem ekki er unnt að framkvæma, nema að undangenginni áskorun til kröfuhafa félags um að tilkynna kröfur sínar og eru ákvæði greinarinnar á ýmsan hátt frábrugðin ákvæðum gildandi laga um þetta efni, sem að framan er lýst. Samkvæmt greininni ræðst það af því, hvernig ráðstafa á lækkunarfjárhæð, hvort ákvæði greinarinnar um áskorun til kröfuhafa o. fl. taka til framkvæmdar hlutafjár-lækkunar. Áskorun til kröfuhafa félags um að tilkynna kröfur sínar til félagsstjórnar skal birta, ef lækkunarfjárhæð á að nokkru leyti eða öllu að ráðstafa til greiðslu til hluthafa, til afskriftar á greiðsluskyldu hluthafa eða til greiðslu í sérstakan sjóð, sem aðeins má nota samkvæmt ákvörðun hluthafafundar, sjá 2.—4. tl. 2. mgr. 39. gr. frumvarpsins, sem vísað er til. Þetta gildir þó ekki, ef hlutaféð hækkar um leið um fjárhæð, er svarar til lækkunarfjárhæðarinnar, þ. e. a. s. þegar upphæð heildarhlutafjárins skerðist ekki í reynd við hlutafjár-lækkunina, þar sem áskrift fæst fyrir nýju hlutafé, sem svarar til eða er hærra en greiðslur þær og úthlutanir, er fara fram í sambandi við lækkunina. Undir þeim kringumstæðum, er hér um ræðir, dugar ekki hlutafjár-hækkun með útgáfu jöfnunarhlutabréfa. Sú fjárhæð, sem greidd er vegna hlutafjár-hækkunarinnar, má ekki vera lægri en fjárhæð sú, sem útborguð er vegna lækkunarinnar og nafnverð hækkunarhlutafjárins verður að svara til nafnverðs lækkunarinnar.

Innköllunarfresturinn er 6 mánuðir samkvæmt gildandi lögum og er lagt til, að hann verði stytur og hafður 3 mánuðir frá fyrstu birtingu áskorunarinnar.

Að innköllunarfresti liðnum verður að ganga frá greiðslu tilkynntra, gjaldfallinna krafna og setja tryggingu fyrir greiðslu ógjaldfallinna eða umdeildra krafna. Ákvæði þetta er alveg hliðstætt reglu gildandi laga.

Í 2. mgr. greinarinnar er lagt til, að haldið verði þeirri heimild, sem ráðherra er veitt í gildandi lögum til þess að veita undanþágu frá innköllunarskyldu 1. mgr., ef sannað er, að félag eigi fyrir skuldum.

Þegar fresturinn samkvæmt 1. mgr. er liðinn og gengið hefur verið á fullnægjandi hátt frá greiðslu eða tryggingu tilkynntra krafna, eru skilyrði fyrir því, að ákvörðun um lækkun hlutafjár geti komið til framkvæmda með tilkynningu þar um til hlutafélagaskrár. Samkvæmt 3. mgr. er boðið, að auk nauðsynlegra sönnunargagna skuli fylgja tilkynningu um lækkun hlutafjár yfirlýsing undirrituð af stjórn félags og endurskoðanda um, að skuldir við lánardrottna félagsins séu því ekki til fyrirstöðu, að hlutafjár-lækkun geti farið fram.

Í 39. gr. er glögglega afmarkað og sundurliðað til hvaða þarfa ráðstafa má lækkunarfé og í 40. og 41. gr. eru settar nánari reglur þar að lútandi, annars vegar um ráðstöfun lækkunarfjárins til jöfnunar á tapi og hins vegar til annarra heimilaðra þarfa. Byggt er á því, að hlutafjár-lækkun sé í tveimur þáttum að því er varðar formlegar tilkynningar til hlutafélagaskrár. Er þar í fyrsta lagi um að ræða

tilkynningu til hlutafélagaskrár um ákvörðun um hlutafjárلەككun, sbr. 4. mgr. 39. gr., og í öðru lagi tilkynningu um framkvæmd ákvörðunar um hlutafjárلەككun. Samkvæmt 40. gr. skulu slíkar tilkynningar fara fram samtímis. Eðli málsins samkvæmt geta tilkynningar þessar ekki farið fram samtímis, þegar með skal fara samkvæmt ákvæðum þessarar greinar og er því í 4. mgr. mælt svo fyrir, að tilkynning um framkvæmd لەككunar hlutafjár verði að hafa borist innan árs frá því, að ákvörðunin var tekin. Ef út af er brugðið, missir ákvörðunin um framkvæmd لەككunarinnar gildi sitt og enn fremur skal ráðherra ex officio láta afmá úr hlutafélagaskrá tilkynningu þá, sem gerð var samkvæmt ákvæðum 4. mgr. 39. gr., þ e. a. s. tilkynninguna um ákvörðun um لەككun hlutafjár.

Um 42. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Hér er fjallað um لەككun hlutafjár með innlausn hluta. Reglur þær, sem settar eru í greininni um hlutafjárلەككun með þessum hætti, hafa að geyma tvenns konar frávik frá almennum reglum um hlutafjárلەككun. Í fyrsta lagi getur stjórn félags, þegar ákveðin skilyrði eru uppfyllt, ákveðið hlutafjárلەككunina og í öðru lagi getur hlutafjárلەككun af þessu tagi farið fram án áskorunar til kröfuhafa. Skilyrði þess, að hlutafjárلەككun með innlausn hluta geti farið fram samkvæmt ákvörðun stjórnar án áskorunar til kröfuhafa, eru þau, að innlausnin fari fram samkvæmt ákveðnum reglum, sem, ásamt nánari reglum um framkvæmd hennar, hafa verið settar í samþykktir félags við stofnun þess eða í þeim tilvikum, þegar um er að ræða útgefin hlutabréf vegna hlutafjárhەككunar, í ákvörðun hluthafafundar um لەككunina.

Meginreglan er því sú, að hluthafi þarf ekki að setta sig við, að innlausnar-kvöð verði lögð á hluti hans, nema þeir hafi fyrirfram verið háðir innlausnar-skyldu.

Ekki er kveðið á um það, hvornig ákvæði samþykktu um innlausnina skuli vera í einstökum atriðum, en m. a. verður að tilgreina nafnverð þeirrar hlutafjár-upphæðar, sem innleysa má, innlausnarverð svo og hvenær innlausn getur farið fram.

Í 2. mgr. er það skilyrði ennfremur sett fyrir því, að hlutafjárلەككun geti farið fram með innlausn samkvæmt ákvæðum 1. mgr. greinarinnar, að félagið eigi eftir لەككunina eignir, sem a. m. k. svara til hlutafjárins og lögmæltra varasjóða.

Rétt er að benda á nokkur atriði, sem gera það að verkum, að óhætt og eðlilegt hlýtur að teljast, að hlutafjárلەككun geti farið fram með innlausn hluta samkvæmt ákvæðum greinar þessarar. Í fyrsta lagi getur hlutafjárلەككun þessi einungis farið fram á grundvelli reglna, sem settar hafa verið þar að lútandi í samþykktir félags, og er því ekki þörf á afskiptum hluthafafundar varðandi ákvörðun og framkvæmd, enda einungis um það ræða, að komið sé í verk fyrirfram ákveðinni innlausn. Í öðru lagi er heimilað að víkja frá reglum um áskorun til kröfuhafa á þeim forsendum, að ákvæði þau, sem hlutafjárلەككun samkvæmt greininni er reist á, eru skráð í hlutafélagaskrá. Í þriðja lagi eru ákvæði 2. mgr. því til fyrirstöðu, að fé-lög, sem búa við slæman fjárhag, geti beitt hlutafjárلەككun með innlausn hluta samkvæmt reglum þessum.

Greinin fjallar ekki svo tæmandi sé um hlutafjárلەككun með innlausn hluta. Fari slík لەككun fram án þess, að skilyrði greinarinnar séu uppfyllt, verður ákvörðun hluthafafundar til að koma og nauðsyn áskorunar til kröfuhafa ræðst af ákvæðum 40. og 41. gr.

VII. KAFLI

Um 43. gr.

Í 28. gr. gildandi laga er fjallað um eigin hlutabréf. Í þessari grein frumvarpsins er lagt til, að ýmsar breytingar verði gerðar frá gildandi ákvæðum um þetta efni.

Samkvæmt gildandi lögum er hlutafélagi heimilt að eiga sjálft allt að 10% af greiddu hlutafé sínu. Ráðherra hefur ennfremur heimild til þess að leyfa hærri eigin hlutafjáreign. Gefnar hafa verið út allmargar heimildir til íslenskra hlutafélaga til að eiga sjálf meira en 10% af greiddu hlutafé sínu. Hefur venja skapast í þessum efnunum og er framkvæmdin sú, að hlutafélögum hefur verið leyft að eiga allt að 30% af eigin hlutafé að því tilskildu, að ástæður fyrir slíkum beiðnum teljist réttlæta slíkt og viðkomandi félag búi við all trausta fjárhagsstöðu.

Í löggjöf um hlutafélög eru víðast hvar lagðar mjög miklar takmarkanir á rétt hlutafélaga til þess að eignast eigin hlutabréf. Í löggjöf á Norðurlöndum um hlutafélög er hlutafélögum óheimilt að eiga eigin hlutabréf nema í mjög takmörkuðum undantekningartilfellum, svo sem við samruna, og þá aðeins til skamms tíma.

Ýmsar ástæður eru til þess að eigin hlutafjáreign hlutafélaga er varasöm. Með því að heimila hlutafélagi að eignast eigin hluti gegn endurgjaldi opnast auðveld leið til þess að fara í kringum ákvæði frumvarpsins um lækkun hlutafjár, þar sem sú ráðstöfun er í eðli sínu endurgreiðsla hlutafjárins og því að flestu leyti sambærileg við hlutafjárlekkun. Kaup hlutafélags á eigin hlutabréfum geta ennfremur haft í för með sér hættu á, að brotið verði í bága við meginregluna um jafnan rétt hluthafa, þ. e. a. s. á þann veg, að kaupverðið sé ákveðið herra en raunvirði bréfanna. Á það má einnig benda, að félög, sem boðið hafa út bréf sín meðal almennings, geta með kaupum á eigin hlutabréfum haft áhrif á gangverð þeirra og þar með skapað skilyrði fyrir spákaupmennsku.

Telja verður, að framkvæmdin varðandi leyfi ráðherra handa félögum til að eiga meira en 10% af eigin hlutafé hafi gengið of langt. Er því lagt til, að undanþáguheimild þessi verði felld niður.

Samkvæmt gildandi lögum fylgir atkvæðisréttur eigin hlutabréfum félags og fer stjórn félags yfirleitt með þann rétt.

Þetta gerir eigin hlutafjáreign félags enn varhugaverðari, þar sem félagsstjórn getur í skióli slíkra ákvæða öðlast óeðlilega mikið vald, enda er yfirleitt í löggjöf um hlutafélög mælt svo fyrir, að atkvæðisréttur skuli ekki fylgja slíkum bréfum. Er lagt til, að hliðstæð regla verði tekin upp.

Gert er ráð fyrir, að því ákvæði gildandi laga, að hlutafélagi sé heimilt að eiga allt að 10% af eigin hlutafé, verði haldið. Þar sem jafnframt er gert ráð fyrir, að undanþáguheimild ráðherra og atkvæðisréttur fyrir eigin hlutabréf falli niður, sýnist fyrirkomulag þetta vera óhætt og ekki óeðlilegur meðalvegur í þessum efnunum.

Í 2. mgr. er lagt til, að ákvæði 1. mgr. um eigin hlutafjáreign hlutafélags, nái einnig til hlutabréfaeignar dótturfélags í móðurfélagi, enda er slík eign óheimil eigin hlutafjáreign og sama hættu því fyrir hendi.

Í 3. mgr. er svo kveðið á um, að hlutafélagi sé óheimilt að taka eigin hlutabréf að veði til tryggingar lánunum til hluthafa. Þann þetta tekur bæði til þess, þegar til skuldarinnar er stofnað samtímis veðsetningunni og þegar sett er trygging fyrir áður stofnaðri skuld.

Um VIII. KAFLA

Í þessum kafla (44.—59. gr.) eru all ítarleg ákvæði um félagsstjórn, framkvæmdastjóra og fulltrúanefnd, störf þeirra og starfsskiptingu, réttindi og skyldur. Um þetta efni er fjallað í V. kafla gildandi laga, einkum 32. gr. Gildandi lög eru mjög fáorð um þetta og ákvæði þeirra ófullkomin og er þessi kafla því að miklu leyti nýmæli. Hafa ber þó í huga, að sumu því, sem hér er lagt til, að verði lögfest, mun fyrir venju vera fylgt hér á landi í framkvæmd.

Mikilvæg nýmæli í þessum kafla eru t. d. ákvæði 46. gr. um skyldu til að ráða framkvæmdastjóra í stærri félögum, ákvæði 44. gr. um val og kjörtímabil stjórnarmanna, ákvæði 47. gr. um skilyrði þau, er stjórnarmenn og framkvæmdastjórar skulu uppfylla, ákvæði 49. gr. um hlutverk og starfsskiptingu félagsstjórnar og framkvæmdastjóra og ákvæði 54. gr. um fulltrúanefnd.

Um 44. gr.

Grein þessi hefur að geyma ýmsar breytingar og nýmæli frá ákvæðum gildandi laga.

Samkvæmt 6. tl. 6. gr. frumvarpsins skal í félagssamþykktum greina fjölda stjórnarmanna eða hámarks- og lágmarksfjölda þeirra og varastjórnarmanna. Ennfremur skal í félagssamþykktum ákveða kjörtímabil stjórnarmanna.

Samkvæmt grein þessari skulu í stjórn hlutafélags eiga sæti þrjú menn og er það sama regla og nú gildir, sbr. 4. mgr. 30. gr. gildandi laga.

Samkvæmt gildandi lögum skal á aðalfundi félags kjósa stjórn þess, þrjú menn eða fleiri. Í 2. mgr. greinar þessarar er lagt til, að stjórnarkjör heyri áfram undir hluthafafund, en þó þannig, að heimilt verði að víkja frá þeirri meginreglu. Er í greininni kveðið á um efni og takmörk þessara frávika. Í fyrsta lagi er unnt að víkja frá meginreglunni um vald hluthafafundar til að ráða stjórnarkjöri með því að fela fulltrúanefnd kjör stjórnar, en samkvæmt 54. gr. frumvarpsins er heimilt að ákveða í samþykktum, að auk félagsstjórnar skuli vera fulltrúanefnd og er í greininni kveðið á um hlutverk slíkrar nefndar og verkefni þau, sem fela má henni, þ. á m. stjórnarkjör. Í öðru lagi er heimilt að kveða svo á í samþykktum félags, að stjórnarvöld eða aðrir hafi rétt til þess að tilnefna einn eða fleiri stjórnarmenn. Ákvæði þetta veitir mjög mikið svigrúm til þess að víkja frá meginreglunni um vald hluthafafundar í þessum efnum með því að setja sérstök ákvæði um val stjórnarmanna í samþykktir. Ekki er aðeins unnt að veita ríki, sveitarfélögum eða öðrum opinberum aðilum rétt til að tilnefna einn eða fleiri stjórnarmenn, heldur er með orðunum „eða öðrum“ opnuð leið til þess að veita öðrum en stjórnarvöldum slíkan rétt, t. d. starfsmönnum, minnihlutahópi hluthafa eða tilteknum einstaklingum eða lögaðilum. Til þess að tryggja framangreinda meginreglu um vald hluthafafundar til að ráða kjöri stjórnar og koma í veg fyrir, að það vald verði með ákvæðum samþykktum um of fært í hendur annarra aðila er sú takmörkun sett í greininni fyrir áður nefndum frávikum, að meirihluti stjórnar skal ætíð kjörinn af hluthafafundi. Í þessu sambandi skal þess getið, að heimili samþykktir minnihlutahópi hluthafa að ráða kjöri eins eða fleiri stjórnarmanna skoðast þeir kjörnir af hluthafafundi.

Í 3. mgr. er kveðið svo á, að umboð stjórnarmanns gildi þann tíma, sem til er tekinn í samþykktum, en þau takmörk eru þó sett, að kjörtímabili skal vera lokið við lok aðalfundar, í síðasta lagi 4 árum eftir kjörið. Ákvæðinu um takmörk kjörtímabilsins er ætlað að tryggja eðlilega endurnýjun stjórnar. Hins vegar er ekkert endurkjöri til fyrirstöðu. Framangreind regla um hámarks lengd kjörtímabils á við um alla stjórnarmenn bæði þá, sem kjörnir eru af hluthafafundi og þá, sem valdir eða tilnefndir eru af öðrum.

Í 4. mgr. er mælt svo fyrir, að ákvæði laganna um stjórnarmenn eigi einnig við um varamenn þeirra.

Um 45. gr.

Ákvæði um það efni, er hér um ræðir, eru ekki í gildandi lögum.

Í 1. mgr. segir, að stjórnarmaður geti hvenær sem er sagt starfi sínu lausu. Seta í stjórn hlutafélags er sérstakt trúnaðarstarf. Rétt þykir að kveða skýrt á um það, að menn þurfi ekki að gegna stjórnarstarfi lengur, en þeir sjálfir vilja, enda geta ýmsar ástæður leitt til þess, að nauðsynlegt reynist mönnum að fá sig lausa undan slíku starfi. Stjórnarmaður skal senda stjórn félags tilkynningu um afsögn sína svo og þeim, sem tilnefnt hefur hann, ef hann hefur ekki verið kjörinn af

hluthafafundi. Samkvæmt 145. gr. frumvarpsins skal stjórn félags tilkynna slíka afsögn til hlutafélagaskrár. Telja verður, að stjórnarmaður sé laus undan skyldum sínum, þegar tilkynning hans um afsögn hefur borist stjórn félagsins.

Skv. síðasta másl. 1. mgr. getur sá aðili, sem kjörið hefur eða tilnefnt stjórnarmann, vikið honum frá störfum, þ. e. a. s. hluthafafundur (fulltrúanefnd), stjórnarvöld eða aðrir þeir, sem rétt hafa til þess að tilnefna stjórnarmenn. Unnt er að samþykkja með einföldum meirihluta atkvæða að víkja stjórnarmanni, kjörnum af hluthafafundi, frá, enda þótt ákvæði séu í samþykktum um, að stjórnarmenn skuli ganga úr stjórn á víxl. Þess er og rétt að geta, að hafi ákveðinn hlutaflokkur ráðið kjöri stjórnarmanns samkvæmt ákvæðum samþykktu, verður honum einungis vikið frá samkvæmt ákvörðun einfalds meirihluta þess sama hlutaflokks.

Í 2. mgr. er fjallað um, hvernig með skuli fara, ef starfi stjórnarmanns lýkur, áður en kjörtímabili er lokið eða hann uppfyllir ekki lengur skilyrði til þess að geta verið í stjórn og enginn varamaður er til þess að koma í hans stað. Þegar svo ber undir, skulu hinir stjórnarmennirnir efna til kjörs nýs stjórnarmanns fyrir þann tíma, sem eftir er af kjörtíma hins fyrri. Stjórninni ber því að kveðja saman hluthafafund, ef kjör stjórnarmannsins heyrir undir hann. Ef kjör viðkomandi stjórnarmanns er á valdi fulltrúanefndar eða hann er tilnefndur af stjórnarvöldum eða öðrum, ber stjórninni að tilkynna hlutaðeigandi aðila um, að starfi stjórnarmannsins sé lokið með áskorun um tilnefningu nýs manns í hans stað.

Sú tilslökun er gerð varðandi stjórnarmann, sem kjörinn er af hluthafafundi, að heimilt er að fresta kjöri nýs stjórnarmanns til næsta aðalfundar, þar sem stjórnarkjör skal fara fram að því tilskildu, að stjórnin sé ákvörðunarþær með þeim stjórnarmönnum, sem fyrir eru. Samkvæmt 52. gr. frumvarpsins er félagsstjórn ákvörðunarþær, þegar meirihluti stjórnarmanna sækir fund, svo fremi ekki séu gerðar strangari kröfur í samþykktum félags.

Um 46. gr.

Ákvæði greinar þessarar eru nýmæli.

Samkvæmt gildandi lögum er það algerlega frjálst, hvort ráðinn er framkvæmdastjóri eða ekki. Hér er hins vegar lagt til, að í stærri hlutafélögum verði skylt að ráða einn eða fleiri framkvæmdastjóra. Í því efni er miðað við, að hlutaféð sé tíu milljónir króna eða meira.

Eftir gildandi lögum ræður félagsstjórn framkvæmdastjóra og er gert ráð fyrir því í grein þessari, að ráðning þeirra verði áfram á valdi stjórnarinnar, enda ber hún ábyrgð á því, að starfsemi félags sé jafnan í réttu og góðu horfi og því eðlilegt, að hún hafi ákvörðunarvald um það, hvernig stjórn hins daglega rekstrar skuli fyrir komið. Hluthafafundur getur því ekki af eigin frumkvæði hlutast til um ráðningu framkvæmdastjóra. Á hinn bóginn er ljóst, að stjórn félags getur lagt mál varðandi ráðningu framkvæmdastjóra fyrir hluthafafund, en valdi sínu í þessum efnum getur hún ekki afsalað. Ekki eru sérstök ákvæði um, hver vikið getur framkvæmdastjóra frá störfum. Það ræðst af almennum réttarreglum um, að sami aðili og vald hefur til ráðningar hafi einnig frávikningarheimild.

Ekkert er því til fyrirstöðu, að fleiri en einn framkvæmdastjóri verði ráðinn, en hins vegar er ekki gert ráð fyrir framkvæmdastjórn svo sem skipan mála er í Danmörku. Önnur Norðurlönd gera ekki í hlutafélagalöggjöf sinni ráð fyrir framkvæmdastjórn, en hins vegar framkvæmdastjórum. Þar sem gert er í lögum ráð fyrir, að fleiri en einn jafnsetta framkvæmdastjóra megi ráða eða auk framkvæmdastjóra geti verið varaframkvæmdastjóri, einn eða fleiri, verður ekki í raun um mikinn mun að ræða frá hinu danska fyrirkomulagi.

Í 2. mgr. er lagt til, að í félagi, þar sem hlutaféð er tíu milljónir króna eða meira, skuli meirihluti stjórnar vera menn, sem ekki eru framkvæmdastjórar í félaginu. Í sambandi við þetta ákvæði skal bent á 1. mgr. 51. gr., þar sem segir, að ekki megi kjósa framkvæmdastjóra félags sem formann félagsstjórnar og gildir sú regla án tillits til upphæðar hlutafjár.

Um 47. gr.

Grein þessi hefur að geyma all miklar breytingar frá gildandi lögum.

Þeim skilyrðum gildandi laga, að stjórnarmaður skuli vera lögráða og fjár síns ráðandi er haldið.

Lagt er til, að því skilyrði gildandi laga, að stjórnarmenn skuli eiga hlut í félaginu, verði sleppt. Skilyrði þessu hefur, líkt og skilyrði gildandi laga um framlög stofnenda, upphaflega verið ætlað að leggja áherslu á ábyrgð stjórnarmanna, en hefur í raun ekki skipt miklu máli og trúlega leitt til málamynda hlutareignar í mörgum tilfellum.

Í núgildandi lögum er það skilyrði sett, að stjórnarmenn skuli fullnægja lög-mæltum skilyrðum til þess að reka í sínu nafni þá atvinnu, sem félagið rekur eða ætlar að reka og til þess að mega eiga þær eignir, sem félagið á eða ætlar að eignast. Það er því vísað til þeirra skilyrða, sem sérlög um viðkomandi atvinnugrein setja rétti einstaklinga til að mega stunda hana. Ákvæði þetta er hliðstætt ákvæði gildandi laga um stofnendur og til nánari skýringar á því skal vísað til athugasemda við 3. gr. frumvarpsins. Með sömu rökum og þar koma fram er lagt til, að skilyrði þetta verði fellt niður. Þótt þessi almenna vísiregla, sem að framan er lýst, sé felld niður, haldast að sjálfsögðu þau ákvæði sérlaga um einstakar atvinnugreinar, sem gera sérstök hæfisskilyrði til stjórnarmanna í hlutafélögum, ef þau vilja öðlast rétt til að reka viðkomandi starfsemi. Má sem dæmi um slík ákvæði nefna 5. gr. laga nr. 41/1968, um verslunaratvinnu. Með breytingu þessari þurfa stjórnarmenn hins vegar ekki að uppfylla skilyrði sérlaga til að reka viðkomandi atvinnustarfsemi í eigin nafni, enda er sú regla allt of ströng. Hæfisskilyrði þau, er sérlög setja einstaklingum þeim, sem rétt vilja öðlast til að reka viðkomandi starfsemi, eru mun meiri en kröfur þær, er sömu lög gera til stjórnarmanna í hlutafélögum, sem sömu starfsemi hyggjast stunda. Þess ber þó að geta, að í þeim tilfellum, þar sem sérlög hafa sérstök ákvæði um skilyrði stjórnarmanna hlutafélags, eru slík ákvæði tæmandi, þannig að ekki reynir á ofanefnda vísireglu um einstaklingskilyrðin.

Ennfremur haldast ákvæði í lögum, er setja sérstök skilyrði, þ. á m. skilyrði varðandi stjórnendur, fyrir því, að hlutafélög eða aðrir aðilar geti öðlast tiltekin réttindi. Sem dæmi um slík ákvæði má nefna skilyrði í 1. gr. laga nr. 19/1966, um eignarrétt og afnotarétt fasteigna. Hins vegar verður sú breyting frá því, sem nú gildir, að því er eignir varðar, að stjórnarmenn í hlutafélagi þurfa ekki að fullnægja skilyrðum laga til að eiga sem einstaklingar þær eignir, sem félagið á eða ætlar að eignast og gildir því hér hið sama og um rétt til að reka atvinnustarfsemi, sem sérlög fjalla um, sbr. hér að framan.

Í 1. mgr. er það nýmæli, að stjórnarmenn og framkvæmdastjórar mega ekki hafa hlotið dóm fyrir refsiverðan verknað, slíkan sem um ræðir í 1. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga.

Í 2. mgr. er lagt til, að sú almenna regla verði sett um búsetu, að framkvæmdastjóri og meirihluti stjórnarmanna skuli vera búsettir hér á landi. Búsetuskilyrði ræðst samkvæmt gildandi lögum af ákvæðum sérlaga um hinar einstöku atvinnugreinar, sbr. hér að framan. Það er því ekki um að ræða neina almenna reglu í þessum efnunum, enda ýmsar atvinnugreinar, einkum á sviði þjónustustarfsemi, ekki háðar sérstökum lögum. Ennfremur verður ekki lengur vísað beint til skilyrða þeirra, er sérlög um atvinnustarfsemi setja, ef frumvarp þetta verður að lögum. Það er því nauðsynlegt að setja almenna reglu um lágmarkskröfur um jafn mikilvægt atriði og búsetu, er gildi um öll íslensk hlutafélög. Ríkari kröfur í sérlögum hér að lútandi haldast, en um vægari kröfur, en hér er kveðið á um, verður ekki að ræða.

Um 48. gr.

Grein þessi er nýmæli. Í greininni er mælt fyrir um skyldu stjórnarmanna og framkvæmdastjóra til að gefa stjórn skýrslu um hlutabréfaeign sína í félaginu eða félögum innan sömu samstæðu, þegar þeir taka sæti í stjórn eða við

stöðu framkvæmdastjóra. Skýrslur skal ennfremur gefa um síðari kaup þeirra og sölu á slíkum hlutabréfum.

Ástæðan til þessa ákvæðis er sú, að stjórnarmenn og framkvæmdastjórar hafa vegna stöðu sinnar algera sérstöðu um öflun upplýsinga og þar með tækifæri varðandi kaup eða sölu hlutabréfa á tímum, þegar vænta má verðhækkunar eða verðfalls. Hagnýti stjórnarmenn eða framkvæmdastjórar sér hinar sérstöku upplýsingar, sem þeir hafa aðgang að vegna stöðu sinnar, til þess að afla sér ágóða eða komast hjá tapi með kaupum eða sölu hlutabréfa, mun slík háttsemi yfirleitt ótilhlýðileg gagnvart viðsemjanda og samningur því ógildur eða ógildanlegur samkvæmt almennum reglum samningsréttar. Eigi að síður er full ástæða til að stuðla að sem mestu eftirliti með kaupum og sölu stjórnarmanna og framkvæmdastjóra á hlutabréfum og er regla sú, er hér um ræðir, hugsuð sem liður í því.

Í lok greinarinnar er kveðið á um, að skýrslur um hlutabréfaeign stjórnarmanna og framkvæmdastjóra svo og um kaup og sölu þeirra á slíkum bréfum skuli fara í sérstaka bók. Bók þessi verði til afnota og upplýsinga fyrir stjórn félags, fulltrúanefnd og endurskoðendur en ekki aðra.

Um 49. gr.

Í þessari grein eru settar nýjar og fyllri reglur um starfssvið félagsstjórnar og framkvæmdastjóra almenn og um skyldur þeirra og heimildir.

Í 1. mgr. er svo mælt fyrir, að félagsstjórn fari með málefni félagsins og skuli annast um, að skipulag félags og starfsemi sé jafnan í réttu og góðu horfi. Regla þessi er áþekk hinni almennu reglu gildandi laga um hlutverk félagsstjórnar, sem er að finna í 1. málsl. 2. mgr. 32. gr. laganna. Í þessum efnunum er þó gert ráð fyrir þeirri breytingu, að hluttaka framkvæmdastjóra í stjórn félags og þar með ábyrgð hans að því leyti verði lögfest. Framangreind meginregla um hlutverk félagsstjórnar á því einungis við að fullu, ef framkvæmdastjóri hefur ekki verið ráðinn. Ef framkvæmdastjóri hefur verið ráðinn, fer félagsstjórn ásamt honum með stjórn félags. Það, sem hér er lagt til, að lögfest verði, er í fyrsta lagi, að greint sé á milli stjórnar á málefnum félagsins almenn og stjórnar hins daglega rekstrar, sbr. 2. mgr., og í öðru lagi, að félagsstjórn og framkvæmdastjóri fari saman með hina almennu stjórn, en framkvæmdastjóri annist stjórn hins daglega rekstrar og lúti í þeim efnunum fyrirmælum og eftirliti félagsstjórnar. Það er því ekki gert ráð fyrir, að framkvæmdastjóri verði í öllum störfum sínum undir félagsstjórn gefinn svo sem túlka virðist verða gildandi lög. Hann verður það áfram að því er varðar daglegan rekstur og er það engin breyting frá núgildandi skipan, en jafnframt er ætlunin, að hann fari með stjórn málefna félagsins að öðru leyti ásamt félagsstjórn. Hlutverk framkvæmdastjóra er því tvíþætt samkvæmt frumvarpinu.

Í 2. mgr. er fjallað sérstaklega um stjórn hins daglega rekstrar. Hana annast framkvæmdastjóri, eins og áður segir, og ber honum í þeim efnunum að fara eftir þeirri stefnu og fyrirmælum, sem félagsstjórn hefur gefið. Ekki er gert ráð fyrir neinni yfirstjórn félagsstjórnar á hinum daglega rekstri svo sem er samkvæmt gildandi lögum, sbr. orðalagið í 2. mgr. 32. gr. laganna „hefir umsjón með rekstri atvinnunar“. Orðalag þetta er óljóst og getur valdið vafa um, hvernig ábyrgð félagsstjórnar annars vegar og framkvæmdastjóra hins vegar sé farið. Í stað þessa er lagt til, að framkvæmdastjóri lúti félagsstjórn varðandi stjórn daglegs rekstrar þannig, að mælt sé fyrir um skyldu hans til að fara eftir þeirri stefnu og fyrirmælum, sem félagsstjórn hefur gefið.

Ekki er tilgreint, hvað falli undir daglegan rekstur. Því efni verður að hafa hliðsjón af eðli starfseminnar og umfangi svo og venjum á viðkomandi sviði. Sú almenna greining er þó gerð, að ráðstafanir, sem eru óvenjulegar eða mikilsháttar falla ekki undir hinn daglega rekstur. Slíkar ráðstafanir getur framkvæmdastjóri aðeins gert samkvæmt sérstakri heimild félagsstjórnar. Sú tilslökun er þó gerð, að framkvæmdastjóri þarf ekki fyrirfram heimild stjórnar, ef verulegt óhagræði staf-

aði af því fyrir starfsemi félagsins að biða ákvarðana stjórnar. Félagsstjórn skal tafarlaust tilkynnt um slíkar ráðstafanir.

Í gildandi lög skortir skýr ákvæði, er kveða á um skiptingu hlutverka og valds félagsstjórnar annars vegar og framkvæmdastjóra hins vegar varðandi umsjón og eftirlit með bókhaldi og stjórn fjármuna félagsins. Í 3. mgr. er því lagt til, að settar verði reglur um þetta og er aðalábyrgðin þar lögð á framkvæmdastjóra, en eftirlitsskylda skal hvíla á félagsstjórn. Ef enginn framkvæmdastjóri hefur verið ráðinn, hvílir ábyrgð og skylda í þessum efnum algerlega á félagsstjórn.

Í 4. mgr. er lagt til, að kveðið verði sérstaklega á um það, að veiting prókúru-umboðs sé einungis á valdi félagsstjórnar. Ekki er hér um efnisbreytingu að ræða frá gildandi lögum.

Um 50. gr.

Grein þessi er nýmæli. Ástæðurnar til þeirrar skyldu móðurfélags, sem mælt er fyrir um í fyrri másl. greinarinnar, að tilkynna stjórn dótturfélags um myndun samstæðu hlutafélaga, eru sumpart þeir almennu hagsmunir dótturfélags að fá vitneskju um, að móðurfélagið hafi náð yfirráðum yfir því og sumpart þær sérstöku skyldur, sem samstæðumyndun hefur í för með sér fyrir dótturfélagið, sbr. t. d. 98. gr. og 1. mgr. 110. gr. frumvarpsins.

Í síðari málslið greinarinnar er sú skylda lögð á stjórn dótturfélags að gefa móðurfélaginu allar þær upplýsingar, sem nauðsynlegar eru varðandi mat á fjárhagsstöðu samstæðunnar og starfsemi hennar. Upplýsingaskylda um þessi efni verður m. a. að skoða með hliðsjón af ákvæðum 102. gr. frumvarpsins um samstæðureikning. Upplýsingaskylda þessi er almenn í þeim skilningi, að hún er ekki bundinn við þann tíma, er samstæðumyndunin fer fram.

Um 51. gr.

Í þessari grein er fjallað um skipulag og starfshætti félagsstjórnar. Gildandi lög hafa ekki að geyma ákvæði um þetta efni.

Með ákvæðum 1. mgr. er gert ráð fyrir, að í öllum hlutafélögum verði sérstakur formaður félagsstjórnar. Félagsstjórnin kys formann. Í síðasta másl. 1. mgr. er lagt bann við að kjósa framkvæmdastjóra félags sem formann. Bann þetta gildir án tillits til upphæðar hlutafjár. Regla 2. mgr. 46. gr. um, að meirihluti stjórnar skuli vera menn, sem ekki eru framkvæmdastjórar í félaginu, miðast hins vegar við það, að hlutaféð sé 10 milljónir króna eða meira. Ástæðan til þessarar reglu, að sami maður megi ekki samtímis gegna stöðu framkvæmdastjóra og stjórnarformanns, er sú, að félagsstjórn er að verulegu leyti eftirlitsaðili með störfum framkvæmdastjóra og því óeðlilegt og óhæft, að sá, er eftirlit skal haft með, stjórni störfum hennar.

Í 2. og 3. mgr. eru ákvæði um stjórnarfundum og eru þau í samræmi við þær venjur, sem oftast er fylgt í þessum efnun. Formaður skal annast fundarboðun og ber ábyrgð á henni. Mælt er fyrir um rétt framkvæmdastjóra til þess að sitja stjórnarfundum, þótt ekki sé hann stjórnarmaður, með umræðu- og tillögurétti, þó með þeim fyrirvara, að félagsstjórn getur ákveðið annað í einstökum tilvikum og eru þá höfð í huga mál, er varða stöðu og ráðstafanir framkvæmdastjóra.

Ákvæði síðari másl. 3. mgr., um rétt til þess að fá sérálit bókuð í gerðabók stjórnarfundar, gera einstökum stjórnarmönnum og framkvæmdastjórum mögulegt að firra sig væntanlegri meðábyrgð á töku ákvörðunar.

Um 52. gr.

Í grein þessari, sem er nýmæli, eru ákvæði um, hvenær félagsstjórn er ákvörðunarbær, og þann meirihluta atkvæða, sem þarf til samþykkis mála á stjórnarfundum.

Félagsstjórn er ákvörðunarbær, þegar meirihluti stjórnarmanna sækir fund, svo framarlega sem ekki eru gerðar strangari kröfur í samþykktum félags. Áður en ákvörðun er tekin, verða þó allir stjórnarmenn að hafa átt kost á því að fjalla

um málið, sem hefur það í för með sér að boða verður alla stjórnarmenn til fundar með hæfilegum fyrirvara. Fyrirvarinn ræðst þó af atvikum hverju sinni, m. a. nauðsyn þess, að taka ákvörðun fljótt.

Ákvæði 2. mgr. um, að einfaldur meirihluti atkvæða ráði úrslitum á stjórnarfundum, nema samþykktir kveði á um annað, mun í samræmi við það, sem tíðkast í framkvæmd. Heimilt er að ákveða í samþykktum, að atkvæði formanns ráði úrslitum, ef atkvæði eru jöfn. Hafi samþykktir ekki að geyma ákvæði um úrslitaatkvæði formanns, nær tillaga ekki samþykki, þegar atkvæði standa jöfn. Ekki þykir heppilegt að hafa ákvæði um, að hlutkesti skuli ráða, þegar atkvæði eru jöfn, nema um sé að ræða kjör, sbr. 1. mgr. 51. gr.

Um 53. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Greinin fjallar um vanhæfi stjórnarmanns eða framkvæmdastjóra til þess að taka þátt í meðferð mála um tiltekin atriði milli félagsins og þeirra eða milli félagsins og þriðja manns.

Vanhæfisreglur þessar eru takmarkaðar við meðferð mála um samningsgerð og um málshöfðun af hálfu félagsins, enda eru það einkum ákvarðanir um þessi efni, sem valdið geta hagsmunaárekstrum þannig, að nauðsynlegt reynist að koma í veg fyrir þátttöku í málsmeðferð með vanhæfisákvæðum. Utan vanhæfisreglnanna geta því ýmis tilvik fallið, sem snerta hagsmuni stjórnarmanna eða framkvæmdastjóra. Mjög viðtækar reglur af þessu tagi eru hins vegar ónauðsynlegar og óheppilegar og því er valin sú leið að binda þær við meðferð þeirra mála, er mestu skipta.

Ákvæði greinarinnar um bann við þátttöku í meðferð mála um samningsgerð og málshöfðun gilda skilorðslaust, þegar um er að ræða samningsgerð milli félagsins og stjórnarmanns eða framkvæmdastjóra eða málshöfðun félagsins gegn þeim. Sé hins vegar um að ræða meðferð mála um samningsgerð milli félagsins og þriðja manns eða málshöfðun gegn þriðja manni, er stjórnarmanni eða framkvæmdastjóra því aðeins óheimilt að taka þátt í meðferð máls, að þeir hafi þar verulegra hagsmuna að gæta, er kynnu að fara í bága við hagsmuni félagsins. Í þessum tilvikum ræðst það því af atvikum, hvort um slíka hagsmunaárekstra er að ræða, að þátttaka í málsmeðferð skuli óheimil.

Að því er varðar meðferð mála um málshöfðun er rétt að geta þess, að greinin tekur aðeins til málshöfðunar af hálfu félagsins en ekki málshöfðun gegn því.

Um 54. gr.

Í þessari grein, sem er nýmæli, er lagt til, að heimilt verði að hafa fulltrúanefnd í hlutafélögum.

Fulltrúanefndir þekkjast víða, m. a. á Norðurlöndum, en mjög misjafnt er eftir löndum, hversu algengt þetta form er. Í Svíþjóð eru ekki fulltrúanefndir og í Danmörku hafa þær ekki miklu hlutverki að gegna. Vegur fulltrúanefnda er hins vegar meiri í Noregi og Finnlandi og skipa þær þar all mikilvægan sess í skipulagi hlutafélaga. Það sem einkum mælir á móti fulltrúanefndum er, að valda- og ábyrgðarskipting í hlutafélögum kann við það að verða óskýr og komið getur til árekstra milli félagsstjórnar og fulltrúanefndar, félagi til tjóns. Kostir við slíka nefnd eru hins vegar ýmsir. Í hlutafélögum, þar sem hluthafar eru margir og smáir, getur verið mjög heppilegt að hafa fulltrúanefnd, er starfar sem fastanefnd hluthafa og getur komið á framfæri óskum og hagsmunamálum þeirra. Ef áhugi er á, að starfsmenn eigi fulltrúa í fulltrúanefnd og taki með því þátt í stjórn félags, eru samkvæmt 3. másl. 1. mgr. greinarinnar möguleikar til að koma slíku við með ákvæðum í samþykktum.

Með tilliti til þeirra kosta, sem geta fylgt því að hafa fulltrúanefnd og að nokkru er lýst hér að framan, þykir rétt að leggja til, að hlutafélögum verði heimilt að koma slíkum nefndum á fót.

Samkvæmt 1. mgr. má því ákveða í félagssamþykktum, að auk félagsstjórnar skuli vera fulltrúanefnd. Ekki er því mælt fyrir um neina skyldu til að kjósa fulltrúanefnd, heldur er það látið ráðast af ákvæðum samþykktu.

Kjör fulltrúanefndar heyrir undir hluthafafund sem aðalregla, en ákveða má í samþykktum, að einn eða fleiri fulltrúanefndarmenn skuli tilnefndir með öðrum hætti. Þó skal meirihluti þeirra ætíð kjörinn af hluthafafundi. Er þetta hliðstætt reglu þeirri, sem lagt er til í 2. mgr. 44. gr. að sett verði um kjör og tilnefningu stjórnar.

Samkvæmt 2. mgr. skulu minnst fimm menn eiga sæti í fulltrúanefnd. Framkvæmdastjórar og stjórnarmenn mega ekki vera í fulltrúanefnd. Sama gildir um varamenn stjórnarmanna, sbr. 4. mgr. 44. gr. frumvarpsins. Samkvæmt 1. mgr. 80. gr. frumvarpsins má endurskoðandi hlutafélags ekki vera í fulltrúanefnd þess. Um skilyrði til þess að geta verið í fulltrúanefnd gilda sömu reglur og um stjórnarmenn, þar sem 4. mgr. vísar til þeirra ákvæða, sem um stjórnarmenn gilda.

Í 3. mgr. er fjallað um hlutverk fulltrúanefndar. Felst það í því að hafa eftirlit með því, hvernig félagstjórn og framkvæmdastjóri ráða málum félagsins. Í samræmi við þetta hlutverk er fulltrúanefnd samkvæmt 65. gr. frumvarpsins veitt heimild til að krefjast aukafundar. Auk þess að vera eftirlitsaðili skal fulltrúanefnd láta aðalfundi í té umsögn um, hvort samþykkja beri ársreikninga félagsins og tillögu stjórnar um ráðstöfun hagnaðar. Lengra nær verksvið fulltrúanefndar ekki samkvæmt beinum ákvæðum greinarinnar. Hins vegar veitir greinin heimild til þess að ákveða verksvið fulltrúanefndar heldur rýmra, en að framan getur, með ákvæðum í samþykktum og er tæmandi talið, hversu langt má ganga í þeim efnum.

Eftirtalin verkefni má fela fulltrúanefnd með ákvæðum í félagssamþykktum:

- a) Ákveða má, að félagsstjórn skuli, svo sem frekast er kostur, tilkynna fulltrúanefndinni fyrirfram um tilteknar ráðstafanir, sem ekki falla undir hinn daglega rekstur.
- b) Ákveða má, að kjör stjórnar og ákvörðun á þóknun stjórnarmanna sé á valdi fulltrúanefndar.

Ekki er að finna í greininni ákvæði um efni og umfang þeirrar eftirlitsskyldu, sem ætluð er fulltrúanefnd samkvæmt grein þessari. Nánari reglur um það verður að greina í samþykktum, en gæta þarf þess, að með slíkum ákvæðum sé ekki gengið inn á svið, sem lögð eru undir hluthafafund, félagsstjórn og framkvæmdastjóra samkvæmt ákvæðum frumvarpsins.

Í 4. mgr. er kveðið svo á, að tiltekin ákvæði frumvarpsins um félagsstjórn og stjórnarmenn skuli gilda um fulltrúanefndarmenn, eftir því sem við á.

Um 55. gr.

Grein þessi fjallar um rétt til þess að rita firma hlutafélags. Ákvæði greinarinnar eru mun ýtarlegri en ákvæði 32. gr. gildandi laga, er fjalla um hliðstætt efni. Í rétti til ritunar firma felst réttur til þess að koma fram fyrir hönd félags við samninga og aðra löggerninga svo og gagnvart dómstólum og stjórnarvöldum. Ákvæði þessarar greinar verður að skoða með hliðsjón af ákvæðum 58. gr. frumvarpsins, sem fjallar um áhrif þess, þegar sá, sem hefur rétt til ritunar firma eða stöðuumboð sem framkvæmdastjóri, fer út fyrir heimild sína.

Í 1. mgr. greinarinnar kveðið á um þá meginreglu, að félagsstjórn komi fram fyrir hönd félags og riti firma þess.

Í 2. mgr. er stjórn félags veitt heimild til þess að framselja réttinn til þess að rita firma félagsins og er í þeim efnum ekki bundin við stjórnarmenn, svo sem múgildandi lög virðast gera ráð fyrir, heldur getur hún veitt hverjum sem er rétt til þess að rita firma félagsins, svo framarlega sem öðruvísi er ekki ákveðið í samþykktum og hæfisskilyrði eru uppfyllt.

Settar eru reglur um það í 3. mgr. með hvaða hætti takmarka megi ritunarréttinn. Eina takmörkunin á ritunarrétti, sem unnt er að fá skráða, er að fleiri en einn

skuli fara með hann í sameiningu. Það er því ekki unnt að fá skráða takmörkun, sem bindur ritunarréttinn efnislega, t. d. þannig að hann skuli ekki ná til ákveðinna tegunda löggerninga. Félagsstjórn getur gefið fyrirsmæli um, að ritunarrétt megi ekki nota með tilteknum hætti, þótt sú takmörkun fái ekki skráð samkvæmt framan-sögðu, en fráviki frá slíkum fyrirsmælum er hins vegar ekki unnt að halda fram gagnvart grandlausum þriðja manni, sbr. 58. gr. frumvarpsins.

Um 56. gr.

Grein þessi hefur að geyma ákvæði um stöðumboð framkvæmdastjóra. Rétt þykir, að tekið sé fram, að framkvæmdastjóri geti komið fram fyrir hönd félagsins í málum, sem eru innan verksviðs hans samkvæmt ákvæðum 49. gr. án tillits til þess, hvernig ritunarrétti er háttað í félaginu.

Um 57. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Í greininni er annars vegar lagt til, að lögfest verði sú meginregla, að félagsstjórn, framkvæmdastjóra og öðrum þeim, er heimild hafa til þess að koma fyrir hönd félagsins, beri að gæta hagsmuna allra hluthafa félags innan marka frumvarpsins og hins vegar er lagt til, að settar verði reglur um það, hvernig fyrrnefndir aðilar skuli bera sig varðandi framkvæmd ákvarðana hluthafafundar eða annarra stjórnaraðila félags, ef ákvarðanirnar eru ógildar sökum þess, að þær brjóta í bága við lög eða félagssamþykktir.

Fyrri reglan er orðuð í 1. mgr. og er svo mælt fyrir, að félagsstjórn, framkvæmdastjóri eða aðrir þeir, er hafa heimild til að koma fram fyrir hönd félagsins, megi ekki gera neinar þær ráðstafanir, sem bersýnilega eru fallnar til þess að afla ákveðnum hluthöfum eða öðrum ótilhlýðilegra hagsmuna á kostnað annarra hluthafa eða félagsins. Hliðstætt ákvæði um hluthafafund er að finna í 75. gr. frumvarpsins. Þótt telja megi, að meginreglu um þetta sé unnt að leiða af almennum grundvallarreglum félagaréttar, þykir samt sem áður rétt að leggja til, að slík regla verði lögfest.

Kveðið er á um síðari regluna í 2. mgr. greinarinnar og samkvæmt henni mega félagsstjórn og framkvæmdastjóri ekki framfylgja ákvörðunum hluthafafundar eða annarra stjórnaraðila félagsins, ef ákvarðanirnar eru ógildar vegna þess, að þær brjóta í bága við lög eða félagssamþykktir. Í þessu sambandi verður að hafa í huga ákvæði 76. gr. frumvarpsins um, að ákvarðanir hluthafafundar, með ýmsum undantekningum þó, sem teknar hafa verið með ólögumætum hætti eða brjóta í bága við ákvæði frumvarpsins eða félagssamþykktir, öðlist samt sem áður gildi, ef mál til ógildingar er ekki höfðað innan tilskilins frests.

Um 58. gr.

Greinin fjallar um gildi löggerninga, þegar svo er ástatt, að sá, sem kemur fram fyrir hönd félagsins skv. ákvæðum 55. og 56. gr., hefur farið út fyrir heimild sína. Löggerningur, sem gerður er við slíkar aðstæður, er óskuldbindandi fyrir félagið, ef viðsemjandinn vissi eða mátti vita um heimildarskortinn.

Um 59. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Þeirri reglu er fylgt, að sá aðili, er kýs eða ræður menn til þeirra starfa í þágu hlutafélags, er upp eru talin í greininni, ákveði jafnframt laun þeirra og starfskjör.

Um IX. KAFLA

Í þessum kafla (60.—76. gr.) eru mörg mikilvæg nýmæli og breytingar frá gildandi lögum.

Ýmiss ákvæði kaflans miða að því að auka eða afmarka réttindi hinna einstöku hluthafa. Í því sambandi má benda á 61. gr. (réttur hluthafa til að láta umboðsmann sækja fund og sækja fund ásamt ráðgjafa), 71. gr. (réttur til að krefjast upplýsinga á hluthafafundi), 1. mgr. 74. gr. (breytingar á samþykktum, sem samþykki allra hluthafa þarf til), 75. gr. (skorður settar við misbeitingu meirihluta hluthafa á valdi sínu) og 76. gr. (auknir möguleikar til málshöfðunar á hendur félagsstjórn til ógildingar á ákvörðunum hluthafafunda).

Í 2. mgr. 64. gr. og 65. gr. eru ákvæði, sem eiga að tryggja minnihluta hluthafa ákveðna vernd, en mikilvægustu reglurnar um vernd minnihlutans eru hins vegar í öðrum köflum frumvarpsins.

Gildandi lög eru fáorð um boðun til hluthafafunda, fundarboð, dagskrá, stjórn fundanna o. þ. h. og er því lagt til, að all ýtarlegar reglur verði settar um þessi efni, sbr. 67.—70. gr.

Af mikilsverðum nýmælum og breytingum að öðru leyti í þessum kafla skal sérstaklega bent á 62. gr. (atkvæðisréttur), 64. gr. (aðalfundur), 66. gr. (réttur hluthafa til að fá ákveðið mál tekið fyrir á hluthafafundi), 73. og 74. gr. (breytingar á félagssamþykktum).

Um 60. gr.

Í 1. mgr. er tekið upp óbreytt ákvæði 1. mgr. 30. gr. gildandi laga um vald hluthafafundar. Hluthafafundir fara með æðsta vald í málefnum hlutafélags með þeim hætti, sem lög og samþykktir þess ákveða. Þeir eru annað hvort aðalfundir, sbr. 64. gr., eða aukafundir, sbr. 65. gr.

Í 2. mgr. er mælt svo fyrir, að hluthafar fari með ákvörðunarvald sitt í málefnum félags á hluthafafundum. Hluthafar fara því með æðsta vald í málefnum hlutafélags með þátttöku í fundum þessum. Hluthafafundir eru jafnframt eini vettvangurinn, þar sem hluthafar geta beitt ákvörðunarvaldi sínu. Þeir hafa því ekki lagalega rétt til þess að hafa áhrif á starfsemi félagsins með því að snúa sér til stjórnar eða framkvæmdastjóra með fyrirnáli utan hluthafafunda. Ákvæði þetta er því þó ekki til fyrirstöðu, að einstakir hluthafar eða minnihluti hluthafa fari með tiltekna heimildir utan hluthafafunda, sbr. t. d. 66. gr., 67. gr., 2. málsl. 2. mgr. 77. gr., 1. mgr. 90. gr., 2. mgr. 131. gr.

Að því er varðar ofanefnda meginreglu um æðsta vald í málefnum hlutafélags gildir hún, sé ekki í lögum ákveðið eða gert ráð fyrir, að vald skuli að öllu leyti vera í höndum annars stjórnaraðila félags.

Í 3. mgr. er veitt heimild til þess að ákveða í samþykktum, að hluthafi verði að tilkynna þátttöku sína í hluthafafundi innan ákveðins tíma fyrir fund, ef hann vill tryggja sér rétt til fundarsetu. Þau takmörk eru þó sett fyrir tilkynningafresti þessum, að fyrr má hann ekki renna út, en þrjár sólarhringar eru til fundar. Ákvæði þessu er ætlað að veita stjórn möguleika á hæfilegum tíma fyrir hluthafafund til undirbúnings hans.

Um 61. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Í greininni er annars vegar lagt til, að hluthöfum verði heimilt að láta umboðsmenn sækja hluthafafundi fyrir sína hönd og hins vegar, að hluthafar megi sækja fundi ásamt ráðgjafa.

Þótt í reynd tíðkist að líkindum talsvert, að hluthafar hafi rétt til þess að láta umboðsmenn sækja fundi, er þó ávallt unnt að takmarka eða afnema slíkan rétt með ákvæðum í félagssamþykktum. Því þykir nauðsynlegt að kveða á um þennan rétt hluthöfum til handa í frumvarpinu. Í þessu sambandi ber, eins og áður, að líta

á lögákvæðna umboðsmenn hluthafa, svo sem lógráðamenn, stjórnendur opinberra stofnana eða stjórnarmenn og framkvæmdastjóra annarra hlutafélaga, sem hluthafa en ekki sem umboðsmenn. Engar skorður eru settar við vali hluthafa á umboðsmönnum svo sem skilyrði um, að þeir verði að vera úr hópi annarra hluthafa, enda eru slíkar takmarkanir óheppilegar og geta gert þennan rétt lítills virði. Því hefur stefnan víðast verið sú að hverfa frá takmörkunum í þessum efnum, þar sem þær hafa verið í gildi, og taka upp frjálst umboðsmannaval. Telja má víst, að hluthöfum sé oft nauðsyn á sérfræðilegri ráðgjöf við að halda fram sjónarmiðum sínum á hluthafafundum og því er lagt til, að þeim verði tryggður réttur til slíks í frumvarpinu.

Rétt hluthafa til þess að sækja fund ásamt ráðgjafa verður ekki unnt að skerða með ákvæðum í samþykktum frekar en rétt til að láta umboðsmann sækja fund, ef frumvarp þetta verður að lögum.

Í 2. mgr. eru settar reglur um form umboðs og skorður reistar við gildistíma þess.

Um 62. gr.

Í grein þessari eru ýmiss nýmæli um atkvæðisrétt í hlutafélögum.

Eins og verið hefur er aðalreglan sú, að hluthafar hafa atkvæðisrétt í réttu hlutfalli við hlutfjárreign sína. Ennfremur er aðalregla, að atkvæðisréttur fylgi hlutum. Frá fyrri reglunni er heimilt að víkja með ákvæðum í félagssamþykktum og eru í 1. mgr. greinarinnar settar reglur um þau frávik. Er þar veitt heimild til að ákveða í samþykktum, að tilteknir hlutir skuli hafa aukið atkvæðagildi, en þau takmörk eru þó sett, að atkvæðagildi þeirra má ekki vera meira en tífalt atkvæðagildi annars jafnhás hlutar eða hlutfjárupphæðar. Hlutafélögum er þannig veitt all mikið svigrúm til þess að víkja frá ofanefndri meginreglu um atkvæðisréttinn. Nauðsynlegt er þó að setja takmörk fyrir því, hve mikill munur má vera á atkvæðagildi hluta, þar sem óheftir möguleikar til útgáfu hluta með aukið atkvæðagildi, geta leitt til misnotkunar í þeim tilfellum, þegar stjórn á félagi er komin í hendur aðila, sem með víðtækri notkun hluta með aukið atkvæðagildi hafa hagnýtt sér viðkomandi félög í skjóli valdaaðstöðu, sem ekki er í samræmi við fjárhagslega áhættu þeirra.

Í 2. mgr., sem er nýmæli, er veitt heimild til að kveða svo á í samþykktum, að hluthafi, sem eignast hefur hluti með framsali, geti ekki farið með atkvæðisrétt fyrir þá, fyrr en eftir ákveðinn tíma. Tími þessi má þó ekki vera lengri en þrjú mánuðir, eftir að hluthafinn hefur verið skráður í hlutaskrá eða tilkynnt og fært sönnur á eign sína að hlut. Regla þessi getur því aðeins gilt, að um sé að ræða frjálst framsal inter vivos, þ. e. a. s. á ekki við um eigendaskipti fyrir erfð eða við aðför.

Ákvæði 3. mgr. um, að hlutir dótturfélags í móðurfélagi njóti ekki atkvæðisréttar, er nýmæli. Ennfremur er í 3. mgr. sú breyting frá gildandi lögum, sbr. þó 7. gr. laga nr. 26/1973, að lagt er til, að eigin hlutir félags skuli ekki njóta atkvæðisréttar. Samkvæmt gildandi lögum fylgir atkvæðisréttur þeim hlutum í félaginu, sem það á sjálft og fer félagsstjórn yfirleitt með atkvæðisrétt fyrir slíka hluti. Sú skipan er mjög óheppileg og getur leitt til óeðlilega mikils valds stjórnar, enda er víðast hvar í löggjöf um hlutafélög bann við atkvæðisrétti fyrir eigin hlutabréf jafnframt því, sem slíkri hlutabréfaeign eru yfirleitt miklar skorður settar eins og vikið er að í athugasemdum við 43. gr.

Ákvæði 4. mgr., um bann við þátttöku hluthafa í atkvæðagreiðslu um tiltekin málefni, þar sem þeir hafa sérstakra hagsmuna að gæta, er nýmæli. Bannið nær aðeins til atkvæðagreiðslunnar og er ekkert því til fyrirstöðu, að viðkomandi hluthafi taki þátt í meðferð máls.

Rétt er að vekja athygli á, að gert er ráð fyrir, að sú regla 31. gr. gildandi laga, sbr. lög nr. 59/1957, að enginn hluthafi geti farið með meira en $\frac{1}{3}$ samanlagðra atkvæða í félaginu nema eigendur hlutabréfanna séu ríkið eða ríkisstofnanir, sveitar-

félög, stofnanir þeirra eða samvinnufélög, verði felld niður. Ákvæðið var upphaflega sett í þeim tilgangi að sporna við óeðlilegu valdi einstakra fésterkra aðila og auka áhrif hinna, sem minni getu hafa til fjárframlaga. Ekki sýnist ástæða til að halda í þetta ákvæði, enda hefur það verið veikt mjög með því að undanþiggja ofanefnda aðila. Einnig ber á það að líta, að í frumvarpinu er gert ráð fyrir stórauðkinni vernd fyrir minnihluta hluthafa, sem ætti að verða raunhæfari, en gildandi takmörkunarregla um meðferð atkvæðisréttarins.

Um 63. gr.

Grein þessi, sem fjallar um fundarstað hluthafafunda, þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 64. gr.

Í grein þessari eru ákvæði um skyldu til að halda aðalfundi, hvenær þá skuli halda og hvaða málefni bera skal þar upp. Ennfremur eru ákvæði um rétt minnihluta hluthafa til þess á aðalfundi að fá ákvörðunum um tiltekin málefni frestað.

Í greininni eru bæði breytingar og nýmæli frá samsvarandi ákvæðum 30. gr. gildandi laga.

Aðalfund skal halda eftir því, sem félagssamþykktir ákveða, þó ekki sjaldnar en einu sinni á ári. Þau tímatakörk eru ennfremur sett í þessu efni, að aðalfund skal halda aldrei síðar en innan sex mánaða frá lokum hvers reikningsárs, en samkvæmt 9. tl. 6. gr. frumvarpsins skulu í samþykktum vera ákvæði um, hvert skuli vera reikningsár félags og samkvæmt 92. gr. skal það yfirleitt vera tólf mánuðir. Reikningsárið þarf ekki að vera almanaksárið. Á aðalfundi skal leggja fram ársreikninga og skýrslu endurskoðenda. Hér er einungis kveðið á um framlagningarskyldu á fundinum á þessum gögnum, en hafa ber í huga, að samkvæmt 4. mgr. 68. gr. skulu þau lögð fram hluthöfum til sýnis á skrifstofu félagsins viku fyrir fund og samtímis send sérhverjum skráðum hluthafa, sem um það hefur beðið.

Í 2. mgr. eru talin upp þau mál, sem taka skal ákvörðun um á aðalfundi. Auk staðfestingar efnahags- og rekstursreiknings og ráðstöfun hagnaðar eða meðferðar taps er þar um að ræða önnur þau mál, er heyrir undir aðalfund samkvæmt félags-samþykktum. Í þessu sambandi skal minnt á 8. tl. 6. gr., sbr. og athugasemdir við hann, sem mælir fyrir um skyldu til þess að tilgreina í samþykktum, hvaða mál skuli leggja fyrir aðalfund. Það ræðst því af efni félagssamþykktá, hvaða mál önnur skuli tekin til meðferðar á aðalfundi.

Í 3. mgr. er nýmæli, sem veitir minnihluta hluthafa rétt til þess að krefjast frestunar á afgreiðslu aðalfundar á tilteknum málum. Mál þau, sem þarna er um að ræða, eru mikilvæg og frestur kann að reynast nauðsynlegur til þess að fá þau betur upplýst. Ákvæði þetta er einn liður í því að auka vernd minnihluta í hlutafélögum.

Um 65. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 2. og 3. málsl. 2. mgr. 30. gr. gildandi laga.

Öbreytt er sú aðalregla, að félagsstjórn getur, hvenær sem henni þykir þess þörf, boðað til aukafundar. Í grein þessari er því hins vegar bætt við, að fulltrúanefnd skuli ennfremur hafa rétt til að ákveða að halda aukafund, sé um slíka nefnd að ræða. Fulltrúanefnd boðar á hinn bóginn ekki til aukafunda, sbr. 1. mgr. 67. gr., sem felur félagsstjórn það hlutverk.

Í gildandi lögum er mælt fyrir um skyldu stjórnar til þess að boða til aukafundar, ef hluthafar, sem ráða yfir fimmungi hlutafjár, nema öðruvísi segi í samþykktum, krefjast þess skriflega og greina fundarefni. Réttur þessi er í greininni rýmkaður á þann veg, að nægilegt er til þess, að skylt verði að halda aukafund, að hluthafar, sem ráða yfir 1/10 hlutafjárins, krefjist þess, enda sé ekki lægra mark

ákveðið í félagssamþykktum. Nýmæli er í greininni, að kjörnum endurskoðendum félags er veittur sami réttur og ofan nefndum minnihluta hluthafa til þess að krefjast aukafundar. Frestur sá, sem stjórn er veittur til að boða til aukafundar samkvæmt kröfu minnihluta hluthafa eða kjörinna endurskoðenda, er 14 dagar og er það óbreytt frá gildandi lögum.

Um það, hvernig með skuli fara, ef stjórn sinnir ekki skyldu til boðunar funda, er fjallað í 2. mgr. 67. gr.

Um 66. gr.

Í þessari grein, sem er nýmæli, er kveðið á um rétt hluthafa til þess að fá ákveðið mál tekið til meðferðar á hluthafafundi. Skilyrði fyrir þessum rétti hluthafa eru þau, að hann geri skriflega kröfu um það til félagsstjórnar með það miklum fyrirvara, að unnt sé að taka málið á dagskrá fundarins. Varðandi fyrirvara þennan ber að hafa í huga 3. mgr. 68. gr. um, að fundarboð skuli hafa að geyma dagskrá fundarins svo og 1. mgr. 68. gr. og hugsanleg ákvæði félagssamþykktu um boðunarfrest.

Regla þessi um rétt hluthafa til þess að fá ákveðið mál tekið fyrir gildir bæði um aðalfundi og aukafundi.

Um 67. gr.

Í 1. mgr. er mælt svo fyrir, að boðun til hluthafafunda annist félagsstjórn. Þótt tilteknum aðilum sé veittur réttur til að krefjast funda, sbr. 65. gr., hafa þeir aldrei boðunina sjálfa með höndum. Sinni félagsstjórn ekki slíkum kröfum, sem löglega eru fram bornar, verður með að fara samkvæmt 2. mgr. greinar þessarar.

Í gildandi lögum er ákvæði um, að hluthafar sjálfir geti boðað til aukafundar í þeim tilvikum, þegar stjórn félags sinnir ekki skyldu sinni til að efna til slíks fundar samkvæmt kröfu þess minnihluta hluthafa, sem áskilinn er í lögnum. Í 2. mgr. greinar þessarar eru lagðar til breytingar á því, hvernig boðun skuli hagað, þegar félagsstjórn vanrækir boðunarskyldu sína. Ekki er einungis miðað við aukafundi samkvæmt kröfu minnihluta hluthafa, svo sem í gildandi lögum, heldur almennt hluthafafundi, sem halda skal samkvæmt lögum, félagssamþykktum eða ákvörðun hluthafafundar. Vanræki félagsstjórn skyldu sína í þessum efnum, er ráðherra gert skylt að láta boða til fundarins, ef krafa kemur fram um það frá stjórnarmanni, fulltrúanefndarmanni, framkvæmdastjóra, endurskoðanda eða hluthafa. Umboðsmaður ráðherra skal stýra fundum, sem hann hefur þannig boðað til.

Um 68. gr.

Í grein þessari eru ýmiss nýmæli um boðun til hluthafafunda.

Í 1. mgr. er lagt til, að ófrávíkjanlegar reglur verði settar um það, hvenær fundarboðun skuli fara fram. Er þar um að ræða ákvæðið svigrúm á þann veg, að boðun til hluthafafunda getur í fyrsta lagi verið gerð fjórum vikum fyrir fund og sé ekki mælt fyrir um lengri frest í félagssamþykktum, í síðasta lagi viku fyrir fund. Ástæðan til lágmarksfrestsins er sú, að hluthöfum sé tryggt hæfilegt ráðrúm til undirbúnings fyrir fund. Ákvæði um hámarksfrest er talið nauðsynlegt, þar sem boðun með of löngum fyrirvara getur haft óhagræði í för með sér, einkum fyrir nýja hluthafa. Með reglum þessum er leitast við að tryggja hag hluthafanna jafnframt því að veita félagsstjórn möguleika á hæfilegu svigrúmi. Í 1. mgr. eru enn fremur reglur um boðun til framhaldsfundar svo og um fundarboðun, þegar gildi ákvörðunar hluthafafundar er samkvæmt félagssamþykktum háð samþykki tveggja funda. Í frumvarpinu er hvergi gert ráð fyrir því, að gildi ákvörðunar skuli háð samþykki tveggja funda, en hins vegar kunna slík ákvæði að vera í félagssamþykktum og þykir því rétt að hafa ákvæði um fundarboðun í slíkum tilfellum.

Í 2. mgr. er kveðið svo á um, að fundarboðun skuli fara fram með þeim hætti, sem félagssamþykktir ákveða, en samkvæmt 7. tl. 6. gr. frumvarpsins skal greina

í samþykktum, hvernig kveðja skuli saman hluthafafundi. Það er þannig á valdi hlutafélaganna sjálfra samkvæmt ákvæðum þessum að ákveða form fundarboðunar þó með þeim takmörkunum, er greinir í 2. og 3. málsl. 2. mgr., þess efnis, að boðun skal vera skrifleg til þeirra hluthafa, sem þess hafa óskað og skráðir eru í hlutaskrá og opinber, ef hlutabréf hljóða á handhafa.

Samkvæmt 3. mgr. skal greina dagskrá í fundarboði og er það óbreytt frá gildandi lögum. Nýmæli er hins vegar að greina skal í fundarboði meginefni til-lagna til breytinga á samþykktum. Samkvæmt 64. gr. skal ávallt fjalla um þar greind mál á aðalfundi, en allt að einu skal greina þau mál í fundarboði. Ágallar á fundarboðun takmarka hins vegar, að því er þessi mál varðar, ekki ákvörðunar-vald aðalfundar, sbr. 69. gr.

Í 4. mgr. er kveðið á um framlagningu tiltekinna gagna á skrifstofu félags svo og hverjum gögn þessi skulu send. Er hér um nýmæli að ræða.

Um 69. gr.

Í þessari grein, sem er nýmæli, er kveðið á um þá meginreglu, að mál, sem ekki hafa verið greind í dagskrá, er ekki unnt að taka til meðferðar á hluthafa-fundi nema með samþykki allra hluthafa. Ákvæðið um, að hluthafafundur geti orðið ákvörðunarþær, komi samþykki allra hluthafa til, hefur raunhæfa þýðingu í hlutafélögum, þar sem hluthafar eru fáir.

Í greininni eru gerðar tvær undantekningar frá ofan nefndri meginreglu. Í fyrsta lagi er um það að ræða, að aðalfundur getur ávallt afgreitt mál, þótt þess hafi ekki verið getið í dagskrá, ef skylt er að taka það þar til meðferðar samkvæmt lögum eða félagssamþykktum. Um mál þessi er aðallega fjallað í 64. gr. Í öðru lagi er unnt að ákveða að boða til aukafundar til að fjalla um mál, sem ekki hefur verið getið í dagskrá.

Meginregla greinarinnar um, að mála verði að geta í dagskrá, er að sjálfsögðu því ekki til fyrirstöðu, að gerðar séu breytingartillögur við dagskrármál. Ennfremur skal bent á, að einstök ákvæði um réttindi minnihluta hluthafa gera ráð fyrir, að slíkum réttindum sé unnt að beita á hluthafafundum án þess, að það sé greint í fundarboði.

Um 70. gr.

Í þessari grein eru ákvæði um stjórn hluthafafunda, fundarstjóra, fundarritara og fundargerðabækur. Í gildandi lögum er ekki að finna ákvæði um þetta efni.

Kveðið er á um þá meginreglu, að hluthafafundur kjósi fundarstjóra úr hópi hluthafa eða annarra, nema annað sé ákveðið í félagssamþykktum. Ennfremur er lagt til, að skylt verði að kjósa fundarritara og beri fundarstjóra að anuast um, að svo verði gert.

Ákvæði greinar þessarar þarfnast að öðru leyti ekki sérstakra skýringa.

Um 71. gr.

Í gildandi lögum er ekki almenn regla um upplýsingaskyldu félagsstjórnar og framkvæmdastjóra á hluthafafundi. Þar sem hluthafafundur fer með æðsta vald í málefnum félags, verður hins vegar að telja, að hann hafi í skjóli þess valds heimild til þess að krefja félagsstjórn og framkvæmdastjóra á fundinum um þær upplýsingar, sem fundurinn telur þörf á að fá.

Í þessari grein er ekki lagt til, að lögfest verði ofan nefnd regla um almenna upplýsingaskyldu félagsstjórnar og framkvæmdastjóra gagnvart hluthafafundi sem slíkum, þar sem ekki sýnist nein þörf á því. Er hins vegar lagt til, að lögfestur verði réttur handa einstökum hluthöfum til þess að krefja félagsstjórn og framkvæmdastjóra um upplýsingar um tiltekin atriði á hluthafafundi að ákveðnum skil-yrðum uppfylltum. Tilgangurinn með ákvæðum greinarinnar er að veita hinum ein-stöku hluthöfum aukna möguleika til þess að kynna sér málefni félagsins.

Það, sem hluthafi getur samkvæmt greininni kafið félagsstjórn og framkvæmdastjóra á hluthafafundi upplýsinga um, eru málefni, sem skipta máli varðandi mat á reikningum félagsins og stöðu þess að öðru leyti eða áhrif geta haft á afstöðu hluthafa til mála, sem ákvörðun á að taka um á fundinum. Upplýsingar um þessi atriði öll eru þó háðar því, að þær megi veita án tjóns fyrir félagið og er það á valdi félagsstjórnar að meta, hvort svo sé.

Við kann að bera, að upplýsingar, sem skilyrði eru til að láta í té, séu ekki tiltækar á hluthafafundinum, og skal þá samkvæmt 2. mgr. greinarinnar veita hluthöfum innan 14 daga aðgang að skriflegum upplýsingum hjá félaginu og ennfremur skulu þær sendar þeim hluthöfum, er þess hafa óskað.

Um 72. gr.

Í fyrri málslið greinar þessarar er kveðið á um aðalregluna um atkvæðagreiðslu á hluthafafundum, þ. e. a. s. að einfaldur meirihluti atkvæða ráði úrslitum máls á hluthafafundi, nema öðruvísi sé mælt í lögum eða félagssamþykktum. Víða í frumvarpinu eru sérákvæði um tiltekna málaflokka, þar sem krafist er aukins atkvæðamagns, t. d. 73., 74., 112., 124. og 125. gr. og í öðrum tilfellum kunna félagssamþykktir að hafa að geyma kröfur um meira en einfaldan meirihluta atkvæða.

Í síðari málslið greinarinnar er það nýmæli, að hlutkesti skuli ráða úrslitum í þeim tilfellum, þegar atkvæði eru jöfn við kosningar í félaginu. Heimilt er að víkja frá þessari reglu með ákvæðum í félagssamþykktum, og er ekkert því til fyrirstöðu, að ákveðið sé í samþykktum, að atkvæði fundarstjóra ráði úrslitum án tillits til, hvort hann er hluthafi eða ekki. Reglu þessari, að hlutkesti skuli ráða, þegar atkvæði eru jöfn, er einungis ætlað að gilda við kosningar í félaginu, þ. á. m. kosningu fundarstjóra og fundarritara. Við afgreiðslu annarra mála leiðir jöfn atkvæðaskipting til þess, að þau ná ekki fram að ganga.

Um 73. gr.

Í þessari grein er kveðið á um aðalregluna um breytingar á félagssamþykktum. Í 74. gr. er fjallað um undantekningar frá aðalreglu þessarar greinar og er þar í ýmsum tilvikum krafist samhljóða samþykkis allra hluthafa eða samþykkis mjög aukins meirihluta þeirra til breytinga á félagssamþykktum. Um efni það, sem tilgreint er í ofanefndum greinum frumvarpsins, er að nokkru leyti fjallað í 31. gr. gildandi laga. Í ákvæðum frumvarpsins felast þó margvíslegar breytingar og nýmæli frá gildandi lögum.

Í 1. mgr. greinar þessarar er svo kveðið á um, að ákvarðanir um breytingar á félagssamþykktum heyri undir hluthafafund. Undantekningar frá þessari reglu er að finna í 16. og 36. gr. Samkvæmt 16. gr. lætur ráðherra skrá hlutafjárnækkun og breytingu á samþykktum samkvæmt því, þegar reglur greinarinnar um greiðslu hækkunarhluta hafa ekki verið haldnar. Í 36. gr. er stjórn félags heimilað að gera þær breytingar á samþykktum, sem beint leiða af hlutafjárnækkun, þegar hlutafjárnækkun fer fram með þeim hætti, sem kveðið er á um í greininni.

Lagt er til, að sú mikilvæga breyting verði gerð, að upp verði tekin regla um lágmarks meirihluta samþykki við almennar breytingar á félagssamþykktum á þá lund, að ákvörðun um slíkar breytingar nái því aðeins fram að ganga, að hún hljóti samþykki minnst $\frac{2}{3}$ hluta greiddra atkvæða svo og samþykki hluthafa, sem ráða yfir minnst $\frac{2}{3}$ hlutum þess hlutafjár, sem farið er með atkvæði fyrir á hluthafafundi. Með reglum þessum er bæði tekið tillit til hlutdeildar í heildarhlutafé og aukins atkvæðaréttar, sem kann að fylgja ákvæðnum hlutum.

Aðalregla sú, sem hér er fjallað um, felur í sér lágmarkskröfur, sem ekki er unnt að víkja frá með ákvæðum í félagssamþykktum. Á hinn bóginn er unnt með ákvæðum í félagssamþykktum að setja strangari skilyrði en hér um ræðir.

Samþykkt um breyting á samþykktum hlutafélags ber að tilkynna til skráningar þegar í stað og er það í samræmi við ákvæði 14. gr. gildandi laga. Nýmæli er hins vegar, að lagt er til, að kveðið verði á um, að samþykkt um breyting á félagssamþykktum öðlist ekki gildi, fyrr en hún hefur verið skráð.

Um 74. gr.

Í þessari grein er fjallað um undantekningar frá aðalreglu 73. gr. um breytingar á félagssamþykktum. Til þeirra breytinga á félagssamþykktum, sem hér um ræðir, er annað hvort krafist samþykkis allra hluthafa eða mjög aukins meirihluta þeirra.

Í 1. mgr. greinarinnar er fjallað um breytingar á félagssamþykktum, sem varða veigamestu forsendur fyrir þátttöku í hlutafélagi og mikilvægustu réttindi hluthafa. Ákvarðanir um breytingar þessar verða því að hljóta samþykki allra hluthafa til þess að öðlast gildi. Þær breytingar á félagssamþykktum, sem lagt er til, að falli undir þessa ströngu reglu, eru greindar í 1.—3. tl. 1. mgr. Ekki er um að ræða í 1. mgr. neina tæmandi talningu þeirra tilfella, þar sem samþykki allra hluthafa þarf að koma til, svo að ákvörðun verði gild. Hér er einungis fjallað um breytingar á félagssamþykktum, en ljóst er, að samþykki allra hluthafa getur verið nauðsynlegt til þess, að ákvarðanir, sem ekki fela í sér breytingu á félagssamþykktum, en fjalla um hliðstæð efni og greinir í 1.—3. tl. 1. mgr., verði gildar.

Í 2. mgr. er sérregla um þær breytingar á félagssamþykktum, sem skerða rétt hluthafa til arðs eða annarrar greiðslu af eignum félags án þess þó, að 1. tl. 1. mgr. eigi við, þ. e. a. s. skerðingin sé ekki öðrum en hluthöfum til hagsbóta. Ákvörðun um breytingu af þessu tagi verður því aðeins gild, að hluthafar, sem ráða yfir meiru en 9/10 hlutum þess hlutafjár, sem farið er með atkvæði fyrir á hluthafafundi, gjaldi henni jákvæði. Ákvæði þetta er liður í því að auka vernd minnihluta í hlutafélögum og verður að skoða það með hliðsjón af 2. mgr. 107. gr., sem tryggir minnihluta, sem samanlagt á minnst einn tíunda hluta hlutafjárins, rétt til að krefjast ákveðins lágmarks arðs.

Í 3. mgr. er svo kveðið á um, að ákvörðun um breyting á félagssamþykktum, sem raskar réttarsambandinu milli hluthafa, verði því aðeins gild, að þeir hluthafar, sem sæta eiga réttarskerðingu, gjaldi henni jákvæði. Auk þessa verður að sjálf-sögðu til að koma það meirihluta samþykki, sem áskilið er í 73. gr. Nokkur tilslökun er gerð frá framangreindri reglu, þegar svo stendur á, að fleiri en einn hlutaflokkur er í félaginu og breyting á samþykktum raskar réttarsambandinu milli þeirra og eru sérreglur um þessi tilfelli í 2. málsl. 3. mgr. Ennfremur ber í þessum tilfellum að hafa í huga nauðsyn hins almenna meirihluta samþykkis skv. 73. gr.

Um 75. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Í ýmsum ákvæðum þessa frumvarps er lagt til, að settar verði reglur um meðferð valds hluthafafundar eða takmörkun á því valdi í því skyni að veita einstökum hluthöfum eða minnihluta þeirra vernd. Ördugt er að setja ákvæði af þessu tagi svo tæmandi sé. Því er lagt til í grein þessari, að til viðbótar hinum einstöku og dreifðu reglum um þetta efni verði tekin upp almenn regla, er lýsi þær ákvarðanir hluthafafundar óheimilar, sem bersýnilega eru fallnar til þess að afla ákveðnum hluthöfum eða öðrum ótilhlýðilegra hagsmuna á kostnað félagsins eða annarra hluthafa. Í 1. mgr. 57. gr. er lagt til, að hliðstæð regla verði lögfest að því er varðar ráðstafanir félagsstjórnar, framkvæmdastjóra eða annarra, sem heimild hafa til að koma fram fyrir hönd félags.

Meginregla þessi hefur fyrst og fremst sjálfstætt gildi í þeim tilvikum, þegar ekki er að finna sérreglur um þá tegund ákvörðunar, sem um ræðir. Ennfremur er unnt að beita reglunni í tengslum við þau ákvæði frumvarpsins, er nánar skilgreina valdsvið hluthafafundar eða gera sérstakar kröfur um meirihluta samþykki, til að ákvörðun öðlist gildi.

Með því að ákvörðun verður að vera „bersýnilega“ fallin til að afla hagsmuna og þeir hagsmunir verða að vera „ótilhlýðilegir“, eru all miklar kröfur gerðar til þess, að unnt sé að beita meginreglu þessari.

Sé meginregla sú, sem hér um ræðir, brotin, getur afleiðingin orðið sú, auk ógildingar, að til kasta 113. gr. komi, en þar er hluthöfum, sem ráða yfir 1/10 hluta hlutafjárins, veittur réttur til að krefjast félagsslita, m. a. ef hluthafar hafa af ásetningi misnotað aðstöðu sína í félaginu.

Um 76. gr.

Ákvæði um þetta efni eru í 37. gr. gildandi laga, en að ýmsu leyti hefur greinin fyllri ákvæði að geyma og að nokkru leyti nýmæli. Greinin fjallar um málshöfðun gegn hlutafélagi varðandi gildi ákvörðunar hluthafafundar. Forsenda þess, að ákvæði greinarinnar geti átt við, er, að fyrir liggi ákvörðun, sem tekin er af hluthafafundi, enda þótt hún sé haldin formlegum eða efnislegum annmörkum.

Í 1. mgr. eru þeir aðilar tilgreindir, sem mál geta höfðað á grundvelli ákvæða greinarinnar. Málshöfðunarrétt hafa hluthafi, stjórnarmaður eða framkvæmdastjóri og er hér um að ræða rýmkun frá samsvarandi ákvæðum gildandi laga, er binda málshöfðunarréttinn við hluthafa. Tilfni málshöfðunar verður að vera ákvörðun hluthafafundar, sem tekin hefur verið með ólögætum hætti eða brýtur í hága við hlutafélagalögin eða samþykktir félagsins.

Málshöfðunarfrestur er samkvæmt 2. mgr. þrjú mánuðir frá því, að ákvörðun var tekin og er það óbreytt frá gildandi lögum.

Í 3. mgr. eru raktar þær undantekningar, sem eru gerðar frá hinn almennu reglu um málshöfðunarfrest í 2. mgr. og er þar um ýmsar breytingar að ræða frá núgildandi lögum. Í a)—c) lið 3. mgr. er um tilfelli að ræða, þar sem líta verður svo á, að ákvörðun sé ógild frá upphafi. Undantekning sú frá málshöfðunarfrestinum, er greinir í a) lið, varðar ákvarðanir, sem eru ólöglegar, jafnvel þótt þær séu teknar með samþykki allra hluthafa. Tilfelli af þessu tagi eru t. a. m. ákvarðanir, sem brjóta í hága við ófrávikjanleg ákvæði frumvarpsins. Hliðstætt ákvæði er ekki í gildandi lögum. Í b) lið eru þau tilfelli undanþegin málshöfðunarfrestinum, þegar krafist er samþykkis allra eða tiltekinna hluthafa til þess, að ákvörðun öðlist gildi og slíkt samþykki er ekki fengið. Er hér að nokkru um sama efni að ræða og um getur í 2. mgr. 37. gr. gildandi laga, sbr. 2. mgr. 31. gr. þeirra laga. Samkvæmt c) lið gildir reglan um málshöfðunarfrestinn ekki, þegar boðun til hluthafafundar hefur ekki farið fram eða reglna þeirra, sem um fundarboðun gilda, hefur í verulegum atriðum ekki verið gætt. Þær reglur, sem hér er vísað til, er að finna í 67. og 68. gr., sbr. 69. gr., og enn fremur koma til álita ákvæði félagssamþykktta hér að lútandi. Hliðstætt ákvæði er ekki í gildandi lögum. Að lokum er í d) lið regla um undantekningu frá meginreglunni um málshöfðunarfrest, sem lagt er til, að sett verði í öryggisskyni og nái til þeirra tilfella, þegar hluthafi hefur haft frambærilega ástæðu til að draga málshöfðun og heiting ákvæða 2. mgr. um málshöfðunarfrestinn yrdi bersýnilega ósanngjörn. Þau takmörk eru þó sett, að mál verður að höfða innan tveggja ára frá því, að ákvörðun var tekin. Regla þessi er nýmæli.

Í 4. mgr. er það mikilvæga nýmæli, að gert er ráð fyrir því, að úrslit dómsmáls þurfi ekki að takmarkast við ómerkingu á ákvörðun hluthafafundar, heldur geti komið til breytinga á slíkri ákvörðun, þegar tiltekin skilyrði eru uppfyllt. Skilyrðin eru þau, að krafa sé gerð um breytingu og það sé á færi dómsins að ákveða, hvers efnis ákvörðunin hefði réttilega átt að vera.

Um X. KAFLA

Í þessum kafla (77.—90. gr.) eru ítarleg ákvæði um endurskoðun ársreikninga hlutafélaga, sem ekki hafa verið áður í íslenskum lögum. Endurskoðun hefur tekið miklum breytingum á seinni árum með breyttum viðskiptaháttum og eru ákvæði frumvarpsins um þetta efni færð í það horf, sem samræmst getur framkvæmd og aðferðum, sem nú á tímum eru notaðar meðal sérhæfðs fólks á þessu sviði.

Lögð er áhersla á sjálfstæði endurskoðanda og að þeir séu óháðir félaginu og stjórnendum þess. Endurskoðendur eru kjörnir á aðalfundi og er skýrsla þeirra um endurskoðunina lögð fyrir aðalfund.

Í frumvarpinu er minnihluta hluthafa veittur réttur til að krefjast þess, að ráðherra tilnefni endurskoðanda, sem starfa skal að endurskoðuninni með hinum kjörnu endurskoðendum. Ennfremur getur minnihlutinn borið fram tillögu um, að fram fari rannsókn á einstökum þáttum í rekstri félags og ber ráðherra þá að tilnefna rannsóknarmenn, telji hann nægar ástæður vera til. Rannsóknarmenn skulu skila skýrslu sinni til hluthafafundar.

Ákvæði eru um, að hlutafélög yfir ákveðinni stærð skuli kjósa löggilta endurskoðendur til að annast endurskoðunina. Með því er leitast við að tryggja, að endurskoðunin sé framkvæmd af faglegri þekkingu, en þörfin að þessu leyti verður yfirleitt brýnni eftir því, sem félögin verða stærri og fleiri aðilar hafa hagsmuna að gæta.

Ýmiss ákvæði utan þessa kafla leggja skyldur á herðar endurskoðendum eða veita þeim heimildir. Sem dæmi um slík ákvæði má nefna c) lið 2. mgr. 27. gr. og 2. mgr. 31. gr., varðandi skýrslugjöf endurskoðanda um tillögu um hlutafjárhækkun, 2. mgr. 39. gr., um skýrslugjöf endurskoðanda um tillögu til hlutafjárلækkanar, 65. og 67. gr., þar sem endurskoðendum er veitt heimild í vissum tilfellum til að krefjast þess, að kvatt verði til hluthafafundar.

Um 77. gr.

Kjör endurskoðanda skal fara fram á aðalfundi og er það óbreytt frá gildandi lögum. Í 4. mgr. 30. gr. gildandi laga er gerð sú krafa, að endurskoðendur skuli ekki vera færri en tveir og er þeirri reglu haldið. Samkvæmt 6. tl. 6. gr. skal tilgreina í félagssamþykktum fjölda endurskoðanda eða hámarks- og lágmarksfjölda þeirra svo og kjörtímabil. Engar skorður eru settar kjörtímabili endurskoðanda hér og ræðst það því eingöngu af ákvæðum félagssamþykktu og getur verið ótímabundið.

Heimilt er að kjósa á aðalfundi einn eða fleiri varaendurskoðendur án þess, að stuðst sé við sérstaka heimild í félagssamþykktum í því efni.

Í síðasta málsl. 1. mgr. er það nýmæli, að lagt er til, að heimilt verði að ákveða í félagssamþykktum, að einn eða fleiri endurskoðendur, en ekki allir, skuli valdir á annan hátt en með kosningu á aðalfundi. Til dæmis kæmi til greina, að endurskoðendur væru tilnefndir af sveitarfélagi eða öðrum opinberum aðila, viðskiptabanka eða öðrum, sem mikilla hagsmuna hefðu að gæta. Einnig kann réttur til að tilnefna endurskoðendur samkvæmt þessu að verða áskilinn eigendum ákveðinna hluta eða hlutflokks.

Í 2. mgr. er mikilvægt nýmæli, er veitir minnihluta hluthafa rétt til að ráða vali eins endurskoðanda, er starfi að endurskoðun reikninga félagsins ásamt öðrum endurskoðendum kjörtímabil þeirra. Skilyrði þess, að minnihluti hluthafa geti nýtt sér heimild þessa, er að hluthafarnir ráði yfir minnst 1/10 hlutafjárins og krefjist þess á aðalfundi, þar sem endurskoðendur skal kjósa, að tilnefndur verði einn endurskoðandi í samræmi við þessar reglur. Ráðherra skal nefna til löggiltan endurskoðanda samkvæmt þessu að ákveða þóknun hans. Nýmæli þetta er einn liður í því að auka vernd minnihluta í hlutafélögum.

Um 78. gr.

Í 1. og 2. mgr. greinarinnar eru settar reglur um þau almennu skilyrði, sem endurskoðendur hlutafélaga skulu uppfylla. Auk lögræðis og fjárforræðis, sem áskilið er í gildandi lögum (34. gr.), eru hér sett skilyrði um búsetu og tiltekna þekkingu.

Krafan um búsetu gengur ekki lengra en svo, að nægilegt er, að einn endurskoðandi sé heimilisfastur hér á landi. Ætlunin með búsetuskilyrði þessu er að tryggja, að unnt sé að koma fram hugsanlegri ábyrgð vegna endurskoðunarinnar.

Þekkingarskilyrðið er orðað sem almenn hæfiskrafa á þann veg, að endurskoðendur skuli með hliðsjón af starfsemi og stærð félagsins hafa þá þekkingu og reynslu í bókhaldi og viðskiptaháttum, sem nauðsynleg er til rækslu starfans. Þótt í einstaka tilfellum kunni að reynast örðugt að meta, hvort svo almennt orðað skilyrði sé uppfyllt, þykir rétt að hafa ákvæði af þessu tagi til að leggja áherslu á, að þeir einir megi gegna störfum endurskoðenda í hlutafélögum, sem hafa almennar forsendur til slíks.

Heimilt er að kjósa endurskoðunarfélag til að annast endurskoðunina, en þá skal sá endurskoðandi, sem falin er framkvæmd hennar, uppfylla skilyrði þessarar greinar og ennfremur 79. og 80. gr. Óheimilt er að kjósa samstarfsmenn eða sameigendur endurskoðunarfyrtækis, sem endurskoðendur sama hlutafélags.

Í 5. mgr. er ákvæði um að kjósa skuli einn af endurskoðendum móðurfélags sem endurskoðanda dótturfélags, þegar því verður við komið. Með þessu ákvæði er lögð áhersla á nauðsyn þess, að endurskoðandi móðurfélags hafi náð samband við endurskoðendur dótturfélaga um endurskoðunina.

Um 79. gr.

Í þessari grein eru ákvæði um, að í vissum tilvikum beri að kjósa að minnsta kosti einn löggiltan endurskoðanda til að annast endurskoðun félags. Í gildandi lögum eru engin ákvæði, sem mæla fyrir um skyldur til þess, að endurskoðandi hlutafélags sé löggiltur.

Ýmsar ástæður leiða til þess, að rétt og eðlilegt telst að gera hlutafélögum skylt að kjósa löggiltan endurskoðanda. Hér er fyrst og fremst um að ræða stærri hlutafélög, en þessi skylda ræðst einkum af þremur mörkum.

Þegar hlutafé er 5 milljónir króna eða þar yfir, eða þegar skuldir og bundið eigið fé nemur 100 milljónum króna eða þar yfir eða heildarvelta nemur 300 milljónum króna á ári eða þar yfir, skal að minnsta kosti einn endurskoðandi vera löggiltur. Með skuldum og bundnu eigin fé er átt við heildarfjármagn að frádregnum þeim hluta eigin fjár, sem er til frjálsrar ráðstöfunar.

Í félögum, þar sem hlutabréf eru háð opinberri verðskráningu, skal vera löggiltur endurskoðandi. Hér á landi á opinber verðskráning hlutabréfa sér ekki stað ennþá, en engu að síður bótti rétt að setja þetta ákvæði í frumvarnið nú.

Í 3. mgr. er kveðið á um rétt minnihluta hluthafa í öðrum félögum, en að ofan greinir til þess að krefjast þess á aðalfundi, þar sem kjósa skal endurskoðendur, að kosinn verði einn löggiltur endurskoðandi. Hér er því ekki um að ræða rétt minnihlutans til að kjósa löggiltan endurskoðanda, heldur einungis til þess að gera kröfu um það, að sá endurskoðandi, sem aðalfundur kýs, sé löggiltur endurskoðandi. Ákvæðið á því ekki við, ef þegar hefur verið kjörinn löggiltur endurskoðandi á aðalfundi.

Um 80. gr.

Meginefni þessarar greinar eru reglur um þau sérstöku hæfisskilyrði, sem nauðsynlegt er að setja endurskoðendum hlutafélaga til þess að tryggja, að þeir séu óháðir félaginu. Í 78. gr. frumvarpsins er fjallað um þau almennu hæfisskilyrði, sem endurskoðendur hlutafélaga skulu uppfylla. Ákvæði gildandi laga um sérstök hæfisskilyrði endurskoðenda hlutafélaga eru ófullnægjandi og er einu regluna þessu viðvíkjandi að finna í 34. gr. laganna og kveður hún á um, að endurskoðendur hlutafélags megi ekki vera í stjórn þess.

Til þess að tryggja, svo sem frekast kostur er, sjálfstæði endurskoðenda hlutafélaga gagnvart félögunum er lagt til í 1. og 2. mgr., að hæfisskilyrðin verði aukin verulega bannig, að fleiri atriði verði látin valda vanhæfi þeirra, en nú er samkvæmt gildandi lögum.

Regla 3. mgr., sem er nýmæli, un bann við, að endurskoðandi sé skuldskeyttur félaginu eða félögum í sömu samstæðu, er ekki þáttur í hæfisreglunum heldur sjálfstæð regla, en allt að einu þykir rétt að skipa henni í tengslum við þær reglur.

Um 81. gr.

Endurskoðandi getur hvenær sem er sagt af sér störfum. Hann verður einnig leystur frá störfum samkvæmt ákvörðun þeirra, sem kusu hann eða tilnefndu. Starfstíma endurskoðanda skal ákveða í samþykktum félags, sbr. 6. tl. 6. gr.

Um 82. gr.

Samkvæmt grein þessari, sem er nýmæli, er gert ráð fyrir því, að ráðherra tilnefni endurskoðanda í þeim tilvikum, sem ekki hefur farið að ákvæðum laga eða samþykktu félagsins.

Um 83. gr.

Í þessari grein eru almenn ákvæði um framkvæmd endurskoðunarinnar með vísun til góðrar endurskoðunarvenju. Hér getur ekki orðið um tæmandi upptalningu eða lýsingu að ræða á framkvæmd einstakra þátta endurskoðunarinnar heldur verður að taka mið af fræðilegum aðferðum og venjum eins og þær eru skilgreindar á hverjum tíma. Með vísun til góðrar endurskoðunarvenju er einmitt átt við, að endurskoðunin sé framkvæmd í samræmi við það, sem almennt gerist hjá sérhæfðu og samviskusömu fólki, sem að endurskoðun vinnur á hverjum tíma.

Í ákvæðum þessarar greinar felst, að endurskoðandi skal kanna bókhaldsgögn og aðra þætti, er varða rekstur félags og máli skipta í sambandi við endurskoðun ársreikningsins. Það er ekki nægilegt, að endurskoðandi gangi úr skugga um, að ársreikningur sé í samræmi við bókhald félagsins heldur verður hann að kanna og meta, hvort bókhald félagsins og bókhaldsgögn gefi glögga mynd af rekstri félagsins og fjárhagsstöðu þess. Endurskoðandi verður einnig að kanna, hvort starfsaðferðir, einkum að því er varðar meðferð fjármuna og skráningu í bókhald, séu með þeim hætti, að unnt sé að leggja þær til grundvallar við mat á réttmæti ársreikningsins.

Fræðilegar skilgreiningar á aðferðum og framkvæmd endurskoðunar á ýmsum þáttum í ársreikningum félaga liggja fyrir meðal löggiltra endurskoðenda í nágrannalöndum okkar. Þannig hefur verið reynt að skýra í einstökum atriðum, hvað telst vera góð endurskoðunarvenja í ýmsum tilvikum. Hér á landi hafa löggiltir endurskoðendur einnig unnið að hliðstæðum skilgreiningum í samvinnu við endurskoðendur á Norðurlöndum.

Í 2. mgr. er kveðið á um, að endurskoðandi móðurfélags skuli einnig endurskoða samstæðureikning og reikningsleg tengsl samstæðunnar, sbr. 91. gr.

Endurskoðandi skipuleggur sjálfur framkvæmd endurskoðunarinnar og ákveður umfang hennar. Hann skal þó fylgja þeim kröfum, sem settar hafa verið á aðalfundi um endurskoðunina, ef þær brjóta ekki í bága við lög eða samþykktir félagsins og góða endurskoðunarvenju.

Um 84. gr.

Skýlt er félagsstjórn og framkvæmdastjóra að veita endurskoðendum aðstöðu til að framkvæma þær athuganir, sem þeir telja nauðsynlegar. Ennfremur er þeim skýlt að veita endurskoðendum þær upplýsingar og þá aðstoð, sem þeir álíta nauðsynlega við framkvæmd verksins. Hliðstætt ákvæði er í 34. gr. gildandi laga.

Um 85. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Við lok endurskoðunarinnar skulu endurskoðendur árita ársreikninginn, en með því staðfesta þeir, að endurskoðunin hafi farið fram eftir ákvæðum 83. gr.

Endurskoðendur gefa ekki almennar skýringar eða ábendingar í sjálfri árituninni heldur skal þeirra getið í sérstakri skýrslu, sem vísa ber til í árituninni á skýran hátt þannig, að lesandanum sé það ljóst, að ársreikningnum fylgi skýrsla um endurskoðunina og mat endurskoðendanna á ársreikningnum.

Þegar endurskoðandi er þeirrar skoðunar að lokinni endurskoðun, að ekki beri að samþykkja ársreikninginn, skal hann taka það fram í sjálfri árituninni, þótt hann rökstyðji þá skoðun sína frekar í skýrslu sinni. Í slíkum tilvikum er það mat endurskoðandans, að það miklir annmarkar hafi komið fram við endurskoðunina í ársreikningi eða einstökum liðum hans, að hann geti ekki staðfest hann.

Um 86. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Í greininni eru ákvæði um skyldur endurskoðenda til að semja endurskoðunar-skýrslu og um efni hennar í aðalatriðum, en skýrslan á að hafa borist stjórn félags eigi síðar en tveimur vikum fyrir aðalfund.

Í skýrslunni skulu endurskoðendur gera grein fyrir því, hvort ársreikningurinn sé í samræmi við ákvæði laga, reglna og samþykktir félagsins og niðurstöður endurskoðunarinnar yfirleitt. Þau lög og reglur, sem hér er átt við, eru fyrst og fremst lög um hlutafélög, lög og reglur um bókhald og önnur þau lög, sem í gildi eru á hverjum tíma og varða gerð ársreikninga hlutafélaga almennt eða einstakra tegunda þeirra, sbr. t.d. sérreglur um ársreikninga váttryggingarhlutafélaga. Efni skýrslunnar og umfang ákveða endurskoðendur að öðru leyti, en almennt má segja, að endurskoðendum beri í skýrslu sinni að gera grein fyrir þeim atriðum, sem haft geta verulega þýðingu við mat á rekstrarafkomu og fjárhagsstöðu félagsins og ekki koma greinilega fram í sjálfum ársreikningnum.

Þá er endurskoðendum skylt að skýra frá atriðum, sem þeir hafa komist að raun um, sem haft geta ábyrgð í för með sér fyrir félagsstjórn eða framkvæmdastjóra.

Um 87. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Hér er mælt fyrir um færslu endurskoðunarbókar, en þar skulu endurskoðendur skýra frá því, hvaða endurskoðunarvinna hefur verið framkvæmd. Ennfremur skulu endurskoðendur færa í bókina ábendingar og athugasemdir varðandi bókhald, reikningsskil og annað, sem þeir vilja koma á framfæri við stjórnina. Bókina á að leggja fyrir stjórnarfund, þar sem stjórnin staðfestir með undirskrift sinni, að hún hafi kynnt sér það, sem í hana hefur verið skráð. Bókin er heimild um samskipti endurskoðendanna við stjórnina og er fyrst og fremst til notkunar fyrir stjórnina. Hún er ekki lögð fyrir hluthafa eða aðalfund, en eðlilegt gæti verið, að framkvæmdastjóri hefði aðgang að bókinni.

Um 88. gr.

Endurskoðendur hafa rétt til setu á hluthafafundum og þeim ber skylda til þess, þegar til umræðu eru mál, sem gera það nauðsynlegt, að þeir séu viðstaddir. Í gildandi lögum eru ekki ákvæði um þetta efni.

Um 89. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Þagnarskylda endurskoðanda og samstarfsmanna hans er ákveðin í þessari grein. Honum er ekki heimilt að gefa einstökum hluthöfum eða óviðkomandi aðilum upplýsingar um hag félagsins. Hann getur þó svarað fyrirspurnum frá einstökum hluthöfum á hluthafafundi um endurskoðunina eða hag félagsins, sbr. 88. gr., enda komi þær upplýsingar, sem hann gefur þar, ekki til með að skaða félagið að hans mati.

Um 90. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Til þess að styrkja stöðu minnihluta hluthafa eru ákvæði í þessari grein um heimild til að krefjast sérstakrar rannsóknar á stofnun félags eða á nánar tilteknum

þáttum í rekstri þess. Slík rannsókn getur gengið lengra en endurskoðunin samkvæmt ákvæðum 83. gr. og fylgir ekki þeim almennu reglum um endurskoðun, sem eru í X. kafla.

Tillögur um sérstaka rannsókn má bera fram, hvort sem er á aukafundi eða aðalfundi og þarf hluthafahópur, sem ræður yfir minnst fjórðungi hlutafjárins að samþykka hana.

Tilmæli um rannsókn skulu berast ráðherra, sem tilnefnir rannsóknarmenn, telji hann nægar ástæður til sérstakrar rannsóknar. Áður en hann tekur ákvörðun sína, skal hann gefa stjórn félagsins, endurskoðendum og öðrum, sem málið kann að varða, tækifæri til að koma að áliti sínu um framkomna kröfu um rannsókn.

Rannsóknarmenn, sem skulu a. m. k. vera tveir, annar þeirra löggiltur endurskoðandi og hinn lögfræðingur, gefa skriflega skýrslu til hluthafafundar og skal skýrslan hafa legið frammi á skrifstofu félagsins í skemmsta lagi eina viku fyrir hluthafafund.

Um XI. KAFLA

Þessi kafli er að mestu leyti nýmæli, enda er brýnt að setja fyllri ákvæði um ársreikning, en eru í gildandi lögum. Eintöluorðið ársreikningur er hér notað um árleg reikningsskil hlutafélags og skal ársreikningurinn hafa að geyma ársskýrslu, rekstrarreikning og efnahagsreikning.

Í nágrannalöndunum hafa reikningsskil fyrirtækja tekið miklum breytingum á síðari árum. Náðst hefur meira samræmi í gerð þeirra, ýmist með sérstakri löggjöf eða aðgerðum sérhæfðra manna, sem að reikningsskilum vinna. Þannig hefur verið stefnt að því, að ársreikningar fyrirtækja veiti sambærilegar upplýsingar, sem ætti að auðvelda lesendum skilning á þeim og annan samanburð. Slíkar breytingar hafa einnig orðið hér á landi, en með frumvarpi þessu er mörkuð ákveðin stefna varðandi þetta efni.

Ítarleg ákvæði eru um efni efnahagsreiknings og rekstrarreiknings og um mat á einstökum liðum þeirra. Einnig eru taldir upp þeir helstu liðir, sem skulu koma fram í þeim.

Ekki mun það vera almennt hér á landi, að ársskýrsla fylgi ársreikningum fyrirtækja. Í frumvarpinu er kveðið á um, að ársskýrslan skuli vera hluti ársreikningsins og ennfremur eru ákvæði um meginefni hennar.

Í sérstöku skýringum með ársreikningi ber að veita upplýsingar um tiltekin atriði varðandi rekstur og efnahag hlutafélags og verða þær þannig óaðskiljanlegur hluti ársreikningsins. Það hefur farið mjög í vöxt á síðari árum, að slíkar skýringar fylgi ársreikningum.

Í kaflanum er að finna ákvæði um gerð samstæðureiknings, þar sem kveðið er á um að gera skuli sérstakan samandreginn ársreikning fyrir móðurfélag og dótturfélög þess. Slík reikningsskil hafa ekki tíðkast hér á landi. Með þessum ákvæðum er leitast við, að fyrir liggja skýr heildarmynd af félögum, sem eru verulega tengd fjárhagslega eins og nánar er lýst í frumvarpinu.

Eins og áður segir eru mjög fábrotin og ófullkomin ákvæði um ársreikninga í gildandi lögum. Helstu ákvæði laganna að því er þá varðar eru 4. mgr. 30. gr., þar sem mælt er fyrir um skyldu til að leggja fram endurskoðaða reikninga félags á ársfundi, 2. mgr. 32. gr., um skyldu stjórnar til að gera reikningsskil, 33. gr., um gerð ársreiknings, 35. og 48. gr., um skrásetningu reikninga eða aðalniðurstöðu þeirra. Um efni ársreiknings eru engin ákvæði í gildandi lögum.

Um 91. gr.

Sú skylda hvílir á stjórn hvers félags að leggja fram ársreikning fyrir hvert reikningsár. Ársreikningurinn hefur að geyma ársskýrslu stjórnar, rekstrarreikning reikningsársins og efnahagsreikning í lok þess. Auk þess skal semja ársreikning félagasamstæðu, ef um móðurfélag er að ræða.

Stjórn félags og framkvæmdastjóri skulu undirrita ársreikninginn og samstæðu-reikninginn, ef um hann er að ræða, og á það einnig við um ársskýrsluna.

Ef stjórnarmaður eða framkvæmdastjóri hefur mótbárur fram að færa gegn ársreikningi, skal hann undirrita ársreikninginn með fyrirvara og gera grein fyrir því í ársskýrslunni, hvers eðlis fyrirvarinn er.

Um 92. gr.

Reikningsárið skal vera tólf mánuðir og er það í samræmi við ákvæði gildandi bókhaldslaga. Reikningsárið þarf þó ekki að vera bundið við almanaksárið.

Félög í sömu samstæðu skulu að jafnaði hafa sama reikningsár. Frá þessu er hægt að víkja við sérstakar aðstæður, en reikningsár samstæðu skal þó ætíð vera hið sama og reikningsár móðurfélags, sbr. 102. gr.

Um 93. gr.

Hér eru settar fram almennar reglur um gerð ársreiknings og vísað er til hugtaksins góð reikningsskilavenja. Þetta hugtak er þegar til í lögum hér á landi, þ. e. lögum nr. 51/1968, um bókhald, en segja má, að með því sé einkum átt við, að ársreikningurinn sé gerður í samræmi við það, sem almennt gerist hjá sérhæfðu og samvisskusömu fólki, sem að reikningsskilum vinnur á hverjum tíma.

Í greininni er nýmæli um, að ársreikningnum skuli fylgja skýringar á einstökum liðum hans, sbr. 100. gr., en þessi háttur ryður sér nú til rúms hér á landi, sem annars staðar og eykur á upplýsingagildi ársreikningsins.

Um 94. gr.

Eignum í efnahagsreikningi er skipt í tvo aðalflokka eða veltufjármuni og fastafjármuni. Með veltufjármunum er átt við eignir, sem ekki eru ætlaðar til varanlegrar notkunar í félaginu en fastafjármunir eru á hinn bóginn ætlaðir til varanlegrar eignar.

Einstakar eignir, svo sem hlutabréf og önnur verðbréf, geta bæði talist veltufjármunir og fastafjármunir, en það fer eftir ákvörðun félags á hverjum tíma um fyrirhugað eignarhald þeirra.

Almenn ákvæði eru í greininni um mat veltufjármuna, en í þeim felst, að veltufjármuni má ekki færa í efnahagsreikning á hærra verði en kostnaðarverði eða raunvirði, ef það er lægra. Hér er til þess ætlast, að gætt sé varúðar við mat eignanna. Þeir veltufjármunir, sem oftast kemur til mats á, eru vörubirgðir hvers konar, en samkvæmt greininni ætti eignfærsla þeirra ekki að fara fram úr kaupverði eða framleiðslukostnaði, ef um framleiðsluvörur er að ræða.

Við sérstakar aðstæður er heimilt að færa veltufjármuni á hærra verði en kostnaðarverði. Sem dæmi um slíkar eignir mætti nefna verðtryggð skuldabréf, en þær mega þó aldrei færast með hærra verði en raunvirði eða dagverði.

Um 95. gr.

Fastafjármuni eða eignir, sem ætlaðar eru til varanlegrar notkunar fyrir félagið, má ekki færa á hærra verði en kostnaðarverði nema verðmæti þeirra sé verulega hærra en bókfært verð þeirra og að sú hækkun verði talin varanleg.

Þá fastafjármuni, sem rýrna að verðgildi vegna aldurs, slits eða af öðrum hliðstæðum ástæðum, ber að afskrifa um a. m. k. þá fjárhæð, sem verðyrnun nemur og skal afskrifa eignirnar, þótt tap sé eða verði á rekstrarreikningi.

Þegar fastafjármunir eru hækkaðir í verði samkvæmt þessari grein, má aðeins nota hækkunina til niðurfærslu á öðrum fastafjármunum, til hækkunar á hlutafé eða til að leggja í endurmatssjóð eins og nánar er lýst í frumvarpsgreininni.

Um 96. gr.

Hér er fjallað um mat á ýmsum eignum, svo sem eigin hlutabréfum, viðskiptavild, stofnkostnaði og gengismun.

Aðalreglan er sú, að eigin hlutabréf færast ekki meðal eigna með verði. Það er aðeins í þeim tilvikum, sem bréfin hafa verið keypt á síðustu tveimur árum, sem heimilt er að færa þau til eignar.

Þegar viðskiptavild (goodwill) er eignfærð, ber að afskrifa hana um a. m. k. 10% á ári af kostnaðarverði.

Eignfærðan kostnað við tilraunavinnslu, markaðsrannsóknir og annan sérstakan stofnkostnað ber að afskrifa um að lágmarki 10% á ári, en kostnað við stofnun félags er ekki heimilt að eignfæra.

Gengistap vegna langtímalána skal gjaldfæra innan lánstímans, hafi það ekki verið gjaldfært strax.

Um 97. gr.

Í greininni er upptalning á þeim liðum, sem koma skulu fram í efnahagsreikningi. Heimilt er þó að vika frá þessari sundurliðun í þeim tilvikum, sem það getur samræmst góðri reikningsskilavenju.

Gert er ráð fyrir því, að bundið óskattlagt fjármagn sé sérgreint í efnahagsreikningi. Hér er átt við þann hluta eigin fjár, sem skattalegar skuldbindingar hvíla á, svo sem tillaga í skattalegan varasjóð samkvæmt ákvæðum skattalaga. Ef honum er ráðstafað með tilteknum hætti, getur komið til skattgreiðslu og verður hann því ekki talinn alfarið til eigin fjár. Sem dæmi um aðrar hliðstæðar ráðstafanir, sem eðlilegt er að færa undir þennan flokk, má nefna niðurfærslu vörubirgða samkvæmt ákvæðum skattalaga.

Eigið fé skiptist í bundið og frjálst eigið fé. Til bundins eigin fjár telst sá hluti þess, sem ekki er heimilt að úthluta til hluthafa, en frjálst eigið fé er til ráðstöfunar eftir því, sem samþykktir félags eða aðalfundur ákveður.

Um 98. gr.

Í efnahagsreikningi ber að gefa upplýsingar um stöðuna gagnvart dóttur- eða móðurfélögum. Ennfremur skal gefa upplýsingar um veðsetningar og ábyrgðarskuldbindingar fyrir dóttur- eða móðurfélög. Á sama hátt skal veita upplýsingar um lán til hluthafa, stjórnarmanna eða framkvæmdastjóra og einnig veðsetningar og ábyrgðarskuldbindingar fyrir þessa aðila.

Um 99. gr.

Rekstrarreikningur á að sýna, hvernig hagnaður eða tap reikningsársins hefur myndast. Ekki er í greininni kveðið á um form rekstrarreiknings í einstökum atriðum, en í honum skulu koma fram heildartekjur, og tekjur og gjöld skulu sundurliðuð eftir því, sem reksturinn gefur tilefni til. Síðan eru nefndir nokkrir liðir, sem ber að greina sérstaklega.

Í rekstrarreikningi skal getið um tillög í sjóði og yfirfærslu á eigin fé.

Um 100. gr.

Í skýringum með ársreikningi ber að gefa upplýsingar um tiltekin atriði, komi þau ekki greinilega fram í efnahagsreikningi eða rekstrarreikningi. Hér er um að ræða ýmsa þætti, sem nánar er lýst í greininni og geta verið mikilvægir við mat á stöðu eða afkomu félags.

Um 101. gr.

Ársskýrslan skal vera hluti ársreikningsins og er í þessari grein kveðið á um þær helstu upplýsingar, sem þar skulu koma fram. Þar skal m. a. greina frá mikil-

vægum atriðum, sem varða stöðu eða afkomu félags, en koma ekki fram í ársreikningi eða skýringum með honum. Í skýrslunni skal veita upplýsingar um fjölda starfsmanna, heildarfjárhæð launa o. fl.

Um 102. gr.

Í hverju móðurfélagi ber að gera samstæðureikning, þar sem gerð er grein fyrir fjárhagsstöðu félaga í sömu samstæðu í heild. Í greininni eru ákvæði um, með hvaða hætti fara skuli með innbyrðis kröfur, tekjur og arðgreiðslur félaga í samstæðunni. Gerð samstæðureikninga hefur ekki tíðkast hér á landi og engin ákvæði hafa verið til um þá í íslenskum lögum. Ljóst er, að slík reikningsskil eru nauðsynleg, til að heildarmynd fái af félögum í sömu samstæðu, sem eru verulega fjárhagslega tengd.

Um 103. gr.

Í greininni eru ákvæði um staðfestingu ársreiknings og skil á honum til hlutafélagaskrár. Ársreikningi eiga að fylgja upplýsingar um, hvenær hann var samþykktur og ákvörðun aðalfundar um ráðstöfun hagnaðar eða jöfnun á tapi.

Í 2. mgr. 31. gr. gildandi laga er mælt svo fyrir um, að aðalniðurstöðu reikninga ár hvert skuli tilkynna til hlutafélagaskrár og skrásetja. Þessu ákvæði mun lítið eða ekkert hafa verið fylgt í framkvæmd.

Um XII. KAFLA

Í þessum kafla (104.—110. gr.) eru mörg mikilsverð nýmæli um arðsúthlutun og varasjóði, enda eru ákvæði 33. gr. gildandi laga, sem um þetta efni fjalla, ófullnægjandi.

Helstu nýmæli kaflans eru ákvæði 106. gr., um skyldu til að leggja í varasjóð, ákvæði 2. mgr. 107. gr., um rétt minnihluta hluthafa til þess að krefjast arðsúthlutunar og reglur 110. gr., um lánveitingar hlutafélags til tiltekinna aðila, sem eru í tengslum við það, og tryggingar félagsins fyrir þá.

Um 104. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Í 1. mgr. er kveðið á um þá almennt viðurkenndu meginreglu, að greiðsla til hluthafa af fjármunum félagsins geti aðeins farið fram samkvæmt reglum um úthlutun arðs eða sem endurgreiðsla sökum lækkunar hlutafjár eða varasjóðs eða vegna félagsslita. Í þessu felst sú meginregla hlutafélagaréttar, að eignir félagsins eru að vissu marki óháðar ráðstöfunarrétti hluthafa og þannig bundnar í félaginu.

Ástæðan til þess, að lækkun varasjóðs er nefnd með þeim úthlutunar- og greiðsluáðferðum, sem heimilar eru, er sú, að í 3. mgr. 111. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir, að nemi varasjóður meiru en einum fjórða hluta hlutafjárins, sem er hámark skylduframlaga í hann samkvæmt frumvarpinu, verði heimilt að nota þá upphæð, sem umfram er, til úthlutunar til hluthafa að fullnægðum skilyrðum 41. gr. frumvarpsins, sem fjallar um áskorun til kröfuhafa félags o. fl.

Meginregla sú, er hér um ræðir, tekur ekki aðeins til þess, er hluthöfum er greitt af fjármunum félags í reiðufé, heldur einnig til greiðslu í öðrum verðmætum. Þess er rétt að geta, að reglan á einungis við, þegar greiðslur fara fram til hluthafa sem slíkra. Greiðslur í tengslum við venjuleg viðskipti falla ekki hér undir, þótt um hluthafa sé að ræða.

Svo sem fram kemur í athugasemdum við 1. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir þeirri breytingu, að ekki verði lengur skilgreiningaratriði, að tilgangur félags sé að afla ágóða til skiptingar milli félagsaðila, til þess að frumvarpið taki til þess. Í samræmi við þetta er í 2. mgr. þessarar greinar kveðið svo á um að greina skuli

í félagssamþykktum, að því marki sem tilgangur félags er ekki að afla hluthöfum fjárhagslegs ávinnings, hvernig ráðstafa skuli ágóðanum og hvernig fara skuli með eignir félagsins við félagsslit. Ákvæði þetta er reist á þeirri forsendu, að tilgangur félags sé að afla ávinnings til skiptingar milli hluthafa, sé ekki tekið fram um annað í félagssamþykktum. Jafnframt gefur ákvæði þetta til kynna, að rétt hluthafa til fjárhagslegs ávinnings sé unnt að skerða eða afnema með ákvæðum í félagssamþykktum, að sjálfsögðu í samræmi við þær reglur, sem um slíkar breytingar gilda.

Um 105. gr.

Í grein þessari eru sett ýmiss ný og fyllri ákvæði um hámark arðsúthlutunar til hluthafa og skilyrði fyrir henni, en nú eru samkvæmt 33. gr. gildandi laga.

Í 1. mgr. er kveðið á um grundvallarskilyrði arðsúthlutunar til hluthafa. Það, sem heimilt er að nota til úthlutunar arðs, er talið upp í greininni. Er þar um að ræða árságóða samkvæmt samþykktum reikningi síðasta reikningsárs, yfirfærðan ágóða frá fyrri árum og frjálsa sjóði. Áður en arðsúthlutun fer fram, ber að draga frá tap, sem ekki hefur verið jafnað, fé það, sem lagt skal í varasjóð eða til annarra þarfa samkvæmt lögum eða félagssamþykktum og hæfilegt fé tekið frá til greiðslu áætlaðra skatta til ríkis og sveitarfélaga vegna rekstrar félagsins á reikningsárinu. Ákvæði um lögskyld framlög til varasjóðs er að finna í 106. gr. frumvarpsins, en auk þess kunna félagssamþykktir að hafa að geyma ákvæði, er skylda til frekari framlaga.

Þótt öllum framangreindum skilyrðum sé fullnægt, getur málum samt sem áður verið svo háttáð, að rétt sé að setja frekari skorður við greiðslu arðs. Á þetta við, þegar varasjóður er tiltölulega lágur. Er þá ástæða til að láta afgang arðs að nokkru haldast í félaginu til að styrkja hag þess. Er því lagt til í síðari málsli. 1. mgr., að sett verði regla um takmörkun arðsúthlutunar þess efnis, að óheimilt sé að greiða hærri arð en sem nemur tíu hundraðshlutum af greiddu hlutafé, þegar varasjóður félags nemur ekki einum tíunda hluta hlutafjárins. Í þessu sambandi skal ennfremur minnt á ákvæði 40. gr. frumvarpsins um tímabundna takmörkun arðsúthlutunar, þegar hlutafjárlækkun hefur farið fram einvörðungu til jöfnunar á tapi.

Með ákvæðum 2. mgr. greinar þessarar er ætlunin að stuðla að því, að gætt verði fyllstu varúðar við arðsúthlutanir í móðurfélögum þannig, að tekið sé tillit til fjárhagsstöðu samstæðunnar í heild við ákvörðun um arðgreiðslu í móðurfélagi, enda þótt arðsúthlutun sé að öðru leyti heimil. Rök fyrir þessu eru einkum þau, að í ýmsu tilliti verður að líta á samstæður hlutafélaga sem eina heild, bæði réttar- og fjárhagslega.

Um 106. gr.

Þessi grein hefur að geyma það mikilsverða nýmæli, að hlutafélögum er gert að skyldu að leggja í varasjóð, en slík skylda hlutafélaga til sjóðsmyndunar er ekki og hefur ekki verið í lögum hérlendis. Ákvæði um skyldu hlutafélaga til varasjóðsmyndunar eru víða í löggjöf erlendis, en misjafnt er, hvernig málum þessum er háttáð í einstökum atriðum.

Ýmiss rök eru fyrir því að taka upp reglur, er lögskylda hlutafélög til varasjóðsmyndunar og tilgangur með slíkum reglum er margþættur. Almennt er tilgangur slíkra reglna sá að vernda og treysta hagsmuni þeirra aðila allra, sem eru í tengslum við hlutafélög, þ. á m. hagsmuni starfsmanna og þjóðfélagshagsmuni. Svo vikið sé að einstökum atriðum má segja, að eitt meginmarkmiðið með reglum um lögskyldan varasjóð sé að styrkja eiginfjárstöðu hlutafélags. Varasjóður skiptir hluthafa verulega máli, þar eð framlög í hann veita félögunum aukna möguleika til að komast yfir fjárhagsleg áföll. Eitt markmið varasjóðs er að gegna hlutverki sem nokkurs konar arðjöfnunarsjóður, þar sem heimilt er að nota sjóðinn til að jafna tap reikningsársins, þannig að félaginu kann að verða kleift að greiða arð af ágóða næsta árs, sem að takmörkuðu leyti eða alls ekki væri unnt, ef félagið hefði ekki

búið við varasjóð eða aðra sjóðsmyndun. Er þetta hluthöfum að sjálfsögðu mjög til hagsbóta. Ljóst er ennfremur, að kröfuhafar félags fá aukna tryggingu við allar eiginfjármyndanir þess umfram hlutaféð og eru reglur um varasjóð því til hagsbóta fyrir þá. Loks má minna á, að almennir þjóðfélagshagsmunir krefjast þess, að hlutafélögin, sem eru ríkur þáttur í atvinnulífi þjóðarinnar, efli hag sinn, svo sem frekast kostur er, þannig að þau þoli sem best þau skakkaföll, sem fyrir kunna að koma.

Ákvæði greinarinnar fjalla annars vegar um framlög til varasjóðs og myndun hans og hins vegar til hvaða þarfa nota má slíkan sjóð.

Í 1. og 2. mgr. er fjallað um lágmarksframlög til varasjóðs, en með ákvæðum í félagssamþykktum er unnt að mæla fyrir um hærri framlög svo sem tekið er fram í síðasta málsl. 1. mgr. Samkvæmt 1. mgr. er lágmark þeirra framlaga, sem leggja skal í varasjóð, tíu hundraðshlutar þess árságóða, sem ekki fer til að jafna hugsanlegt tap fyrri ára, uns sjóðurinn nemur tíu hundraðshlutum hlutafjárins. Þegar því marki hefur verið náð, mega framlög í varasjóð lækka þannig, að þau verði minnst fimm hundraðshlutar árságóðans, þar til sjóðurinn nemur fjórðungi hlutafjárins og þarf þá ekki að leggja frekar í sjóðinn samkvæmt þessum aðalreglum um myndun hans, nema félagssamþykktir mæli fyrir um meira.

Auk framangreindra aðalreglna er í 2. mgr. greinarinnar kveðið á um skyldu félags til að leggja í varasjóð fé, sem myndast með ákveðnum hætti og er sú skylda, sem hér um ræðir, óháð því, hversu mikill varasjóðurinn er. Fé, sem myndast á þann hátt, sem í 2. mgr. er lýst, skal ávallt leggja í varasjóð. Er hér annars vegar um að ræða þau tilfelli, þegar félag hefur fengið meira en nafnverð fyrir hluti, þegar það var stofnað eða hlutafé þess hækkað og skal þá fé það, sem greitt er umfram nafnverð, lagt í varasjóð, að frádrögnum stofnkostnaði eða kostnaði vegna hlutafjárhækkunar. Rök fyrir þessu eru þau, að verð það, sem áskrifendur að hlutafé greiða umfram nafnverð hluta, er eðlilegt að skoða sem framlög, sem ekki sé unnt að endurgreiða í formi arðsúthlutunar. Hins vegar er um að ræða fé það, sem félagið hefur fengið vegna sölu hlutabréfa samkvæmt 38. gr., þ. e. a. s. sölu jöfnunarhlutabréfa, þegar réttihafi hefur ekki komið fram með kröfu um afhendingu og fimm ár eru liðin frá skráningu hlutafjárhækkunar, svo sem nánar er lýst í greininni. Ástæður til þess, að fé, er verður til með þessum hætti, skuli renna í varasjóð, eru þær sömu og greinir hér að framan um yfirverð.

Í 3. mgr. er að finna ákvæði um notkun varasjóðs. Í fyrsta lagi er heimilt að nota varasjóð til að jafna tap, sem ekki er unnt að jafna með óbundnu eigin fé félagsins. Í öðru lagi er unnt að nota varasjóð til að hækka hlutaféð með útgáfu jöfnunarhlutabréfa, þó aðeins þann hluta sjóðsins, sem umfram er það mark, er skylduframlög til hans miðast við samkvæmt 1. mgr., þ. e. a. s. þann hluta hans, sem umfram er einn fjórða hlutafjárins. Með því að takmarka notkun varasjóðs til hlutafjárhækkunar með þessum hætti, er lögð áhersla á hlutverk hans til að mæta tapi og vera til arðjöfnunar. Sé litið til þess tilgangs varasjóðs að treysta almennt fjárhag hlutafélags þykir rétt með þeim takmörkunum, sem að framan er lýst, að heimila yfirfærslu úr sjóðnum til hlutafjárins, enda er hlutaféð enn bundnara í félaginu en varasjóðurinn. Í þriðja lagi er heimilt að nota þann hluta varasjóðs, sem umfram er einn fjórða hlutafjárins til annarra þarfa, en getið er hér að framan, að því þó tilskildu, að gætt sé reglna 41. gr., þ. e. a. s. ákvæða þeirra um áskorun til kröfuhafa o. fl., er fylgja ber við lækkun hlutafjár.

Um 107. gr.

Í þessari grein eru settar reglur annars vegar um ákvarðanir um arðsúthlutanir og hins vegar um rétt minnihluta hluthafa til að krefjast arðsúthlutunar að ákveðnum skilyrðum fullnægðum. Í 33. gr. gildandi laga, sem fjallar um arðsúthlutanir, eru ekki hliðstæð ákvæði og hér um ræðir.

Samkvæmt 1. mgr. er aðalreglan sú, að hluthafafundur er einn bær um að taka ákvörðun um ráðstöfun arðs. Ákvörðunarvald þetta er því ekki unnt að fela félags-

stjórn. Áður en hluthafafundur tekur ákvörðun um úthlutun arðs, þurfa tillögur félagsstjórnar um skiptingu eða aðra ráðstöfun ágóðans að liggja fyrir. Samkvæmt 3. mgr. 101. gr. frumvarpsins skal félagsstjórn í ársskýrslu gera tillögur um ráðstöfun á hagnaði félagsins eða jöfnun taps.

Lagt er til, að þær skorður verði reistar við meðferð hluthafafundar á ákvörðunarvaldi sínu til arðsúthlutunar, að hann verði bundinn við tillögur félagsstjórnar um hámark arðsúthlutunar. Ástæður til þessarar reglu eru þær, að almennt er það félagsstjórn, sem hefur besta aðstöðu til að fylgjast með rekstri félags og meta fjárhagsstöðu þess. Ennfremur er það félagsstjórn, sem heldur fram og leitast við að gæta framtíðarhagsmuna félagsins gagnvart óskum hluthafa um sem mestan arð. Regla þessi felur alls ekki í sér, að ákvörðunarvaldið í þessum efnum sé fært í hendur félagsstjórnar. Ef ágreiningur verður á hluthafafundi um tillögu stjórnar, getur komið til þess, að félagsstjórnin fallist á að breyta tillögum sínum. Leysist ágreiningur af þessu tagi hins vegar ekki, er eðlileg afleiðing þess, að til stjórnarskipta komi í félaginu.

Í 2. mgr. er lagt til, að settar verði reglur um rétt minnihluta hluthafa til þess að krefjast nokkurrar arðgreiðslu að ákveðnum skilyrðum fullnægðum. Er þetta í samræmi við það, sem sums staðar tíðkast nú í hlutafélagalöggjöf erlendis. Tilgangurinn með ákvæði þessu er að koma í veg fyrir, að meirihluti hluthafa geti haldið niðri arðgreiðslum og á þann hátt þrengt hag minnihlutans, enda þótt hagur félagsins sé því ekki til fyrirstöðu, að greiddur sé arður og eðlilegt sé, að arðgreiðsla fari fram. Nokkuð ströng skilyrði eru þó sett fyrir þessum rétti minnihlutans til arðsúthlutunar, til þess að starfhæfni félags sé ekki spillt.

Til þess að geta notað sér rétt sinn, verður minnihlutinn að eiga minnst einu tíunda hluta hlutafjárins. Kröfu sína um arðsúthlutun getur minnihlutinn einungis borið fram á aðalfundi, að undangenginni tilkynningu til félagsstjórnar samkvæmt ákvæðum 66. gr. frumvarpsins. Það, sem minnihlutinn getur krafist, að úthlutað verði sem arði, er fjárhæð, sem minnst svarar til helmings þess, sem eftir stendur af árságóða, þegar tap fyrri ára hefur verið jafnað, það dregið frá, sem samkvæmt lögum eða félagssamþykktum skal lagt í varasjóð eða sem af öðrum ástæðum er ekki unnt að úthluta arði. Ef tap fyrri ára er fært sérstaklega, enda þótt félagið eigi varasjóð eða óbundna sjóði, er gert ráð fyrir, að þeir sjóðir verði notaðir, áður en útreikningur sá, sem að framan er lýst, er gerður.

Sú almenna takmörkunarregla er sett í greininni fyrir arðsúthlutunum þessum að kröfu minnihlutans, að ekki er unnt að krefjast, að meiru sé úthlutað, en sem nemur fimm hundraðshlutum af eigin fé félagsins.

Á það skal bent, að auk reglu þessarar um rétt minnihluta hluthafa til arðsúthlutunar, eru til verndar rétti hans að þessu leyti ákvæði 75. gr. og 113. gr. frumvarpsins.

Í 3. mgr. greinarinnar er regla um gjalddaga arðs og þarfnast hún ekki sérstakra skýringa.

Um 108. gr.

Í grein þessari, sem er nýmæli, eru settar reglur um skyldu hluthafa til endurgreiðslu þess fjár, sem við hefur verið tekið andstætt ákvæðum laganna svo og um ábyrgð í þeim tilfellum, þegar féð fæst ekki endurgreitt. Greiðsla til hluthafa getur aðeins farið fram við arðsúthlutun, lækkun hlutafjár eða varasjóðs og félagsslit. Ólögsmæt greiðsla getur verið fólgin í því, að réttur ákveðins eða ákveðinna hluthafa sé skertur, t. d. á þann hátt, að sumum sé úthlutaður hærri arður en öðrum án þess, að hlutir njóti mismunandi réttar til arðgreiðslu samkvæmt félagssamþykktum. Einnig getur ólögsmæti greiðslu byggst á því, að brotið sé gegn ákvæðum um myndun og tilvist bundins eigin fjár.

Samkvæmt 1. mgr. er meginreglan sú, að hluthafa ber að endurgreiða með vöxtum það fé, sem hann hefur tekið við andstætt ákvæðum laganna.

Í síðari málsl. 1. mgr. er gerð undantekning frá meginreglunni um endurgreiðsluskyldu hluthafa. Samkvæmt undantekningarreglu þessari er hluthafa ekki skylt að endurgreiða það, sem hann hefur við tekið, ef hann hefur verið í góðri trú og um úthlutun arðs var að ræða. Þegar um aðrar greiðslur er að ræða en úthlutun arðs, þ. e. a. s. greiðslur af eignum félags, vegur tillitið til hagsmuna kröfuhafa félags meira en grandleysi hluthafa og því er endurgreiðsluskyldan undantekningarlaus í öllum tilfellum öðrum en arðsúthlutunum.

Þess skal getið, að reglur 1. mgr. eiga einungis við um greiðslur til hluthafa sem slíkra, en ekki greiðslur, sem eru endurgjald til hluthafa, þegar hann kemur fram sem venjulegur samningsaðili félagsins, sbr. ennfremur athugasemdir við 104. gr. frumvarpsins. Hafa ber þó í huga, að upp kunna að koma tilfelli, þar sem farið er í kringum reglurnar um úthlutun til hluthafa með slíkum greiðslum.

Í 2. mgr. eru settar reglur um ábyrgð, þegar fé fæst ekki endurgreitt, hvort sem ástæðan er sú, að viðtakandi er greiðsluþrota eða hefur tekið við arði í góðri trú. Þá skulu þeir, sem átt hafa þátt í ákvörðun um greiðsluna, frankvæmd hennar, í gerð eða samþykkt hinna röngu reikningsskila, bera ábyrgð samkvæmt ákvæðum XV. kafla frumvarpsins, um skaðabætur og fleira.

Um 109. gr.

Rétt þykir í samræmi við venju að veita hluthafafundi og félagsstjórn heimild til að verja hæfilegum fjárhæðum til almenningsheilla, mannúðarmála eða í hliðstæðum tilgangi.

Í 1. mgr. er fjallað um heimild hluthafafundar til að gefa af fjármunum félagsins í ofangreindu skyni og er heimildin takmörkuð við það, sem hæfilegt telst með hliðsjón af tilganginum með gjöfinni, fjárhagsstöðu félagsins svo og atvikum að öðru leyti. Í greininni eru tæmandi talin þau tilfelli, þar sem hluthafafundi er unnt með ákvörðun einfalds meirihluta að gefa af fjármunum félagsins. Falli gjöf utan þeirra marka, sem hér eru sett, þarf hins vegar samþykki allra hluthafa, sbr. 1. tl. 1. mgr. 74. gr. frumvarpsins.

Í 2. mgr. eru settar reglur um heimild félagsstjórnar til að gefa af fjármunum félagsins. Heimild félagsstjórnar í þessum efnum er bundin við gjafir, sem gefnar eru í sama skyni og greinir í 1. mgr. um heimild hluthafafundar, en að auki er sú takmörkun sett, að fjárhæð sú, sem verja á til gjafa, verður að vera smávægileg miðað við fjárhagsstöðu félagsins.

Um 110. gr.

Í grein þessari, sem er nýmæli, eru settar reglur um að hvaða marki og með hvaða skilyrðum hlutafélagi er heimilt að lána hluthöfum, stjórnarmönnum eða framkvæmdastjórum félagsins eða setja tryggingu fyrir þá.

Strangar takmarkanir verður að setja lánveitingum félags til ofanefndra aðila og tryggingum þess fyrir þá, enda er slík notkun fjármuna félagsins ekki til framdráttar starfsemi þess. Ennfremur má gera ráð fyrir, að lán og tryggingar til þessara aðila sæti oft ófullnægjandi athugun og ákvarðanir þar um séu teknar gagnrýnislítið, enda þótt þeir, er málið snertir, eigi ekki þátt í þeim.

Greinin heimilar lánveitingar félags til hluthafa, stjórnarmanna og framkvæmdastjóra eða setningu tryggingar fyrir þá innan þröngra marka og að fullnægðum ákveðnum skilyrðum. Eiginlegt bann við lánveitingum félags til aðila í tengslum við það er einungis að finna í 3. mgr. 80. gr. frumvarpsins, er kveður á um, að endurskoðandi megi ekki vera skuldskeyttur félaginu eða félagi innan sömu samstæðu.

Í 1. mgr. greinar þessarar er svo kveðið á um, að félag megi einungis að því marki, sem eigið fé þess er hærra en hlutaféð, veita hluthöfum, stjórnarmönnum eða framkvæmdastjórum þess lán eða setja tryggingu fyrir þá. Þetta eru hin almennu takmörk, sem sett eru í þessum efnum. Auk þessarar almennu takmörkunarreglu er það skilyrði sett, að félagi ber ávallt að taka fullnægjandi trygg-

ingar. Það ræðst af atvikum í hverju einstöku tilfelli, hvað telst fullnægjandi trygging í þessu sambandi.

Með síðari málsl. 1. mgr. er tekið tillit til grandlausra viðsemjenda, þegar um er að ræða tryggingu, sem félag hefur sett og í bága fer við ofanefndar reglur.

Með ákvæðum 2. mgr. um færslu veittra lána og settra trygginga samkvæmt 1. mgr. í gerðabók félagsstjórnar er lögð áhersla á mikilvægi þess, að ákvæðum greinarinnar sé nákvæmlega fylgt.

Í 3. mgr. er tekið fram, að ákvæði 1. mgr. eigi ekki við um lán til móðurfélags og tryggingar fyrir skuldbindingum þess svo og ekki banka. Á hinn bóginn gilda ákvæðin samkvæmt 1. mgr. um lánveitingar félags til hluthafa, stjórnarmanna og framkvæmdastjóra í móðurfélagi þess og tryggingar fyrir þá.

Um XIII. KAFLA

Í þessum kafla (111.—123. gr.) eru mörg og mikilsverð nýmæli um slit hlutafélaga, bæði frjáls félagsslit og skyldu til að slíta félagi. Að því er varðar síðara atriðið er þeim ástæðum fjölgað, sem leiða til skyldu til félagsslita, og jafnframt er með ýmsum ákvæðum reynt að koma í veg fyrir, að hlutafélög, sem ekki fullnægja lengur lögmæltum skilyrðum haldi áfram starfsemi sinni.

Með ákvæðum 113. gr. er minnihluta hluthafa veittur réttur til að krefjast félagsslita að tilteknum skilyrðum fullnægðum og er hér um að ræða eitt þeirra ákvæða frumvarpsins, sem miða að aukinni vernd minnihlutans.

Almennt eiga ákvæði kaflans að stuðla að því, að félagsslit fari fram með þeim hætti, að borgið sé hagsmunum lánardrottna og hluthafa.

Um 111. gr.

Þessi grein er efnislega samhljóða 44. gr. gildandi laga. Bætt er þó við ákvæði um, hvernig með skuli fara, ef eignir verða afgangskuldum við lok skipta.

Hluthafafundur getur tekið ákvörðun um framsal bús hlutafélags til gjaldþrotaskipta, en beiðni myndi koma frá stjórn félags (eða skilanevnd), sem ábyrgist gagnvart skiptarétti, að beiðni sé lögleg og lætur skiptarétti í té allar þær upplýsingar, sem hann þarf og stjórn er unnt og skylt að veita.

Ekki þykir ástæða til að hafa aðrar reglur um skyldur hlutafélaga, sem komast í fjárþrot en annarra aðila, svo sem er sumsstaðar erlendis, t. d. í dönsku hlutafélagalögunum, enda sýnist eðlilegra, ef þörf þætti á slíkum sérreglum, að kveða á um þær í almennti gjaldþrotaskiptalöggjöf.

Um 112. gr.

Hér eru sett ákvæði um heimild til að ákveða frjáls félagsslit og um skyldu til að slíta félagi. Í 38. gr. gildandi laga eru ákvæði um skyldu til félagsslita og í 39. gr. laganna er fjallað um heimild til frjálsra félagsslita. Í þessari grein frumvarpsins eru ýmiss mikilsverð nýmæli um þessi efni.

Eftir 1. mgr. er það aðalreglan eins og áður, að hluthafafundur fjallar um félagsslit og tekur ákvörðun um þau. Þetta á við um frjáls félagsslit. Ákvæðið er ófrávikjanlegt í þeim skilningi, að ekki er unnt með ákvæðum í félagssamþykktum eða ákvörðun hluthafafundar að veita félagsstjórn eða öðrum stjórnunaraðilum félags heimild til ákvörðunar í þessum efnum.

Frá aðalreglunni um vald hluthafafundar til ákvörðunar um félagsslit eru nokkrar undantekningar, sem greinir í 3.—4. mgr. Í þessum tilfellum er um að ræða skyldu til félagsslita og tekur skiptaréttur ákvörðun um félagsslit samkvæmt kröfu ráðherra eða hluthafa. Eunnfremur getur komið til félagsslita án ákvörðunar hluthafafundar samkvæmt 113. gr.

Í 2. mgr. er mælt fyrir um þann lágmarks meirihluta, sem gjalda þarf tillögu um félagsslit jákvæði, svo að hún öðlist gildi. Eru hér gerðar strangari kröfur en

í gildandi lögum, sem láta einfaldan meirihluta atkvæða nægja í þessum efnunum. Ekkert er því til fyrirstöðu, að gerðar séu ríkari kröfur í félagssamþykktum.

Í 3. mgr. eru rakin þau tilvik, þegar skylt er að slíta hlutafélagi. eru ástæður þær, er greinir í 1., 3. og 4. tl., nýmæli. Einnig ber hér að hafa í huga ákvæði 113. gr., sem geta leitt til félagsslita. Rétt er og að minna hér á 15. gr., en samkvæmt henni getur komið til félagsslita samkvæmt ákvörðun skiptaréttar, ef frestir til greiðslu hlutafjár við stofnun félags eru ekki virtir.

Um 113. gr.

Grein þessi er nýmæli.

Hér er lagt til, að komið geti til félagsslita að fullnægðum tilteknum skilyrðum, þegar hluthafar hafa gerst sekir um misnotkun valds og áhrifa í félaginu og tekið þátt í brotum á lögnum eða félagssamþykktum. Rétt til að krefjast félagsslita samkvæmt ákvæðum greinarinnar hafa hluthafar, sem ráða yfir minnst 1/10 hlutafjárins. Greinin er liður í því að auka vernd minnihluta í hlutafélögum.

Peir, sem geta gert sig seka um þá háttsemi, er kann að leiða til félagsslita samkvæmt greininni, eru hluthafar. Það getur verið meirihluti hluthafa, aðalhluthafinn eða hluthafi, sem af öðrum ástæðum er sérstaklega áhrifamikill. Skilyrði er, að um ásetning sé að ræða, gáleysi nægir ekki. Brot kunna að felast í þátttöku í ákvörðun, sem andstæð er reglu 75. gr., en eru ekki takmörkuð við það.

Ekki er líklegt, að oft muni koma til þess, að ákvæðum þessarar greinar verði beitt. Hins vegar má telja víst, að greinin muni hafa fyrirbyggjandi áhrif, einkum í þeim tilfellum, þegar hagur minnihluta í hlutafélögum er verulega þrengdur og honum standa engin virk réttarúrræði til boða samkvæmt lögnum.

Um 114. gr.

Hér er annars vegar sett ákvæði um tilkynningu til hlutafélagaskrár um ákvörðun hluthafafundar um félagsslit og hins vegar um kosningu skilanefndar.

Samkvæmt 1. mgr. ber að tilkynna hlutafélagaskrá ákvörðun hluthafafundar um félagsslit þegar í stað. Hliðstætt ákvæði er ekki í gildandi lögum. Markmiðið með tilkynningarskyldu þessari er m. a., að fyrir liggi sem fyrst vitneskja um fyrirhuguð slit hlutafélags.

Í 2. mgr. eru sett ákvæði um kosningu skilanefndar. Um nokkrar breytingar er að ræða frá samsvarandi ákvæðum í 38. og 39. gr. gildandi laga. Lagt er til, að aðalreglan verði sú, að sá hluthafafundur, sem ákveður félagsslitin, kjósi jafnframt skilanefnd, er taki við störfum stjórnar og framkvæmdastjóra félagsins, en jafnframt verði heimilt eins og nú er að fela skiptarétti búskiptin, sem einkum myndi koma til greina, ef vafi léki á, hvort eignir félags nægðu fyrir skuldum. Í ýmsum tilvikum öðrum getur komið til þess, að skiptaréttur annist búskiptin, sbr. 112. gr. og athugasemdir við þá grein, þar sem því er nánar lýst. Ennfremur ber að hafa í huga slit félags samkvæmt ákvæðum 15. gr. og 113. gr. Þegar skilanefnd hefur verið kosin, fellur umboð félagsstjórnar og framkvæmdastjóra niður og skilanefndin tekur við störfum þeirra. Hlutverk skilanefndar er fyrst og fremst að koma eignum félags í verð, greiða skuldir þess og skipta afgangi eigna meðal hluthafa. Sjaldnast mun þó unnt að stöðva rekstur félags þegar í stað, heldur mun oftast þurfa nokkurn aðlögunartíma, þar til starfsemi félags er unnt að hætta að fullu. Skilanefnd ber hins vegar að draga úr rekstrinum og stöðva hann svo fljótt sem unnt er án tjóns fyrir félagið.

Um 115. gr.

Efnislega svarar þessi grein til 40. gr. gildandi laga. Að nokkru eru þó meiri kröfur hér um reikningsgerð skilanefndar en í gildandi lögum og ennfremur er kveðið á um upplýsingaskyldu félagsstjórnar og framkvæmdastjóra gagnvart skilanefnd og er það nýmæli.

Um 116. gr.

Grein þessi samsvarar 1. mgr. 41. gr. gildandi laga.

Visað er réttaráhrifa þeirra, sem gilda um innköllun krafna við gjaldþrotaskipti. Kröfulýsingarfrestur er samkvæmt grein þessari 3 mánuðir frá fyrstu birtingu áskorunar talið, þ. e. a. s. mánuði styttri en gildir við gjaldþrotaskipti og að auki er miðað við fyrstu birtingu hér í stað síðustu, sbr. og 41. og 128. gr. Um nánari upplýsingar varðandi innköllun að öðru leyti verður að vísa til löggjafar um gjaldþrotaskipti.

Um 117. gr.

Hér eru settar ýtarlegri reglur en í gildandi lögum um skýrslugjöf skilanefndar og samningu úthlutunarskrár svo og staðfestingu þessara gagna. Samkvæmt 68. gr. eiga hluthafar rétt til að kynna sér fyrir hluthafafund frumvarp að úthlutunarskrá og álitserð endurskoðenda.

Um 118. gr.

Þegar alls þess hefur verið gætt, sem greint er í 115.—117. gr. og úthlutun hefur þannig verið ákveðin til fullnaðar, ber skilanefnd að annast greiðslur samkvæmt úthlutunarskrá. Í 2. málslíð greinarinnar er nýmæli um endurheimtu á ofgreiddu fé til hluthafa. Þykir rétt, að skilanefndarmenn beri persónulega ábyrgð á endurgreiðslunni.

Um 119. gr.

Ákvæði 1. mgr. er hliðstætt 4. mgr. 41. gr. gildandi laga. Hér er heimilað, að tiltekin ágreiningsefni megi bera undir skiptarétt að því tilskildu, að um ágreining sé að ræða, sem bæri undir skiptarétt við opinber búskipti. Þau mál, sem bera má þannig undir skiptarétt eru ágreiningsefni um skuldakröfur, skiptingu félags- eigna og kostnað af félagsslitum. Aftur á móti verður meðferð skilanefndar á búinu, sem ekki verður talin liður í skiptingu félagsseignanna (t. d. leiga á húsnæði, kaup og sala vara, reikningsgerð o. fl.), ekki borin undir skiptarétt.

Í 2. mgr., sem er nýmæli, er ákveðinn sérstakur, stuttur frestur til að bera ofangreind ágreiningsatriði undir skiptarétt eða aðra dómstóla eftir því, sem við á. Skilanefnd ber að tryggja sér sönnun fyrir upphafstíma frestsins.

Um 120. gr.

Grein þessi er nýmæli. Ákvæði hennar taka til fjár, sem ekki er vitjað innan hins tiltekna frests, hvort sem eigandi þess er lánardrottinn félags, hluthafi eða annar aðili. Þeir bankar, sem nú hafa heimild til að taka við geymslufé (depositum), eru Landsbanki Íslands, sbr. f. lið 5. gr. laga nr. 11/1961, um Landsbanka Íslands, Útvegsbanki Íslands, sbr. f. lið 5. gr. laga nr. 12/1961, um Útvegsbanka Íslands og Búnaðarbanki Íslands, sbr. e. lið 5. gr. laga nr. 28/1976, um Búnaðarbanka Íslands.

Um 121. gr.

Í gildandi lögum eru ekki ákvæði um skyldu skilanefndar og skiptaréttar að tilkynna félagsslitin og upphaf og lok opinberra skipta viðkomandi hlutafélagaskrá. Er því í 1. og 4. mgr. þessarar greinar kveðið á um slíka skyldu. Einnig er nýmæli, að í 3. mgr. er skilanefnd gert skylt að birta í Lögbirtingablaði niðurstöður skipta svo og að skiptum sé lokið.

Í 5. mgr. 41. gr. gildandi laga er mælt fyrir um skyldu skilanefndar til að afhenda hækur félags á Þjóðskjalasafnið. Í 2. mgr. þessarar greinar er lagt til, að þessu verði breytt þannig, að hlutafélagaskrá annist varðveislubóka og gagna félags í ákveðinn tíma, tíu ár hið skemmsta, frá félagsslitum, enda sýnist slík skipan bæði eðlileg og hagkvæm.

Um 122. gr.

Í gildandi lög skortir reglur um, hvernig með skuli fara, ef fram koma eignir, eftir að félagsslitum er lokið. Hér er því lagt til, að sett verði ákvæði um endurupptöku skipta, þegar svo stendur á, og er leitast við að hafa þá málsmeðferð sem einfaldasta. Heppilegast er, að skilanefndin annist hin enduruppteknu skipti, en sé þess ekki kostur, ber ráðherra að hafa frumkvæði að því, að skiptaréttur sjái um þau.

Í 2. mgr. eru settar reglur um tilkynningarskyldu til hlutafélagaskrár um framhaldsskiptin, hliðstæðar ákvæðum 121. gr.

Um 123. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Breytt atvik geta valdið því, að rétt þykir að hætta við frjáls félagsslit, sem ákveðin hafa verið, og halda starfsemi félags áfram.

Til þess að unnt sé að ákveða að fella niður félagsslitin og hefja starfsemi að nýju, mega skiptin ekki vera komin á það stig, að greiðslur til hluthafa hafi farið fram. Ennfremur verður að setja það skilyrði vegna innköllunar þeirrar, er fram hefur farið, að greiddar séu eða tryggðar kröfur lánardrottna, nema þeir samþykki, að skuldir standi áfram.

Um XIV. KAFLA

Í þessum kafla (124.—129. gr.) eru sett ýmis ný og fyllri ákvæði um samruna hlutafélaga en nú eru í lögum.

Aðalákvæði gildandi laga um þetta efni er í 42. gr. þeirra og er þar svo kveðið á um, að hluthafafundur einn geti ákveðið að afsala öðru hlutafélagi öllum eignum sínum eða sameinast því. Tilkynna ber bæði ákvörðunina og framkvæmd hennar til skráningar. Mælt er fyrir um að fara skuli eftir reglum um félagsslit að öðru leyti. Þegar 42. gr. á við, verða bæði félögin eða öll félögin að sæta meðferð samkvæmt ákvæðum um félagsslit. Í 3. mgr. 38. gr. gildandi laga er regla um það tilvik, þegar hlutafélag verður eigandi að öllum hlutabréfum í öðru félagi án þess, að hluthafafundur þar hafi ákveðið samruna félags síns við þetta félag. Hluthafar síðastnefnda félagsins eru þá orðnir eigendur hins. Í slíkum tilfellum er mælt fyrir um, að í gjalddaga séu þá þegar fallnar allar kröfur á hendur félagi, er rennur þannig saman við annað. Í athugasemdum er regla þessi rökstudd þannig, að m. t. t. þess, að veruleg breyting sé á orðin í slíkum tilvikum, sé rétt að veita lánardrottnum þess félags, sem saman við hitt rennur með þessum hætti, heimild til að heimta þegar skuldir sínar, því að réttur þeirra hefði verið tryggður samkvæmt 39.—41. gr., ef samruni hefði verið ráðinn samkvæmt 42. gr. Sérreglu þessa ber að skoða í ljósi þess, að ekki er gert ráð fyrir samstæðum hlutafélaga í gildandi lögum. Sérregla þessi er ekki tekin upp í frumvarpið, en í 129. gr. eru sérreglur um samruna dótturfélags við móðurfélag.

Auk ofangreindra ákvæða gildandi laga um hlutafélög eru í íslenskum rétti frekari reglur um samruna, er lúta að skattalegri meðferð hans. Ákvæði um þetta eru í 8. gr. laga nr. 68/1971, um tekjuskatt og eignarskatt. Hafa verður í huga, að í ofanefndri grein skattalaganna er um að ræða skattaréttarlega skilgreiningu samrunahugtaksins, sem fer ekki saman við skilgreiningu hlutafélagalaga, hvorki gildandi laga né frumvarps þessa.

Til viðbótar því, sem að framan hefur verið getið um breytingar og nýmæli í kafla þessum, skal sérstaklega bent á ýtarlega skilgreiningu samruna í 124. og 125. gr., reglur 126. gr., um innlausnarrétt þeirra, sem mótfallnir eru samruna, og ákvæði 128. gr., um framkvæmd ákvörðunar um samruna.

Um 124. gr.

Ákvæði þessarar greinar taka til samruna, sem verður með þeim hætti, að eitt eða fleiri félög renna saman við tiltekið félag, sem þegar er til og heldur áfram tilvist sinni eftir samrunann (merger). Með orðalagi 1. másl. 1. mgr. er lögð áhersla á eðli samrunans sem sérstakrar aðferðar til þess að slíta félagi til viðbótar hinni almennu félagsslitaaðferð samkvæmt XIII. kafla.

Ástæðan til þess, að ekki þykir rétt að beita reglum um félagsslit um samruna, er hinn tvíþætti tilgangur með samrunanum, þ. e. a. s. annars vegar slit þess félags, sem sameinað er öðru, sem sjálfstæðs lögaðila og hins vegar yfirfærsla á starfsemi þess undir fjármála- og lögformlegt skipulag þess félags, er við tekur.

Hluthafafundur hefur einn ákvörðunarvald um samruna og er það í samræmi við gildandi lög (42. gr. hfl.). Í 129. gr. er undantekning frá reglunni um vald hluthafafundar í þessum efnunum, en þar er félagsstjórnnum veitt heimild til að ákveða samruna dótturfélags við móðurfélag að tilteknum skilyrðum fullnægðum. Ekki er kveðið á um, að hluthafafundur í því félagi, sem við tekur, skuli taka ákvörðun um samrunann. Sömu sjónarmið eiga ekki við að því er það varðar og um félag það, sem leyst er upp og sameinað öðru. Þótt ekki sé þannig kveðið á um nauðsyn ákvörðunar hluthafafundar í því félagi, sem við tekur, ber þó ekki að líta svo á, að atbeini hluthafafundar þar sé ávallt ónauðsynlegur. Það ræðst af því, hvort samruninn hefur slík áhrif í því félagi, sem við tekur, og/eða krefjist slíkra breytinga, t. a. m. á samþykktum eða hlutafé, að það sé utan valdsviðs félagsstjórnar að leiða málið til lykta.

Í gildandi lögum eru ekki sérreglur um atkvæðameirihluta til þess, að ákvörðun um samruna verði gild. Gildir því hin almenna regla um einfaldan meirihluta atkvæða, nema öðruvísi sé ákveðið í samþykktum. Hér er lagt til, að sama regla gildi um ákvörðun um samruna og um breytingar á félagssamþykktum, þ. e. a. s. ákvörðun verði því aðeins gild, að hún hljóti samþykki minnst 2/3 hluta greiddra atkvæða svo og samþykki hluthafa, sem ráða yfir minnst 2/3 hlutum þess hlutfjár, sem farið er með atkvæði fyrir á hluthafafundi. Hafi félagssamþykktir frekari fyrirmæli að geyma varðandi samruna eða félagsslit skal þeirra gætt. Með reglu þessari er tekið tillit til hins tvíþætta tilgangs með samruna, sbr. hér að framan.

Í 3. og 4. másl. 1. mgr. er mælt fyrir um þau gögn, sem leggja skal fram á hluthafafundinum. Er þar annars vegar um að ræða drög að samningi um samrunann milli félaganna og hins vegar tiltekna reikninga, er sýni m. a. áhrif samrunans á efnahag félaganna. Ekki eru í greininni settar neinar reglur um efni samnings um samrunann, t. a. m. um endurgjald til hluthafa þess félags, sem sameinað er öðru. Þess er þannig ekki krafist, að endurgjaldið skuli innt af höndum í hlutabréfum í því félagi, sem við tekur, svo sem sumsstaðar tíðkast í hlutafélagalöggjöf erlendis.

Í 2. mgr. er lagt til, að vikið verði að nokkru frá hinum almennu reglum um samruna í þeim tilvikum, þegar hluthafafundur ákveður að framselja íslenska ríkinu eða íslensku sveitarfélagi allar eignir félagsins. Þarf þá ekki að leggja fram reikninga þá varðandi samruna, er greinir í 4. másl. 1. mgr., og fyrirmæla 128. gr., um áskorun til lánardrottna og sérstaka meðferð eigna þess félags, sem sameinað er öðru, þarf ekki að gæta. Hins vegar gilda hér ákvæði 126. gr., um innlausn hlutabréfa þeirra hluthafa, sem andvígir eru samruna, en verða í minnihluta.

Um 125. gr.

Hér er fjallað um samruna hlutafélaga, sem verður með þeim hætti, að tvö eða fleiri hlutafélög ákveða að sameinast þannig, að myndað er nýtt félag með nýjum samþykktum og tekur hið nýja félag við öllum eignum þeirra og skuldum, en þau sjálf eru lögð niður (consolidatio). Lagt er til, að hér skuli gilda sömu reglur og um samruna samkvæmt 124. gr. Sameining félaganna getur þannig farið fram án skuldaskila og án þess að gæta þurfi almennra reglna um stofnun hluta-

félags. Hluthafafundur í hvoru eða hverju félagi um sig tekur ákvörðun um sameiningu með því að samþykkja samhljóða drög að samþykktum fyrir hið nýja félag svo og upphafsreikninga þess.

Um 126. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Hér er þeim hluthöfum, sem andvígir eru samruna samkvæmt 124. gr. eða 125. gr., en verða í minnihluta, veittur réttur til þess að krefjast innlausnar á hlutabréfum sínum að tilteknum skilyrðum fullnægðum.

Til þess að koma í veg fyrir, að minnihlutinn misnoti rétt sinn og komi meirihlutanum í opna skjöldu, er í 2. másl. greinarinnar ákvæði um, að heimilt sé að fara þess á leit við hluthafa fyrir atkvæðagreiðslu, að þeir, sem vilja nota innlausnarréttinn, gefi vilja sinn í því efni til kynna með þeim verkunum, að innlausnarrétturinn er bundinn því skilyrði, að hlutaðeigendur hafi gefið yfirlýsingu þar um á hluthafafundinum.

Í 3. másl. greinarinnar er fjallað um ákvörðun á verðmæti þeirra hluta, sem innleystir eru á grundvelli þessara reglna og er hér um að ræða hliðstæð ákvæði og í 19. gr., þar sem fjallað er um ákvörðun á verðmæti hluta við beitingu forkaupsréttar við eigendaskipti að hlutabréfum.

Um 127. gr.

Grein þessi, sem fjallar um tilkynningar til hlutafélagaskrár um samruna og afleiðingar þess, að ekki er tilkynnt á réttum tíma, þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 128. gr.

Hér eru settar reglur um framkvæmd ákvörðunar um samruna og slit þess eða þeirra félaga, sem sameinuð eru öðru. M. a. eru í greininni ákvæði, sem miða að því að veita lánardrottnum þess félags, sem sameinað er öðru, vernd gegn því, að eignir félagsins séu framseldar án þess, að þeim hafi gefist ráðrúm til að gæta hagsmuna sinna.

Samkvæmt gildandi lögum skal með samruna fara eftir reglum þeim, sem um félagsslit gilda, og ber því að birta áskorun til skuldheimtumanna. Í 1. mgr. þessarar greinar er mælt fyrir um birtingu áskorunar til lánardrottna þess félags, sem sameinað er öðru, hliðstætt ákvæðum gildandi laga, en til frekari verndar fyrir lánardrottna er það nýmæli lagt til hér, að eignum félagsins skal halda aðgreindum, þar til kröfulýsingarfrestur er útrunninn og lýstum kröfum fullnægt með þeim verkunum m. a. samkvæmt 2. mgr., að kröfuhafar félagsins og hluthafar í því skulu njóta forgangsréttar að eignum félagsins, ef það félag, sem við tekur, verður gjaldþrota, meðan eignir eru aðgreindar. Ef lánardrottnar samþykkja eða þeim er sett fullnægjandi trygging, þarf ekki að halda eignum aðgreindum.

Samkvæmt 4. mgr. skal ákvæðum 32. gr., um áskriftarskrár ekki beitt við þá hækkun hlutafjárins, sem nauðsynleg reynist, þegar endurgjald hluthafa í því eða þeim félögum, sem sameinuð eru öðru er að öllu leyti eða að hluta fólgið í hlutabréfum í síðarnefnda félaginu.

Um 129. gr.

Í grein þessari, sem er nýmæli, eru settar reglur um samruna móður- og dótturfélaga, er miða að því að auðvelda samruna slíkra félaga.

Miðað er við, að móðurfélag eigi meira en 9/10 hluta hlutabréfanna í dótturfélagi og fari með samsvarandi hluta atkvæða. Þegar þannig stendur á, skiptir það félögin miklu máli, að unnt sé að undirbúa samruna með yfirtöku móðurfélags á þeim hlutum, sem ekki eru í eign þess og er því veitt heimild til þess í 1. mgr. Notkun heimildarinnar er bundin við það, að samruni sé fyrirhugaður, ella myndi slík ráðstöfun brjóta í bága við ákvæði frumvarpsins um lágmarksfjölda hluthafa.

Regla sú, er hér um ræðir, vikur frá ákvæðum 3. tl. 1. mgr. 74. gr., sem mælir fyrir um samþykki allra hluthafa til þess, að ákvörðun um innlausn verði gild. Ákvæði 127. gr., um tilkynningu ákvörðunar til hlutafélagaskrár, og ákvæði 1.—3. mgr. 128. gr., um áskorun og sérstaka meðferð eigna félags, eiga við um samruna þann, sem hér um ræðir.

Til þess að tryggja rétt minnihlutans eru í 2. mgr. sett ákvæði um ákvörðun innlausnarverðs og jafnframt er minnihlutunum í 3. mgr. veittur sjálfstæður réttur, samsvarandi rétti móðurfélagsins, til að krefjast innlausnar.

Um XV. KAFLA

Í gildandi lögum eru ekki sérstakar reglur um skaðabótaskyldu stofnenda, stjórnarmanna, framkvæmdastjóra og endurskoðenda hlutafélags gagnvart félaginu sjálfu, hluthöfum eða öðrum vegna tjóns, er þeir hafa valdið þessum aðilum í störfum sínum. Lagt er til í kafla þessum, að upp verði teknar efnislegar reglur um skaðabótaskyldu á þessu sviði. Í reynd er hér einungis um að ræða skírskotun til almennra skaðabótaeigna. Samt sem áður er ástæða til að taka skaðabóta-reglur upp í frumvarpið til að leggja áherslu á ábyrgð stofnenda og stjórnunar-aðila félags.

Um 130. gr.

Í fyrri málslið 1. mgr. er mælt fyrir um skaðabótaskyldu tiltekinna aðila vegna tjóns, sem þeir hafa valdið félaginu í störfum sínum, hvort sem er af ásetningu eða gáleysi. Skaðabótaskyldan gagnvart hluthafa eða þriðja manni er samkvæmt síðari málslið 1. mgr. að auki takmörkuð við það, að ákvæði hlutafélagalaganna eða félagssamþykktir hafi verið brotnar. Brot á öðrum lögum falla ekki hér undir.

Þar sem skaðabótaábyrgð samkvæmt 1. mgr. getur náð til verulegs fjárhags-legs tjóns, er í 2. mgr. lagt til, að dómstólum verði heimilt að færa bótafjárhæð niður. Hliðstæðar lækkunarheimildir eru t. d. í 21. gr. laga nr. 95/1947, um lögæði, 25. gr. laga nr. 20/1954, um váttryggingarsamninga, 49. gr. laga nr. 66/1963, siglinga-laga og 51. gr. laga nr. 67/1963, sjómannalaga.

Um 131. gr.

Í þessari grein eru settar reglur um ákvarðanir um að hafa uppi skaðabóta-kröfur samkvæmt 130. gr., annars vegar um vald hluthafafundar í þeim efnum og hins vegar um rétt minnihlutahóps hluthafa til að gera skaðabótakröfu. Enn-fremur eru hér reglur um gildi samþykpta um ábyrgðarleysi eða um að heita ekki fébótaábyrgð gagnvart þrotabúi félags.

Í 1. mgr. er kveðið svo á um, að ákvörðun um að hafa uppi skaðabótakröfu af hálfu félags samkvæmt 130. gr. gegn þeim aðilum, sem þar eru tilgreindir, skuli tekin af hluthafafundi. Ákvörðunarvald hluthafafundar nær aðeins til kröfu félags-ins, en ekki til kröfu einstakra hluthafa eða annarra vegna tjóns, er þeir kunna að hafa orðið fyrir.

Í 2. mgr. er hluthafahópi, sem ræður yfir minnst 1/10 hluta heildarhlutafjárins, veittur réttur til að gera skaðabótakröfu, ef hluthafafundur hefur gert samþykkt um ábyrgðarleysi eða fellt tillögur um að heita fébótaábyrgð. Minnihlutinn gerir skaðabótakröfu samkvæmt heimild þessari vegna félagsins og í nafni þess, en kostnaður af slíku máli er félaginu hins vegar óviðkomandi, þó með þeirri undantekningu, að málshefjendur geta krafist greiðslu kostnaðar úr hendi félagsins að því marki, sem nemur þeim skaðabótum, sem félagið fær. Málshöfðunarréttur þessi er liður í því að auka vernd minnihlutans.

Í 3. mgr. er fjallað um gildi ákvarðana hluthafafundar um ábyrgðarleysi eða um að heita ekki fébótaábyrgð gagnvart þrotabúi félagsins. Er þar annars vegar lagt til, að ákvarðanir þessar skuli vera óskuldbindandi fyrir þrotabúið, ef félagið

var sannanlega ógjaldfært, þegar þær voru teknar og hins vegar ávallt óskuldbindandi, ef þær voru teknar innan árs frá upphafi gjaldþrotaskipta án tillits til sönnunar um gjaldfærni.

Um 132. gr.

Hér eru settar reglur um fresti til að höfða skaðabótamál þau, sem um ræðir í 131. gr., sbr. 130. gr. Þarfnast greinin ekki sérstakra skýringa.

Um XVI. KAFLA

Erlend hlutafélög geta starfað hér á landi með því að stofna útibú á grundvelli VII. kafla gildandi laga. Erlend hlutafélög geta ennfremur tekið þátt í starfsemi íslenskra hlutafélaga með því að kaupa hluti í heim að því marki, sem lög leyfa. Strangar takmarkanir eru settar í íslenski löggjöf að því er þetta varðar. Í lögum um flestar mikilvægustu atvinnugreinar landsins er meirihlutaeign íslenskra aðila skilyrði fyrir rétti hlutafélaga til að stunda viðkomandi starfsemi. Skilyrði eru ennfremur um ríkisfang og/eða búsetu stjórnarmanna, framkvæmdastjóra og annarra, er félagi veita forstöðu, sbr. nánar athugasemdir við 47. gr. frumvarpsins. Skilyrði af því tagi, sem að framan greinir, eru t. d. í lögum nr. 33/1922, um rétt til fiskveiða í landhelgi, lögum nr. 41/1968, um verslunaratvinnu, lögum nr. 79/1971, um iðju og iðnað. Í lögum nr. 19/1966, um eignarrétt og afnotarétt fasteigna eru sett enn strangari skilyrði, m. a. um takmörkun eignaraðildar erlendra aðila í hlutafélögum, ef þau vilja öðlast eignar- eða afnotarétt að fasteignum.

Samkvæmt 45. gr. gildandi laga mega hlutafélög, sem heimili eiga erlendis og lögleg eru samkvæmt þarlandslögum, starfa hér á landi undir samsvarandi skilyrðum sem annarra ríkja þegnar eða menn heimilisfastir erlendis. Skilyrði hinna ýmsu sérлага um einstakar atvinnugreinar, m. a. um meirihlutaeign íslenskra aðila að hlutafénu, eru því þó til fyrirstöðu, að erlent hlutafélag geti stundað þessar greinar í formi útibús. Breytir áður nefnt ákvæði 45. gr. engu þar um, enda er vandséð, hvernig löggjafinn hefur hugsað sér að heimfæra í þessu sambandi sömu skilyrði upp á einstaklinga og félög, svo að vel fari. Löglega skráð útibú erlends hlutafélags getur hins vegar rekið starfsemi, sem fellur utan þeirra sérлага um atvinnurekstur, sem sett hafa verið hér á landi, að fengnu atvinnurekstrarleyfi samkvæmt 6. gr. laga nr. 39/1951, um rétt erlendra manna til að stunda atvinnu á Íslandi.

Ákvæði þessa kafla (133.—142. gr.) svara til VII. kafla gildandi laga. Um ýmsar breytingar og nýmæli er þó að ræða.

Um 133. gr.

Hér er lagt á vald ráðherra að ákveða, hvort erlent hlutafélag megi starfa hér á landi. Í 1.—5. tl. greinarinnar eru sett ýmiss skilyrði fyrir leyfisveitingu ráðherra. Félagið verður þannig að vera löglegt í heimalandi sínu og skal fullnægja megin-skilyrðum frumvarpsins fyrir því að teljast hlutafélag, sbr. 1. og 2. tl. Félagið verður því að vera hlutafélag í heimalandi sínu, enda séu hugtakseinkenni slíkra félaga þar í meginatriðum þau sömu og hér. Í 3. tl. er sett það skilyrði, að íslensk hlutafélög verði að njóta sama réttar í heimalandi hins erlenda félags. Í 4. og 5. tl. er mælt svo fyrir, að félagið hafi hér útibú, hvort sem þau eru eitt eða fleiri, og fullnægi ákvæðum íslenskrar atvinnulöggjafar um starfsemi sína hér, en í því tilliti koma mismunandi reglur til álita, eftir því um hvaða starfsemi er að ræða.

Samkvæmt 45. gr. gildandi laga mega erlend hlutafélög starfa hér á landi, ef þau fullnægja nauðsynlegum skilyrðum. Í gildandi lögum er því ekki gert ráð fyrir sérstöku leyfi ráðherra, eins og hér er lagt til, heldur þarf erlent félag annars vegar leyfi herra yfirvalda eftir viðkomandi atvinnulöggjöf og hins vegar að fullnægja skilyrðum hlutafélagalaganna fyrir skrásetningu útibús.

Samkvæmt 1. mgr. 6. gr. laga nr. 39/1951, um rétt erlendra manna til að stunda atvinnu á Íslandi, er erlendum mönnum óheimilt að vinna sjálfstætt eða starfrækja

atvinnufyrirtæki án leyfis félagsmálaráðherra (atvinnurekstrarleyfi) nema, þar sem starfinn er framkvæmdur samkvæmt sérstakri löggildingu eða leyfi annarra stjórnvalda lögum samkvæmt. Þetta hefur verið túlkað þannig, að því er erlend hlutafélög varðar, að það sé á valdi félagsmálaráðherra að veita þeim hlutafélögum erlendum atvinnurekstrarleyfi, er starfa á sviðum, sem sérlög ná ekki til. Ef frumvarp þetta verður að lögum, myndi þetta vald varðandi erlend hlutafélög færast til þess ráðherra, sem fer með hlutafélög, þ. e. a. s. viðskiptaráðherra. Sé atvinnurekstur hins vegar háður leyfi stjórnvalda samkvæmt viðkomandi atvinnulöggjöf, verður engin breyting á því valdi, þótt frumvarp þetta verði að lögum, en afskipti ráðherra samkvæmt þessari grein kæmu þar til viðbótar.

Um 134. gr.

Grein þessi svarar til ákvæða 2. tl. 46. gr. gildandi laga, sbr. og 2. tl. 3. mgr. 137. gr. frumvarpsins.

Um 135. gr.

Með þessu ákvæði er ætlunin að tryggja, að þeir, sem viðskipti eiga við útibú erlends hlutafélags, viti um nafn hlutafélagsins og heimilisfang.

Þess ber hins vegar að gæta, að í heiti útibúsins sem slíku má ekki hafa orðið hlutafélag eða skammstöfunina h.f. (h/f), sbr. 1. gr. frumvarpsins.

Um 136. gr.

Í þessari grein er mælt svo fyrir, að útibússtjóri skuli veita útibúi erlends hlutafélags forstöðu og eru settar reglur um skilyrði þau, sem útibússtjóri skal fullnægja og um undirritun skuldbindinga útibúsins, veitingu prókúruumboðs svo og um almenna ábyrgð útibússtjóra. Ákvæðum þessum svipar til reglna gildandi laga, sbr. einkum 46. gr. þeirra, um einkumboðsmenn útibús erlends hlutafélags. Um nokkrar breytingar er þó að ræða og reynt er að kveða skýrar og ýtarlegar á um hlutverk og skyldur útibússtjóra. Störfum útibússtjóra svipar að ýmsu leyti til starfa framkvæmdastjóra innlands hlutafélags, en reglur eru þó í mikilvægum atriðum ólíkar, t. d. að því er varðar ritunarrétt og ábyrgð.

Samkvæmt 3. tl. 46. gr. gildandi laga skal umboðsmaður erlends hlutafélags fullnægja lögmæltum skilyrðum til þess að reka atvinnu félagsins hér í sjálfs sín nafni. Það ræðst því af sérlögum um einstakar atvinnugreinar, hvaða skilyrði umboðsmaður verður að uppfylla, en skilyrði sérlaga eru all mismunandi eftir atvinnugreinum. Í 1. mgr. greinar þessarar er lagt til, að breyting verði gerð á þessu þannig, að ekki verði vísað til viðkomandi atvinnulöggjafar, heldur kveðið almennt og tæmandi á um skilyrði þau, sem útibússtjóri skal uppfylla, enda ber félaginu að fullnægja ákvæðum íslenskrar atvinnulöggjafar um starfsemi sína hér, sbr. 133. gr. og athugasemdir við hana.

Samkvæmt 2. mgr. undirritar útibússtjóri skuldbindingar útibúsins. Aðalfélagið, þ. e. a. s. hið erlenda hlutafélag, ber ábyrgð á þeim skuldbindingum. Hins vegar ber útibússtjóri persónulega ábyrgð á, að efndar séu þær opinberu skyldur, sem á útibúi hvíla varðandi rekstur þess, t. d. skyldur samkvæmt skatta- tolla- og atvinnulöggjöf. Efnfremur ber útibússtjóri ábyrgð á efni og afhendingu tilkynninga varðandi félagið og skilum reikninga, sbr. 137.—139. gr. Samkvæmt 142. gr. er lögð á útibússtjóra sérstök ábyrgð á skuldbindingum, m. a. gerðum eftir, að honum var kunnugt um gjaldþrot félagsins.

Um 137. gr.

Hér eru settar reglur um tilkynningar til hlutafélagaskrár um stofnun útibús erlends hlutafélags, hvað í þeim skuli greina og hvaða gögn skuli fylgja með þeim. Greinin hefur að geyma svipuð ákvæði og 46. gr. gildandi laga, en um nokkrar breytingar er þó að ræða.

Samkvæmt gildandi lögum skulu samþykkir félagsins í tveimur eintökum fylgja tilkynningu, en allt að einu er boðið, að í tilkynningu um útibú séu greind flest þau atriði, sem greina skal í tilkynningu um stofnun innlends hlutafélags. Lagt er til, að þeim atriðum verði fækkað, sem greind skulu í tilkynningu um stofnun útibús, enda er jafnframt lagt til, að samþykktir félagsins skuli fylgja tilkynningu á frummáli eða í löggiltri þýðingu.

Lagt er til, að það skilyrði 4. tl. 46. gr. gildandi laga, að lögð séu fram skilríki fyrir því, að hið erlenda félag eigi hér á landi eignir til tryggingar skuldum, verði fellt niður.

Til viðbótar þeim gögnum, sem samkvæmt gildandi lögum skulu fylgja tilkynningu, er í 5. og 6. tl. 2. mgr. lagt til, að komi skilríki um, að útibússtjóri og prókúruhafi fullnægi skilyrðum 136. gr. svo og ársreikningar félagsins þrjú s.l. reikningsár.

Um 138. gr.

Grein þessi svarar til 48. gr. gildandi laga.

Um 139. gr.

Ákvæði greinar þessarar um skyldu útibússtjóra til að tilkynna gjaldþrot hins erlenda félags eru hliðstæð 51. gr. gildandi laga. Þar eru hins vegar ekki skýr ákvæði um, að unnt sé að taka bú útibús erlends hlutafélags til skiptameðferðar hér, ef hið erlenda félag verður gjaldþrota, en rétt þykir að kveða svo á um, að skiptaréttur, þar sem útibú á varnarþing taki bú þess til meðferðar og annist þær skiptagerðir, sem hér fara fram.

Ekki er ástæða til að setja hér reglur um afstöðu skuldheimtumanna gagnvart útibúinu og erlenda félaginu, enda fer um hana eftir reglum, sem ekki eru sérstaklega hundnar við hlutafélög.

Um 140. gr.

Hér eru talin þau atvik, sem valda því, að útibú skal leggja niður og afmá úr hlutafélagaskrá. Hér er kveðið mun ýtarlegar á um þetta efni en í gildandi lögum. Ákvæði 1. tl. svipar til 50. gr. gildandi laga. Greinin þarfnast að öðru leyti ekki skýringa.

Um 141. gr.

Hér er mælt fyrir um áhrif þess á kröfur hérlendra lánardrottna útibús erlends hlutafélags, að afmá her útibúið úr hlutafélagaskrá, sbr. 140. gr. Eru þá í gjalddaga fallnar þær kröfur lánardrottanna, sem stofnast hafa vegna starfsemi útibúsins hér og gefa skal út innköllun, ef hún hefur ekki áður farið fram.

Í greininni er fyrirvari um, að ákvæði hennar kunnri að takmarkast af sérstökum milliríkjasamningum, sbr. t. d. lög nr. 21/1934, um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að láta öðlast gildi ákvæðin í samningi milli Íslands, Danmerkur, Finnlands, Noregs og Svíþjóðar, um gjaldþrotaskipti.

Hliðstæðar reglur og um ræðir í grein þessari eru ekki í gildandi lögum.

Um 142. gr.

Ákvæði greinarinnar eru að nokkru leyti efnislega samhljóða 51. gr. gildandi laga.

Um XVII. KAFLA

Í þessum kafla (143.—147. gr.) er fjallað um skráningu hlutafélaga, einkum hvað greina skuli í tilkynningu til hlutafélagaskrár, hvaða gögn skuli fylgja með svo og um meðferð tilkynninga. Um skrásetningu hlutafélaga fjallar III. kafli (10.—19. gr.) gildandi laga. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því, að skráning hlutafélaga

fari fram á einum stað fyrir landið allt, þ. e. a. s. ein heildarskrá verði haldin fyrir landið allt í stað gildandi fyrirkomulags skráningar, sem bindur hana við lögsagnarumdæmi. Auk ofanefndra meginbreytinga á fyrirkomulagi skráningar eru í frumvarpinu ýmsar breytingar frá gildandi skipan, sem ætlað er að færa skráninguna til nútíma horfs og hæfa breyttum þjóðfélagsháttum.

Um 143. gr.

Hér er lagt til, að viðskiptaráðherra annist um skráningu allra íslenskra hlutafélaga og útibúa erlendra hlutafélaga og setji reglur um skipulag hlutafélagaskrárinnar.

Hlutafélagaskrár eru nú haldnar í hverju lögsagnarumdæmi um sig, sbr. 11. gr. hfl., en þar segir, að skrásetningu hlutafélaga annist lögreglustjóri, þar sem heimili félags er. Er þetta í samræmi við núverandi skipan féлага- og firmaskráningar almennt hér á landi, þ. e. féлага- og firmaskrár eru allar bundnar við lögsagnarumdæmi. Þessi skipan hefur haft margvíslegt óhagræði í för með sér. Framkvæmd mála þessara hefur ekki verið eins föst og samræmd sem skyldi, enda eru skráningarmálin einungis einn þáttur margvíslegra verkefna áðurnefndra embætta. Til þess að tryggja, að framkvæmd nýrrar löggjafar um hlutafélög verði sem best, er lagt til, að skráning félaganna fari fram á einum stað fyrir landið allt.

Í 2. mgr. er gefinn kostur á að velja um, hvort tilkynning ásamt fylgiskjölum og tilskildum gjöldum er send beint til hlutafélagaskrár eða afhent lögreglustjóra í því umdæmi, þar sem tilkynnandi á heimili. Þar sem frumvarpið gerir ráð fyrir því, að skráningin verði færð úr lögsagnarumdæmunum og haldin á einum stað, þykir rétt, að það hagræði verði veitt, einkum þeim, sem fjarri búa aðsetri hlutafélagaskrárinnar, að geta afhent lögreglustjóra í viðkomandi umdæmi tilkynningar. Einnig er gert ráð fyrir því, þótt ekki sé kveðið á um það í greininni, að lögreglustjórar verði tilkynnendum, sem til þeirra leita, til leiðbeiningar um gerð tilkynninga og önnur atriði þar að lútandi. Þrátt fyrir framangreind afskipti lögreglustjóra af málum þessum, þykir ekki annað fært en að kveða svo á um, að tilkynning öðlist ekki gildi, fyrr en við skráningu í hlutafélagaskrá, enda hafa lögreglustjórar ekki aðstöðu til að meta hvort skilyrði skráningar eru uppfyllt.

Um 144. gr.

Hér eru settar reglur um tilkynningu til hlutafélagaskrár um stofnun hlutafélags, hvað greina ber í slíkri tilkynningu og hvaða gögn skuli fylgja henni. Um stofnun hlutafélags visast til II. kafla frumvarpsins.

Ákvæði greinar þessarar svara til 12. gr. gildandi laga.

Í 1. mgr. er mælt fyrir um, hvaða greina ber í tilkynningu um stofnun hlutafélags. Samkvæmt 1. tl. skal tilgreina ýmiss þau ákvæði samþykkt, sem skylt er að kveða á um samkvæmt 6. gr. Er hér einkum um að ræða þau ákvæði, sem þriðja mann getur skipt máli að fá vitneskju um. Í 2. tl. er krafist upplýsinga um ýmiss atriði varðandi hlutaféð eins og þau mál standa að lokinni hlutafjárskrift. Í 3. tl. eru dregnar saman þær upplýsingar, sem veita ber um stofnendur, stjórnarmenn, framkvæmdastjóra, endurskoðendur og alla þá, er heimild hafa til að rita félagið. Nýmæli er að tilkynna ber varamenn.

Í 2. mgr. er boðið, að allir stjórnarmenn skuli undirrita tilkynningu og skulu undirskriftir staðfestar af notarius publicus eða tveimur vottum. Ákvæði um þetta eru ekki í gildandi lögum.

Í 1. tl. 3. mgr. er mælt svo fyrir um, að stofnsamningur, reikningsgögn samkvæmt 3. mgr. 5. gr. svo og önnur gögn og skjöl í sambandi við stofnun félagsins, skuli fylgja tilkynningu. Samkvæmt 1. mgr. 3. gr. skulu drög að samþykktum félags teljast hluti stofnsamnings og samkvæmt 2. másl. 3. mgr. 5. gr. skal yfirlit um upphafsreikninga félags fylgja stofnsamningi í þeim tilvikum, þegar hlutafélag skal í sambandi við stofnunina taka við eða kaupa fyrirtæki í rekstri. Reikningsgögn

þau, sem getið er í 3. mgr. 5. gr. eru m. a. efnahags- og rekstrarreikningar þess fyrirtækis, sem fyrirhugað er, að hlutafélag í sambandi við stofnun þess taki við eða kaupi í rekstri. Reikningar þessir skulu vera fyrir tvö síðustu reikningsár eða frá stofnun fyrirtækisins, ef það er síðar. Ennfremur skulu samkvæmt 1. tl. fylgja tilkynningu önnur gögn og skjöl í sambandi við stofnun félagsins. Hér koma margvísleg skjöl og gögn til álita, svo sem afsals- og leigugerningar, samningar um einkarétt á framleiðslu eða sölu og önnur hliðstæð gögn í tengslum við upplýsingar í stofnsamningi um stofnskilmála, þ. á m. upplýsingar um það, er greinir í 1.—3. mgr. 6. gr.

Samkvæmt 2. tl. 3. mgr. skal staðfest endurrit af fundargerð stofnfundar fylgja tilkynningu og er það nýmæli.

Ákvæði 3. tl. 3. mgr. er hliðstætt d) lið 3. mgr. gildandi laga með þeirri breytingu, að auk skilríkja fyrir því, að stofnendur og stjórnendur fullnægi lögmaeltum skilyrðum, er hér lagt til, að sönnur skuli fylgja fyrir því, að framkvæmdastjórar og endurskoðendur uppfylli slík skilyrði.

Ákvæði 4. mgr. er nýmæli. Nauðsynlegt sýnist að veita ráðherra heimild til að krefjast hverra þeirra gagna og upplýsinga, sem nauðsynlegar eru til þess að unnt sé að taka afstöðu til þess, hvort við stofnunina hafi verið farið eftir lögum og samþykktum félagsins. Því er lagt til, að ráðherra verði veitt almenn heimild til að krefjast viðbótargagna og upplýsinga.

Um 145. gr.

Í grein þessari er mælt fyrir um skyldu til að tilkynna breytingar á því, sem áður hefur verið skrásett og svarar greinin til 14. gr. gildandi laga. Eins og áður, er lagt til, að frestur til að tilkynna breytingar verði einn mánuður sem almenn regla. Hins vegar eru í frumvarpinu ýmsar sérreglur um fresti, sbr. t. d. 127. gr., viku frestur til að tilkynna ákvörðun um samruna, 3. mgr. 128. gr., viku frestur til að tilkynna samruna dótturfélags við móðurfélag. Ástæðurnar fyrir óvenjulega skömmum frestum af þessu tagi eru þær, að opinberir hagsmunir krefjast þess, að vitneskja liggi fyrir um þessi atriði svo fljótt sem verða má.

Um 146. gr.

Grein þessi svarar til 15. og 16. gr. gildandi laga, en er mun ýtarlegri en ákvæði þeirra greina.

Hér er aðallega fjallað um meðferð tilkynninga um hlutafélög.

Í 1. og 2. mgr. er greint á milli ágalla, sem ekki er unnt að bæta úr og ágalla, sem úr má bæta. Í fyrri tilvikinu ber að synja skráningar, en í síðara tilvikinu skal gefa félaginu hæfilegan frest til að koma málum í rétt horf.

Í 4. mgr. er kveðið svo á um, að gera skuli þriðja aðila viðvart, ef skráning tilkynningar getur skipt hann máli. Það er ráðherra að meta, hvenær svo nærri er gengið hagsmunum þriðja aðila með skráningu tilkynningar, að honum beri að gera viðvart.

Í 5. mgr. er ákveðinn 6 mánaða málshöfðunarfrestur fyrir tilkynnanda, er ekki sættir sig við ákvarðanir samkvæmt 1. og 2. mgr., til að bera málið undir dómstóla. 6. mgr. svarar til 16. gr. gildandi laga.

Um 147. gr.

Grein þessi svarar til 17. og 19. gr. gildandi laga.

Nauðsynlegt er, að tilkynningum til hlutafélagaskrár sé komið til vitundar almennings með opinberri birtingu. Það eru ekki einungis tilkynningar frá félaginu sjálfu, sem birta skal. Um getur verið að ræða athugasemdir, leiðréttingar og breytingar tilkomnar með öðrum hætti.

Í gildandi ákvæðum um birtingu er kveðið svo á um, að birta skuli hverja tilkynningu, sem hefur verið rituð í skrána og sé eigi öðruvísi ákveðið í lögum skuli tilkynning öll sett í auglýsinguna, en eigi fylgiskjöl hennar. Hér er lagt til, að ráðherra hafi nokkuð frjálsari hendur að því er varðar framkvæmd birtingar og því kveðið svo á um að birta skuli aðalefni þess, sem skrásett hefur verið.

Um XVIII. KAFLA

Í þessum kafla (148.—153. gr.) eru ákvæði um refsingar við ýmsum brotum, sem sérstaklega eru tengd rekstri hlutafélaga. Ennfremur eru hér ákvæði um tiltekin þvingunarúrræði, sem beita má til þess að knýja fram, að skylduverk verði unnin. Ef broti er þannig háttað, að þyngri refsing liggja við samkvæmt öðrum lögum koma þær reglur að sjálföfgðu til greina.

Í VIII. kafla gildandi laga eru ákvæði um það efni, er hér um ræðir. Hér er þó ýtarlegar kveðið á um þetta efni og um nokkur nýmæli er að ræða.

Um 148. gr.

Hér er mælt fyrir um þau þvingunarúrræði, sem unnt er að beita, þegar þau skylduverk, sem inna ber af hendi samkvæmt frumvarpinu, ákvæðum félagssamþykktu eða ályktunum hluthafafundar, eru vanrækt. Grein þessi er efnislega samhjúðá 52. gr. gildandi laga.

Um 149. gr.

Grein þessi er efnislega svipuð 53. gr. gildandi laga.

Til brota samkvæmt ákvæðum greinarinnar er krafist ásetnings. Hins vegar þarf auðgunartilgangur ekki að vera fyrir hendi til þess, að greinin eigi við. Sé auðgunartilgangur fyrir hendi myndi slíkt venjulega varða við ákvæði almennra hegningarlaga. Takmörk milli brota samkvæmt 2. tl. greinar þessarar og brota samkvæmt 2. mgr. 150. gr. kunna að reynast óglögg, sbr. nánar í athugasemdum við 150. gr.

Um 150. gr.

Fyrri málsg. greinarinnar er nýmæli.

Þar sem hlutir ganga oft kaupum og sölum, er mikilvægt, að sem áreiðanlegastar upplýsingar liggja fyrir um hag hlutafélags á hverjum tíma og spornað verði gegn því, að rangar hugmyndir skapist um hag þess eða annað, sem það varðar. Því er í 1. mgr. lagt til, að refsing verði lögð við verknaði eða athafnaleysi, sem eru til þess fallin að skapa rangar hugmyndir um hag félags, þannig að áhrif geti haft á söluverð bréfa, hvort sem er til hækkunar eða lækkunar.

Í síðari málsg. er um svipuð brot að ræða og getur í 1. tl. 149. gr. Þó er sá munur á, að ákvæði þessarar málsgreinar taka einnig til rangra skýrsla í einkaskjölum, en eru ekki bundin við, að skýrsla sé gefin opinberlega eða til hluthafafundar eða forráðamanna félags. Hliðstætt ákvæði er í 2. tl. 54. gr. gildandi laga.

Ásetnings er krafist samkvæmt greininni.

Um 151. gr.

Hér eru ákvæði um brot, er varða atkvæðagreiðslu á hluthafafundi. Í 56. gr. gildandi laga eru ákvæði um þetta efni, en þau eru mjög ófullkomin.

Miklu máli skiptir fyrir heilbrigðan félagsrekstur, að atkvæðagreiðslu sé ekki ólöglega raskað og ekki sé beitt ólöglegum áhrifum við framkvæmd hennar og miða ákvæði greinarinnar að því að koma í veg fyrir slíkt. Svarar greinin að mestu til 103. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Þó er ekki gert ráð fyrir því hér, að

fésektum verði einungis beitt við smáfelld brot, sbr. 103. gr. alm. hgl., en að öðru leyti eru ákvæðin um refsingar hliðstæð.

Samkvæmt 4. og 5. tl. er refsinæmi við það bundið, að verknaður eða athafnaleysi sé félaginu í óhag.

Um 152. gr.

Grein þessi, sem svarar til 55. gr. gildandi laga, þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 153. gr.

Grein þessi er nýmæli. Rétt þykir, að félagið beri ábyrgð á greiðslu fésektar á hendur fyrirsvarsmanna sinna, þegar brot hefur verið framið í sambandi við félagsstarfsemina.

Um XIX. KAFLA

Í þessum kafla (154.—160. gr.) er aðallega fjallað um atriði, er varða gildistöku laganna. Aðalreglan er sú, að ákvæði frumvarpsins, ef að lögum verða, taka einnig til félaga, sem stofnuð hafa verið, áður en lögin öðlast gildi. Ýmsar undantekningar verður þó að gera frá þessu, eins og síðar verður rakið.

Um 154. gr.

Hér er mælt fyrir um gildistöku laganna. Óhjákvæmilegt er, að hæfilegur tími líði frá setningu laganna, þar til þau koma til framkvæmda.

Um 155. gr.

Hér er kveðið á um, að lögín skuli taka til áður stofnaðra og skráðra hlutafélaga. Undantekningar eru greindar í 156.—158. gr.

Um 156. gr.

Hlutafélögum, sem löglega eru stofnuð og skráð að eldri lögum, er skylt að breyta samþykktum sínum til samræmis við lög þessi, sbr. 158. gr., en að öðru leyti koma ákvæði laganna um stofnun hlutafélaga ekki til greina um þau. Rétt þykir, að sama gildi um félög, sem þegar hafa ráðið stofnun sína á stofnfundi, sbr. 7. og 9. gr. laga nr. 77/1921, en um skráningu þeirra fer þá eftir lögum þessum, svo sem við á. Ef stofnun félags er hins vegar skemmra á veg komin, verður að fara eftir ákvæðum laga þessara um stofnun að öllu leyti.

Um 157.—158. gr.

Þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 159. gr.

Rétt þykir, að fyrir hendi sé heimild til þess að kveða á um nánari framkvæmd laganna í reglugerð.

Um 160. gr.

Þarfnast ekki skýringa.